

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله والصلاة والسلام على رسوله

İfhaf

*Sadece dâvâ insanı muvahhid mü'min olduğu,
dindar olduğu için eşini seçip dâvâ evliliği yapan,
evlerin mescid ve okula çeviren ya da
henüz evlen(e)mediği için bu ölçüleri uygulayacak
ortamı bekleyen şuurlu mü'min ve mü'minlere...*

Kitabın Adı **Müslümanın Evliliği ve
Aile Hayatı**

Yazar **Ahmed KALKAN**

Yayınevi KALEMDER

Dizgi Ahmed KALKAN

Tasih Ahmed KALKAN

Mizanpaj Asım ŞENSALTİK

Kapak Hasan YILMAZ

Baskı Step Ajans Matbaa Ltd. Şti

Göztepe Mah. Bosna Cad. No: 11

Bağcılar/İstanbul

Tel. 0212 446 88 46

Sertifika No: 12266

Kalemder Yayınları

İstiklal Mah. Kavaklı Dere Cad.

Doğruyol Sok. NO 17 Ümraniye/ İstanbul

Kitap Temin Bilgileri

0(216) 520 25 80 / 0(554) 542 28 10

bilgi@kalemder.org.tr / kalemderiletisim@gmail.com

KALEMDER
EĞİTİM, KÜLTÜR, YARDIMLAŞMA ve DAYANIŞMA DERNEĞİ

Müslümanın Evliliğı ve Aile Hayatı

AHMED KALKAN

AHMED KALKAN

1955 Yılında Kütahya’da doğdu. İlkokuldan sonra hâfızlık ve Arapça eğitim aldı. Konya İmam Hatip Lisesi (1974), At. Üniversitesi Edebiyat Fakültesi (1978) mezunu. 1979-1983 yıllarında Sakarya Karasu’da Edebiyat öğretmenliği yaptı. İki yıl Fransa’da, altı yıl da Hollanda’da cemaat çalışmaları ve serbest öğretmenlik yaptı. 1992 Yılından bu yana İstanbul’da fahri/özgür öğretmenliğini sürdürmekte olan Kalkan, evli ve dört çocuk babasıdır.

Avrupa’da Hicret, Tebliğ, Haksöz, Umran, Yeryüzü, Eğitim Yazarları, Berfin, Vuslat, Basiret, İktibas gibi dergilerde yazarın 200’ün üzerinde makalesi yayınlandı. Ahmed Kalkan, Yurt FM ve Özel FM adlı radyoda Kur’an Kavramları ve Tefsir programları yaptı. Bu programlar, Anadolu’nun çeşitli illerindeki radyolarda CD aracılığıyla yayınlanmaktadır. Kalkan, Ümraniye ve çeşitli semtlerde Kur’an Tefsiri ve Akaid gibi dersler yapmakta, değişik konularda seminerler vermektedir.

Yazarın yayınlanmış 41 eseri vardır

1. Ansiklopedik Kur’an Kavramları, (2. Baskı Kalemder Yay. 10 cilt, 2015)
2. Müslümanın Akaidi (11. Baskı, 2 Cild. Kalemder, Y. 2015)
3. Gençler İçin Akaid (11. Kalemder Y. 2015)
4. Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi (Kalemder Y. 2014)
5. Müslümanın Müslümanlaşması (2 Baskı, Kalemder Y. 2015)
6. Müslümanın Güzelleşmesi (2 Baskı, Kalemder Y., 2015)
7. Müslümanın Evliliği ve Aile Hayatı (4. Baskı, Rağbet Y. 2006)
8. Müslümanın Evlilik ve Aile Hayatı (7. Baskı, Kalemder Y. 2013)
9. Sanat Bilinci (2. Baskı, Denge Y., İst. 1997)
10. Müslümanın Sanat Anlayışı (Rağbet Y. 2008)
11. Tevhid Bilinciyle Canlanmak (2. Baskı Kalemder Y. 2015)
12. Kur’an’ın Gör Deddiği Kur’an’ın Kör Deddiği (2. Baskı Kalemder Y. 2015)
13. Daru’l Harp mi Daru’l Harap mı? (2. Baskı, Kalemder Y. 2015)
14. Din ve İslâm, Özel Y. 2011
15. Akîde ve Şeriat, Özel Y. 2011

16. İman ve Amel, Özel Y. 2011
17. Tevhid, Rab ve İlâh, Özel Y. 2011
18. Kitap, Kur'an, Okuma ve Yazma, Özel Y. 2011
19. Peygamber, İmam ve Halife, Özel Y. 2011
20. Âhîret ve Cennet-Cehennem, Özel Y. 2011
21. Kıyâmet, Özel Y. 2011
22. İbâdet, Hidâyet, Hayır ve Şer, Özel Y. 2011
23. Dostluk ve Düşmanlık, Velâ ve Berâ, Özel Y. 2011
24. Şirk, Özel Y. 2011
25. Tâğut ve Mürted, Özel Y. 2011
26. Put ve Puta Tapma, Özel Y. 2012
27. Küfür, Kâfir ve Tekfir, Özel Y. 2012
28. Nifak ve Münâfık, Özel Y. 2012
29. Hristiyanlık ve Yahûdilik, Özel Y. 2012
30. Atalar Yolu, Özel Y. 2012
31. Câhiliyye, Özel Y. 2012
32. Zulüm ve İstikbar, Özel Y. 2012
33. Bel'am, Özel Y. 2012
34. Sevgi, İtaat ve İsyan, Özel Y. 2012
35. Melek, Cın ve Şeytan, Özel Y. 2012
36. Ecel ve Ölüm, Özel Y. 2012
37. Hesap ve Hesaba Çekilme, Özel Y. 2012
38. İman, Özel Y. 2011
39. Eğitim, Özel Y. 2011
40. Egemenlik Kayıtsız Şartsız Allah'ındır, Özel Y. 2011
41. Şehâdet ve Şehid, Özel Y. 2012
42. Ahlâk Suresinin Tefsiri Maruf Y. 2016
43. Kalem Suresinin Tefsiri Maruf Y. 2016
44. Müddesir Suresinin Tersiri Maruf Y. 2016
45. Müzemmil Suresinin Tefsiri Maruf Y. 2016
46. Fatiha Suresinin Tefsiri Maruf Y. 2016

İÇİNDEKİLER

Önsöz	8
Aile: Bireyden Cemaate, Düzensizlikten Nizama, Günahlardan İbâdete Geçiş	12
Evliliği Kolaylaştırın!	13
Evlilik; Ev Denilen Özel Sarayda Kral ve Kraliçe Olup Prensler Yetiştirmek	15
Nikâh; Evlilik Sözleşmesi	18
Nikahın Önemi	21
Kur'ân-ı Kerim'de Nikâh Kavramı	22
Hadis-i Şeriflerde Nikâh	32
Evliliğin İmanla Kopmaz Bağı	39
Evlilik ve Aile hayatı Bir İbâdet'tir	44
Dâvâ Evliliği	48
İhmal Edip Mezar Haline Getirdiğimiz Evlerimiz	52
Çocuk: Cennet Kokusu, veya...	53
Nimetten Belâya; Çocukların Fitne Olması	56
Ailede Haklar ve Görevler	68
Karşılıklı Hak ve Sorumluluklar	70
a- Kadının Ailedeki Görevleri	73
b- Kocanın Ailedeki Görevleri	75
c- Kardeşlerin birbirlerine Karşı Görevleri	77
d- Evlâtların Görevleri (Ebeveynin Çocukları Üzerindeki Hakları)	78
Evlât İçin Farz Bir Görev: Ana-Babasına İhsân	81
e- Ana-Babanın Görevleri (Çocuğun Ana Baba Üzerindeki Hakları)	94
Ana-Babanın En Büyük, En Kutsal Görevi: Çocuklar, Çocuklar, Çocuklar!	98
Çocuk Eğitimi Konusunda Ana-Baba Neler Yapabilir?	98
Bugünkü Ortamda Yapılabilecek Şeyler	104
Çocuk Eğitiminde Dikkat Edilecek Özellikler	108
Kadının En Saygın, En Mübârek Konumu: Annelik	114

Müslüman Hanımların Tesettürü	115
Kadın-Erkek İlişkileri ve Ailede Geçim	129
Hadis-i Şeriflerle Eşlerin Geçimi	130
Ailede Sağlıklı İletişim	136
Sağlıksız Kurallar Sağlıksız Âileyi Doğurur	140
Eşler Arası İletişim ve İlişki	141
Sağlıklı İletişim	144
Kadınlarla; Özellikle Ev ve Çocuklar Konusunda İstişarenin Önemi	146
Yozlaşan Geleneksel Tavır; Kadını Aşağılayan Uydurma Hadisler	155
Kadının Fitne ve Fesat Unsuru Kabul Edilmesi	163
Kadının Müslümanca Okumasını Câiz Görmeyen Zihniyet	167
Toplumsal Hayatta Müslüman Kadın	169
Müslüman Kadının Toplumsal Hayata Katılma Âdâbı	176
Haremlik-Selâmlık; İhtiyattan Bid'ate	188
İslâmî Harekette Kadın	192
Aile Hayatıyla İlgili Haramlar	196
Evlenme Sürecinde ve Aile Hayatında Çokça Karşılaşılan Yanlışlar	199
Erkeğin Yöneticiliği ve Dövme Yetkisi	203
Kadın-Erkek Eşitliği mi; Yoksa Adâlet, Uyum ve Birbirini Tamamlama mı?	214
Kadın; Kimliği ve Âiledeki Yeri	224
Kur'ân-ı Kerim'de Kadın Konusu	226
Tesettür İle İlgili Ayet-i Kerimeler	237
Hadis-i Şeriflerde Kadın	238
Kadınlarla İlgili Bazı Vecizeler	244
Kadın Hakkında Meşhurların Yanlış ve Çarpık Sözleri; Saçmalardan Seçmeler	247
Aile ve Geçimle İlgili Kulaklara Küpeler	254

ÖNSÖZ

Şirkin, isyanın, haramın bin bir türlüünün sergilendiği okullarda, caddelerde ve iş hayatında insanımızın inancı, ibâdeti ve ahlâkı büyük yaralar alıyor. Modern câhiliye tüm boyutlarıyla topluma hâkim durumda. Dışarıdaki câhiliye yaşantısına alternatif çözüm üretilecek ve karantina yuvası olacak mekânlar, öncelikle evlerimizdir. Tuğyanın tûfâna dönüşüp değerlerimizi yok edip bizi de helâke götürdüğü bir ortamda evlerimiz kurtuluş gemimizdir. Aile hayatı, can simidimizdir. İmanın, ahlâkın, terbiyenin öğrenilip uygulandığı ortamdır aile yuvası. Sevgi, dayanışma ve fedâkârlık en üst seviyede aile hayatında ortaya çıkar. İnsanlık ve müslümanlık adına, mutluluk ve huzur adına ne varsa aç bir canavar gibi yutan câhilî ortama direnme ve ona tavır alma için lojistik destek alanımızdır evlerimiz. Huzur ve mutluluğun, içinde yaşayan bütün bireyleri kuşattığı alanlardır aile hayatı. Daha doğrusu böyle olmalıdır. Kendimizi ve yaşadığımız ortamı müslümanca sorgulamak zorundayız. Günümüzde evlilik ve aile yaşantısı bu işlevleri ne kadar yerine getiriyor?

Şu veya bu oranda batılılaşan insanımız, artık evliliği genç yaşta değil, geç yaşta düşünmeye başlıyor. Eş seçiminden, nişan ve düğün törenlerine varıncaya kadar her konuda gösterilmesi gereken müslümanca hassasiyetin ortaya konulabildiğini söylemek çok zor.

Evlerimizi ihmal etmenin cezasını çekiyoruz. İşe evlerden başlamak gerekiyor. Elimizde kalan son kalemiz, son sığınağımız, son cephemiz olan evlerimizi de işgalden kurtaramazsak, helâkimiz kaçınılmaz olacak ve âciliyet kazanacaktır. Evleri kahvehane, otel ve

lokanta halinden çıkarmamız gerekiyor. Nefsin hevâsını tatminden önce, ruhları doyurup huzura kavuşmanın yolu, evlerimizi mescid ve mektebe dönüştürmekten geçiyor.

Yapılması gereken en önemli iş; okunmak, anlaşılacak ve kendisine uyulmak için gönderilmiş olan Kuran'a yönelmektir. Müslümanlar, işleri ne kadar yoğun ve şartlar ne kadar ağır olursa olsun Kuran'dan ve Kuran eğitiminden uzak kalamazlar; Kuran'ı hayatlarının dışına itemezler. Çocuklarının Kitapsız/Kur'an'sız yetiştirilmek istenmesine seyirci kalamazlar. Mekke'de Rasûlullah'ın ve ashâbın temel kurumu, evler idi. Evlerimiz Dâru'l-Erkam, Dâru'l-İslâm olmalı; eğitim, öğretim ve örneklik kurumu haline gelmeli. Evimizde sinema havası değil, mescid havası esmeli. Evlerimiz, öncelikle kendimiz ve çocuklarımız için Kur'an Kursu, İslâm Okulu olmalıdır. Evine İslâm'ı hâkim kılamayan, sokağına, işine, toplumuna İslâm'ı hiç hâkim kılamaz. Evinde bu değişikliği yapamayan, bulunduğu semti ve yaşadığı ülkeyi hiç değiştiremez. "Bir toplum, kendini değiştirmedikçe Allah, onlarda bulunanı değiştirmez." [1] Bu sünnetullahın nebevî ifadesi de şöyle: "Nasılsanız, öyle idare edilirsiniz."

Bunca şikâyet edilecek ortam, bizim ellerimizle yaptıklarımızın uhrevî cezâsının dünyevî avansıdır. Kendimizi kaybetmeye başladığımız, nesillerimizi kaybettiğimizden belli. Evlerimizi ihmal etmenin cezâsını çekiyoruz. Demek ki, işe evden başlamak gerekiyor.

Okullardan şikâyetçiyiz. Okulların câhilî eğitim verdiğinin, ders kitaplarının eksik ve yanlışlıklarının farkındayız. Ama yeterli alternatifler üretmiyoruz, imkânsızlıktan değil, isteksizlikten. Çünkü imanı olanın imkânı da vardır. Müslüman, çevre şartlarını aşamayan, zamanın çocuğu, şartların mahkûmu değildir, olamaz. Samimi ise, mutlaka alternatifler bulacak, kendisi gibi düşünen insanlarla bu konuda da yardımlaşacaktır.

Münâfık karakter(sizliğ)inden uzak bir mü'minin dışı da içi de aynı olmalı; ev dışında da, ev içinde de müslümanca yaşanmalıdır.

[1] 13/Ra'd, 11

Kalıbıyla kalbi, ameliyle inancı çelişmemelidir. İnsanın çifte standartlı olmaması, içi başka dışı başka olan münafıklara benzememesi için sözü özünü, özü de sözünü desteklemelidir.

Evimize ve özel yaşayışımıza şahit olan insanlar, bizde İslâm'ın güzelliklerini görmeliler; sürüye uyan tavırları değil. En etkili tebliğ yolu, insanın benimsediği kendi hayat tarzıdır; iş hayatı, özellikle özel hayatı, ev hayatıdır. Kişi, inandıkları ve söyledikleriyle uyumlu bir yaşantı içindeyse, evi ve işi onu yalanlamıyorsa onun çok söz söylemesine ihtiyaç bile kalmaz. Çünkü o, hâl ve tavırlarıyla konuşmaktadır. Yaşadığı güzel ahlâk, o insanın en etkili ve güvenilir sözcüsüdür.

İnancımızın, düşüncemizin, duygularımızın, davranışlarımızın, eğitimimizin, hayat görüşümüzün iş ve ev hayatımızın tümünü kuşatan ilkeler bütünüdür İslâm^[2]. Müslüman da bu ilkelere seyerek, isteyerek teslim olan ve bunları hayatına geçiren, daha doğrusu hayatının bunlarla hayat olduğu bilinciyle yaşayandır.^[3] Yoksa Allah ve Rasûlünün belirlediği bu ilkelerin dışında bir seçeneği, tercih ve özgürlüğü yoktur müslümanın^[4]. Tabii, evdeki özel hayatımız da O'nun çizdiği hudut dışına çıkmayacak, O'nun rızâsı istikametinde evde ve her yerde müslümanca güzellikler sergilememiz gerekecektir.

Çevre şartlarını bahane ederek “alternatif” isteyen kimseler için evlerini Kur'an okulu haline getirme gayreti, bir samimiyet testidir. Evlerden iyi alternatif mi olur?

Ev, yöneticiliğin okulu olduğu gibi, aynı zamanda İslâm'ı öğretip öğreteceğimiz ve hâkim kılacağımız alanlardır. Evlerimizi, sadece kendi eş ve çocuklarımızın okulu haline getirmek bile dâvâ için yeterli değildir. Evlerimizi cemaat çalışmalarına açmak zorundayız. Evlerimizi dâvet için bir üs, karantina ve güç depolama yerleri haline getirmeliyiz. Evlerimizi cemaat çalışmalarına açmak zorundayız.

[2] 6/En'âm, 162

[3] Bak. 8/Enfâl, 24

[4] 33/Ahzab, 36

Evlerimizi dâvet için bir üs, karantina ve güç depolama yerleri haline getirmeliyiz. Evlerimizi merkez kabul edip güzellikleri çevreye dalga dalga yaymayı başardığımızda hem biz kurtulacağız hem insanlık.

Elinizdeki kitap, sizi anlatıyor. Evinizi, ehlinizi, sorunlarınızı, çözüm yollarını... “Âyinesi iştir (ev hayatıdır) kişinin, lâfa bakılmaz.” Aynaya bakmaya hazırsanız, buyrun geçin aile boyu aynanın karşısına, kendinizle yüz yüze gelmek için girin kitabın içine; kendinizi düzeltmek ve güzelleşmek için.

Ahmed KALKAN

Şubat 2016, Ümraniye

ahmedkalkan@gmail.com

www.ahmedkalkan.net

AİLE: BİREYDEN CEMAATE, DÜZENSİZLİKTEN NİZAMA, GÜNAHLARDAN İBÂDETE GEÇİŞ

Aile, kişinin kendilerinden sorumlu olduğu eşi, varsa çocukları, ev halkı, yani yakın akrabalarından oluşan insan toplumdur. Müslüman için aile, bir sosyal müessese olduğu gibi, aynı zamanda İslâmî bir kurumdur. Nikâh, iki müslümanın İslâmî kurallar çerçevesinde bir araya gelmesidir. Aile, erkeğin eksiklerinin kadınlı; kadının eksiklerinin de erkekle tamamlandığı, birbirlerinin ihtiyaçlarının temin edildiği, iki cinsi kaynaştıran bir kurumdur.

Aile, erkek ve kadını asil bir duygu ve heyecanla birleştiren, bedeni sükûna, ruhu huzura erdiren bir müessesedir. Aile, toplum eğitimi yaptırarak, kişiyi toplum hayatına hazırlayan sevgi, saygı, şefkat, fedakârlık ve birlik ocağıdır.

Aile yuvası okuldur, mesciddir; huzur evi ve çocuk yuvasıdır. Hammadde halindeki küçük yavruların her yönden büyümesini sağlayan, onların şahsiyet sahibi bir insan, Allah'a kulluk bilincine ulaşan bir müslüman ve İslâm toplumunun sağlıklı bir üyesi olmaları için yetiştirip geliştiren bir fabrikadır.

Evlilik, insan hayatını derinden etkileyen bir inkılâptır, devrimdir. Bireysel yaşayıştan toplumsallaşmaya, cemaatleşmeye ve devletleşmeye geçiştir. Düzensizlikten sistem ve nizama tırmanmadır. Ailelerinde İslâm'ı hâkim kılamayanların; sokaklarına, işyerlerine, toplum ve devletlerine şeriatı hâkim kılmaları beklenemez.

Toplumu İslâmlaştırmanın, İslâmî toplum oluşturmaının küçük örneği ve aşaması evliliktir. Aile, erkek için yöneticilik okuludur; Erkek; liderliği, otoriteyi, disiplini, mes'ûliyeti, emânete riâyeti, haklara saygıyı, cemaate imamlığı en iyi şekilde uygulamalı olarak ailede öğrenir. Kadınıyla erkeğiyle fedâkârlığın, karşılık beklemeden vermenin, merhametin, sabrın, ahlâk güzelliğinin öğrenildiği bir okuldur aile. Anne-baba, bir taraftan öğretmeni, diğer yönden öğrencisidir bu

okulun. Çocuk, hatta bebek, sanıldığı gibi sadece öğrenci değildir; minicik yapısına bakmadan ana-babasına çok, ama çok şeyler öğretir, çok ama çok değerler kazandırır.

İslâm, akıllı ve bülûğ yaşını aşmış bütün müslümanları aile yuvası kurmaya çağırdığı gibi, evliliği ve aile hayatını da bir ibâdet olarak değerlendirir.

Kur’ân-ı Kerim, sosyal birliğin en üstün ve sağlam şekliyle sevgi, bağlılık, merhamet, iyilik, müsâmaha, yardımlaşma, doğruluk, insaf ve Allah korkusunu gözeterek aile kurumuyla ayakta tutulmasını hedef alır. Huzur, barış, sevgi ve mutluluk evde yaşanmayınca, toplumda hiç yaşanmaz.

Güçlü ve sağlam toplumlar, ancak fertleri inanç, fikir ve gâye birliği içinde kaynaşmış mutlu ailelerden oluşabilir. Bunun içindir ki, İslâm nizamı, aile kurumunu kutsal bir kuruluş şeklinde sunarak yüceltmış ve dokunulmazlığını hükme bağlamıştır. *“İçinizden, kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp, aranızda sevgi ve rahmet var etmesi, Allah’ın varlığının belgelerindendir. Bunlarda düşünen topluluk için ibretler vardır.”* ;^[5] *“Nikâh, benim sünnetimdir. Sünnetimi yapmayan benden değildir. Evlenin, çocuk sahibi olun; ben kıyâmet gününde ümmetimin çokluğu ile iftihar edeceğim.”*^[6]

EVİLİĞİ KOLAYLAŞTIRIN!

İslâm dini, evliliği tavsiye ettiği gibi, evlilik çağında olanların evlenmesine yardımcı olunmasını da öğütlemiştir. Bu tür yardımı, anne ve babaların görevleri arasında saymıştır. Dinimiz, bülûğ yaşını aşmış ve yeterli olgunluğa erişmiş, evlenme konusunda dinin hükümlerini öğrenmiş olan kız ve erkeklerin genç yaşlarda evlenip yuva kurmalarını ister. Böylece gençliğin, kontrolü zor istek ve arzuları, helâl yolda

[5] 30/Rûm, 21

[6] İbn Mâce, Nikâh 1; Ahmed bin Hanbel, II/72

tatmin olacaktır.

Bugün Batıda, tarihe karışmak üzere olan evlilik kurumunun, çoğunlukla otuz yaşın üzerinde oluştuğunu görüyoruz. Batıyı tüm olumsuz konularda örnek almaya çalışan ülkemizde de, artık gençler 20 yaş civarını bile evlenme yaşı olarak görmüyorlar. Genç yaşta evlenmek isteyen bazı müslüman gençler de her türlü israf ve zorluklarla kaplı engelleri aşip kolay yolla yuva kuramıyorlar. Böylece ahlâksızlığın önü açılmış oluyor.

Genç yaşta bekâr insanların çokluğu, düzen ve çevrenin haramları süsleyip kolaylaştırması ile birleşince, çeşitli ahlâksızlıkların yayılmasına, maddî ve mânevî nice hastalıkların artmasına sebep teşkil ediyor. Bu konuda dinin reddettiği başlık parası, bir ev dolusu gerekli gereksiz eşya veya çeyiz isteme, milyarlarla ifade edilen düğün ve eğlence masrafları gibi İslâm'ın reddettiği israf ve lüzumsuz harcamalar da evliliğe ve gençlerin yuva kurmasına engel oluyor.

Dinimiz, bu türlü davranışları büyük vebal sayarak kınamaktadır. İslâm, şer'î bir mâzeret olmaksızın evlenmekten kaçınmayı ve yuva kurma işini zorlaştırmayı bir günah saymıştır. İslâm, evliliği övmekte, bekârlıkta ısrarı yermektedir. Çünkü dinimiz, kadın-erkek ilişkilerinin meşrû olmayan ortamlarda ve ahlâkî olmayan bir şekilde gerçekleştirilmesini büyük bir fitne/şer olarak görür. Aile hayatı, korunmak isteyen mü'minler için kötü yollara en büyük frendir. İslâm'ın bir yandan zinâyı kesin tavırla yasaklarken; diğer yandan evlenmeyi teşvik etmesinin sebebi budur. Nitekim, her konuda olduğu gibi aile yönetiminde de örneğimiz olan Peygamberimiz (s.a.s.) gençlere şu tavsiyede bulunuyor: *“Evlilik külfetinin altından kalkabileceğine güvenenleriniz evlensin. Çünkü evlilik, gözü ve cinsel arzuları haramdan korur. Aksi halde korunmak için oruç tutsun.”*

EVİLİK; EV DENİLEN ÖZEL SARAYDA KRAL VE KRALİÇE OLUP PRENSLER YETİŞTİRMEK

“Bekârlık sultanlıktır” sözüyle teselli bulmak ister, eş denilen ciğere yetişemeyen bekâr kediler. Aslında onlar da bilirler tebaasız, saraysız sultanlığın olmadığını. Miyavlamaları biraz ağlamaklı, biraz teselli, biraz davet içeriklidir.

İnsan açısından fitratın sesi de haykırmaktadır ki; sultanlık ancak Allah’a kulluk yapmak üzere kurulan yuvalarda bu ibâdet bilinciyle kavuşulan en önemli bir dünya nimetidir. Bir erkekle bir kadın arasında Allah’ın koyduğu prensipler çerçevesinde akdedilen muâmeleye evlenme denir. İslâm nazarında bir ibâdet kabul edilen evlilik ile ilgili olarak, İslâm Hukuku’na dair yazılan kitaplardan bazısında; “Bizim için Hz. Âdem’den bu güne kadar, meşrû olarak devam ede gelen ve Cennette de devam edecek olan iki şey vardır; bunlar, iman ve evlenmedir” şeklinde kaydedilmektedir.^[7] Evlenmenin yani nikâhın çeşitli sebepleri vardır. Nikâhtaki şer’î, akli ve tabii sebeplerin başka bir şer’î hükümde bu şekilde bir arada toplandığı az görülmüşdür. Evlenmenin şer’î delilleri, Kur’ân-ı Kerîm, hadisler ve ümmetin icmâi ile sâbittir.

Kur’ân-ı Kerîm’den evlenmenin meşrûluğuna şu âyetler delildir; “Size helâl olan kadınlardan ikişer, üçer, dörder adet nikâh edin”;^[8] “Sizden bekârları ve kölelerinizle câriyelerinizden sâlih olanları nikâh edin. Eğer fakir olurlarsa Allah onları Fazl ve keremiyle zengin kılar. Allah vâsi’dir, âlimdir.”^[9]

Cihad ve evlilik İslâm’ın insanın hayatına hâkim olmasının nedenlerinden biridir. Evlenmede ise bunların her ikisi de mevcuttur. Bu nedenle “Evlilikle meşgul olmak kendini nâfile ibadetlere vermekten daha faziletlidir. Çünkü evlilikte nefsi haramdan koruma ve çocuk

[7] İbn Âbidin, III/3

[8] 4/Nisâ, 12

[9] 24/Nûr, 32

yetiştirme gibi önemli hususlar vardır” kanâatine varılmıştır.^[10]

İslâm şeriatının temel esaslarından biri de evliliğin fitrî bir olgu olduğudur. İslâm dini ruhânîyetle (dünyadan elini eteğini keserek yalnız başına yaşama, evlenmeme); insanın yaratılışı ile çatıştığı, onun nefsi isteklerini ve karakterine ters düştüğü için savaşılmaktadır. Bir hadis rivâyetinde Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurur: “*Evlenmeye gücü yetip de evlenmeyen benden (benim ümmetimden) değildir.*”^[11] Bu hadis-i şerifte de görüldüğü gibi İslâm kişiyi, sırf Allah’a yaklaşmak, ruhbanlıkta bulunmak ve ibadet edeyim diye bir köşeye çekilmekten alıkoymaktadır.

Allah Rasûlü’nün hayatını göz önüne aldığımızda onun, toplumun fertlerini kontrol altında bulundurmak, insanın nefsini düzeltmek hususunda ne denli titizlik gösterdiğini açıkça görürüz. Onun bu konuda titizlik göstermesinin temelinde, insan gerçeğinin anlaşılması ve onun arzu ve isteklerine cevap verme duygusunun yattığını görürüz. Öyle ise evlilik vb. İslâmî prensipler sayesinde toplumun hiçbir ferdi yaratılışının ötesine geçemeyecek, gücü ve imkânının dışında gayret sarf edemeyecek; tam aksine orta yolda, sağa sola sapmadan yürüyecektir.

Evlilik konusunda Rasûlullah (s.a.s.)’ın şu davranışı, insanın nefsi duygularına gem vurması ve insan hakikatine ne denli vâkıf olduğunun en büyük delillerinden kabul edilir; şöyle ki: Buhârî ve Müslim’in Enes (r.a.)’den rivâyet ettikleri bir hadiste şunları görmekteyiz: Üç heyet, Rasûlullah’ın yanına gelerek, onun ibâdetini sordular. Kendilerine Allah Rasûlü’nün ibâdeti hakkında bilgi verilince, -Onun ibadetini az bulacaklar ki- şöyle dediler: “Rasûlullah ile biz bir olabilir miyiz? Onun geçmişteki ve gelecekteki günahları bağışlanmıştır. İçlerinden biri tüm geceyi namaz kılmakla geçireceğini, diğeri devamlı oruç tutacağını ve üçüncüsü de kadınlara yaklaşmayacağını ifade ettiler.” Daha sonra Rasûlullah (s.a.s.) bu durumu öğrendiğinde onları çağırıp şöyle buyurdu: “*Allah’a yemin olsun ki ben sizin*

[10] İbn-i Âbidin, III/3

[11] Beyhakî; Taberanî

Allah'tan en çok korkanınız ve O'ndan en fazla sakınanınız; fakat zaman zaman oruç tutar ve iftar ederim; namaz kılar ve uzanıp yatarak istirahatte bulunurum; kadınlarla da evlenirim. Benim sünnetimden yüz çeviren benden (benim ümmetimden) değildir.”^[12]

Evlilik sosyal bir maslahatı beraberinde getirir. Evliliğin genel yararları yanında bir de sosyal yararları vardır. Bu yararların basında insan varlığının korunması gelmektedir. Zira evlilik sayesinde, insan neslinin devam etmesi ve çoğalması, nesillerin birbirini izlemesi ve böylelikle Allah'ın insanı yeryüzüne mirasçı kılması söz konusudur. Evliliğin insan üzerindeki sosyal, ahlâkî ve bedensel yararlarını inkâr etmek mümkün değildir. Kur'ân-ı Kerim bu sosyal hikmete parmak basarak şöyle demektedir: *“Allah size kendi nefislerinizden eşler yarattı, eşlerinizden de sizin için oğullar ve torunlar yarattı...”*^[13]

Evliliğin diğer önemli yararlarından biri de, nesebin korunmasıdır. Meşrû evliliğin bir an için yokluğunu düşünürsek toplumların nesebsiz ve hiçbir fazilete sahip olmayan çocuklarla ne denli sıkıntılara girdiklerini hemen görürüz. Evliliğin sağladığı yararlarından biri de toplumun ahlâkî çözülme ve bozukluktan beri kalmasıdır. Evlilik sayesinde kişiler sosyal bozukluklardan emin kalırlar. Hz. Peygamber (s.a.s.), evliliğin sağladığı yararları, bir grup gence hitapları sırasında şöyle dile getirmişlerdir; *“Ey gençler, sizden evlenmeye gücü yeten kimse hemen evlensin; zira evlilik gözü haramdan en iyi koruyan ve tenasül uzvunun en sağlam kalesidir. Evlenmeye imkânı olmayan ise oruç tutsun; zira oruç şehveti kırmaktadır...”*^[14] Yine evliliğin faydaları arasında toplumun hastalıklardan uzak kalmasını, kişinin rûhî ve nefsi bir rahatlığa kavuşmasını zikredebiliriz. Bu tedbirler sayesinde toplumun fertleri zinânın bir sonucu olarak ortaya çıkacak olan bu-laşıcı hastalıklardan kurtulmuş; hayâsızlığın yayılması önlenmiş ve harama giden yollar kapanmış olur.

“Kaynaşmanız için size kendi cinsinizden eşler yaratıp da aranız-

[12] Buhârî, Nikâh, 1; Müslim, Sıyâm 74, 79

[13] 16/Nahl, 72

[14] Buhârî, Savm, 1, Nikâh, 2, 3; Müslim, Nikâh 1, 3; Ebû Dâvûd Nikâh, 1, İbn Mâce, Nikâh, 1

da sevgi ve merhamet peyda etmesi de O'nun varlığının delillerindendir. Doğrusu bunda, iyi düşünen bir kavim için ibretler vardır."^[15] Allah (c.c.), evlilikte müslümanın kimi tercih edeceğini açıklamıştır:

"(Ey Müminler,) iman etmedikçe müşrik kadınlarla evlenmeyin. Mümin bir cariye, hoşunuza gitse bile müşrik bir kadından hayırlıdır. (Mü'min kadınları) iman etmedikçe müşrik erkeklerle evlendirmeyin. Mümin bir köle, hoşunuza gitse bile (hür) bir müşrikten hayırlıdır. Bunlar (sizi) cehenneme çağırırlar; Allah ise, izniyle, cennete ve mağfirete dâvet ediyor. İşte, Allah, düşünüp ibret alsınlar diye, ayetlerini insanlara böyle açıklar."^[16]

Hiz. Peygamber de Buhârî ve Müslim tarafından nakledilen bir hadisinde, bir kadınla ancak dört meziyeti dolayısıyla evlenildiğine işaret ederek, bunların; kadının malı, soyu-sopu güzelliği ve bir de dini olduğunu belirtmiş, sonra da, *"sen kadının dindar olanını al"*^[17] buyurmuştur.

İbn Mâce tarafından nakledilen bir hadisinde ise şöyle demiştir: *"Kadınlarla güzellikleri dolayısıyla evlenmeyin; olabilir ki, güzellikleri onları kötülüğe sevkeder. Malları dolayısıyla da evlenmeyin; olabilir ki malları da onları size karşı isyâna sevkeder. Fakat onlarla dinleri dolayısıyla evlenin. Dindar olan siyahî (zenci) bir câriye, diğerlerinden üstündür"*^[18]

NIKÂH; EVLİLİK SÖZLEŞMESİ

"Nikâh" sözlükte, akit yani anlaşma yapmak demektir. Bundan amaç evlenmedir. İslâm'a göre birbirleriyle evlenmeleri yasak olmayan erkekle kadının beraber hayat sürdürmek ve çocuk yetiştirmek için

[15] 21/Rûm, 21

[16] 2/Bakara, 221

[17] Buhârî, VI/123; Müslim, II/1086

[18] İbn Mâce, Sünen, I/572; Dursun Ali Türkmen, Şâmil İslâm Ansiklopedisi, c. 2, s. 128-129

yaptıkları bir akittir/anlaşmadır.

Nikâh, evlilikle beraber meşrû cinsel ilişkiyi de içerisine alan bir akittir, bir beraberliktir. Nikâhlanma, nikâh yapma, yani evlenme insan için fitrî (yaratılışa uygun) bir faâliyettir. Tıpkı konuşma, yeme-içme, giyinme ve benzeri işler gibidir. İlk insan Hz. Âdem'den bugüne kadar insan nikâh olayını tanımaktadır. Çünkü evlenme, hem kişinin maddî ve mânevî olarak korunması, ihtiyaçlarının karşılanması; hem de neslin devam etmesi için gereklidir.

Kıyafetsiz bir insanlık olamayacağı gibi, nikâhtan soyutlanmış bir insanlık da düşünülemez.^[19] Bazı modern toplumlardaki artan evlilik dışı ilişkilerin ve bu ilişkilerin normal sayılması insanlık ailesinde bir ârizadır, bir hastalıktır. Bu hastalığın geçici olduğunu ve tedâvi edilebileceğini ümit ediyoruz. Çünkü nikâhsızlık temiz yaratılışa uymamaktadır.

İslâm'a göre nikâh, kadın ve erkek arasında yapılan çok önemli ve hayatî bir anlaşmadır. Bu akitle beraber bir aile yuvası kurulur, eşler beraber yaşamaya başlar, eşlerde bulunan pek çok özellik kaynaşır, yeni nesiller bu yolla meydana gelir. Ailedeki beraberlik, ne işyeri beraberliğine, ne okul arkadaşlığına, ne de asker arkadaşlığına benzer.

İki karşı cins hayatlarını, sevgilerini, varlıklarını, eksik ve mükemmel yönlerini, sahip oldukları güzellikleri, ellerindeki imkânları, duygularını ve isteklerini paylaşırlar. Ortaklaşa bir aile yuvası kurar, beraberce hayat sürdürürler, hem de yeni nesiller yetiştirirler.

Nikâh, yalnızca neslin devamını sağlayan veya cinsel arzuları doyurup gideren bir olay değildir. Nikâh bunlarla beraber daha önemli işlevi olan toplumsal bir kurum oluşturmaktır. Nikâhta, insanlar için çok bereketli ve faydalı başka amaçlar da vardır. İnsan, yaratılışı gereği yalnız yaşayamaz. Zâten "insan" kelimesi de ünsiyet kuran, başkalarıyla beraber yaşayan anlamındadır. Her insanın ana-babaya,

[19] Bak. 2/Bakara, 187

aile kurumuna, sevgiye, ilgiye, konuşmaya, alış-veriş yapmaya, hatta kimi zaman diğer insanlarla mücâdele etmeye ihtiyacı vardır. Kişi, bazı insanların yardımına muhtaç olduğu gibi, hayatını ve duygularını başkalarıyla bölüşmeye, hatta başkalarına yardım etme arzusuna bile ihtiyacı vardır. Bunun ilk örneğini ailede buluyoruz.

İnsanların ön önemli özelliklerinden birisi de organize olmalarıdır. Yani bir arada yaşayıp toplum oluşturmalarıdır. Fertler aileleri, aileler kabileleri, kabileler/sülâleler kavimleri, kavimler de insanlık ailesini meydana getirir. Bu toplumların en küçük birimi ailedir. Kur’ân-ı Kerim’de insanların bir erkekle bir kadından yaratıldığı, sonra da kabileler ve kavimler haline getirildikleri açıklanmaktadır.^[20]

Allah (c.c.), evlenen eşler arasındaki sevgiyi ve birbirlerine olan merhameti “âyet” olarak nitelemektedir: *“Kaynaşmanız (sükûnete ve tatmine ermeniz) için size kendi (cinsi)nizden eşler yaratıp da aranızda sevgi ve merhamet kılması da O’nun âyetlerinden, (varlığı ve birliğinin) delillerindendir. Doğrusu bunda, iyi düşünen bir kavim için âyetler/ibretler vardır.”*^[21] Öyleyse evlilikte öncelikli amaç nesil yetiştirmedir, yalnızca cinsel doyum değildir. İnsanın rahat edebileceği, huzur duyabileceği bir ortama ihtiyacı vardır. Aile içerisinde bu huzur ve rahatlığı kişi eşinde bulabilir. Kur’an bunu “sükûnet” bulma diye tanımlıyor. Bu kelime hem huzuru, hem de bir yerde rahat edip kalmayı ifade etmektedir.

Nikâh bu huzura kapı açmaktadır. Bu huzur, yalnızca gece rahatı veya diğer maddî ihtiyaçların karşılanması değildir. Bu aynı zamanda duyguların, arzuların, hedeflerin, sevgilerin ve yeteneklerin paylaşılmasından, karşılıklı merhamet ahlâkının işletilmesinden, başkası adına yapılan fedakârlıktan doğan bir huzurdur.

İslâm evlenmeyi yüceltıyor, tavsiye ediyor, evliliğin şartlarını ortaya koyuyor ama bunu “nikâh” akdine bağlıyor. Yani evlilik mut-

[20] 49/Hucurât, 13

[21] 30/Rûm, 21

laka “ağır/kuvvetli bir akit olan”^[22] nikâhla başlayabilir. Nikâh, evliliğe adım atmak ve bunu insanlara duyurmak; aynı zamanda evlilik sorumluluğunu yüklenmektir. Çünkü yapılan evlilik akdinde (anlaşmasında) evliliğe ait, aileye ilişkin görevleri yüklenme şartı vardır.

İslâm, nikâh dışı bütün beraberlikleri gayrı meşrû saymakta ve haram demektedir. Evlilik dışı ilişkiler İslâm’a göre iffetsizlik ve hayâsızlıktır. Zinâ haram olduğu gibi, zinâyâ götüren sebepler de haramdır. Nikâh olmaksızın evlilik öncesi cinsel ilişkiler, dost hayatı (anlaşarak zinâ etmek); bir ihtiyacı karşılama değil, nefsin/hevânın arzusuna uyup suç işlemektir. Şüphesiz Allah’a ve O’nun koyduğu ölçülere inanan mü’minler, imanlı gençler bu noktada duyarlı olurlar.

NIKÂHIN ÖNEMİ

Evlilik, yaratılışın gereği bir duygudur. Her insanın buna ihtiyacı vardır. Hayatın güzel bir şekilde devam etmesi buna bağlıdır. Aile kurumunu koruyan toplumların birçok yönden daha sağlıklı olduğu, bu toplumlarda yetişen insanın daha kaliteli, sosyal ilişkilerde daha düzeyli olduğu ve özellikle çocukların daha huzurlu ve nitelikli yetiştiği bilinmektedir.

Ailesi çöken toplumlar, her açıdan çökmeye mahkûmdur. Aileyi oluşturan ve yücelten de nikâh bağlıdır. Nikâh sosyal bir faydadır. Nesiller bu yolla çoğalır, devam eder. İnsan türü aileyle korunur. Nesiler, ancak nikâh akdi ile korunmaya alınır. İslâm’ın amaçlarından biri de nesli korumaktır. Kişiyi aile daha iyi eğitip terbiye eder. Her toplum kendi kültürünü aile kurumunda yeni nesillere daha iyi öğretir.

Fuhuş (gayrı meşrû ilişkiler) birçok bedensel ve ruhsal hastalıklara yol açar. Bunu aile hayatı azaltabilir. Kişi aile hayatıyla ruhsal

[22] 4/Nisâ, 21

huzura kavuşur. Başkasını sevmenin, çocuk yetiştirmenin, onlara fedakârlık yapmanın, beraberce hayatın güçlüklerine katlanmanın, birçok şeyi birlikte paylaşmanın zevkini yaşayabilir. Babalık şefkati, analık merhameti ancak aile hayatıyla tadılabilir. Analık kurumunun yüceliğini düşünürsek bunu daha iyi anlarız. İslâm'da anaya, analık kurumuna ve anaya iyilik etmeye ne denli önem verildiğini düşünürsek aile kavramını daha iyi anlamış oluruz.

Nikâhla beraber insanın hayatında önemli değişiklikler olur. Kişinin sorumluluğu artar, hayatını ve sevgisini paylaşabileceği bir insanla yaşamaya başlar. Bölüşmeyi, sevmeyi, merhamet etmeyi, iyilik yapmayı, cömertliği öğrenir. İnsanlarla beraber yaşamayı ve onlarla geçinmeyi bilir. Ancak aile hayatı insana bu anlayışı uygun bir şekilde verebilir. Nikâhla beraber insan, bir zorluğun bir güçlüğü altına girer, sorumluluğu artar; bu bilinen bir şeydir. Bütün evliliklerin de çok güzel ve huzurlu olduğu söylenemez. Ancak bunlar aile kurumunun, nikâhın önemini azaltmaz. Şüphesiz nikâhın verdiği lezzet, getirdiği acıdan kat kat fazladır.

Özellikle Avrupada gelişen nikâhsız beraberlikler ve cinsel hürriyet, nikâhı ve aile kurumunu, dolayısıyla da giderek insanlığı tehdit ediyor. Onların da en doğal olan yola, yaratılışa dönmelerini umuyoruz. “Nikâhta kerâmet vardır!” diyenler ne güzel söylemişler.^[23]

KUR'ÂN-I KERİM'DE NİKÂH KAVRAMI

Kur'ân-ı Kerim'de “nikâh” kelimesi, türevleriyle birlikte 23 yerde geçer.^[24] Karı-koca -eş-anlamındaki “zevc-zevc” kelimeleri ise

[23] Hüseyin K. Ece, İslâm'ın Temel Kavramları, Beyan Y., s. 499-501

[24] “Nikâh” Kelimesinin Geçtiği Âyetler (23 Yerde): 2/Bakara, 221, 221, 230, 232, 235, 237; 4/

Kur'an'da 81 yerde zikredilir.^[25] Bütün bunlar, Kur'an'ın nikâha, aile hayatına verdiği önemi gösterir. Nice konuları kısaca izah eden, bazı farz ve haramları bir-iki âyetle belirten Kur'an, aile hayatı, geçim, eşlerin birbirine ve çocuklarına karşı haklarını, görevlerini, birbirleriyle ilişkilerini uzun uzun ele almış ve yuvanın huzuru için gerekli prensipleri tafsilâtlı şekilde açıklamıştır.

Kur'an nikâh/evlenme tâbirini, erkek ve dişi olarak yaratılan insan türünün aralarındaki âhenk ve uygunluğu açıklamak için kullanmaktadır. Zira evlilikte huzur havası, karşılıklı sevgi ve merhametin gelişme ortamı mevcuttur. Kur'an, aile hayatının huzur ve sükûnet ortamı için gerekli olduğunu, kadınla erkek arasında Allah'ın sevgi bağları oluşturmada büyük hikmetler olduğunu vurgular: *“Kaynaşmanız (sükûnete ve tatmine ermeniz) için size kendi (cinsi)nizden eşler yaratıp da aranızda sevgi ve merhamet kılması da O'nun âyetlerinden, (varlığı ve birliğinin) delillerindendir. Doğrusu bunda, iyi düşünen bir kavim için âyetler/ibretler vardır.”*^[26]

Evlilik fitrattır. Evlenmeyen erkek veya kadın elbisesiz, yani çıplak sayılır.^[27] Erkeklerin kadınlar üzerinde hakları olduğu gibi, kadınların da erkekler üzerinde belli hakları vardır.^[28] Kur'an, erkeklere hanımlarıyla iyi geçinmelerini emreder. Eşlerinden hoşlanmamış olsalar bile, mümkün ki hoşla gitmeyen şeyde Allah'ın birçok hayır takdir etmiş olabileceğini hatırlatır. ^[29] Evlenmeyi tavsiye eden

Nisâ, 3, 6, 22, 25, 25, 127; 24/Nûr, 3, 3, 32, 33, 60; 28/Kasas, 27; 33/Ahzâb, 49, 50, 53; 60/Mümtehine, 10.

[25] “Zevce-Zevce” Kelimesinin Geçtiği Âyetler (81 Yerde): 2/Bakara, 25; 35, 102, 230, 232, 234, 240, 240; 3/Âl-i İmrân, 15; 4/Nisâ, 1, 12, 20, 20, 57; 6/En'âm, 139, 143; 7/A'râf, 19, 189; 9/Tevbe, 24; 11/Hüd, 40; 13/Ra'd, 3, 23, 38; 15/Hicr, 88; 16/Nahl, 72, 72; 20/Tâhâ, 53, 117, 131; 21/Enbiyâ, 90; 22/Hacc, 5; 23/Mü'minûn, 6, 27; 24/Nûr, 6; 25/Furkan, 74; 26/Şuarâ, 7, 166; 30/Rûm, 21; 31/Lokman, 10; 33/Ahzâb, 4, 6, 28, 37, 37, 37, 50, 50, 52, 53, 59; 35/Fâtır, 11; 36/Yâsin, 36, 56; 37/Sâffât, 22; 38/Sâd, 58; 39/Zümer, 6, 6; 40/Mü'min, 8; 42/Şûrâ, 11, 11, 50; 43/Zuhruf, 12, 70; 44/Duhân, 54; 50/Kaf, 7; 51/Zâriyât, 49; 52/Tûr, 20; 53/Necm, 45; 55/Rahmân, 52; 56/Vâkıa, 7; 58/Mücâdele, 1; 60/Mümtehine, 11, 11; 64/Teğâbûn, 14; 66/Tahrîm, 1, 3, 5; 70/Meâric, 30; 75/Kıyâme, 39; 78/Nebe', 8; 81/Tekvîr, 7.

[26] 30/Rûm, 21

[27] 2/Bakara, 187

[28] 2/Bakara, 228

[29] 4/Nisâ, 19

Kur'an,^[30] bekârları evlendirmeyi de (başta yöneticiler, bekârların velîleri ve diğer müslümanlar üzerine) görev olarak belirtir. Eğer bunlar fakir iseler, Allah'ın onları kendi lutfu ile zenginleştireceğini müjdeler.^[31]

Yaratılıştan gelen kıskançlık duygusuna rağmen Kur'an, erkeklerle birden fazla kadınla evlenme izni verir.^[32] Bu izin, öteden beri, daha çok gayrı müslimlerce ve İslâm düşmanlarınca, tenkit ve itiraza konu edilmiştir. Ancak, İslâm'ın bu iznini, diğer tâlimatları ve hayatın değişen şartları içinde ele almak gereklidir. İslâm'a göre zinâ kesin olarak haramdır. Bu büyük kötülük olan zinâyâ giden yolları tıkamak gerekir. Erkeğin güçlü ve yeterli, kadının ise zayıf ve isteksiz olması veya doğurgan olmaması halinde, savaş vb. sebeplerle erkeklerin azalması ve kadınların çoğalması gibi durumlarda erkeğin bir'den fazla kadınla evlenmesi zarûrî olabilir. Böyle durumlarda erkeğin bir'den fazla kadınla evlenmesi, bir emir değil; bir izindir. İkinci, üçüncü veya dördüncü eş olacak hanım da buna mecbur değildir. Ayrıca, bu izin kayıtsız şartsız olmayıp adâlet şartına bağlanmış, buna riâyet edemeyeceğinden korkanlara bir kadınla yetinmeleri emredilmiştir. Bütün bu kayıtlar ve şartlar bir arada düşünüldüğü zaman, İslâm'ın bu iznini, zaman içinde değişen şartlara ayak uydurma bakımından en müsâit yol olduğu açıkça anlaşılabacaktır.

Din, câhiliye döneminde ve o günkü dünyada üst sınırı olmayan çok evlenmeye bir ölçü getirmiş, en çok dörtle sınırlandırmıştır. Ayrıca, metres hayatı gibi çirkinliklere geçit vermemek için bazı gereklilikler varsa, evlenecek kadının şerefi ve geçimini temin etme yükümlülüğünü, masraflarının üstünden kalkabilecek ve de eşleri arasında adâlete riâyet edebilecek erkeğe yüklemiştir. Kur'an, aile hukukunun en önemli alanı olan nikâh konusunu değişik yönleriyle ele alır ve hükümler koyar.^[33]

[30] 4/Nisâ, 3

[31] 24/Nûr, 32

[32] 4/Nisâ, 3

[33] Nikâh Konusuyla İlgili Âyetler:

a- Evlenmenin Fazileti: 24/Nûr, 32.

“...Onlar (Kadınlar) sizin için birer elbise, siz de onlar için birer elbisesiniz...” [34]

“İmanetmedikçemüşrik/putpereskadınlarla nikâhlanmayın/evlenmeyin. Beğenseniz bile, müşrik bir kadından, imanlı bir câriye kesinlikle daha hayırlıdır/iyidir. İman etmedikçe müşrik/putperest erkekleri de (kızlarınızla) nikâhlamayın/evlendirmeyin. Beğenseniz bile, müşrik bir kişiden mü'min bir köle kesinlikle daha hayırlıdır. Onlar (müşrikler) cehenneme çağırır. Allah ise, izni (ve yardımı) ile cennete ve mağfirete çağırır. Allah, düşünüp anlasınlar diye âyetlerini insanlara açıklar.” [35]

“Kadınlarınız sizin için bir tarladır. Tarlanıza nasıl dilerseniz öyle varın. Kendinizi (temasa) önceden (iyi davranışlarla) hazırlayın. Her davranışınızda Allah'tan korkun. Bilin ki siz O'na mülâkî olacaksınız. Mü'minleri müjdele!” [36]

“Erkeklerin kadınlar üzerinde hakları olduğu gibi, kadınların da erkekler üzerinde belli hakları vardır.” [37]

-
- b- Bekârları Evlendirmek: 24/Nûr, 32.
  - c- Evlenmede Bolluk ve Bereket Vardır: 16/Nahl, 72; 24/Nûr, 32.
  - d- Evlenmeye Güç Yetiremeyenler: 24/Nûr, 33.
  - e- Nikâhı Helâl Olan Kadınlar: 4/Nisâ, 24; 5/Mâide, 5.
  - f- Yetim Kızların Nikâhı: 4/Nisâ, 3, 127.
  - g- Evlâtlıkların Boşanmış Hanımlarıyla Nikâh: 33/Ahzâb, 37.
  - h- Cârîyelerin Nikâhı: 4/Nisâ, 24-25.
  - i- Ehl-i Kitabın Nikâhı: 5/Mâide, 5.
  - j- Vefat İddeti Bekleyen Kadını Nikâhlama İsteği: 2/Bakara, 235.
  - k- Talâktan Sonra Nikâh: 2/Bakara, 228, 231-232.
  - l- Üçüncü Talâktan Sonra Nikâh: 2/Bakara, 230.
  - m- Münâsebet Helâl Olan Kadınlar: 70/Meâric, 29-30.
  - n- Nikâhı Haram Olan Kadınlar: 4/Nisâ, 22-24.
  - o- Müşriklerin Nikâhı: 2/Bakara, 221.
  - p- Zinâ Eden Erkeklerin ve Zinâ Eden Kadınların Nikâhı: 5/Mâide, 5; 24/Nûr, 3, 26.
  - r- Mut'a Nikâhı (Geçici Nikâh): 23/Mü'minûn, 7; 70/Meâric, 29-31.
  - s- Nikâhın Şartları: 33/Ahzâb, 50.
  - t- Karı-Koca Arasındaki Sevgi: 30/Rûm, 21.
  - u- Karı-Koca Arasındaki Anlaşmazlığın Çözümü: 4/Nisâ, 35, 128.

[34] 2/Bakara, 187

[35] 2/Bakara, 221

[36] 2/Bakara, 223

[37] 2/Bakara, 228

“Kadınlardan, oğullardan, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüşten, salma atlardan, sağlam hayvanlardan ve ekinlerden gelen zevklere düşkünlük ve bağıllık insanlar için bezenip süslendi. Bunlar, dünya hayatının metâdır. Nihâyet varılacak güzel yer, Allah'ın huzurudur.” [38]

“Eğer (kendileriyle evlendiğiniz takdirde) yetimlerin haklarına riâyet edememekten korkarsanız, beğendiğiniz (veya size helâl olan) kadınlardan ikişer, üçer, dörder nikâhlayın. Adâletsizlik/haksızlık yapmaktan korkarsanız, bir tane alın; yahut da sahip olduğunuz (câriye) ile yetinin. Bu adâletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır.” [39]

“(Evlendiğiniz) Kadınlara mehirlerini gönül rızâsı ile (cömertçe) verin; eğer gönül hoşluğu ile o mehrin bir kısmını size bağışarlarsa onu da âfiyetle yiyin.” [40]

“Kadınlarınızla iyi geçinin. Eğer kendilerinden hoşlanmazsanız, olabilir ki, bir şey sizin hoşunuza gitmez de Allah onda birçok hayır takdir etmiş olur.” [41]

“Eğer bir eşi bırakıp da yerine başka bir eş almak isterseniz, onlardan birine kantar kantar, yüklerle mehir vermiş olsanız dahi, hiçbir şeyi geri almayın. Siz iftira ederek ve apaçık günah işleyerek onu geri alır mısınız? Vaktiyle siz birbirinizle haşır-neşir olduğunuz ve onlar sizden sağlam bir teminat almış olduğu halde onu nasıl geri alırsınız?” [42]

“Geçmişte olanlar bir yana, babalarınızın evlendiği kadınlarla evlenmeyin; çünkü bu bir hayâsızlıktır, iğrenç bir şeydir ve kötü bir yoldur. Sizlere, analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halala-

[38] 3/Âl-i İmrân, 14

[39] 4/Nisâ, 3

[40] 4/Nisâ, 4

[41] 4/Nisâ, 19

[42] 4/Nisâ, 20-21

rınız, teyzeleriniz kardeşlerinizin kızları, kız kardeşlerinizin kızları, sizi emziren süt anneleriniz, süt kardeşleriniz, karılarınızın anneleri, kendileriyle gerdeğe girdiğiniz kadınlarınızın yanında kalan üvey kızlarınız -ki onlarla gerdeğe girmemişseniz size bu engel yoktur, öz oğullarınızın eşleri ve iki kız kardeş bu arada olmak suretiyle evlenmek size haram kılındı. Geçmişte olanlar geçmiştir. Doğrusu Allah bağışlar ve merhamet eder. (Harp esiri olarak sahip olduğunuz) câriyeler müstesnâ, evli kadınlarla evlenmeniz de size haram kılındı. Allah'ın size emri budur. Bunlardan başkasını, nâmuslu ve zinâ etmemek üzere mallarınızla (mehirlerini vererek) istemeniz size helâl kılındı. Onlardan faydalanmanıza karşılık kararlaştırılmış olan mehirlerini verin. Mehir kesiminden sonra (bir miktar kesinti için) karşılıklı anlaşmanızda size günah yoktur. Şüphesiz Allah ilim ve hikmet sahibidir.”^[43]

“İçinizden, imanlı hür kadınlarla evlenmeye gücü yetmeyen kimse, ellerinizin altında bulunan imanlı genç kızlarınız (sayılan) câriyelerinizden alsın. Allah sizin imanınızı daha iyi bilmektedir. Hep aynı köktensiniz (insanlık bakımından aranızda fark yoktur). Öyle ise iffetli yaşamaları şartıyla sahiplerinin izni ile onları (câriyeleri) nikâhlayıp alın, mehirlerini de normal miktarda verin. Evlendikten sonra bir fuhuş yaparlarsa onlara, hür kadınların cezâsının yarısı (uygulanır). Bu (câriye ile evlenme izni), içinizden günaha düşmekten korkanlar içindir. Sabretmeniz ise siz in için daha hayırlıdır. Allah çok bağışlayan ve merhamet edendir.”^[44]

“Allah'ın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılması sebebiyle ve erkekler mallarından harcama yaptıkları için erkekler kavvâmdır/kadınların yöneticisi ve koruyucusudur. Onun için sâliha kadınlar itaatkârdır, Allah'ın kendilerini korumasına karşılık gizliyi (kimse görmese de nâmuslarını) koruyucudurlar. Baş kaldırmasından (nüşûz) endişe ettiğiniz kadınlara öğüt verin, onları yataklarında yalnız bırakın ve (bunlarla yola gelmezlerse) dövün. Eğer size itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın; çünkü Allah

[43] 4/Nisâ, 22-24

[44] 4/Nisâ, 25

yücedir, büyüktür.” ^[45] (Erkeklerin maddî ve mânevî durumları ile ve özellikle ekonomik rolleri, onların âile reisi -sorumlu yönetici- olmalarını tabîi kılmıştır. Aile küçük bir toplumdur; toplum düzenle yaşar. Düzen ise, bir reisi, bir idâreciyi zarûrî kılar. İslâm'da devlet başkanından âile reisine kadar her idâreci, İllâhî tâlimata göre hareket etmek, İslâmî kurallara göre ve istişâre ile yönetmek mecbûriyetindedir. Şu halde onlara itaat, bu tâlimata itaat demektir. İdâre eden veya edilen bu tâlimatın dışına çıkar, meşrû kurallara itaatsizlik ederse yaptırım uygulanır. Burada bahis konusu olan, zevcenin itaatsizliğidir. Çare olarak önce öğüt vermek, sonra yatak boykotu ve daha sonra da dövme tavsiye edilmiştir. Kur'an'ı bize tebliğ eden Hz. Peygamber (s.a.s.) hiçbir zaman kadın dövmediği gibi “kadını eşek döver gibi dövüp de günün sonunda onu koynunuza alıp yatmanız olacak şey midir?” buyurarak ümmetini uyarmıştır. Ayrıca bu yaptırım kullanıldığı takdirde, kadının canını yakmayacak ve vücudunda iz bırakmayacak şekilde misvak, kurşun kalem gibi bir cisimle vurmak şeklinde -ki, acı vermekten çok, psikolojik ceza unsuru olarak- uygulamak gerektiğini de ifade buyurmuştur. Şu halde bu dövme yaptırımı, ah-lâksız bazı kadınlar için en son çare olarak başvurulacak zarûrî bir yol olup, kayıtlara ve şartlara bağlıdır. Ayrıca kadının da kocasından şikâyetçi olması halinde hakem ve hâkime başvurma, hakkını arama imkânı vardır.)

“Eğer karı kocanın aralarının açılmasından korkarsanız, erkeğin âilesinden bir hakem ve kadının âilesinden bir hakem gönderin. Bunlar barıştırmak isterlerse Allah aralarını bulur. Şüphesiz Allah her şeyi bilen, her şeyden haberdar olanıdır.” ^[46]

“Senden kadınlar hakkında fetvâ istiyorlar. De ki: ‘Onlara âit hükmü size Allah açıklıyor: Kitab’da, kendileri için yazılmışı (mirası) vermeyip nikâhlamak istediğiniz yetim kadınlar hakkında, çaresiz çocuklar ve yetimlerin işleriyle meşgul olmanız hakkında adâleti yerine getirmeniz için size okunan âyetler (Allah’ın hükmünü apaçık ortaya koymaktadır). Hayırdan ne yaparsanız şüphesiz Allah onu bilmekte-

[45] 4/Nisâ, 34

[46] 4/Nisâ, 35

dir.”^[47]

“Eğer bir kadın, kocasının geçimsizliğinden yahut kendisinden yüz çevirmesinden endişe ederse, aralarında bir sulh yapmalarında, onlara günah yoktur. Sulh (daima) hayırlıdır. Zaten nefislerde kıskançlık hazırdır. Eğer iyi geçinir ve Allah’tan korkarsanız şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır.”^[48]

“Üzerine düşüp uğraşsanız da, kadınlar arasında âdil davranmaya güç yetiremezsiniz; bâri birisine tamamen kapılıp da diğerini askıya alınmış gibi bırakmayın. Eğer arayı düzeltir, günahıtan sakınırsanız Allah şüphesiz çok bağışlayan ve merhamet edendir.”^[49]

“Eğer (eşler) birbirinden ayrılırsa Allah, bol nimetinden her birini zenginleştirir (diğerine muhtaç olmaktan kurtarır); Allah’ın lütfu geniştir, hikmeti büyüktür.”^[50] (Bütün tedbirlere rağmen evlilik yürümüyorsa, ev cehenneme dönmüşse, yoksulluk ve çâresizliğe düşme korkusu ile bu cehenneme katlanmak gerekmez; Allah nice kapılar açar.)

“...Mü’min kadınlardan iffetli olanlar ile daha önce kendilerine kitap verilenlerden iffetli kadınlar da nâmuslu olmak, zinâ etmemek ve gizli dostları tutmamak üzere mehirlerini vermeniz şartıyla size helâldir. Kim imanı kabul etmezse onun ameli boşa gitmiştir. O, âhi-rette de ziyana uğrayanlardandır.”^[51]

“Sizi bir tek nefisten yaratan, gönlü ısınsın diye ondan da eşini (Havvâ’yı) yaratan O’dur. Eşini sarıp örtünce (onunla birleşince) hafif bir yük yüklendi (hâmile kaldı). Onu bir müddet taşıdı. Hâmileliği ağırlaşınca, Rableri Allah’a: ‘Andolsun bize kusursuz bir çocuk verirken muhakkak şükredenlerden olacağız’ diye duâ ettiler.”^[52]

[47] 4/Nisâ, 127

[48] 4/Nisâ, 128

[49] 4/Nisâ, 129

[50] 4/Nisâ, 130

[51] 5/Mâide, 5

[52] 7/A’râf, 189

“Zinâ eden erkek, zinâ eden veya müşrik bir kadından başkası ile evlenemez; zinâ eden kadınla da ancak zinâ eden veya müşrik olan erkek evlenebilir. Bu, mü'minlere haram kılınmıştır.”^[53]

“Kötü kadınlar kötü erkeklerle, kötü erkekler de kötü kadınlara; temiz kadınlar temiz erkeklerle, temiz erkekler de temiz kadınlara yararır...”^[54]

“Aranızdaki bekârları, kölelerinizden ve câriyelerinizden sâlih (iyi davranışlı) olanları evlendirin. Eğer bunlar fakir iseler, Allah onları kendi lutfu ile zenginleştirir. Allah (lutfu) geniş olan ve (her şeyi) bilendir.”^[55]

“Evlenme imkânı bulamayanlar ise, Allah lutfu ile kendilerini varlıklı kılınca kadtar iffetlerini korusunlar...”^[56]

“(Şuayb'ın) İki kızından biri, ‘Babacığım, onu ücretle (çoban) tut. Çünkü o ücretle çalıştırabileceğin en iyi kimse, bu güçlü ve güvenilir adamdır’ dedi. (Şuayb) dedi ki: ‘Bana sekiz yıl çalışmana karşılık şu iki kızımдан birini sana nikâhlamak istiyorum. Eğer on yıla tamamlarsan, artık o kendinden; yoksa sana ağırlık vermek istemem. İnşâallah beni iyi kimselerden bulacaksın.’ Mûsâ şöyle cevap verdi: ‘Bu, seninle benim aramdadır. Bu iki süreden hangisini doldurursam doldurayım, demek ki bana karşı husûmet yok. Söylediklerimize Allah vekîldir.’”^[57]

“Kaynaşmanız (sükûnete ve tatmine ermeniz) için size kendi (cinsi)nizden eşler yaratıp da aranızda sevgi ve merhamet kılması da O'nun âyetlerinden, (varlığı ve birliğinin) delillerindendir. Doğrusu bunda, iyi düşünen bir kavim için âyetler/ibretler vardır.”^[58]

[53] 24/Nûr, 3

[54] 24/Nûr, 26

[55] 24/Nûr, 32

[56] 24/Nûr, 33

[57] 28/Kasas, 26-28

[58] 30/Rûm, 21

“Ey Peygamber! Ücretlerini (mehirlerini) verdiği hanımlarını, Allah’ın sana ganîmet olarak verdiği ve elinin altında bulunan (câriye)leri, seninle beraber hicret eden amca kızlarını, hala kızlarını, dayı ve teyze kızlarını sana helâl kıldık. Bir de kendisini (mehirsiz) olarak Peygamber’e hibe eden ve Peygamber’in de kendisini almayı dilediği mü’mine kadını, diğer mü’minlere değil; sırf sana mahsus olmak üzere (helâl kıldık). Biz hanımları ve ellerinin altında bulunan (câriyeleri) hakkında mü’minlere neyi farz kıldığımızı bildirdik (onların bu hususta ne yapması lâzım geldiğini açıkladık) ki, sana bir zorluk olmasın. Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.”^[59]

“Peygamber, mü’minlere kendi canlarından üstündür. Eşleri, onların analarıdır...”^[60]

“...Sizin Allah’ın Rasûlünü üzmeni ve kendisinden sonra onun hanımlarını nikâhlamanız asla câiz olamaz. Çünkü bu, Allah katında büyük (bir günah)tır.”^[61]

“Ey iman edenler! Mü’min kadınlar hicret ederek size geldiği zaman, onları imtihan edin. Allah onların imanlarını daha iyi bilir. Eğer siz de onların mü’min kadınlar olduklarını öğrenirseniz onları kâfirlere geri döndürmeyin. Bunlar onlara helâl değildir. Onlar da bunlara helâl olmazlar. Onların (kocalarının) sarfettiklerini (mehirleri) geri verin. Mehirlerini kendilerine verdiğiniz zaman onlarla evlenmenizde size bir günah yoktur. Kâfir kadınları nikâhınızda tutmayın, sarfettiğinizi isteyin. Onlar da sarfettiklerini istesinler. Allah’ın hükmü budur. Aranızda O hükmeder. Allah bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.”^[62]

“Ey iman edenler! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olanlar da vardır. Onlardan sakının. Ama affeder, kusurlarını başlarına kakmaz, hoşgörür ve bağışlarsanız, bilin ki, Allah çok bağışla-

[59] 33/Ahzâb, 50

[60] 33/Ahzâb, 6

[61] 33/Ahzâb, 53

[62] 60/Mümtehine, 10

yan, çok merhamet edendir.”^[63]

“Allah, inkâr edenlere, Nûh’un karısı ile Lût’un karısını misâl verdi. Bu ikisi, kullarımızdan iki sâlih kişinin nikâhında iken onlara hâinlik ettiler. Kocaları Allah’tan gelen hiçbir şeyi onlardan savamadı. Onlara ‘Haydi, ateşe girenlerle beraber siz de girin’ denildi. Allah, iman edenlere de Fir’avn’un karısını misâl gösterdi. O, ‘Rabbim! Bana katında, cennette bir ev yap; beni Fir’avn’dan ve onun işinde çalışmaktan koru ve beni zâlimler topluluğundan kurtar!’ demişti. İrzini korumuş olan, İmran kızı Meryem’i de Allah örnek gösterdi. Biz, ona rûhumuzdan üfledik ve Rabbinin sözlerini ve kitaplarını tasdik etti. O gönülden itaat edenlerdendi.”^[64] (Âyetlerde bahsedilenlerden Hz. Nûh’un karısı, kocasına inanmadığı ve Allah’a iman etmediği gibi kavmine kocasının mecnun olduğunu söylerdi. Hz. Lût’un karısı da, kâfirdi ve kocasına gelen erkek misafirleri, gece ateş yakarak, gündüz de duman çıkararak haber verirdi. İkisi de lâayık oldukları cezâyâ çarptırıldılar. Firavun’un karısı Âsiye, Allah’a ve Hz. Mûsâ’ya iman etmişti. Bundan dolayı kocası Firavun, onu ellerinden ve ayaklarından dört kazığa bağlamış, göğsüne kocaman bir taş koymuş, böylece yakıcı güneşe bırakmıştı. İşkence ânında, zikredilen duâyı yaparken rûhu kabzedilmiştir.)

HADİS-İ ŞERİFLERDE NİKÂH

“Evlilik külfetinin altından kalkabileceğine güvenenleriniz evlensin. Çünkü evlilik, gözü ve cinsel arzuları haramdan korur. Aksi halde korunmak için oruç tutsun.”^[65]

“Kadın dört özelliği için nikâhlanır: Malı için, nesebi (soyu) için, güzelliği için, dini için. Sen dindarı seç de huzur bul/mutlu ol.”^[66]

[63] 64/Teğâbûn, 14

[64] 66/Tahrîm, 10-12

[65] Buhâri, Savm 10

[66] Buhârî, Nikâh 15; Müslim, Radâ 14, 53, Ebû Dâvud, Nikâh 2; Nesâî, Nikâh 13; İbn Mâce,

“Kadınlarla güzellikleri dolayısıyla evlenmeyin; olabilir ki, güzelliikleri onları kötülüğe sevkeder. Malları dolayısıyla da evlenmeyin; olabilir ki malları da onları size karşı isyâna sevkeder. Fakat onlarla dinleri dolayısıyla evlenin. Dindar olan siyahi bir câriye, diğerlerinden üstündür.”^[67]

“Nikâh, benim sünnetimdir. Sünnetimi yapmayan benden değildir. Evlenin, çocuk sahibi olun; ben kıyâmet gününde ümme min çokluğu ile iftihar edeceğim.”^[68]

“Ey gençler topluluğu! Sizden kimin evlilik yükümlülüklerine gücü yeterse evlensin. Çünkü evlilik gözü daha çok (harama bakmaktan) korur ve iffeti daha fazla muhâfaza eder. Kimin evlenmeğe gücü yetmezse, oruca devam etsin. Çünkü oruç onun için bir kalkandır.”^[69]

“Kadını olmayan erkek miskindir/fakirdir!” Yanındakiler: “Çokça malı olsa da mı?” dediler. Rasûlullah: “Evet, çokça malı olsa da!” buyurdu. Sözlerine devamla: “Kocası olmayan kadın da miskînedir, miskînedir/fakirdir” buyurdular. Yanındakiler: “Çokça malı olsa da mı?” dediler. Peygamberimiz: “Evet kadının çok malı olsa da!” buyurdu.”^[70]

“Üç kişiye yardım etmek, Allah’ın üzerine borçtur: Nâmuslu kalmak için evlenen, efendisine söz verdiği parayı ödemek isteyen mükâteb (anlaşmalı köle), Allah yolunda çarpışan gâzi.”^[71]

“Sizden birinizin evliliğinde sadaka sevabı vardır.”^[72]

Nikâh 6; Dârimî, Nikâh 4; Muvattâ, Nikâh 21; Ahmed bin Hanbel, II/428

[67] İbn Mâce, I/572

[68] İbn Mâce, Nikâh 1; Ahmed bin Hanbel, II/72

[69] Buhârî, Savm 10, Nikâh, 2, 3; Müslim, Nikâh, 1, 3; Ebû Dâvud, 1; Tirmizî, Nikâh, 1; Nesâî, Sıyâm, 43, Nikâh, 3; İbn Mâce, Nikâh, 1; Dârimî, Nikâh, 2; Ahmed bin Hanbel, I/378, 424, 425

[70] Kütüb-i Sitte, 15/515

[71] Tirmizî, Fedâilu’l-Cihad 20; Nesâî, Nikâh 5, Cihad 12; İbn Mâce, Itk 3; Ahmed bin Hanbel, II/251, 437

[72] Müslim, Zekât 52; Ebû Dâvud, Tatavvû’ 12, Edeb, 160; Ahmed bin Hanbel, V/167, 168

“Bir mü'min erkek, bir mü'min kadına buğzetmesin. Çünkü onun bir huyunu beğenmezse başka bir huyunu beğenir.”^[73]

*“Sizin en hayırlınız, kadınlarına karşı en hayırlı olanlarınızdır.”
“Kadınlarınıza karşı hayırlı olmayı birbirinize tavsiye edin.”*^[74]

“Kadınlarınız konusunda Allah'tan korkun. Çünkü siz onları Allah'tan emanet olarak aldınız.”^[75]

“Sizin hayırlınız, kadınlarına hayırlı olan (iyi davranan)dır.”^[76]

“Sizin en hayırlınız, ehline karşı en iyi davrananızdır. Ben âileme en iyi olanınızım.”^[77]

“Mü'minlerin iman bakımından en kâmil/olgun olanı; ahlâkı güzel olan ve âilesine nâzik davranandır.”^[78]

“Kadınlara ancak kerîm olanlar ikrâm ederler (değerli olanlar değer verirler); onlara kötülük edenler ise leîm (kötü) kişilerdir.”^[79]

“... Erkek, ailede yöneticidir ve yönetiminden sorumludur. Kadın da kocasının evinde yöneticidir ve elinin altındakilerden sorumludur.”^[80]

“En güzel dünya nimeti, insanın sahip olabileceği nimetlerin en hayırlısı: Zikreden dil, şükreden kalp ve insanın iman doğrultusunda

[73] Müslim, Radâ' 61, hadis no: 1469; Müsned II, 329

[74] Müslim, Radâ 62; Tirmizî, Radâ 11

[75] Ebû Dâvud, Menâsik 56; İbn Mâce, Menâsik 84

[76] Müslim, Birr 149

[77] Kütüb-i Sitte, c. 17, s. 214

[78] Nesâî, İşretu'n-Nisâ, 229; Tirmizî, İman hadis no: 2612

[79] İbn Mâce, Edeb 3; Ebû Dâvud, Edeb 6, Rikak 22, İ'tisâm 3; Müslim, Akdiye 11

[80] Buhârî, Cum'a 11; Müslim, İmâret 20

(müslümanca) yaşamasına yardımcı olan kadındır.” [81]

“Bir velî ve iki adâletli şahit olmadıkça nikâh olmaz.” [82]

“Şâhitler bulunmadıkça nikâh olmaz.” [83]

“Allah’a yemin olsun ki ben sizin Allah’tan en çok korkanınız ve O’ndan en fazla sakınanızım; fakat zaman zaman oruç tutar ve iftar ederim; namaz kılar ve uzanıp yatarak istirahatte bulunurum; kadınlarla da evlenirim. Benim sünnetimden yüz çeviren benden (benim ümmetimden) değildir.” [84]

Üç kişi Allah Elçisinin eşlerine onun gece ibadetini sormuşlar; belki azımsayarak birincisi *“Sürekli gece namazı kılmaya”*, ikincisi *“sürekli oruç tutmaya”*, üçüncüsü de *“kadınlardan sürekli ayrı kalmaya ve hiç evlenmemeye”* karar verir. Bunu işiten Hz. Peygamber şöyle buyurur: *“Bazı kimselere ne oluyor ki şöyle şöyle demişler. Fakat ben hem namaz kılıyorum, hem uyuyorum; oruç tutuyorum, tutmadığım da oluyor; kadınlarla da evleniyorum. Kim benim sünnetimi terkederse, o benden değildir.”* [85]

“Mümin, Allah korkusundan ve O’na itaatten sonra, iyi bir kadından yararlandığı kadar hiçbir şeyden yararlanmamıştır. Çünkü ona emretse sözünü dinler, yüzüne baksa kendisini sevindirir, üzerine yemin etse, yeminini doğru çıkarır, başka tarafa gitse, kendisinin bulunmadığı sırada namusunu ve malını korur.” [86]

“Dünya bir metâ’dır/geçimdir. Dünya metânın en hayırlısı sâliha

[81] Tirmizî, Birr 13

[82] Ebû Dâvud, Nikâh, 19; Dârimî, Nikâh, 11

[83] Buhârî, Şehâdât 8

[84] Buhârî, Nikâh, 1; Müslim, Sıyâm 74, 79

[85] Müslim, Nikâh, 5; Nesâî, Nikâh, 4; Dârimî, Nikâh, 3; Ahmed b. Hanbel, II/158, III/341, 359, V/409

[86] İbn Mâce, Nikâh, 5

bir kadındır.” [87]

“Kadın, beş vakit namazını kılar, bir aylık orucunu tutar, nâmusunu korur ve kocasına itaat ederse ona: ‘Hangi kapıdan dilerse oradan cennete gir’ denilir.” [88]

Hz. Peygamber, Vedâ Hutbesinde şöyle buyurmuştur: *“Kadınlar hakkında Allah’tan korkunuz. Çünkü siz onları Allah’ın emâneti diye aldınız. Allah’ın sözü uyarınca ırzlarını kendinize helâl kıldınız. Onların, sizin yataklarınıza bir adamı almamaları ve iffetlerini korumaları, sizin onlar üzerindeki haklarınızındandır. Eğer böyle bir şey yaparlarsa hafifçe onları dövdünüz. Sizin de onların geçimlerini ve giyimlerini sağlamanız, onların sizin üzerinizdeki haklarındandır.”* [89]

“Sizin dünyanızdan bana üç şey sevdirdi: Güzel koku, kadın ve gözümün bebeği kılınan namaz.” [90]

“Bana, (dünyanızdan) koku ve kadın sevdirdi. Gözümün nûru ise namazda kılındı.” [91]

“Sizden birinizin evliliğinde sadaka sevabı vardır.” [92]

“Sizden biri, hangi düşünceyle hanımını köle döver gibi dövme-ye tevessül eder? Akşam olunca aynı yatakta beraber yatmayacaklar mı?” [93]

“Allah’a isyanı emreden kişiye itaat olunmaz.” [94]

[87] Müslim, Radâ 64, hadis no: 1467; Nesâî, Nikâh 15

[88] Ahmed bin Hanbel, I/191

[89] Müslim, Hac 147, 194; Tirmizî, Fiten 2, Tefsir 2

[90] Müslim, Talâk 31, 34

[91] Nesâî, İşretu'n-Nisâ 1

[92] Müslim, Zekât 52; Ebû Dâvud, Tatavvû' 12, Edeb, 160; Ahmed bin Hanbel, V/167, 168

[93] Buhârî, Tefsir Şems 1, Enbiyâ 17, Nikâh 93, Edeb 43; Müslim, Cennet 49, hadis no: 2855; İbn Mâce, Nikâh 512; Tirmizî, Tefsir 3340

[94] Buhari, Ahkâm 4; Müslim, Cihad 40

“Bâkire kızla, (evlendirilmezden önce) babası müşâvere etmelidir.”^[95]

“Dul kadın hakkında velinin yapabileceği bir iş yoktur.”^[96]

“Bâkire kız, kendisi hakkında velisinden daha fazla hak sahibidir.”^[97]

“Dul kadın kendisiyle istişâre edilmeden evlendirilmemeli, bâkire kız da izni alınmadan nikâhlanmamalıdır.”^[98]

“Herhangi bir kadın, velisinin izni olmadan evlenirse, onun nikâhı bâtıldır, bâtıldır, bâtıldır.”^[99]

“Kadın kadını evlendiremez, kadın bizzat kendisini de evlendiremez.”^[100]

“Nikâh ancak velî ile olur.”^[101]

Ukbe b. Âmir (r.a.)’den rivayete göre, Hz. Peygamber bir adama *“Seni filanca kadınla evlendirmeme râzı mısın?”* diye sordu. Adam *“Evet”* dedi. Kadına da *“Seni filanca erkekle evlendirmeme râzı mısın?”* diye sordu. Kadın da; *“Evet”* deyince, onları birbiri ile evlendirdi.^[102]

“Rasûlullah (s.a.s.), kızın arzusu hilâfına, babası tarafından ger-

[95] Ebû Dâvud, Nikâh 24, 25

[96] Ebû Dâvud, Nikâh, 25; Ahmed bin Hanbel, I/334

[97] Ebû Dâvud” Nikâh, 25; Tirmizî, Nikâh, 18; İbn Mâce, Nikâh, 11; Dârimî, Nikâh, 13

[98] Buhârî, İkrâh 3; Müslim, Nikâh 64

[99] Ebû Dâvud, Nikâh 19; Tirmizî, Nikâh 14; Dârimî, Nikâh 11; Ahmed bin Hanbel, VI/166

[100] İbn Mâce, Nikâh 15

[101] Buhârî, Nikâh 36; Ebû Dâvud, Nikâh 19; Tirmizî, Nikâh, 14

[102] Ebû Dâvud, Nikâh 31

çekleştirilen bazı nikâhları, şikâyet üzerine, iptal etmiştir.” [103]

“Çocuk bülüğa erince babası onu evlendirsın; aksi halde çocuk günah işleyebilir, onun bu günahı babaya da ait olur.” [104]

İmam Mâlik’e ulaştığına göre, Hz. Ali (r.a.): *“Karı-kocanın arasının açılmasından endişelenirseniz, erkeğin âilesinden bir hakem ve kadının âilesinden bir hakem gönderin, bunlar düzeltmek isterlerse, Allah onların aralarını buldurur.”* [105] âyetinde temas edilen iki hakem hakkında *“karı-kocanın ayrılma veya birleşme kararları, bu iki hakemin vereceği hükme kalmıştır”* diye beyanda bulunmuştur. [106]

“Kadınlara hayırhah olun, onlara karşı hayır tavsiye ediyorum... Onlara hayırlı şekilde davranın.” [107]

“Kadınlara karşı hayır tavsiye ediyorum. Çünkü onlar sizin yanınızda avândır/esirler gibidir. Onlara iyi davranmaktan başka bir hakkınız yok, yeter ki onlar açık bir fâhişe/çirkinlik işlemesinler. Eğer işlerlerse yatakta yalnız bırakın ve şiddetli olmayacak şekilde dövün. Size itaat ederlerse haklarında aşırı gitmeye bahane aramayın. Bilesiniz ki, kadınlarınız üzerinde hakkınız var, kadınlarınızın da sizin üzerinizde hakkı var. Onlar üzerindeki hakkınız, yatağınızı istemediklerinize çiğnetmemeleridir. İstemediklerinizi evlerinize almamalarıdır. Bilesiniz ki, onların sizin üzerinizdeki hakları, onlara giyecek ve yiyeceklerinde iyi davranmanızdır.” [108]

Rasûlullah’a soruldu: *“Ey Allah’ın Rasûlü!, bizden her biri üzerinde, zevcesinin hakkı nedir?”* *“Kendin yiyince ona da yedirmen, giydiğin zaman ona da giydirmen, yüzüne vurmaman, takbîh etme-*

[103] Buhârî, İkrâh 4

[104] İbn Kayyim el-Cevziyye, s. 159

[105] 4/Nisâ, 35

[106] Muvattâ, Talâk 72 -2, 584

[107] Buhârî, Nikâh 79, Enbiyâ 1, Edeb 31, 85, Rikak 23; Müslim, Radâ 65, hadis no: 1468; Tirmizî, Talâk 12

[108] Tirmizî, Tefsîr Tevbe, 3087

men, evin içi hâriç onu terk etmemen."[109]

Peygamber Efendimiz, nikâhın mescidde ilân edilmesini istemiştir.^[110] Merâsimlerin orada yapılmasını özellikle tavsiye etmiştir.

EVİLİĞİN İMANLA KOPMAZ BAĞI

"Allah'ın emri, Peygamber'in kavli/sünneti" diye başlanan hayırlı bir iş, düğün töreninden başlayarak yuva ve aileyle ilgili tüm uygulamalarda şeytanın emrine göre değil; Allah'ın emrine, Peygamber'in sünnetine uygun olmalıdır. *"Allah ve Rasûlü bir işe hüküm verdiği zaman, mü'min erkek ve mü'mine hanıma o işi kendi isteklerine göre seçme (özgürce farklı eylem yapma) hakkı yoktur. Kim Allah ve Rasûlüne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur."*^[111]

Nikâh, bir ibâdettir. Her ibâdetde aranacak ilk şart da imandır. Müslümanın evliliği, kâfirlerin yuva kurmalarından çok farklı ve Allah'ın hudûdu çerçevesinde olacağı için bir ibâdettir. Eş seçerken, çeyiz ve düğün masraflarında gereksiz harcamalar konusunda, akıl dışı ve din dışı örf-âdetlere uymada, ev yönetiminde, eşine davranışında, doğum kontrolü husûsunda, çocuklarını yetiştirmede, haramlardan kaçınıp farzlara riâyette... imanını ispat edecektir mü'min. Nikâhın imanla kopmaz bir bağı vardır. İman etmeyen bir kimseyle kıyılan nikâh geçersiz olduğu gibi, evlendikten sonra ağzından çıkan imana zıt bir söz, zihninde belirginleşen bir küfür düşüncesi sebebiyle de nikâh gidecek, eşler, birbiriyle zinâ yapmış olacaktır. Mü'min olmak, belki o kadar zor değil; ama mü'min kalmak, müslüman olarak ölmek, bizim gibi İslâm'ın hâkim değil; mahkûm olduğu topraklarda yaşayanlar için, hiç de kolay değildir.

Sözü ve hükmü sadece göklerde geçen, yalnız tabiat güçlerine

[109] Ebû Dâvud, Nikâh 42, hadis no: 2142-2144; İbn Mâce, Nikâh 3

[110] Tirmizi, Nikâh 6

[111] 33/Ahzâb, 36

karışan, insanı yarattıktan sonra başıboş bırakan, sınava tâbi tutmayıp her konuda özgür bırakan Allah inancı, müşriklerin Allah inancıdır; mü'minlerin değil. İnsanın işine, eşine, aşına, aile yuvasına, okuluna, mahkemesine, sokaklarına, medyasına, meclisine, kanunlarına, devletine... karışmayan bir Allah'a inanmak, kişiyi mü'min yapmaz. Böyle bir yaratıcıya, ama dünyalarına, yönetimlerine karışmayan bir Allah'a câhiliyye dönemindeki müşrikler, Ebû Cehil'ler de inanıyordu.

Günümüzde müslüman olduğunu iddiâ eden, hatta namaz kılıp oruç tutan nice kimsenin, Allah düşmanlarına/tâğutlara itaat edip onların hükümlerine rızâ gösterdikleri, sadece Allah'a mahsus olan sıfatları başkalarına verdikleri görülmektedir. Yine bazı kimselerin Allah'ı bırakıp birtakım şiar/sloganları, işaretleri, sembol ve bayrakları, gelenek ve görenekleri, artist ve futbolcuları, liderleri, parti ve grupları yücelttikleri ve bu sayılan (benzerleri de eklenebilecek) değerler uğruna büyük fedâkârlıklarda bulundukları, böylece bu değerlere kulluk ettikleri ortadadır. Bu şahısların tâğutun (azılı kâfir yöneticilerin) ortaya koyduğu nefsanî, şeytanî, indî değer yargılarıyla Allah'ın kanunları ve şeriatı çatışacak olsa, hep Allah'ın dinini onların istekleri doğrultusunda yontarak şekil verdikleri bir gerçektir. Putların, putlaştırılanların ve onların arkasına sığınanların emir ve yasaklarını harfiyyen yerine getirdikleri ve Allah'ın dinine tümüyle zıt olan sistemleri, ideolojileri kabul ederek onların hükümlerini tatbik ettikleri gözle görülen bir hakikattir. Bu tür insanların müşrik değil de; mü'min olduklarını nasıl kabullenebiliriz? Böyle kimselerin nikâhı ve ibâdeti de geçerli olmayacaktır.

Tevhidî iman, dünyada huzur ve mutluluğun, âhirette sonsuz nimetlerin temel sebebi olduğu için, eşlerden biri veya her ikisi, içine şirk karıştırılmamış bu imandan yoksun ise, her çeşit felâkete adım atılmış demektir.

Aile yuvasının âhirette de devam edecek bir huzur ve mutluluk ortamı oluşturması, nikâhın ve karı-koca sevgisinin bir ibâdet/sevap olması için Kur'an'ın istediği tevhidî iman ilk esastır. İmamların/hocaların eskiden, 32 farzı bilmeyenlerin nikâhını kıymamaları,

gerçek anlamda ve sağlam bir şekilde iman edip inancını yaşamaya çalışmayanın nikâhının geçersiz olacağı gerçeğiyle ilgilidir. Kişinin, bulunduğu halle ilgili bilgileri öğrenmesi farzdır. Evlenecek kişilerin nikâhla, talakla, aile ve evlilik konularıyla ilgili dinî hükümleri; karı-koca ve çocukla ilgili görevleri ve hakları bilmeleri şarttır. Ama bütün bu bilgilerden de önce; imanla, irtidatla ilgili konuları ve bu hususlardaki güncel problemleri bilmek ve tevhide inanıp hayata geçirmeye çalışmak başta gelir. Çünkü iman gidince nikâh da gider.

Evli (zannedilen) karı-kocanın zinâsı; ef'âl-i küfür, elfâz-ı küfür ve elfâz-ı talâk sebebiyle olmaktadır. Tevhidi, şirki, kendini, toplumun ve düzenin konumunu, nikâhın nasıl sahih olacağını, mihri, talâkı, hayız, nifası... bilmek, bûluğa ermiş ve evlenme çağına gelmiş her müslümanın öncelikli görevidir. İslâm'ı, hayatı, geleceği tanımayan, daha kötüsü yanlış tanıyan bugünün genci soracak elbette: "İlköğretim temel bilgilerinden, Atatürk'ü tanıyıp tüm hayatını her yıl döne döne öğrenmekten, İngilizce'den, diplomadan, romandan, diziden, popçuların soy kütüğünden, topçuların hangi mevkide oynadıklarından, iyi sayılabilecek maaş ve makamdan, babaların hayatı önem atfettiği çok para kazanmaktan, anaların olmazsa olmaz gördüğü çeyizden de mi önemli?" diye. Elbette en önemli ve öncelikli uğraş, İslâm'ı doğru olarak bilmek ve gereğini yapmaktır; zâten yaratılış amacı da bu değil mi insanın? "Bunca iş-güç arasında (faydasız bilgi ve davranıştan) zaman mı kalıyor?" diyen kimse bilsin ki, hayra zaman bırakmayan vakit katili boş şeyler, faydasız olmaktan çıkmış, en zararlı olmaya başlamıştır.

Zinâkâr olma ihtimali küçük olmayan ve hangi zihniyete/inanca sahip olduğu meçhul (veya olumsuz olarak mâlum) olanlar, müslüman kız babasının kapısını çalar, dünürücü olur. Kız babasının ilk sorusu dâmat adayının maddî durumudur, işidir, maaşıdır. Sağlam bir akîdeye sahip olup olmadığını önemsemez, önemsemiş olsa bile bunu ortaya çıkaracak araştırmalar yapmaz. Tabii, bu erkek tarafı için de geçerlidir; gelin adayı bunca kız içinde niçin tercih edilmiştir, bu seçimde dinin tavsiyesine ne kadar uyulmuştur? Gerçi artık dünürçülük, görücü usûlü kız isteme tarihe karışmak üzere. Artık gençler (hatta başörtülü ve namazlı olanlar) sokakta, işte, okulda, ya

da internette tanışma, hatta çıkma ve flört gibi altyapıyı tamamladıktan sonra ailelerini lütfen haberdar ediyorlar artık. Bu tavır da, erkek ya da kızın karşı cinsten ne aradığını zaten tümüyle ortaya koyuyor.

Tevhidî imana sahip olmayan bir erkekle evlenmek, müslüman bir bayan için kesin bir yasak olduğundan cehennemi tercih etmek ve dünya hayatını da cehenneme çevirmek olduğu kadar, böyle bir evliliğin İslâm'da ibâdet kabul edilen geçerli bir nikâh kapsamına da girmeyeceği unutulmamalıdır. Müşrik, putperest, ateist ya da İslâm düşmanı bir kadınla evlenmek de erkek için aynı kapıya çıkar. Sıradan herhangi bir hristiyan ve yahûdi ile, ya da “ben hristiyanım”, ya da “yahûdiyim” diyenle evlenmek de İslâm'ın onayladığı bir hüküm değildir; Ancak bazı şartlara sahip olan ehl-i kitap bir bayanla evlenmek, -tavsiye edilmemekle birlikte- ruhsata bağlanmıştır. Öncelikle bilinmelidir ki; Kur'an'daki “ehl-i kitap” ve “kendilerine kitap verilenler” ifâdesi, tahrif edilmiş de olsa Kitab'a (Tevrat ve İncil'e) vurgu yapmaktadır. Bu da, başta inanç ve düşünce sistemi olmak üzere hayatını (atmalar ve katmalarla tahrif edilmiş ya da şirke götüren yorumlara kurban edilmiş de olsa) vahyin şu veya bu oranda yönlendirdiği kişidir. “Ehl-i Kitab” Kitab'ın dışına çıkmayan, ona teslim olan, dünya görüşü ve yaşama biçimini, inandığı kutsal kitabının yönlendirdiği bir insandır ki, günümüz Batı dünyası böyle hristiyan ve yahûdiler nasıl olmuş da hâlâ kalabilmişse dinazor kalıntısı muâmesi yapıp müzelere yerleştiriyor, kendinden saymayıp dışlıyor.

Batıyı yeterince tanımayanlar için bu değerlendirme tuhaf gelebilir, ama “elhamdü lillâh müslümanım!” diyen nice insanın bile bu iddiasında yalancı olduğunu, İslâm düşmanlarının bile gerektiğinde bu iddianın arkasına sığındığını görmesi ya da Kur'an'ın şu hükmünü bilmesi, bu karşılaştırmayı yapmasına yeterli gelir: *“İnsanlardan bazıları vardır ki, 'Allah'a ve âhiret gününe iman ettik' derler, hâlbuki onlar mü'min değildir!”*^[112] Elbette “hristiyanım” diyenlerin de önemli bir kesimi hristiyan (ehl-i Kitab) değildir. Gerçekten kutsal kitabına her şeyiyle teslim olup onu yaşamaya çalışan Kitap ehli bayanın, müslüman bir erkekle evlenmesi için ekstra şartlar da vardır.

[112] 2/Bakara, 8

Bunları tahriften tümüyle uzak Kitab’ımızdan okuyalım:

“...Mü’min kadınlardan iffetli olanlar ile daha önce kendilerine Kitap verilenlerden iffetli kadınlar da nâmuslu olmak, zinâ etmemek ve gizli dostlar tutmamak üzere, mehirlerini vermeniz şartıyla (onları nikâhlamanız) size helâldir. Kim imanı kabul etmezse onun ameli boşa gitmiştir. O, âhirette de ziyana uğrayanlardandır.” [113]

Kur’an’da Rabbimiz şöyle buyurur: “Tertemiz hanımlar, tertemiz erkeklere lâyıktır. Tertemiz erkekler, tertemiz hanımlara lâyıktır.”^[114]

Yüzünde şeytânî bakışların izi, lekesi olmayan kızlarla; gözünde şehvî bakışların izi ve isi olmayan erkeklerin evliliğinden lekesiz, stressiz, birbirine bağlı, huzurlu yuva oluşur ve nurlu yavrular dünyaya gelir. “İman etmedikçe müşrik/putperest kadınlarla evlenmeyin. Beğenseniz bile, müşrik/putperest bir kadından imanlı bir câriye/köle kesinlikle daha iyidir. İman etmedikçe müşrik/putperest erkekleri de (kızlarınızla) evlendirmeyin.”^[115] “Zinâ eden erkek, zinâ eden veya müşrik olan bir kadından başkası ile evlenmez...”^[116] Sadece evlenecek kızın değil; erkeğin de bekâretinin bozulmamış olması gerekmektedir.

Nâmussuzluk, zinâ ve fâhişelik sadece bayanlar için bir suç değil; bu ayıp ve günahlar, bu rezillikler aynen erkekler için de geçerlidir. Yani zinâ eden bir erkek de orospudur, fâhişe ve nâmussuzdur. Kızda aranan iman ve edep/nâmus, damat adayında da aranacak ilk vasıf olmalıdır.

Kur’ân-ı Kerim’de âile ve hukuku ile ilgili çok sayıda âyet-i kerime vardır. Âile anlamına gelen “ehl” kelimesi Kur’an’da toplam

[113] 5/Mâide, 5

[114] 24/Nûr, 26

[115] 2/Bakara, 221

[116] 24/Nûr, 3

127 yerde geçer.^[117] Karı-koca, eş, çift anlamına gelen “zevc-zevc” kelimeleri ise toplam 81 yerde kullanılır.^[118] Âile bağıni oluşturan “nikâh” kelimesi de Kur’an’da toplam 23 yerde zikredilir.^[119] Âile bireyleri arasındaki ilişkiler, Kur’an’da çok ayrıntılı şekilde ele alınıp hükme bağlanır.^[120]

EVİLİK VE AİLE HAYATI BİR İBÂDETTİR

İslâm, akıllı ve bülüğ yaşını aşmış bütün müslümanları aile yuvası kurmaya çağırıldığı gibi, evliliği ve aile hayatını da bir ibâdet olarak değerlendirir. İslâm hukukuna göre nikâh akdi hem medenî bir muâmele, hem de bir ibâdetdir. Çünkü nikâhın rükûn ve şartlarını İslâm belirler ve evlilik sebebiyle eşlerin pek büyük ecirlere ulaşacakları açıklanır. Bu konuda İbnül-Hümâm (ö. 861/1457) şöyle der: “Nikâh, ibâdetlere daha yakındır. Hatta evlenmek, devamlı nâfile ibâdet et-

[117] Âile Anlamına da Gelen “Ehl” Kelimesinin Geçtiği Âyetler (127 Yerde): 2/Bakara, 105, 109, 126, 192, 217; 3/Âl-i İmrân, 64, 65, 69, 70, 71, 72, 75, 98, 99, 110, 113, 121, 199; 4/Nisâ, 25, 35, 35, 58, 75, 92, 92, 123, 153, 159, 171; 5/Mâide, 15, 19, 47, 59, 65, 68, 77, 89; 6/En’âm, 131; 7/A’râf, 83, 94, 96, 97, 98, 100, 123; 9/Tevbe, 101, 120; 10/Yûnus, 24; 11/Hûd, 40, 45, 46, 73, 81, 117; 12/Yûsuf, 25, 26, 62, 65, 88, 93, 109; 15/Hicr, 65, 67; 16/Nahl, 43; 18/Kehf, 71, 77, 77; 19/Meryem, 16, 55; 20/Tâhâ, 10, 29, 40, 132; 21/Enbiyâ, 7, 76, 84; 23/Mü’minûn, 27; 24/Nûr, 27; 26/Şuarâ, 169, 170; 27/Neml, 7, 34, 49, 49, 57; 28/Kasas, 4, 12, 15, 29, 29, 45, 59; 29/Ankebût, 31, 31, 32, 33, 34, 43, 46; 33/Ahzâb, 13, 26, 33; 36/Yâsin, 50; 37/Sâffât, 76, 134; 38/Sâd, 43, 64; 39/Zümer, 15; 42/Şürâ, 45; 48/Feth, 11, 12, 26; 51/Zâriyât, 26; 52/Tûr, 26; 57/Hadid, 29; 59/Haşr, 2, 7, 11; 6/Tahrîm, 6; 74/Müddessir, 56, 56; 75/Kiyâme, 33; 83/Mutaffifin, 31; 84/İnşikak, 9, 13; 98/Beyyine, 1, 6.

[118] Karı-Koca, Eş, Çift Anlamlarına Gelen “Zevc-Zevce” Kelimesinin Geçtiği Âyetler (81 Yerde): 2/Bakara, 25; 35, 102, 230, 232, 234, 240, 240; 3/Âl-i İmrân, 15; 4/Nisâ, 1, 12, 20, 20, 57; 6/En’âm, 139, 143; 7/A’râf, 19, 189; 9/Tevbe, 24; 11/Hûd, 40; 13/Ra’d, 3, 23, 38; 15/Hicr, 88; 16/Nahl, 72, 72; 20/Tâhâ, 53, 117, 131; 21/Enbiyâ, 90; 22/Hacc, 5; 23/Mü’minûn, 6, 27; 24/Nûr, 6; 25/Furkan, 74; 26/Şuarâ, 7, 166; 30/Rûm, 21; 31/Lokman, 10; 33/Ahzâb, 4, 6, 28, 37, 37, 37, 50, 50, 52, 53, 59; 35/Fâtır, 11; 36/Yâsin, 36, 56; 37/Sâffât, 22; 38/Sâd, 58; 39/Zümer, 6, 6; 40/Mü’min, 8; 42/Şürâ, 11, 11, 50; 43/Zuhruf, 12, 70; 44/Duhân, 54; 50/Kaf, 7; 51/Zâriyât, 49; 52/Tûr, 20; 53/Necm, 45; 55/Rahmân, 52; 56/Vâkıa, 7; 58/Mücâdele, 1; 60/Mümtehine, 11, 11; 64/Tegâbün, 14; 66/Tahrîm, 1, 3, 5; 70/Meâric, 30; 75/Kiyâme, 39; 78/Nebe’, 8; 81/Tekvîr, 7.

[119] “Nikâh” Kelimesinin Geçtiği Âyetler (23 Yerde): 2/Bakara, 221, 221, 230, 232, 235, 237; 4/Nisâ, 3, 6, 22, 22, 25, 25, 127; 24/Nûr, 3, 3, 32, 33, 60; 28/Kasas, 27; 33/Ahzâb, 49, 50, 53; 60/Mümtehine, 10.

[120] Âile Yuvası Konusunda Âyet-i Kerimelerden Bazıları:

a- Karı-Koca Arasındaki Sevgi: 30/Rûm, 21.

b- Karı-Koca Arasındaki Anlaşmazlığın Çözümü: 4/Nisâ, 35, 128.

mek kasdıyla bekâr kalmaktan daha faziletlidir.”^[121] Son devir İslâm hukukçularından İbn Abidîn (ö. 1252/1836), Reddû'l-Muhtar adlı ünlü eserinde nikâh konusuna şu cümlelerle başlar: “Bizim için Hz. Âdem devrinden bugüne kadar meşrû olmuş, sonra Cennette de devam edecek, nikâh ile imandan başka ibâdet yoktur.”^[122] Nikâhın câmi içinde akdedilmesi ve mümkünse cuma gününe rastlatılması müstehaptır. Bu da onun ibâdet yönünü güçlendirir.^[123]

Şâfiîlerin dışında cumhûr, yani çoğunluk fakihler evliliğin ibâdet olduğu konusunda hemfikirdir. Zâten, insanın yaratılış sebebi olan ibâdet, hayatın tümünü kapsar, insanın tüm davranışlarını kuşatır. Genel ve geniş anlamda, Allah'ın hoşnut ve râzı olduğu her iş, müslüman için ibâdettir. İslâmî esaslara göre kurulan ve buna göre yürütülen evlilik de ibâdet kabîlindendir. Çünkü nikâh akdi ile, nefsi haramlardan korumak ve nesli sürdürmek gibi birçok toplum maslahatı gerçekleşir. Nitekim Hz. Peygamberimiz (s.a.s.) “*Sizden birinizin evliliğinde sadaka sevabı vardır*”^[124] buyurmuştur. Allah'a ibâdetin öncelikli temel şartı, sahih bir imandır. İmanı tam olmayanın ibâdeti de geçerli olmaz. Eş seçmek, büyük ve küçük imam seçmekten pek farklı değildir. Tâğutları reddetmeyen ve her çeşit şirkten kaçınmayan kimsenin imamlığı nasıl geçerli değilse, nikâhı da geçerli değildir. İmanına şirk karıştıran bir kimsenin nikâhı da olmaz. Böyle bir kimsenin karşı cinsten biriyle beraberliği de (genel anlamda her şey ibâdet/kulluk/tapınma ile irtibatlı olduğundan) ibâdet sayılır; ama bu Allah'a değil; hevâsına, hevesine, keyfine, zevkine yapılmış bir ibâdet/tapınmadır.

Müslüman karı kocanın onu yaparak ibâdet (sadaka) sevabı kazandığı şeyi, nikâhı geçerli olmayan evli kimsenin eşiyle yapması zinâ sayılacak, bu beraberlikten de “meşrû olmayan nesil” meydana gelecektir. Günümüzde fesâdın bin bir çeşidinin, kapkaçın, terörün, ahlâksızlığın... hızla yaygınlaşmasının sebeplerinden biri de bu ne-

[121] İbnül-Hümâm, Fethu'l-Kadîr, Bulak 1315, II, 340

[122] İbn Abidîn, II, 258

[123] İbn Hacer el-Askalânî, Bülûğu'l-Merâm, Sönmez Y., 1967, III, 229

[124] Müslim, Zekât 52; Ebû Dâvud, Tatavvû' 12, Edeb 160; Ahmed bin Hanbel, V/167, 168

seb-i gayri sahih zinâ ürünleri olsa gerektir. O yüzden aile, hem dünya hem âhiret açısından ya cennet bahçesi veya cehennem çukurudur.

Aile, iman ve kulluk bilincine dayanır. Toplum, devlet ve dünya büyük bir aile; aile de küçük bir ümmet ve minyatür bir devlettir. Ailelerinde İslâm'ı hâkim kılamayanların; sokaklarına, işyerlerine, toplum ve devletlerine şeriatı hâkim kılmaları beklenemez. İslâmî değişim ve dönüşümü dillendirenlerin samimi olup olmadıkları, evlerine ve evlerinde uyguladıkları davranışlara bakarak kolayca test edilebilir. İslâm'ın ibâdet kabul ettiği nikâh/evlilik, “ev” adı verilen Allah'ın indirdiğiyle hükmedilecek İslâm devletine halife ve vezir tâyin etmek demektir. Doğacak çocuğunun temel eğitim göreceği “ev” adlı baba ve ana okulunun öğretmenini seçmektir nikâh. Hatta doğacak çocuğunun dinini tâyin etmektir. Çünkü İslâm fitratıyla doğan çocuk, ana ve babası aracılığıyla hristiyanlaşacak, yahûdileşecek, mecûsileşecek, müşrikleşecektir.^[125] Dindar ve güzel ahlâklı bir eş seçmeye çalışmayan kimse, doğacak çocuklarının da bu özelliklere sahip olmamasını istemiş olmaktadır. Kendisi için de dünyada huzur ve mutluluğu, âhirette cenneti; ya da dünyada fitne, stres, kavga ve huzursuzluğu, âhirette de sonsuz azâbı seçmek demektir eş seçimi.

“Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun...”^[126]

Kadın ve erkeği dünya huzuruna, saâdete ve sonsuz âhiret ödülüne ulaştıran, çocukları da müslümanca yetişip hayata ve âhirete hazırlayan “aile”nin, en hayatî kurum olmasından dolayı, dinimiz yuva kuracak gençlerin, birbirlerinin dinî ve ahlâkî durumlarını araştırmalarını emretmiştir. Tevhîdî iman sahibi müslümanlar, kendileriyle yuva kurmayı düşündükleri eş adaylarında birinci özellik olarak sağlam bir iman şart görmelidirler. Evliliğin ve eş seçiminin imanla, ibâdet ve sünnetle ilgisi bakımından şu hadis-i şerifler hayli önemlidir:

[125] Buhârî, Cenâiz 79, 80, 93; Müslim, Kader 22 - 25

[126] 66/Tahrîm, 6

“Kadın dört özelliği için nikâhlanır: Malı için, nesebi (soyu) için, güzelliği için, dini için. Sen dindâr olanını seç de huzur bul/mutlu ol.”^[127]

“Kadınlarla (sadece) güzellikleri dolayısıyla evlenmeyin; olabilir ki, güzellikleri onları kötülüğe sevkeder. Malları için de evlenmeyin; olabilir ki malları da onları size karşı isyâna sevkeder. Fakat onlarla dinleri dolayısıyla evlenin. Dindâr olan siyahî/zenci bir câriye, diğerlerinden daha üstündür.”^[128]

“Nikâh, benim sünnetimdir. (Bu) Sünnetimi uygulamayan benden değildir. Evlenin, çocuk sahibi olun; ben kıyâmet gününde ümmetimin çokluğu ile iftihar edeceğim.”^[129]

“En güzel dünya nimeti, insanın sahip olabileceği nimetlerin en hayırlısı: Zikreden dil, şükreden kalp ve insanın iman doğrultusunda (müslümanca) yaşamasına yardımcı olan kadındır.”^[130]

“Sizden birinizin evliliğinde sadaka sevabı vardır.”^[131]

“Allah’a isyanı emreden kişiye itaat olunmaz.”^[132]

Erkek ve kadın, birbirlerinin eksiklerini tamamlayan bir elmanın iki yarısı gibidirler. Yarısı çürük bir elmanın çürük kısmı kesilip atılmazsa diğer yarısını da çok kısa zamanda çürütecektir. Diğer yarısı ne kadar sağlam olursa olsun, çürük olan diğer yarımı sağlamlaştıramayacaktır. Müşrik insan, çürümüş, kurtlanmış meyveden farksızdır. *“Onlar (hanımlar) sizin için bir elbise; siz de onlar için bir*

[127] Buhârî, Nikâh 15; Müslim, Radâ 14, 53, Ebû Dâvud, Nikâh 2; Nesâî, Nikâh 13; İbn Mâce, Nikâh 6; Dârimî, Nikâh 4; Muvattâ, Nikâh 21; Ahmed bin Hanbel, II/428

[128] İbn Mâce, I/572

[129] İbn Mâce, Nikâh 1; Ahmed İbn Hanbel, II/72

[130] Tirmizî, Birr 13

[131] Müslim, Zekât 52; Ebû Dâvud, Tatavvû’ 12, Edeb 160; Ahmed bin Hanbel, V/167, 168

[132] Buhârî, Ahkâm 4; Müslim, Cihad 40

elbisesiniz.”^[133] Elbise, hem ayıplarımızı kapatan, bizi zarar verecek dış etkenlerden koruyan bir sığınak, hem de hoşla giden bir süs olduğu gibi, takvâ ile de ilişkilidir.^[134] Demek ki, kocası olmayan kadın çıplak olduğu gibi, karısı olmayan adam da çıplaktır. Geciktirilmeden yıkanmak şartıyla elbisenin bazen tozlanıp kirlenmesi olağan görülse bile; pislikten, necâsetin kendisinden elbise olmaz. Müşrikler de (necis/pis değil), birer neceştir/pisliktir.^[135] Tevhidle, cennet adayı müslümanın temizliğiyle uzlaşması ve tevhide bulaşması mümkün olmayan pislikle nasıl iç içe yaşanabilir, pislik nasıl hoş görülebilir, Allah düşmanına nasıl sevgi beslenebilir? Müşrik, hayvandan daha aşağıda olduğuna göre,^[136] en şerli yaratıkla beraber aynı yemlikten yemlenmek için çirkin ahırda yaşamayı, güzel bir müslüman huzurlu bir yuvaya nasıl tercih edebilir?

DÂVÂ EVLİLİĞİ

Türkiyeli eski komünist erkeklerin çoğu, evlenecekleri, ya da beraber olacakları kişi için, başkalarının “komünistler çirkinlik yarışmasında birinci olmasını eş adayları için şart koşuyorlar” dedirtecek bir tercih yaparlardı; ideolojik evliliği, yoldaşlığı eşte aranacak her şeyin önüne geçirirler, gerçekten güzel-çirkin aramadıklarını, iyi bir komünist aradıklarını ispat ederlerdi. Şimdi ortalıkta komünist de kalmadığı için bu dâvâ evlilikleri pek gözükmüyor. “Hiçbir şey önemli değil; sadece benim dâvâmın en iyi askeri olsun yeter!” diyen gençler tarihe karışıyor. “Ben güzellik yarışmasında ilk sıralarda yer alan birinden başkasıyla evlenmem; ama yüz ve deri güzelliği değil aradığım, takvâ güzelliğine vurgunum ben, tevhidî iman bilinci yönünden zengin arıyorum, aradığım asâlet güzel ahlâk cinsinden, diploma ve makam değil istediğim, ilim ve cihad âşığı dâvâ adamı/hanımı biriyle evleneceğim ben, başkasıyla değil!” diyenler (küçük istisnâlar dışında) yok

[133] 2/Bakara, 187

[134] Bkz. 7/A'râf, 26

[135] 9/Tevbe, 28

[136] 7/A'râf, 179; 8/Enfâl, 22, 55

artık bu ülkede.

Kişinin, eş adayında aradığı özellik, kendi iman ve takvâsını ele veren bir ölçüdür aslında. Evlilikte başarı, yalnız aradığı kişiyi bulmakta değil; aynı zamanda aranan kişi olmaktadır. Aradığı ve araması gereken vasıfların kendisinde ne kadar yer ettiğini düşünmeden bencilce ve hevâsını öne çıkararak tercihde bulunuyor insanlar. Bir tarafta Hz. Peygamber'in "dindar olanını tercih et!" tavsiyesi, diğer tarafta hevâsının istekleri. Hangi taraf ağır basıyorsa kendi safını da belirlemiş oluyor delikanlı. Yüz milyondan fazla müslümanı barındıran Endonezya ve Malezya, sırf İslâm'ı yaşamak ve yaymak için oralarda dâvâ evliliği ile, bu bilinçle evlenen tüccarlar sebebiyle müslümanlaştı; hiç silâhlı cihada başvurulmadan.

Bu güzellikler, sadece eski zamanlar için sözkonusu değil; bir de şimdiki zamandan örnek verelim: Cihadın olanca sıcaklığını yaşayan bir ülkede genç kızlar, uzun kuyruklu oluşturun resmî makamlara müracaat ediyor. Yaralı bir mücâhide en iyi eşinin bakabileceğini, onlar gibi cihad sevâbına ulaşma nimetinden mahrum olmamak için gâzilerden biriyle evlenmek istediklerini belirtiyorlar, bu seçimin de kendi beğenilerine bırakılmayıp yetkililer tarafından bakıma en muhtaç, gerekirse ağzı yüzü en çok hasar görmüş kişinin uygun görülmesi ve yüzünü, yaralı vücudunu görmeden bir mücâhid gâzi ile evlenmeye hazır olduklarını belirtiyor kızlarımız. Mangalda kül bırakmayan günümüz müslüman genci, "çok şuurlu bir müslüman, ama sözelimi bir gözü kör kızı", diğer vasıflara sahip olan ama şuursuz ve dâvâ insanı olmayan kıza tercih edebilir mi dersiniz? Ya da "bekâr ama dindar olmayan kız mı, dul ama şuurlu, çok seviyeli biri mi?" bu ikisinden birini tercihle baş başa kalan erkek, hangisini tercih eder? Günümüzde erkek olsun, kız olsun, eş arayanların aradıkları özellikleri duyunca, insanın "dâvâ nire, günümüz müslümanı nire?" diyesi geliyor. Hacı amcalar çocukları için, başörtülü ya da sakallı gençler de kendileri için dâmat ve gelin adayında aradıkları şeyler arasında sahil, güçlü, şirke bulaşmamış, amel ve eylemlerle ispatlanmış iman, kaçınıcı sırada yer alıyor dersiniz? "Olmazsa olmaz" mıdır bu özellikler günümüz müslümanı için; yoksa "olsa güzel olur, ama onlardan daha önemlileri var" değer(sizli)inde midir?

Kâfirlerin velâyet hakkı yoktur.^[137] Velâyet, hem yöneticiliği hem de dostluk ve sevgi ilişkisini kapsar. “*Ey iman edenler! Mü'minleri bırakıp da kâfirleri velî/dost kabul edinmeyin; (bunu yaparak) Allah'a aleyhinizde apaçık bir delil mi vermek istiyorsunuz?*”^[138] “*Mü'min erkeklerle mü'min hanımlar birbirlerinin velîleridir (dostları ve yardımcılarıdır). Onlar (birbirlerine) iyiliği emreder, kötülükten alıkoşurlar, namazı dosdoğru kılarlar, zekât verirler, Allah ve Rasûlüne itaat ederler. İşte onlara Allah rahmet edecektir. Çünkü Allah azîzdür/güçlüdür, hakîmdir (hüküm ve hikmet sahibidir).*”^[139] Âyetler, gerçek iman sahibi birisi dururken, tevhidî inanca sahip olmayan birini sevip dost kabul etmeyi şiddetle kınamakta, aynı zamanda kadın mü'minlerle erkek mü'minlerin birbirlerinin gönül dostları (evliyâ) olduğunu belirtmekle, hayat ve imanın sorumluluğunu taşımada iki cinsi eşit görmüş olmaktadır. Kadın erkeğin hayat arkadaşıdır, eşidir. “Arkadaşını söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim” atasözünü diğer arkadaşlıklardan önce hayat arkadaşı için, ömür boyu beraber olacağı birini seçmek için değerlendirmeliyiz: “Eş adayını, eşini, dâmât ve gelinini söyle, kim olduğun belli olsun!”

“...Şüphesiz kâfirler, sizin apaçık düşmanınızdır.”^[140] “*Takvâ sahipleri (Allah'a saygı duyup sorumluluk bilincine sahip, kötülükten sakınanlar) hâriç, (dünyada) dost olanlar o gün birbirlerine düşman kesilirler.*”^[141] “*Ey iman edenler! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olanlar da vardır. Onlardan sakının...*”^[142] “*Doğrusu mallarınız ve çocuklarınız sizin için bir fitnedir/imtihandır. Büyük mükâfat ise Allah'ın yanındadır.*”^[143] Bunlar sakınılması gerekenler. Yapmamız gerekenlerden biri olarak sâdıklarla berâber olmamız emredilmiştir: “*Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve sâdıklarla/doğru-*

[137] 4/Nisâ, 141

[138] 4/Nisâ, 144

[139] 9/Tevbe, 71

[140] 4/Nisâ, 101

[141] 43/Zuhur, 67

[142] 64/Teğâbün, 14

[143] 64/Teğâbün, 15

larla beraber olun.” ^[144] Peki, kimdir sâdıklar? “*Gerçek mü’minler, ancak Allah’a ve Rasûlü’ne iman eden, ondan sonra asla şüpheye düşmeyen, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad edenlerdir. İşte sâdıklar ancak onlardır.*” ^[145]

Evliliğe, namuslu ve iffetli yaşamaya, Allah’a hakkıyla ibâdet ve kulluk yapmaya engel olmak için dört değil; on dört taraftan saldırıyor şer güçler. Düzen ve başta eğitimle ilgili olmak üzere tüm kurumları ile, kitle imha silahı konumundaki medya ve özellikle TV ile sürekli bombardımana tutuluyor insanımız. İslâm’ı hayat biçimi olarak kabullenmiş olan şuurlu müslümanlara karşı topyekûn savaş açan Batıya ve her çeşit bâtıla karşı direnebilecek seviyede güçlü bir iman gerekiyor.

Eşine müslümanca destek verip onu cihada hazırlayacak hanımlara, hanımını cennet yolculuğuna çıkarmaya çalışırken dünyada da huzur veren erkeklere ihtiyaç var bu yolda. Çocuğunu, eşini ve kendini ateşten koruyacak davranışlara yapışan, âhiret yolculuğuna beraber hazırlanıp imtihanı kazanmada eş ve çocuklarına yardımcı olacak güçlü bir iman ve cihad eri olmaları gerekiyor eşlerin. Yol çetin, yol arkadaşı güçlü gerek.

Kur’ân-ı Kerim’de Kıyâmet günü azaptan kurtulacak mü’minlerin vasıfları anlatılırken şöyle buyrulur: “*Ve onlar ki, ‘Rabbimiz! Bize gözüümüzü aydınlatacak eşler ve zürriyetler bağışla ve bizi takvâ sahiplerine önder kıl!’ derler.*” ^[146] Göz aydınlığı olacak eş ve zürriyetlerin, takvâ sahibi olması, hatta Allah’tan hakkıyla sakınan ve sorumluluk bilincine sahip muttakîlere önderlik yapacak dâvâ adamı olmaları gerekiyor. Âyetteki vurguya göre, bu özelliğe sahip eş ve çocuklar, Allah’ın bağışındır; kavli ve fiilî duâ ile bu vasıftaki eş ve çocuk talep edilmelidir.

Unutmayalım, insan ömrünün hak dini seçip ona uymaktan son-

[144] 9/Tevbe, 119

[145] 49/Hucurât, 15

[146] 25/Furkan, 74

ra en önemli olayı, iyi bir eş seçimidir. İyi bir eş de iyi bir mü'minden olur.

İHMAL EDİP MEZAR HALİNE GETİRDİĞİMİZ EVLERİMİZ

Bunca şikâyet edilecek ortam, bizim ellerimizle yaptıklarımızın uhrevî cezâsının dünyevî avansıdır. Kendimizi kaybetmeye başladığımız, nesillerimizi kaybettiğimizden belli. Vatan dediğin bir toprak parçası; evlât ise toprağın gülü; o yüzden vatanla ilgili meşhur beyti şöyle değiştirebiliriz: “Sahipsiz nesillerin çalınması haktır; Sen sahip çıkarsan bu çocuklar çalınmayacaktır!” Evlerimizi ihmal etmenin cezâsını çekiyoruz. İşe evden başlamak gerekiyor. Evlere kapanıp o mekânları mezar haline getirmenin tam zıddına, evi ihyâ edip hucre-i saâdete benzetmenin ve evde dirilip yenilenmenin, güçlenmenin yolunu bulmalıyız. Evi otel ve lokanta halinden çıkarıp nefsin hevâsını tatminden önce, ruhları doyurup huzura kavuşmanın yolunu bulmalıyız önce. Evlerimizi kurtaralım ki evlerimizle kurtulalım. Biz orayı diriltelim, orası bizi diriltsin.

“Bir toplum, kendilerini değiştirmedikçe, Allah onları değiştirmez.”^[147] Çevre şartlarını bahane ederek “alternatif” isteyen kimseler için samimiyet testi ailedir. Evlerden iyi alternatif mi olur? Evlerimiz, yöneticiliğin okulu olduğu gibi, İslâm’ı öğrenip öğreteceğimiz ve hâkim kılacağımız alanlardır, yani mescidlerimizdir, okullarımızdır, cephelerimizdir, kalelerimizdir.

Kitle imhâ silâhları konumundaki medya ile evler devamlı bombardımana tâbi tutulmakta, evler işgale uğramakta, evlerin kıblesini televizyonlar tâyin etmektedir. Müslümanların evleri, mescide ve okula hiç benzemiyor. Çağdaş evler, daha çok sinemaya, gazinoya, stadyuma, kahveye, otel ve lokantaya benziyor. Herhangi bir sahâbînin evi ile günümüzdeki müslümanın evi o kadar farklı ki!... Günün-

[147] 13/Ra’d, 11

müzdeki bir müslümanın evi ile bir kâfirinkini ayırdetmek çok mu çok zor. Bu kadar yabancı işgalin içinde aile bireylerinin birbirleriyle sağlıklı iletişim içinde olabilecekleri mümkün mü? Bilgisayarın başında binlerce kilometre uzaktakilerle kolayca iletişim kurabilen insan, ev içindeki yakınlarıyla devamlı uzaklaşmakta.

ÇOCUK: CENNET KOKUSU VEYA...

Aile hayatının dinimizdeki büyük önemi acaba nedendir? Sadece erkek ve kadın, birbirlerini tamamlasınlar diye mi? Birbirlerinin madî ve mânevî ihtiyaçlarını gidersinler diye mi? Helâl yoldan dünyevî zevk ve huzura kavuşsunlar diye mi? Evet, bütün bu saydıklarımız önemlidir. Önemlidir, ama yeterli değildir. İslâm'da evlenmenin, ailenin teşvik edilmesi, sadece bunlar için değildir. Ailenin esas sebep ve hikmetlerinden belki en önemlisi nesildir, çocuk dünyaya getirmek ve yetiştirmektir. Ümmetin sayıca ve keyfiyetçe büyüüp güçlenmesine sebebiyettir. Dünyada gereksiz ve hikmetsiz hiçbir ittifak mevcut değildir. Bu dünya hikmet dünyası ve sebepler âleimidir. Ne gökten elma yağar, ne yerden insan biter. Meyve için ağaca, çocuk için evlenmeye ihtiyaç vardır. İnsanlar, bu İlâhî kanuna uydukları, yani evlendikleri takdirde, nasiplerinde de varsa, kendilerine çocuk ikram ediliyor. Dünyaya imtihan için gönderilen ve hiçbir şey bilmeyen bu minnacık misafirin emrine, Allah, onun anne ve babasını veriyor. O küçük yavruya anne ve babasını hizmetçi kılıyor. Bu hizmetçiler için bu küçük insan, bir yönüyle lütuf, bir başka yönüyle azap vesilesidir.

Çocuk, ebeveyni için bir lütuftur. Çünkü onlar, Allah'ın bu narin, nazlı ve cennet adayı sevimli yaratığına yaptıkları hizmet için, aynı zamanda sevap kazanıyorlar. Küçük bir bebek, hele insanın kendi çocuğu olunca, eve ve aileye büyük bir huzur, mutluluk ve neşe katıyor, ailenin temellerini sağlamlaştırıyor. Bununla birlikte, çocuklarına baktıkları, yedirip içirdikleri için ebeveyne bunlar sadaka oluyor, anne-baba bu yüzden sevaba giriyor. Hayatında bir tek ihtiyaç sahibinin dahi yüzünü güldürmemiş en cimri bir insan bile, çocuklarına yaptığı masraflar dolayısıyla sadaka sevabına nail olur.

Çocuk yine bir lütuftur; çünkü anne ve babası ona, nereden gelip nereye gittiğini, bu dünya hayatında vazifesinin ne olduğunu güzelce anlattıkları takdirde tebliğ ve irşad şerefinden hisse sahibi olur. O çocuğun bir ömür boyu işleyeceği bütün güzel amellerinden bir pay alırlar, sevabına ortak olur. Bir nevi ölümsüzleşir hayırlı evlât yetiştiren ebeveyn, sevap kazanmaya öldükten sonra da devam eder; akan, sürekli bir sadakadır müslümanca yetiştirilen çocuk.

Çocuk, diğer yönüyle de bir azap vesilesidir. Zira ebeveyni o İlâhî emânete Rabbini güzelce tanıtmadıkları, terbiyesine yeterince dikkat etmedikleri takdirde, onun işleyeceği günahlardan sorumlu tutulacaktır. Yine, onun dünyevî mutluluğu adına, bazen kendi âhi-retlerini tehlikeye atıp, meşrû olmayan kazanç yollarına teşebbüs etmelerinden dolayı evlatla sınavı kaybedebilir. *“Ey iman edenler! Kendinizi ve çoluk çocuğunuzu cehennem ateşinden koruyun. Onun yakıtı insanlar ve taşlardır.”* ^[148] *“Doğrusu, mallarınız ve evlatlarınız bir fitne/sınavdır.”* ^[149] Her konuda olduğu gibi, aile yönetimi ve çocuk yetiştirme konusunda da örneğimiz Allah rasûlü’nün bu konudaki sorumluluğumuzu hatırlatan hadisi meşhurdur: *“Hepiniz çobansınız ve hepiniz güttüklerinizden (idare ettiğiniz kimselerden) sorumlusunuz.”* ^[150]

İnançlar, değerler, gelenekler ve iyi alışkanlıklar, daha çok aile içinde kazanılır. Çünkü çocuğun şahsiyetini kazandığı devre, aile içinde geçer. Onun en çok sevdiği, inandığı, güvendiği ve özendiği ideal tip, anne ve babadır. Sağlam bir iman ve ahlâk düzeninin hakim olduğu ailenin çocuklarına verdiğini hiçbir okul ve kurum veremez. Buna karşılık, inanç ve ahlâk yönünden bozulmuş ailelerin oluşturduğu toplumlar, dünya ve âhiret azâbının davetçileridir.

Çocuk dünyaya gelince çocuğa ilk bant kaydı yapılacak; kulaklarına ezan okunacak ve kamet getirilecek. Müslümanlar, bin dört yüz senedir bu sünneti yaşarken bir kısım geri zekâlılar, “bir gün-

[148] 66/Tahrîm, 6

[149] 64/Teğâbûn, 15

[150] Buhârî, Cum’a 11; Müslim, İmâre 20

lük çocuk, ezanı duyar mı? Ne anlamsız şey bu yapılan?” diyorlardı. Ama günümüz ilmi, bir günlük çocuğun değil; ana karnındakinin bile duyduğunu söylüyor. “Duyduğu kelimeler, şuur altına yerleşir” diyor.

İşte biz, bir günlük çocuğun kulağına ezan okuyoruz. “Allahu Ekber = En büyük Allah’tır diyoruz. Çocuk büyüyünce yöneticilerin “en büyük benim” sözüne kanmasın, en büyük olanın ne futbol takımları, ne mal-mülk ve para, ne makam, ne şan olmadığını dünyaya adım attığı gün idrak etsin ve fitratı bozulmasın diye ezan okuyoruz. Allahu Ekber’le adım atılan dünyaya, cenaze namazında yine Allahu Ekber’le veda edileceğinden; bu iki kapı arasındaki yolculukta her konuda en büyük olanın Allah olduğu bilinci yer etsin istiyoruz.

Peygamber Efendimiz (s.a.s.): “*Her doğan çocuk, İslâm fitratı üzerine doğar. Anne babası onu yahûdi, hristiyan veya mecusi (hatta müşrik) yapar.*” [151] buyuruyor. “Müslüman yapar” demiyor. Çünkü çocuk zaten müslüman. Onun içindir ki İslâm dini, dünyadaki bütün çocukları müslüman kabul eder.

Çocuğa sıhhat vermek için çalışmayız, o doğustandır. Bizim, sıhhati bozacak zararlı hava, yiyecek, içecek ve giyeceklerden koruduğumuz gibi çocuğun fitratında getirdiği İslâm’ı bozacak etkenlerden de çocuğumuzu korumamız gerekir. Çocuğun en güçlü eğitimi, aileden aldığı eğitimidir. Çünkü ailedeki eğitim, yirmi dört saat devam eder. Okullar, daha çok öğretim yeri olsa bile terbiye, ahlâk, duyu eğitimi en köklü şekilde ailede kazanılabilir. Günümüzde okullarda öğretilenlerin de, öğretilmesi gereken doğrular olup olmadığı müslümanca değerlendirilmeli, evde yanlışlar tashih edilmeli, küfür ve şirk mikropları bünyede büyüüp yerleşmeden temizlenmelidir. Unutmamalıyız ki, yaşlıyken öğrenilenler, su üzerine yazılan yazıya benzese de; çocukken öğrenilenler, mermer üzerine yazılan yazı gibidir.

İslâm’da çocuk sahibi olmak, büyük sorumluluk gerektiren bir durum olarak değerlendirilmiştir. Çocuğun dünya ve âhiret mutlu-

[151] Buhâri, Cenaiz 79, 80, 93; Müslim, Kader 22-25

luğunu gözetmek, onu dünyaya getiren insanların önemle üzerinde durmaları gereken bir konudur. İslâmiyet, bu hususta birinci derecede babayı sorumlu tutar. Anne de bu sorumluluğa ortaktır. Ailenin iç düzeniyle birlikte çocukların bakım ve yetiştirilmesi, onun sorumluluk alanına girmektedir.^[152] Bu sorumluluğun çocuk açısından sonucu, onun ana baba üzerinde bazı haklara sahip olmasıdır.

NİMETTEN BELÂYA; ÇOCUKLARIN FİTNE OLMASI

Evlât, yani çocuklar Allah'ın lutfu, fânî dünyanın süsü, âilenin çi-mentosu, ana ve babanın gözbebeğidir.^[153] *“Mal ve oğullar, dünya hayatının süsüdür...”*^[154]

Dünyada ana-babası için en değerli nimet ve mutluluklardan olan hayırlı çocuklar, âhirette de ebeveynleriyle beraber olacaklardır: *“Kendileri iman edip zürriyetleri de imanda kendilerine uyan kimselerin zürriyetlerini de kendilerine katmışsızdır; kendi sevaplarından da hiçbir şey eksiltmemişsinizdir. Herkes kendi kazandığına bağlıdır.”*^[155]

Yüce Allah, âhirette sâlih mü'minleri cennete sokacağı gibi, kendileri gibi iman eden çocuklarını da kendileriyle beraber cennete sokacaktır. Böylece dünyada inanç ve gönül birliği içinde olanlar, âhirette de beraber olacaklardır. Şayet kendileri orada çocuklarından ayrı olsalar, yerleri ne kadar cennet olsa da yine ayrılık hasreti çekerler. Oysa orada üzüntü olmaz. Sefâ yerinde cefâ yoktur. Onun için Allah Teâlâ, orada mü'minleri yalnız bırakmaz, çocuklarını da yanlarına verir. Ancak bunun şartı, çocuklarının da kendileri gibi iman etmiş ve sâlih ameller işlemiş kimseler olmasıdır. Aksi takdirde sâlih

[152] Bak. Buhâri, Rikak 17; Müslim, İmâre 5

[153] 3/Âl-i İmrân, 14; 42/Şûrâ, 49-50

[154] 18/Kehf, 46

[155] 52/Tûr, 21

ile fâcir, baba-oğul da olsa bir araya gelmiş olur ve rûhî bağ kalkar. Nitekim Nûh'un (a.s.) oğlu kendi âilesinden sayılmamıştır.^[156] İşte Tûr sûresindeki âyetin sonunda "Herkes kendi kazandığına bağlıdır." İfâdesi, âhîret ödülünün, babaların/ataların salâhiyla değil; herkesin kendi imanı ve güzel eylemleriyle kazanılacağına işâret etmektedir. Ra'd sûresinde de bu durum şöyle açıklanır: "*Adn cennetlerine girerler. Babalarından, eşlerinden ve çocuklarından olan sâlih/iyi olanlar da kendileriyle beraber olur. Melekler de her kapıdan yanlarına varırlar.*"^[157] âyetinde de sâlih mü'minlerin sâlih olan baba, eş ve çocuklarının da kendileriyle beraber olacağına vurgulamaktadır.

Bütün bunlarla birlikte; insana emânet olarak verilen mallar ve çocuklar da onlar için bir fitnedir, deneme ve sınama aracıdır. Mala ve çocuğa olan tutku ve aşırı ilgi, kişiyi Allah yolundan, O'na kulluk ve ibâdetten alıkoyabilir. İnsan mal ve dünyalıklar peşinde koşarken Rabbine karşı görevlerini unutabilir. Hatta malla şımarabilir, kibirlenir ve haddi aşabilir. Malın helâlinden kazanılması ve yine helâl yollarda harcanması, mal üzerinde hakkı olanların haklarının verilmesi İslâm'ın getirdiği ölçülerdir. Bu açıdan mal insan için denemedir. Evlâtların fitne/sınav olması da buna benzer. Allah'ın çocuk nasip ettiği anne ve babalar için, çocuklarını fitratlarına uygun olarak terbiye etmek, onları sâlih insan olarak yetiştirmek, en önemli görevlerdendir.

Mala ve çocuklara karşı olan tutku, onları ve âileyi koruma ve kollama duygusu, insanı bazen adâletten uzaklaştırabilir, haddi aşırp haksızlık yapmaya sürükleyebilir. Böyle yapmak da ilâhî ölçülerden sapma sonucunu doğurur. Bu da insan için bir fitnedir. "*Ey iman edenler! Mallarınız ve çocuklarınız birer fitnedir (imtihandır). Allah'a gelince; büyük mükâfat O'nun yanındadır.*"^[158]

İnsanları, çoğu zaman Allah'ı anmaktan, O'nun yolunda cihad etmekten alıkoyan en önemli iki dünya meyvesi; birincisi servet, di-

[156] 11/Hûd, 46

[157] 13/Ra'd, 23

[158] 8/Enfâl, 28; Ayrıca Bak. 64/Teğâbûn, 14-15; Malların ve çocukların deneme sebebi olduğunu "belâ" kelimesiyle ifâde eden âyetler için Bak. 3/Âl-i İmrân, 186; 5/Mâide, 48; 6/En'âm, 165

ğeri de sahip olunan evlâttır. Bu iki varlığı elden kaçırmama uğruna pek çok fedâkârlığa katlanır insan. Meşrû çizgide olduğu sürece buna zorunludur da. Fakat Allah’a ait sorumlulukların terkedilmesine sebep olursa elbette ebedî mükâfatı kaybetmiş olur. Allah için sevme ile Allah’a rağmen sevmenin açığa çıktığı, Allah rızâsı için sevme ve bunları emânet ve imtihan bilme ile, Allah’ı sever gibi sevme ve Allah’ın rızâsına onları tercih etme sınavı, en net biçimde bu iki şeyde ortaya çıkar.

Mal ve evlât birer sınavdır; bunlar insanın bozulmasına, doğru yoldan şaşıp sapmasına neden olabilir. Kur’an’da mal ve evlât tutkusunun, yani hep çocuklarının geleceğini, bunun için mal çoğaltmayı düşünmenin, insanı doğru yoldan saptırabileceği; malı ve evlâdı olduğu halde doğruluktan ayrılmayan kimselerin ise ödüllendirileceği belirtiliyor.^[159] Mal ve evlât düşkünlüğü, kendisini doğru yoldan çıkarıp haksızlığa düşürdüğü kimse, sınavı kaybeder, büyük ziyana uğrar.

Günümüzde bu durumu nice ana-babada görüyoruz. Adam, ibâdetlerine bile zaman ayıramayacak kadar geçim için çalışırken, nice haram kazanca dalarken çoğunlukla gösterdiği sebep “çocuklar için, onlar yüzünden”dir. “Ne yapalım, arkada evlâd u ıyâl var” denilir. Aslında bunlar sebepten ziyâde, şeytanın mâzeret gibi, hatta güzel fedâkârlık olarak gösterdiği bahanelerden ibârettir. Evlenmeden, çocuk-çocuk sahibi olmadan dâvâ adamı olan nice gençler, bir bakıyor-sunuz kaybolmuş, evleri kendilerine mezar haline gelmiş. Ya da fakir veya orta halli iken dâvâ bilincine sahip fedâkârca gayretler içindeki nice müslüman, paralanınca paramparça paralanmış. Parayı sadece cebine değil, kalbine de koymuş, dâvâyı da bir kenara bırakmış, hatta nice haramlara dalmış. Mal, eş ve evlât imtihanları, insanın mayasındaki yapıyı ortaya çıkaran önemli testlerdir.

Kur’an, insanları Allah’tan korkmaya, babanın çocuğu için, çocuğun da babası için fidye verip onu cezâdan kurtaramayacağı; hiç kimsenin, başkasına bir yarar sağlayamayacağı, başkasını ateş

[159] 8/Enfâl, 28

azâbından kurtaramayacağı âhiret gününden çekinmeye çağırır.^[160] Herkes, âhirette hak ettiği cezâyı çekeceği için, Kur'an mü'minleri bu geçici dünyaya aldanmamaları husûsunda uyarır: *"Dünya hayatı sizi aldatmasın, o çok aldatıcı sizi aldatmasın!"* ^[161]Bu "ğarûr -çok aldatan-", ya insana çekici görünen dünyadır, yahut şeytandır. Müfessirlerin genel kanısı bunun şeytan olduğu yönündedir. Tabii şeytan da insanı dünya tutkusuna, mal ve evlât hırsına düşürerek, fakirlikten korkutup cimriliği sevdirek aldatır.

Allah, iman edenlere, dünya malının ve çocuklarının, kendilerini Allah'ı zikretmekten (hatırlayıp anmak ve kulluk yapmaktan) alıkoyup mahvetmemesine dikkat etmelerini emrediyor ve Allah'ı düşünmeyenlerin, ebedî ziyana uğrayacaklarını vurguluyor. ^[162]Teğâbün sûresinde de mü'minlere, eşlerinden ve çocuklarından bazılarının, kendilerine düşman olduğu, onlardan sakınmaları, onlara karşı dikkatli davranmakla beraber hoşgörülü olmaları; onları bağışladıkları takdirde Allah'ın da kendilerini bağışlayacağı bildiriliyor.^[163] Bu âyetin devamında da, malların ve çocukların birer fitne/sınav olduğu, ödülün ise Allah katında bulunduğu vurgulanır.

Burada^[164] dikkat edilecek husus; "min" cer harfinin, "bazı" anlamına geldiğidir. Yani âyette eşlerin ve çocukların hepsinin değil; bazılarının insana düşman olduğu bildirilmektedir. Gerçekten bile-rek veya bilmeyerek kocasına veya karısına çok kötülük eden, onun üstüne dost tutan, hatta dostuyla birlik olup kocasını öldüren kadınlar veya karısını kesen, öldüren kocalar vardır. Burada hitap geneldir; kadını da erkeği de kapsar. Bütün iman edenlere hitap edilmektedir. Kasıt sadece erkekler değil; tüm mü'minlerdir. Bundan dolayı âyeti sadece erkekler açısından anlayıp öyle değerlendirmek yanlış olur. Kocasına çok kötü davranan kadınlar olduğu gibi; karısına çok kötülük yapan erkekler de vardır. Fakat aile reisi koca olduğu ve ço-

[160] 31/Lokman, 33, 3/Âl-i İmrân, 10

[161] 31/Lokman, 33

[162] 63/Münâfikun, 9

[163] 64/Teğâbün, 14-15

[164] 64/Teğâbün, 14'de

cukların durumundan daha çok baba sorumlu olduğu için Arapça'nın tağlib buralı gereği, erkeklere hitap kipi seçilmiş ise de bu hitap kadınları da kapsar. Aynen “*Ey iman edenler! Namaza durmak istediğiniz zaman yüzlerinizi yıkayınız...*”^[165] âyeti ve benzeri erkek hitap kipiyle kullanıldığı halde kadınları da kapsayan hüküm, vaad ve vaîd âyetleri gibi. Bu bakımdan her iki cinsi ifâde etmesi için âyet metninde geçen “zevc” kelimesinin çoğulu “ezvâc” kelimesini, “eşler” olarak meallendirmek daha doğru olur kanaatindeyiz. Arapçadaki “zevc”in karşılığı olan “eş”, hem kadını, hem erkeği kapsar. Erkek kadının zevci (eşi), kadın da erkeğin zevci (eşi)dir.

Çocuklardan da öylesi var ki, ana-babasının doğru yolundan ayrılır; onları üzer, mallarını yer, ihtiyarladıklarında onları kapı dışarı eder, kendi evlerinde huzuru yok edeceğini düşünerek huzurevlerine terk eder, ya da değişik zorluklar içinde bırakır. İşte bunlar, insana düşman olan çoluk çocuktur. Kişi kendisine dikkat etmeli, yolunda olmayan eş ve çocuklarının kötülüklerinden sakınmalıdır. İnsan, eşinin ve çocuklarının hareketlerine dikkat etmelidir, ama onlardan bütün bütün de uzaklaşmamalıdır. Onların hatalarını affetmelidir. Yoksa âilede dirlik ve düzenlik kalmaz. İşte bunun için âyetin sonunda “*Eğer affeder, hoşgörür, bağışlarsanız, Allah da bağışlayan, merhamet edendir (affedenleri O da affeder).*”^[166] buyurmaktadır.^[167]

Bu âyetlerde Cenâb-ı Hak, dikkat edin, mallarınız ve çocuklarınız sizi meftûn edip Allah yolundan saptırmasınlar demektedir. Bunlar sizin için birer imtihan sebebidir. Onlarla ilişkilerinizi Allah'ın istediği şekilde mi ayarlıyorsunuz, başka ölçü(süzlük)lere göre mi? Denenmekte, sınanmakta olduğunuzu unutmayın. Mal ve çocuklarla ilişkilerinizi Allah'ın istediği şekilde ayarlayın da imtihanı kaybetmeyin. Sakın mal tutkunuz, çoluk-çocuk derdiniz sizi Allah'a kulluktan ayırmasın.

Fitne; herhangi bir madeni içindeki katkı maddeleri, curufları

[165] 5/Mâide, 6

[166] 64/Teğâbûn, 14

[167] S. Ateş, Kur'an Ansiklopedisi, 5/543-545

ayrılısın diye potaya atmak ve eritmek, arıtmak demektir. Demek ki, bizler de çoluk-çocuk sahibi olmakla, malk-mülk sahibi olmakla bir potadan geçiriliyoruz. Bunlarla ilgili Allah'ın yasalarına, bunların hukukuna riâyet edip etmeyeceğimiz konusunda denenmekteyiz. “Madem ki bunlar bizim için bir imtihan konusudur, öyleyse bunlara hiç sahip olmayalım da imtihanda başarılı çıkalım” demeye, Allah'ın imtihanından kaçmaya da hakkımız yoktur. Bazı insanlar, “bu devirde dosdoğru çocuk yetiştirmek zor, hatta mümkün değil” diyerek çocuk imtihanından kaçıyorlar; bu doğru değildir. Bu hayatı eşle, çocukla, malla yaşamamız da bir Allah yasasıdır. Yani müslüman helâl bir şekilde rızık peşinde, evlâd u ıyâl peşinde olacak, ama âhireti unutmayacak, kırmızı çizgileri ihlâl etmeyecektir.

64/Teğâbün sûresi, 14. âyette de eşlerimizin ve çoluk çocuklarımızın bize düşman olma ihtimali olduğu, bazılarının böyle olduğunu vurgular. Eğer mallarımız, eşlerimiz ve çocuklarımız bizi Allah'a kulluk yolundan alıkoyuyorsa, kulluğumuza engel olabilecek bir noktaya gelmişlerse, onlar yüzünden kulluğumuz engelleniyor ve cenneti kaybetmeye doğru gidiyorsak, işte o andan itibaren anlayoruz ki onlar bizim düşmanımız olmaya başlamışlardır. Eğer kadınsa kocası, kocaysa karısı, babaysa evlâdı, evlâtsa babası insanı Rabbine kulluktan, onu cennete gitmekten engelleyecek bir noktaya gelmişlerse kesinlikle bilelim ki onlar o kişinin düşmanıdır. Eğer insan, kendi kendini hayırdan şerre, kulluktan isyana, cennetten cehenne me doğru götürmeye başladıysa, hevâsına/keyfine tâbi oluyor, hatta hevâsını tanrılaştırmaya kalkıyorsa, insan kendi kendisinin düşmanı olmaya başlamış demektir. Kur'an buna insanın kendine zulmetmesi, kendine yazık etmesi der.

Kimi insanlar ana-babalarıyla, kimileri çocuklarıyla, bazıları eşleriyle, bazıları da malın yokluğu veya çokluğuyla imtihan olmaktadır. Allah'a kulluk yolunda yürüyen mü'min bir kocaya, aksi istikamette yürüyen karısı ve çocukları veya Allah'a itaate yönelmiş mü'mine bir kadına, aksi istikamette yürüyen kocası ve çocukları büyük engeller ve problemler çıkarabilmektedir. Müslüman olduklarını iddia ettikleri halde bu toplumdaki bireylerin çoğu, Allah'a kulluğu birinci plana almış, dünya zevk ve sefâsını ikinci plana atmış

bir erkeğe karşı hanımı ve çocukları, yakın akrabaları, büyük bir talihsizlik olarak bakarlar. Öyle ki kocalarını, babalarını cehenneme gönderme pahasına da olsa bu dünyada kendilerine refah ve zenginlik içinde bir dünya sunmasını beklerler. Nice adamlar, bu beklenti ve ısrarlı talepten dolayı Allah'ın hududunu çiğnemekte, eş veya çocuk fitnesinden dolayı haramlara bulaşmaktadır. Yine, Allah'a kulluğu birinci plana çıkarmış pek çok mü'mine hanımın, kocaları ve çocukları tarafından hayatları zindan edildiği görülmektedir. Allah için cihada çıkacak, infak edecek, dâvâ için koşturacak, tebliğ edecek nice adamın önünde en büyük engel, ilk gençliğinde babaları, sonra da hanım ve çocuklarıdır.

Sadece imtihan olunan eşler ve çocuklar tarafından istikametten saptırılmamakla da iş bitmemektedir. Aynı zamanda kişiye emânet olarak verilmiş eş ve çocuklarına karşı tavırlarıyla da insan imtihan olmaktadır. Onlarla hukukunu Allah'ın istediği tarzda yapıp yapmadığı, onları Allah'ın çizgisine çekmeye çalışıp çalışmadığı, onları müslümanca eğitip kulluk programına çekmeye çalışıp çalışmadığıyla da insanlar sınanmaktadır.

Varlığıyla yokluğuyla, azlığıyla çokluğuyla, bilelim ki mallarımız, mülklerimiz, oğullarımız, kızlarımız bir imtihandır. Rabbimiz bu verdikleriyle bizi süretti denemektedir. Mallarımız, paralarımız konusunda, oğullarımız ve kızlarımız konusunda cennete gidebilmemizin hesabını doğru yapmalıyız. Bunlarla ilişkilerimizi Allah'ın istediği şekle koyamazsak, biz mala değil, mal bize sahip olursa, sahip olduğumuz dünya nimetleri ve âilemiz bize Allah'ı, âhireti, Allah'ın hesabını unutturursa, Allah korusun bu imtihanı kaybettik demektir. Bize verilen nimetlerin esas sahibini unutup, Karun gibi, bunları sadece kendi yeteneklerimizle elde ettiğimizi düşünürsek, emânet bilincine, sorumluluk şuuruna sahip olmazsak, sahip olduklarımızı imtihan sebebi değil de gâye olarak görmeye başlarsak sınavı kaybettik demektir. Ama biz onlara karşı yapabileceğimiz tüm görevlerimizi yapar da buna rağmen onlar yola gelmezlerse, o zaman elbette bin onlardan sorumlu tutulacak değiliz. Meselâ Nûh (a.s.) hanımı ve oğlu ile imtihana tâbi tutuldu. Bu büyük peygamber, hanımını ve oğlunu müslümanlaştırmak için çok uğraştı, tüm yapabileceklerini yap-

tı, ama hidâyet Allah'ın yanında olduğu ve bazı insanlar peygamber yakını olduğu halde bile irâdelerini kötüye yönelik kullandıkları için Rabbimiz onu hesaba çekmeyecektir. ^[168]

İnsan, içinde bulunduğu durum itibarıyla pek çok yönden imtihan edilir. Bu denemeler, genelde insanın zayıf yönlerine yöneliktir. Çünkü düşkünlük, zâfiyet/zayıflık, irâdenin en çok zorlandığı husustur. İnsan, bazen bu zayıf yönlerinden mala olan düşkünlüğüyle, onu elinde tutmanın hırsı ile deneniyor. Bu deneme de iki yönlüdür. Bir yönü yokluk, sıkıntı ve zorluklardır. İnsanın sabrının ölçüldüğü bu hususlarda insanların başarılı olması ihtimali, ikinci yönü ile denemesinden daha fazladır. Bu ikinci yönü, zenginlik, servet veya varlıktır. Bu nimetlere sahip olan insan, diğerine oranla daha zor durumda kalır. Meşakkat daha çoktur. Servetin ve varlığın insanda meydana getireceği rehâvet, insan direncini ve sabrını kemirebilir. Yoklukta yokluğa karşı göstereceği direnç ve sabrı, varlıkta varlığın gitme endişe ve telâşi içerisinde gösteremeyebilir. İnsan düşüncesinde mal hırsı ve evlât sevgisi şahsiyette aşınma meydana getirmişse, bu zaafî telâfi etmesi çok zor olur. Olayın zorluğundan dolayıdır ki, verdiği mücâdelenin karşılığında, âyetin devamında belirtildiği gibi “ecir” değil; özellikle altı çizilerek vaad edilmiş olarak “büyük ecir” vardır. İnsanlar, genellikle zorlukların bir sınav olduğunu, varlığın ise sadece lütuf olduğunu zannederler. Halbuki, varlık, sağlık, nimet bolluğu ile yapılan sınav, diğerinden çok daha zordur.

Allah'ın (c.c.) insanlara verdiği hem iyilikler, hem de kötülükler birer deneme (fitne) aracıdır.^[169] İnsan nimetlere karşı şükürle; zorluk, darlık ve belâlara karşı sabırla denenir. Fakat insan çoğu zaman nankörlük yapar. Üstesinden gelemeyeceği bir sıkıntıyla karşılaşınca hemen Rabbine yalvarır. Geniş bir nimete, mala ve zenginliğe kavuşunca da kibirlenir, malını kendi bilgisi ve kurnazlığıyla elde ettiğini zanneder. Böyle bir tavra karşı Kur'an şu açıklamayı yapıyor: “... Hayır o bir fitnedir (imtihandır), fakat çocukları bunu bilmiyorlar.”^[170]

[168] Ali Küçük, Besâiru'l Kur'an, 7/298-300

[169] 21/Enbiyâ, 35

[170] 39/Zümer, 49

Rabbimizin dünya nimetlerini ve dünyaya ait bütün göz kamaştırıcı güzellikleri insanların hizmetine sunması, bir deneme sebebidir. Ancak inanan kişi bu geçici güzelliklere ve zenginliklere aldanmamalı. Çünkü Allah'ın katındaki güzellikler, ya da iman edip sâlih amel işleyen kulları için hazırladıkları daha çok ve daha kalıcıdır.^[171] Dünya nimetlerinin fitne/deneme olarak nitelendirilmesi insan için eğitici bir hatırlatmadır. O, insanın iç kuvvetlerini geliştirir, dikkatini keskinleştirir, yaşadığı realitenin boyutlarını kavramasına yardımcı olmak üzere onu uyarır. Kur'an, varlığı âyetler (ibret ve işaretler) olarak değerlendirir ve nimetleri bile bu bağlamda fitne olarak nitelenir.

Fitne, gerçek olanı sahte olandan, iyi olanı kötü olandan, kirliyi temiz olandan ayırmak olduğuna göre, hayatın akışında olumlu ve olumsuz taraflarıyla ortaya çıkabilir. Kur'an'ın işaret ettiği gibi insan bazen risk taşıyan, mal, mülk, evlât ve sağlık gibi nimetlerle, bazen de yokluk, hastalık, şeytan ve düşman saldırısı gibi şeylerle denemeye uğratılır. Bu bakımdan çekilen zorluk, mal, zulüm, kadın, çocuk, saptırma, azap, silâhlı çatışma, kalbe gelen vesvese gibi şeylerin hepsi de fitnedir. Rabbimiz şöyle buyuruyor: *“Onlardan bazı zümrelere, kendilerini denemek (fitneye uğratmak) için verdiğimiz dünya hayatının süsüne gözlerini dikme. Rabbinin rızkı daha hayırlı ve daha sürekli dir.”*^[172]

Kur'an, insanın imandaki samimiyetini denemek için hayır ve şer ile imtihan olunduğunu haber veriyor.^[173] İnsan, hayatın geçici güzellikleri ile de sınava çekilir.^[174] Mal ve evlât, insan için bir fitnedir, deneme aracıdır.^[175] Bol rızık ve verilen nimetler birer fitne olduğu gibi,^[176] başa gelen üzüntü ve kederler, ^[177]belâ ve musîbetler de

[171] 20/Tâhâ, 131

[172] 20/Tâhâ, 131

[173] 21/Enbiyâ, 35

[174] 20/Tâhâ, 131

[175] 8/Enfâl, 28; 64/Teğâbün, 15

[176] 39/Zümer, 49

[177] 20/Tâhâ, 40

birer fitnedir.^[178] İnsanlardan bazılarına Allah'tan gelen rızık, iman ve mağfîret gibi iyiliklerin sebebini bilmek mümkün olmayabilir. Allah (c.c.) bu şekilde insanları birbiriyle deniyor ve şükredenlerin belli olmasını istiyor.^[179]

Dinde iki yüzlü davranan münâfıklar, çeşitli olaylarla, ibret almaları ve hatalarını terk etmeleri için sürekli denenirler. Ancak onlar çoğu zaman bu fitnenin (denemenin) farkında olmazlar. ^[180]Allah (c.c.) doğru yola giren kimseler için rızıkı bollıştırır. Bunun sebebi de, onların şükredip şükretmeyeceklerini, takvâ sahibi olup olmayacaklarını denemektir.^[181]

Kur'an şöyle buyuruyor: *“(Ey Muhammed) Biz senden önce de yiyip içen, çarşıda pazarda dolaşan (ölümlü) insanların dışında kimseyi elçi olarak göndermedik. (Böyle yaparak ey insanlar), kiminizi için fitne/sınama vesilesi kıldık (ki), sabredecek misiniz? (Bunu kendiniz de göresiniz; yoksa) Allah zaten her şeyi olduğu gibi görmektedir.”* ^[182] Bu âyet; yalnızca peygamberlerin değil; her insanın toplumsal varlığı ile diğer kimseler için, onların ahlâkî tercih ve kavrayışlarının ortaya çıkmasını sağlayan bir deneme aracı olduğuna işaret etmektedir. Buna göre âyete şu anlamı vermek yanlış olmayacaktır: “Sizin hepinizi birbiriniz için bir imtihan vesilesi kıldık.”^[183]

Hayat, tekâmül yolunda ilerlemek ise, fitnelerin peş peşe sıralanması doğaldır. Her toplum bir başkası için, her insan bir başka kimse için, onun durumunun ve tercihlerinin ortaya çıkması açısından bir fitne aracı olabilir.

Kur'an'ın bildirdiği fitneye dair tespit edilen temel hususları özetlersek; baskı ve şiddet, zulüm, güvenliği tehdit eden veya güven-

[178] 9/Tevbe, 126; 22/Hacc, 11

[179] 6/En'âm, 53

[180] 9/Tevbe, 126

[181] 72/Cinn, 16-17

[182] 25/Furkan, 20

[183] Muhammed Esed, Kur'an Mesajı, 2/730

liği olmayan ortam, küfür, şirk ve tuğyan, iç kargaşa ve karışıklık, idrâk yeteneğinin kaybolması, toplumu kuşatan belâ ve musîbet, bazen varlık ve servet ve bazen de yokluk ve sıkıntılarla denenme gibi bazı durumlarda ferde, bazı durumlarda da topluma yönelik olayları fitne olarak vasıflandırırız. Ancak bir de bunların tümünü kapsayan fitne var ki, o da soyut anlamı ile “sınav”dır; yani özellikle insanın varlık sebebi olan fitne. Allah’ın dışında ve O’nun yarattığı bütün eşya, canlı cansız, akıllı akılsız varlıklar bir denemedir; insana yönelik bir deneme. Diğer fitne türleri ise bu denemenin başarılı olup olmamasından doğan olaylardır.^[184]

İnsanlardan bazıları gerçek bir şekilde değil de, iman-küfür sınırındaymışçasına ibâdet eder. Kendisine Allah’tan bir ‘hayr’ dokundumu, bununla sevinir. Ancak, başına hikmetin gereği bir fitne (belâ veya deneme) geldiği zaman yüz üstü döner gider. Böyleleri dünyayı da âhireti de kaybederler.^[185] Peygamber’in dâveti sıradan bir insanın dâveti gibi değildir. Onun dâvetine uymamazlık edilemez, emrine karşı gelinemez: “...*Rasûl’ün emrine aykırı davrananlar, kendilerine bir belânın (fitnenin) çarpmasından, yahut onlara acı bir azâbın uğramasından sakınsınlar.*”^[186]

“Öyle bir fitneden sakının ki, o sadece sizden zâlim olanlara isâbet etmekle kalmaz (herkese sirâyet ve tüm halkı perişan eder). Bilin ki Allah’ın azâbı şiddetlidir.”^[187] Fitne, imtihan, ya da belâ... İçindeki bir grubun ne şekilde olursa olsun, zulüm işlemesine hoşgörü ile bakan, zâlimlerin karşısına dikilmeyen, bozguncuların yoluna engel olmayan bir toplum, zâlimlerin ve bozguncuların cezasını hak eden bir toplumdur. Zulüm, bozgunculuk ve kötülük yaygınlık kazınırken, insanların hiçbir şey yapmadan yerlerinde oturmalarını İslâm asla hoş görmez. Zira İslâm, birtakım pratik yükümlülükler gerektiren bir hayat sistemidir. Kaldı ki, Allah’ın dinine uyulmadığını ve Allah’ın ilâhlığının rededilip yerine kulların tanrılığının yerleştirildi-

[184] Geniş bilgi için bkz. Sâlih Asğar, Kur’an’da Fitne Olgusu ve Modern Fitne Odakları, s. 45-90

[185] 22/Hacc, 11

[186] 24/Nûr, 63

[187] 8/Enfâl, 25

ğini gördüklerinde müslümanların sessiz kalmaları, bununla beraber Allah'ın, onları belâdan kurtmasını istemeleri, sünnetullah'a ters bir arzu ve kabul olmayacak bir tavidir.

Mü'minlerin karşılaştıkları bütün güçlükler ve ellerinde bulunan bütün nimetler ve imkânlar birer fitne/deneme sebebidir. Günümüzde, eskiye oranla insanların ellerinde daha fazla imkân ve eşya var, daha fazla nimetlere sahipler. Eskiden karşılaşılan pek çok zorluklar ve darlıklar, yerini kolaylık ve konfora bıraktı. İşte bütün bu imkânlar ve nimetler birer fitnedir/imtihandır. Bazı müslümanların karşılaştıkları baskılar, işkenceler, zulümler, haksızlıklar birer fitnedir. Müslüman ülkelerin zorbalar, diktatörler, tâğutlar, zâlimler veya zulüm düzenleri tarafından ele geçirilmesi bir fitnedir. Onurlu mü'minlerin bu zorbalarla ve zâlimlerle mücâdele zorunda kalmaları, kendileri hakkında bir fitnedir, sınav sebebidir. Özellikle modern toplumlarda ortaya çıkan ve giderek bütün dünyaya yayılan; şirk, ilhad, ahlâksızlık, sapıklık, isyan ve günah rüzgârları birer fitnedir.

Müslüman nesillerin karşı karşıya kaldığı inkârcılık, dünyalıklara aşırı derece bağlanma, Din'in emirleri karşısındaki duyarsızlıklar birer fitnedir. Müslümanların bölünmüşlüğü, fırka fırka olmaları, aralarındaki çekişmeler, müslüman ülkeler arasındaki yapay sınırlar birer fitnedir. Her bir müslüman; içinde bulunduğu şarta, elindeki nimete ve karşılaştığı güçlüğü göre fitneye uğrattılıyor, denemeye tabi tutuluyor.

Müslümana düşen, varlık tablosundaki âyetlerden, oluşlardan ve karşılaştığı fitne ve denemelerden ibret alması, Allah'tan gelen fitneyi kazanmaya çalışması ve bizzat kendisinin fitnelere sebep olmamasıdır.^[188]

Fitne konusunda söylenmesi gereken bir durum da, bunu itham olarak kullanmaktır. "Fitne çıkarıyor", "fitneci" gibi suçlayıcı ifâdeler kullanırken, muhâtabın inancına ve yaşayışına çok dikkat edilmeli, bu ifâdeleri cihad eden samimi müslümanlara karşı -hatta onlar,

[188] Hüseyin K. Ece, a.g.e. s. 216-218

beğenmediğimiz ve farklı metodlar benimsemiş olsalar bile- kullanmaktan şiddetle kaçınmalıdır. Hakkı haykırmak, tâğutlara ve tâğûtî düzenlere karşı çıkmak için gayret gösteren mü'minleri fitne çıkarmakla suçlayanlar; gerçek fitnecilerin ta kendileridir. Tüm fitnelerin kaynağı olan İslâm dışı sistemler içinde rahat ve refah içinde, ümmetin derdiyle dertlenmeden ve köklü değişim ve dönüşüm için uğraş vermeden gününü gün edenlerin bu tavırları, fitneye uğradıklarının göstergesidir. Fitne kazanını kaynatanlar, müşrikler, yahûdiler, münâfıklar ve bu sınıflardan birine destek verip onlara âlet olanlardır. **İnsanı Allah yolundan alıkoyan ideoloji, düzen, yönetim, mal, evlât, âile, çevre, medya ve tâğutî kurumlar hep fitne unsurlarıdır. Tüm dünyadan fitneyi kaldırma, fitnenin kökünü kurutma hayali, planı, gayreti, cihadı ve savaşı içinde olanlara selâm olsun!**

“Ey mü'minler! Öyle bir fitneden sakının ki, o, sizden yalnızca zulmedenlere dokunmaz. Bilin ki gerçekten Allah, (ceza ile) sonuçlandırmayı pek şiddetli olandır.” ^[189]

“Aramızdaki beyinsizlerin yaptıklarından dolayı bizi helâk eder misin (Allah'ım)? Bu senin fitnen/sınavından başka bir şey değildir. Bu imtihan aracılığıyla dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletirsin. Sen bizim velîmiz/dostumuzsun, bizi bağışla ve bize merhamet et, Sen bağışlayanların en hayırlısıdır.” ^[190]

AİLEDE HAKLAR VE GÖREVLER

Aile hayatı, tarafları günahlardan sakındırmak için büyük bir vesiledir. *“Onlar (kadınlarınız) sizin için bir elbise, siz de onlar için bir elbise durumundasınız.”* ^[191] Kadın ve erkek, müstakil olarak yarımdır, eksiktir, çıplaktır. Bu eksikliklerini birbirleriyle tamamlayacaklardır. Kadın ve erkeğin bu yardımlaşmayı şuurla ve helal yollarla yerine

[189] 8/Enfâl, 25

[190] 7/A'râf, 155

[191] 2/Bakara suresi, 187

getirmeleri gerekmektedir. *“İyilikte ve takvâda (Allah’ın yasaklarından sakınma üzerinde) yardımlaşın. Günah işlemekte ve düşmanlık üzerine yardımlaşmayın. Allah’tan korkun; çünkü Allah’ın cezası çetindir.”*^[192]

Erkek olsun, kadın olsun her insanın dünyaya gönderiliş hikmeti, Kur’ân-ı Kerim’de “ibâdet” olarak açıklanıyor. İbâdet, yani kulluk yapmak, Allah’ın emirlerine uygun bir hayat geçirmek. İşte bu gayenin gerçekleşmesinde karı-koca birbirine yardımcı olacak, sevgilerini ispatlayacaklardır. Öyle ki, beraberlikleri ve mutlulukları, ölümle son bulmasın; ebediyyen devam etsin.

Ailenin temel görevi, neslin çoğalmasına ve onların iyi yetiştirilip İslâm terbiyesiyle eğitilmesine imkân sağlaması ve eşlerin birbirlerine yardımcı olup ihtiyaç ve eksiklerini gidermeleri, birbirlerine sevgi, huzur ve sükûn sunabilmeleridir. Yalnız, unutulmamalıdır ki, bu dünya, âhiretin tarlası olduğuna göre, aile hayatından bu dünyada alınan rahat ve lezzet, ancak bir çekirdek hükmündedir. O çekirdek, gerektiği gibi beslenir, büyütülürse âhirette saadet ağacı olacak ve en mükemmel meyvelerini o âlemde verecektir. Cennet, bu dünyadan ne kadar yüce ise, o âlemde mü’min kadın ve erkeklerin bir arada ailece bulunmaktan alacakları zevk ve mutluluk da bu dünyadakinden o kadar mükemmeldir.

Ailenin bu kadar önemli olmasından dolayı, dinimiz yuva kuracak gençlerin, birbirlerinin dinî ve ahlâkî durumlarını araştırmalarını emretmiştir. Peygamberimiz, eşlerin seçiminde geçici özelliklerden, fizikî güzelliklerden çok, inanç bütünlüğünün, olgun iman zenginliğinin ve ahlâkî soyluluğun tercih edilmesini ısrarla tavsiye etmiştir. Onun için, tevhidî iman sahibi müslümanlar, kendileriyle yuva kurmayı düşündükleri eş adaylarında birinci özellik olarak sağlam bir imanı şart görmelidirler.

Evliliğin gerçekleşmesinden itibaren karı-koca, Allah önünde birbirlerinin haklarına uymakla yükümlüdürler. Bu karşılıklı haklar

[192] 5/Mâide, 2

âile reisliği hâriç, eşitlik esasına dayanır. Evlilik kadının şahsiyetini ortadan kaldırmaz, erkeğin hukukî ve sosyal kişiliği eşinin haklarını gölgelemez. Kadın kendi âile ismini taşıyabilir, kendine ait mallar üzerinde tam ve bağımsız bir tasarruf yetkisini kullanabilir.

KARŞILIKLI HAK VE SORUMLULUKLAR

Aile, sevgi ve fedâkârlık üzerine kurulan bir küçük devlettir. Eşler, evlâtlarını ve birbirlerini Allah'ın emaneti olarak görmek zorundadırlar. Emânete ihânet etmek, mü'minin değil; münâfığın özelliğidir. Mü'minler, sorumluluk bilincini kuşanarak kendi haklarından önce mes'uliyetini taşıdıkları kişilerin haklarını öncelikler. Zâlim olmayı büyük bir suç gördükleri gibi, mazlum olmaya da rızâ göstermez, onurlarına sahip çıkarlar. Ama zâlimlik ve mazlumluktan birini az da olsa tercihle karşı karşıya kaldıkları zaman mazlumlüğün daha ehven olduğunu bilirler. O yüzden mü'min için sorumluluk ve görev bilinci, özgürlüğünden ve haklarından da önemlidir. Aile bireylerinin tartışma ve geçimsizliğinin temelinde, bu önceliği nefsin hevâsı doğrultusunda ters çevirmek ve böylece şeytana kapı açmak yatmaktadır. Sorumluluk bilinciyle davranmayan bireylerden oluşan aile, içinde yaşayanlara huzur yuvası ve mutluluk ocağı olmaktan çıkacak; zindana, yarış pistine, boks ringine, despot ve faşist devlete dönüşecektir.

Kur'ân-ı Kerim'de gerek yaratılış, gerekse hak ve sorumluluklar yönünden erkeklerle eşit konumda olan bir kadın portresi çizilmektedir. Kadın, Allah'ın kulu olması bakımından erkekle eşit seviyededir; dinî hak ve sorumlulukları da aynı düzeydedir.^[193]

Karı-koca birbirlerine iyi niyet ve güzel ahlâk ile davranacaklardır. *"İyileriniz, âilesine karşı iyi olandır..."*^[194] Ufak tefek huysuzluk, geçimsizlik ve kusurlara sabredecek, yuvanın yıkılmaması için tahammül göstereceklerdir: *"...Kadınlara normal ve iyi davranın;*

[193] 3/Âl-i İmrân, 195; 9/Tevbe, 71

[194] İbn Mâce, Nikâh 50

onlarda hoşunuza gitmeyen bir şey olursa, belki bir şey hoşunuza gitmediği halde Allah onu birçok hayırla doldurmuştur.”^[195] Anlaşmazlık büyürse hakeme başvurulacak, hakemler de âilenin devamını sağlayamazlarsa son çare olarak, usûlüne uygun “tedricî boşanma” sistemi uygulanacaktır.

Kocanın karısı üzerindeki yetkileri de âile birliğini devam ettirme esâsına yöneliktir ve bununla sınırlıdır. İslâm’da kadın, kocası karşısında bağımsız bir kişiliğe sahip olduğu gibi, iktisadî bakımdan da bağımsızdır.

“Erkeklerin kadınlar üzerinde, kadınların da erkekler üzerinde hakları vardır. Yalnız erkekler için onlar üzerinde bir derece vardır.”^[196] buyurulmaktadır.

Evlenme sırasında erkek kadına mehir adıyla belirli bir para veya mal öder veya ödeme borcu altına girer. İslâm hukukunda mehir, evlenecek kadının âilesine değil; bizzat kendisine verilir ve kadın diğer mallarında olduğu gibi onda da dilediği gibi tasarrufta bulunur. Mehrin amacı kadına iktisadî bir güç kazandırma ve boşanmanın sûiistimal edilmesini önlemektir. Özellikle boşanmalara sıkça başvurulduğu dönem ve bölgelerde yüksek tutulan ve çoğu kere boşanma ânında ödenmesi kararlaştırılan mehrin bu nevî sebepsiz boşanmalara önemli ölçüde engel olduğu bir gerçektir.

İslâm’da âile esas itibarıyla tek evlilik (monogomi) üzerine kurulmuştur. Fakat belirli durumlarda kocanın dörde kadar evlenmesine izin verilmiştir. Ancak bunun bir emir değil; belirli şartlarla başvuru- rulan bir ruhsat olduğu unutulmamalıdır. Böyle bir evliliğe izin veren Nisâ sûresinin 3. âyetinin devamında: “...Şâyet adâleti gözetmekten korkarsanız o zaman bir tane ile veya câriyenizle yetinin. Doğru yoldan ayrılmamak için bu daha elverişlidir”^[197] buyrulur ve tek evlilik teşvik edilmiştir. Uygulamada müslüman toplumların genellikle tek

[195] 4/Nisâ, 19

[196] 2/Bakara, 228

[197] 4/Nisâ, 3

evliliği tercih ettikleri, bazı zengin kimselerin ve tarımla uğraşanların çok evliliğe belirli ölçüde başvurdukları görülmektedir.

İslâm dini, belirli şartlarla âile birliğinin bozulmasına müsâade etmiştir. Boşanma konusunda kabul edilen sistem, boşanmayı yozlaştıran yahûdî uygulamasıyla onu asla kabul etmeyen hıristiyan tatbikatı arasında yer alan orta bir yol görünümündedir. Hz. Peygamber'in, eşlerin birbirlerine iyi davranmaları ve âile birliğini devam ettirmeleri hakkında çeşitli emir ve tavsiyeleri vardır. Birbirleriyle uyuşamayan eşlerin en son başvuracakları çözüm şekli boşanmadır. Bundan önce uyuşmazlığın eşler arasında çözülmesi, bu mümkün olmazsa iki tarafın âilelerinden seçilecek birer hakeme havâle edilmesi^[198] başvurulacak usullerdendir. Eğer bunlar bir fayda vermezse son çâre olarak boşanmaya izin verilmektedir. Ne var ki bu izinle birlikte boşanma yine de hoş görülmemiştir. Bir hadis-i şerifte: *"Allah'ın helâl kıldıklarının en kötüsü boşanmadır"*^[199] buyrulmuştur. Özellikle sebepsiz boşanmalar hiçbir şekilde hoş karşılanmamıştır. Bununla beraber, artık bir arada bulunmasına imkân kalmayan eşlerin genel olarak boşanma hakları kabul edilmiştir. Hıristiyanlıkta olduğu gibi eşlerin evlenmekle artık ayrılmaz bir bütün teşkil ettikleri anlayışı ve dolayısıyla âile birliğinin her durumda devamının istenmesi lüzumsuz bir ifrat kabul edilmiştir.

İslâm, kuruluşunu düzenlediği aile yuvasının mutluluğu için, eşlere karşılıklı sevgi ve fedakârlığa dayalı görevler de yüklemiş, bu görevlerin içtenlikle yapılmasının, erkek ve kadın için birer ibâdet olduğunu bildirmiştir. Ailenin temel hikmeti neslin devamını sağlamak ve müslüman bireyler yetiştirmek olduğu için çocuklara karşı görevler de anne ve babanın birbirleriyle yardımlaşarak yerine getireceği ortak sorumluluklarıdır. Kur'an, erkek ve kadının aile içinde birbirlerine karşı görevlerini ve haklarını değişik âyetlerinde açıklar.^[200]

[198] Bak. 4/Nisâ, 35

[199] Ebû Dâvud, Talâk 3

[200] A- ERKEK VE HAKLARI:

a- Erkek, Kadın İçin Örtüdür: 2/Bakara, 187.

b- Erkek, Kadın Üzerinde Hak Sahibidir: 2/Bakara, 228.

c- Erkeğin Sorumluluk Yönünden Üstünlüğü: 2/Bakara, 228; 4/Nisâ, 34.

Aile bireylerinin görev ve haklarını şöyle özetleyebiliriz:

a- Kadının Ailedeki Görevleri

İslâm ahlâkı, hayatın tüm alanlarında olduğu gibi aile kurumunda da başıbozukluğu kabul etmez. Bu sebeple, bir sosyal kurum olması itibarıyla, aile içinde de bir düzenin hakim olması gerekir ki, bu da ailede bir otoritenin bulunması ile sağlanır. İslâm, bu yetki ve sorumluluğu, belli şartlar içinde erkeğe vermiştir. Bu durumda, aile düzeninin huzur ve saadetinin sağlanması için, her otorite sahibine olduğu gibi, aile reisine de saygılı olmak, kadının başta gelen ailevi sorumluluğudur. Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: *“Kadın, kocasının hakkına riâyet etmedikçe, Rabbinin hakkını (emrini) yerine getirmiş olmaz.”*,^[201] *“... Erkek, ailede yöneticidir ve yönetiminden sorumludur. Kadın da kocasının evinde yöneticidir ve elinin altında-kilerden sorumludur.”*,^[202] *“Kocasını memnun bırakmış olarak ölen*

d- Kadının Her Türlü İhtiyacı Erkeğin Üstünedir: 2/Bakara, 233.

e- Erkek Kadın Üzerine Kavvâmdır/Sorumlu-Yöneticidir: 2/228; 4/Nisâ, 34.

B- KADIN VE HAKLARI:

a- Kadın, Erkek İçin Örtüdür: 2/Bakara, 187.

b- Kadın, Evlât Yetiştiren Tarladır: 2/Bakara, 223.

c- Kadın, Erkek Üzerinde Hak Sahibidir: 2/Bakara, 228.

d- Kadın Sevgisi: 3/Âl-i İmrân, 14.

e- Kadınların Miras Hakları: 4/Nisâ, 7, 11-12, 19, 33, 127, 176.

f- Kadınların Mehir Hakları: 2/Bakara, 229, 237; 4/Nisâ, 4, 20-21, 24-25.

g- Kadınların Şâhitliği: 2/Bakara, 282.

h- Kadınlarla İyi Geçinmek: 4/Nisâ, 19, 128.

i- İyi Kadınlar: 4/Nisâ, 34.

j- Kadının Kocasına İtaati: 4/Nisâ, 34.

k- Kadınların Haklarını Allah Korumuştur: 4/Nisâ, 34.

l- Âhiret İçin Zararlı Kadınlar: 64/Tegâbün, 14.

m- Kadının Yaratılışı: 4/Nisâ, 1; 7/A'râf, 189; 30/Rûm, 21; 39/Zümer, 6.

n- Huysuz ve Geçimsiz Kadınlara Karşı İzlenecek Yol: 2/Bakara, 232; 4/Nisâ, 19, 34, 128.

o- Nâmuslu Kadınlara Hz. Meryem Misal Getirildi: 66/Tahrîm, 12.

p- Peygamber Hanımlarına Kur'an'ın Tavsiyeleri: 33/Ahzâb, 28-34.

r- Peygamberimizin Kadınlarla Biati: 60/Mümtehine, 12.

s- Annenin Emzirme Süresi: 2/Bakara, 233; 46/Ahkaf, 15.

t- Anneler Emzirmeye Zorlanamaz: 65/Talak, 6.

u- Mekke Müşrikleri Kadınlara Değer Vermezdi: 6/En'âm, 139; 16/Nahl, 58-59; 42/Şurâ, 17; 43/Zuhuruf, 17; 52/Tûr, 39;

[201] İbn Mâce, Nikâh 4

[202] Buhârî, Cum'a 11; Müslim, İmaret 20

kadın, cennete girer."[203]

Kadın, yöneticilik ve sorumluluk bakımından aile reisliğine getirilen kocasının meşrû arzularına saygı göstermekle mükelleftir. Kocasının malını, aile sırlarını, namusunu ve çocuklarını da korumak mecburiyetindedir. Kocasını meşrû yollarla tatmin/memnun etmeye çalışmak, çocuklarını güzelce yetiştirmek ve yabancılara karşı tesettürüyle, davranışlarıyla namusunu muhafaza etmek: Müslüman hanımın ailedeki en önemli üç vazifesi bunlardır. "*Sâliha (iyi) kadınlar, itaatkârdır. Allah, kendilerini (haklarını) nasıl koruduysa, onlar da öylece gizliyi (kimse görmese de namuslarını) koruyanlardır.*"[204]" Peygamberimiz'in müjdesi de şöyledir: "*Kadın, namazını kıldığı, orucunu tuttuğu, namusunu koruduğu ve kocasına itaat ettiği zaman, cennet kapılarının dilediğinden girsin.*"[205]

Kadının en başta gelen görevi, iffet ve namusunu korumasıdır. Kadın, gözünü haramdan sakınarak, ırzını koruyarak, görülmesine müsaade edilen yerlerin dışında, örtülmesi gerekli yerlerini örterek bu görevini yerine getirir.[206] Evdeki işlerle ve çocukların yetiştirilip büyütülmesiyle daha çok ilgilenme durumunda olan kadın, dışarı çıkarken câhiliyye çıkışı ile çıkmayacaktır.[207] Câhiliyye çıkışı, yabancı erkekler için süslenme, ince veya dar elbiseler giyme, açılıp saçılarak sokağa çıkmayı içermektedir. Kadınlar, cinselliklerini sadece kocalarına karşı kullanmalı, kocasının yanında dişi; diğer insanların yanında kişi olarak yer almalıdır. Kocasına karşı süslenmeyi ibâdet bilmeli, onu doyrabilmelidir.

Kadın, iyiliği emir ve kötülükten yasaklama görevini, sadece fitrî öğretmenleri olduğu çocuklarına karşı değil; eşinde gördüğü yanlışları düzeltmek ve doğrularını arttırmak için kocasına karşı da uygulayabilmelidir.

[203] Tirmizi, Radâ 10; İbn Mâce, Nikâh 4

[204] 4/Nisâ, 34

[205] Ahmed bin Hanbel, I/191

[206] Bak. 24/Nûr, 31; 4/Nisâ, 34; 33/Ahzâb, 59

[207] Bak. Ahzab suresi, 33

Hanımların bu aile içi görevleri yanında, tabii ki, erkeklerin de görevleri vardır.

b- Kocanın Ailedeki Görevleri

“Erkeklerin kadınlar üzerinde hakları olduğu gibi, kadınların da erkekler üzerinde belli hakları vardır.”^[208] Hanımını, Rabbinin emâneti olarak alan ve iffetini Allah adına söz vererek helâl edinen koca da, karısına karşı sevgi ve şefkat göstermek, yediğinden yedirmek, giydiğinden giydirmek, ona ve yaptığı işlere çirkin dememek, fena söz söylememek, hoş görülmesi gibi görevlerle mükelleftir. İslâm’ın aile düzenini yaşatmak üzere kocaya tanımış olduğu otorite hakkı, ona kadın üzerinde haksız bir baskı ve zorbalık imkânı vermez. Zira, bu konuda vârid olan âyet ve hadisler, bir anlamda kadının müdâfiisi/avukatı olmak suretiyle İlâhî kaynaklı bir dengeyi temin etmektedir. Yüce Rabbimiz, aile reisliğinin mutlak bir hâkimiyet demek olmadığını açıklayarak şöyle emreder: *“Kadınlarınızla iyi geçinin. Eğer kendilerinden hoşlanmazsanız, olabilir ki, bir şey sizin hoşunuza gitmez de Allah onda birçok hayır takdir etmiş olur.”*^[209] Anlayışlı ve şefkatli bir eş olmanın en güzel örneklerini sunan Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle buyurur: *“Bir mü’min, mü’mine hanıma buğz etmesin. Onun bir huyunu beğenmezse, başka bir huyunu beğenir.”*^[210] *“Sizin en hayırlınız, kadınlarına karşı en hayırlı olanlarınızdır.”* *“Kadınlarınıza karşı hayırlı olmayı birbirinize tavsiye edin.”*^[211] *“Kadınlarınız konusunda Allah’tan korkun. Çünkü siz onları Allah’tan emânet olarak aldınız.”*^[212]

Erkek, gözünü harama bakmaktan, ırzını ve namusunu zina yapmaktan koruyacaktır.^[213] Erkeğin bu hareketi, kendini haram işlemekten koruduğu gibi; karısının hukukuna da riâyetin bir gereği

[208] 2/Bakara, 228

[209] 4/Nisâ, 19

[210] Müslim, Radâ 61; Müsned II, 329

[211] Müslim, Radâ 62; Tirmizî, Radâ 11

[212] Ebû Dâvud, Menâsik 56; İbn Mâce, Menâsik 84

[213] Bak. 24/Nûr, 30; 70/Meâric, 29-30

olmaktadır.

“Allah’ın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılması sebebiyle ve mallarından harcama yaptıkları için erkekler, kadınlar üzerinde kavvâmdırlar. Onun için sâliha kadınlar itaatkârdır.”^[214] Âyette geçen “kavvâm” kelimesini ‘hâkim’ diye tercüme etmek yanlıştır. Eğer Allah’ın muradı bu olsaydı, yine Arapça olan “hâkim” kelimesini kullanırdı; ama “kavvâm” kelimesini kullanmış. Bu kelime, Türkçedeki kayyim kelimesiyle aynı köktendir. Kayyim, tayin edildiği kurumu keyfine göre yönetmez. Hâkimin gösterdiği doğrultuda yönetir. İşte evi üzerinde “kavvâm” olan erkek de aileyi kendi keyfine göre yönetemez; Allah’ın koyduğu kuralları yürürlükte kılar. Erkekler, kadınların kavvâmı, yani Allah’ın hükümleri çerçevesinde onların yöneticisi ve koruyucusudur.

Kayıtsız şartsız hâkimiyet, ancak Allah’ındır.^[215] Ailede uyulması gereken İlâhî kurallara muhatap olmada kadınla erkek eşit statüye sahiptir. Ailede Allah’ın koyduğu kuralları yürürlükte kılma yetkisi kocaya verilmiştir. Evin reisi, Allah’ın koyduğu kurallara göre aileyi yönetecek ve Allah’ın hükmüne zıt bir emir ve yasak koymayacaktır. Eğer İlâhî emir ve yasakları çiğneyen bir istekte bulunursa, hanım bu isteğe itaat etmeyecektir. *“Allah’a isyanı emreden kişiye itaat olunmaz.”*^[216] Kadının kocasına itaati, mutlak değil; helal ve meşrû konularda, Allah’ın hükmü doğrultusundadır ve itaat, daha çok kocanın cinsî konulardaki istekleriyle ve temel dinî hususlarla ilgili olarak değerlendirilmelidir.

Her konuda İslâm’la câhiliyye arasında büyük farklar vardır. İslâm, vahiy kaynağından ilham almayan kanunlar ve geleneklerden farklı olarak aile kurumunu değerlendirir. Aileyi, içinde Allah’a ibâdet edilen bir mâbed olarak tanıtır. Öyle mâbed ki, orada yapılan her müsbet iş, ibâdettir. Erkeğin, ailesinin nafakasını temin etmesi, hanımına ve çocuklarına şefkat göstermesi büyük bir ibâdet olarak

[214] 4/Nisâ, 34

[215] 12/Yûsuf, 40

[216] Buhârî, Ahkâm 4; Müslim, Cihad 40

vasıflandırıldığı gibi; kadının itaati, sevgi dolu bir bakışı da bir ibâdet olarak takdim edilmiştir. En doğal bir davranış olan cinsî ilişkiler dahi, hayırlı bir amel, yani bir sevap olarak kabul edilmiştir. Hele çocuk dünyaya getirmek ve o çocukları İslâm'ın istediği gibi güzel terbiye ile yetiştirmek, çok büyük ecir ve mükâfatla karşılık verilecek olan büyük bir ibâdettir.

Aile yuvası kuran nice insan, Batı tarzı bir yaşayışın ve propagandanın etkisiyle çocuk istememekte veya bir, ya da ikiden fazlasını yanlış görmektedir. Bu davranış, meşrû bir mâzerete dayanmadıkça dinimizin hoş görmediği bir anlayıştır. Çocuk, dünya nimetleri içinde çok önemli bir yer tuttuğu, evin neşe ve huzurunu temin ettiği gibi, âhîret saâdetine de sebep olabilir. Yuvanın temelini sağlamlaştırdığı gibi, özellikle anneleri evine bağlar. Ev kadınının ulu orta çarşı-pazarı sıkça dolaşıp, başkalarını fitneye düşürmesine engel olur. Batılı ve Batıya özenen hanımlar, eğlenceye engel olduğu, gönüllerince gezip tozmaya, lüzumsuz işlerle veya televizyon karşısında vakit öldürmeye, nefislerini azgınlığa başı boşluğa engel olduğu için çocuk istememektedir. Yine Batılılar, kendi ülkelerinde vatandaşlarına çocuk başına ekstra para verip çocukların artmasını teşvik ederken; özellikle müslümanların yaşadığı ülkelere doğum kontrolünü ve az çocuğu teşvik etmektedir. Azıcık aklı olanlar, bunun emperyalizmin bir oyunu olduğunu hemen anlarlar ve oyuna gelmezler. Boşanmanın ve geçimsizliğin önüne geçmede çocuğun rolünü dikkate alırlar. Hanımların eve bağlanıp hayırlı işlerin en önemlilerinden olan insan yetiştirmeye çalışmalarının kıymetini ve ecrini bilirler.

c- Kardeşlerin birbirlerine karşı görevleri

Kardeşler birbirlerine karşı iyi davranmalı, küçükler büyüklere itaat edip onlara saygı beslemeli, büyükler de küçüklere hoşgörü ile davranmalıdırlar. Ancak bu şekilde âilede mutluluk ve huzur sağlanabilir. Kardeşler maddî hırs sebebiyle, aralarındaki birlik ve beraberliği, âhengi bozmamalıdırlar.

Kardeşlerin kabiliyetleri birbirlerini kıskançlığa sevk etmemelidir. Kimi insan ilme meraklıdır, o sahada ilerler, şan şöhret sahibi

olur; kimi insan da ticarete meraklıdır, o sahada çalışır, ilerler, zengin olabilir. Bunları olgunlukla karşılamalı, herkesin aynı karakter ve yetenekte olamayacağı, aynı sahada çalışamayacağı gerçeği unutulmamalıdır. Aralarındaki -varsa tabii- fikir ayrılıklarını, konuşarak, birbirlerinin düşüncelerine hürmet duyarak çözüm yoluna koymalıdır. Sertlikler ve tartışmalar daima kötü sonuçlar doğurur. Âilevi huzursuzluklara, tatsızlıklara neden olur.

d- Evlâtların Görevleri (Ebeveynin Çocuk Üzerindeki Hakları)

Evlâtların ana ve babalarına karşı nasıl davranmaları gerektiğine ait çok sayıda âyet-i kerime vardır.^[217] Çocukların ana ve babalarına karşı görevlerini özet olarak belirtelim: Meşrû isteklerine itaat etmek, onlara ihsânla mûamele etmek, yani güzel ve iyi davranıp saygısızlıkta bulunmamak, onları incitecek kötü bir söz söylememek, onların rızâlarını almaya çalışmak, maddi ihtiyaçlarını gidermek, ölümlüklerinde hayırla anmak ve arkalarından duâ etmek

Evlât/yavru sevgisi, bütün hayvanlarda da görülen bir içgüdüdür, Allah'ın onların yaratılışlarına yerleştirdiği bir sünneti, kanunudur. İnsanda da evlât sevgisi, yaratılıştan gelen fitrî bir sevgidir.^[218] Hz. Âdem ve Havvâ'dan itibaren tüm anne babalardaki bu fitrî meyilden dolayı, çocuklarının bakım ve geçimini hemen her ana baba yerine getirir. O yüzden “evlâtlarınızı sevin, onlara merhametle muâmele

[217] Ana-Babaya Davranış Konusunda Âyet-i Kerimeler:

- a- Ana Babaya İyilik Etmek: 2/Bakara, 83; 4/Nisâ, 36; 6/En'âm, 151; 17/İsrâ, 23-24; 29/Ankebût, 8; 46/Ahkaf, 15.
- b- Ana Babaya Vermek: 2/Bakara, 215.
- c- Ana Babaya Karşı İyi Niyetli Olmak: 17/İsrâ, 25.
- d- Ana Babaya Kötü Söz Söylemekten Sakınmak: 17/İsrâ, 23.
- e- Ana Babaya Güzel Söz Söylemek: 17/İsrâ, 23.
- f- Ana Hakkı: 31/Lokman, 14; 46/Ahkaf, 15.
- g- Ana Babaya İtaat: 31/Lokman, 14.
- h- Ana Babanın İman Dâvetine katılmayanlar: 46/Ahkaf, 17-18.
- i- Allah'a Şirk Koşma Konusunda Ana Babaya İtaat Yoktur: 29/Ankebût, 8; 31/Lokman, 15.
- j- Ana Babayı ve Akıba'yı Allah'tan ve Cihaddan Üstün Tutmanın Kötülüğü: 9/Tevbe, 24.
- k- Kâfir Ana Babanın Dostluğu: 9/Tevbe, 31/Lokman, 15.
- l- Ana Baba İçin Duâ: 14/İbrâhim, 41

[218] 3/Âl-i İmrân, 14

edin” gibi emir Kur’an’da yer almaz, zaten fıtratta olduğundan sevmemesi, ilgisiz kalması pek düşünülemez. Hz. Âdem’le Havva’nın ana babası olmadığından olsa gerek, insanın ana babasına sevgi ve saygısı fıtratın mecbur ettiği hususlardan değildir. Fıtrattaki güzelliklere ters düşmediği ve vicdanın, mantığın, kadir bilmenin, teşekkür etme ihtiyacının gereği olan sevgi ve saygıyı, ihsanı, aynı zamanda tüm kutsal kitaplar gibi Kur’an da ısrarla emretmiştir.

Çocuklar ana-babalarına karşı daima saygılı olmalı, onlara karşı tatlı dilli, güler yüzlü davranmalıdırlar. Ana-babanın bütün söylediklerini Allah’a itaatsizlik söz konusu olmadıkça, dinlemek ve kabul etmek gerekir. Her işte onların rızâsını almaya çalışmalıdır. Onların hizmetlerini kendi hizmetinden önce görmelidir. Öldüklerinde de onları rahmetle anmak, onlar için hayır duâ etmek, hayır yapmak, vasiyetlerini yerine getirmek gerekir.

Allah’a şirkten sonra en büyük günah ana-babaya itaatsizliktir. Ana baba İslâmî emirleri yerine getirmede ve yasaklardan kaçınmada titizlik göstermiyorlarsa ve hatta kâfir iseler bu onların ana-baba olmalarından doğan haklarını ortadan kaldırmaz. Dolayısıyla onlara Allah’a isyan teşkil etmeyen hususlarda itaat etmek ve her zaman iyi davranmak gerekir.

Çocuklar anne ve babalarına itaat etmeli ve iyilikte bulunmalıdırlar: *“Biz insana, ana-babasına iyilik yapmasını da tavsiye ettik.”*^[219] Çünkü bir çocuğun yetişip büyümesinde en büyük fedakârlığı, anne ve baba gösterir. Çocuklar anne ve babalarına karşı saygı ve şefkat göstermeli, istediklerini yerine getirmeli, onları memnun etmelidir. *“Rabbin şunları kesin olarak buyurdu: Ancak O’na ibâdet edin, ana-babaya ihsan ve iyilik yapın. Birisi yahut ikisi de yanında ihtiyarlarsa sakın onlara “öf” bile deme, onlara darılma ve yüzlerine bağırma, ikisine de ikram et ve tatlı söz söyle. İkisine de merhamet besleyerek tevâzu göster ve de ki: ‘Rabbim ikisine de merhamet et, onlar beni küçükken nasıl terbiye etmişlerse sen de her ikisine merhamet et.’ Rabbiniz gönlünüzdekini daha iyi bilir. Ana-baba hakların-*

[219] 31/Lokman, 14

da iyilik ederseniz Allah size mağfiret eder. Çünkü O, günaha tevbe edenleri muhakkak affedicidir.”^[220]

Abdullah bin Mes’ud diyor ki: “Peygamber (s.a.s.) Efendimize: “Allah’ın katında en sevgili amel hangisidir?” diye sordum, Peygamber (s.a.s.): “*Vaktinde edâ olunan namazlardır*” buyurdu. “Namazdan sonra hangisi daha sevgilidir?” dedim. “*Ana-babaya iyilik etmektir*” buyurdu. “Sonra hangisidir?” dedim. “*Allah yolunda cihaddır*” buyurdular.^[221]

Çocuklar anne-babaları hakkında kötü konuşmamalı, onlara saygılı davranmalı, vasiyetlerini yerine getirmeli, dostlarına ikramda bulunmalıdırlar: “*Ey Rabbimiz kıyâmet günü, beni, anne-babamı ve bütün mü’minleri mağfiret eyle.*”^[222] diye duâ etmelidir.

Bâliğ olan çocuklar ana-babalarının yatak odalarına her zaman izin alarak girmelidirler. Bâliğ olmayan küçükler de şu üç vakitte ana-babalarının veya başkalarının odalarına izin ile girmelidirler: Sabah namazından önce, yani yataktan kalkıp giyinileceği zaman; öğle uykusu sırasında ve yatsı namazından sonra yatılacağı zaman. Çünkü bu vakitler karı-koca arasında mahrem vakitlerdir. Allah Teâlâ, bütün mü’minlere bunu çocuklarına öğretmelerini emretmiştir.^[223]

Hız. Peygamber, “kime iyilik edeyim?” diye soran bir sahâbîye şu karşılığı vermiştir: “*Ananıza (bunu üç defa tekrarlamıştır) sonra babanıza, sonra en yakın olanlara.*”^[224] Yine Peygamber Efendimiz “*Anne Cennet kapılarının ortasındadır.*”^[225] “Cennet annelerin ayakları altındadır”^[226] buyurmuştur.

[220] 17/İsrâ, 23-25

[221] Buhârî, Mevâkît 5, Cihad 1, Edeb 1, Tevhid 48; Müslim, İman 137-139; Tirmizî, Salât 14, Birr 2; Nesâî, Mevâkît 51

[222] 14/İbrâhim, 41

[223] 24/Nûr, 58

[224] Buhârî, Edeb, 2; Müslim, Birr, 1, 2; Ebû Dâvud, Edeb, 120

[225] Ahmed bin Hanbel, V/198

[226] Nesâî, Cihad, 6

Evlât İçin Farz Bir Görev: Ana-Babasına İhsân

İhsân: “İhsân” kelimesi, ‘hasene’ kelimesinden türemiştir. Bütün güzellikleri ve rağbet edilen şeyleri ifade eder. İhsan; iyilik etme, güzel davranma, ikram etme, lütuf, bağış, güzellik, uygunluk, güzel olan şeyi en güzel şekilde yapmak demektir. İhsan, başkasına nimet sunmak, iş ve fiillerinde güzel davranmak veya gerekenden fazla verip, gereğinden azını almaktır. İhsân, yaptığı işi en iyi biçimde ve noksansız yapmaya denir. İhsan, temel olarak iki anlama gelir. 1- Bir şeyi güzel yapmak, 2- İyilikte bulunmak. Kur’an’da Allah Teâlâ, ana baba başta olmak üzere, bazı kimselere ihsânı emreder.

Ebeveyne İhsân: Kur’an’da, tek olan Allah’a ibadet edip O’na hiç bir şeyi şirk koşturma emrinden sonra, ana babaya itaat etme ve onlara ihsanda bulunma emrinin geldiği görülmektedir. Şöyle ki: *“Rabbin sadece kendisine kulluk etmenizi, ana babanıza ihsanda bulunmanızı (onlara iyi davranmanızı) kesin bir şekilde emretti...”* [227] Bu âyetten, ana babaya iyilik ve ihsanda bulunmanın farz olduğu anlaşılmaktadır. Bunu destekleyen başka bir âyet-i kerimede şöyle buyruluyor: *“De ki, gelin Rabbinizin size neleri haram kıldığını okuyayım: O’na hiçbir şeyi şirk/ortak koşturmayın. Ana babaya ihsân/iyilik edin...”* [228] Burada Allah, ana babaya itaati terk etmenin kötülüğünü beyan için haram kılınanlar arasında zikretti. O halde ana babaya ihsan/iyilik farz; terki haramdır.

Ana babaya ihsân, güzel sözle, davranışla ve ihtiyaçları anında onlara gereğince infak etmek suretiyle olur. Allah, ebeveyne insanın yokluk âleminde varlık âlemine çıkmasına bir sebep kıldığı için, onlara ihsân etmek gerekir. Allah’ın, ebeveyne ihsânı kendi tevhidî ve ibadeti yanında zikretmesi, ebeveynin çocuklar üzerindeki hakkının büyüklüğüne işaret eder. *“Allah’a ibâdet edin ve O’na hiçbir şeyi şirk/ortak koşturmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara... ihsânda bulunun; Allah kendini beğenen ve daima böbürlenip duran*

[227] 17/İsrâ, 23

[228] 6/En’âm, 151

kimseyi sevmez.”^[229] Buradaki ebeveyne ihsân, evlâtların onların hizmetlerini yapması, onlara nâzik konuşması ve onların meşrû isteklerini gerçekleştirmesi için çalışmasıdır. Peygamberimiz (s.a.s.) bu konuda şöyle buyurur: “Burnu yerde sürtülsün; burnu yerde sürtülsün; burnu yerde sürtülsün.” “Kimin yâ Rasûlallah?” denildi. Hz. Peygamber: “Yaşlandıklarında ana babasına, onlardan birine, yahut her ikisine de yetişen, fakat onlara iyilik etmediği için cennete giremeyen kimsenin...”^[230]

Ana baba, çocuğunu Allah’a isyana teşvik etmedikçe, evlâtların onların meşrû her emrine uyması gerekir. Ana baba için mağfiret talebinde bulunmak, iyiliklerine duâ etmek, bizzat Kur’ân’ın emridir. “*Ey Rabbimiz! Hesaba çekileceği gün beni, ana babamı ve (bütün) mü’minleri bağışla!*”^[231] Ebeveyne yapılan her iyilik ve ihsân, aslında insanın kendi kendisine yaptığı ihsândır. Âhiretteki mükâfâtının sınırsızlığı yanında, dünyevî ecir/karşılığı peşindir. Sosyal bir olgu olarak ebeveynimize yaptıklarımızın mislini veya fazlasını çocuklarımızdan göreceğimiz kaçınılmazdır. Ana baba, -Allah korusun- müşrik de olsalar, onlara ikramda bulunmak dinin emridir. Peygamberimiz, müşrik anneye sıla-i rahimde bulunup ona iltifatlarda bulunmayı emretmiştir.^[232]

Kur’ân-ı Kerim’de Ana Babaya İhsan: Kur’ân-ı Kerim, ana babaya ihsan konusuna büyük önem vermiştir. Bunun yanında, kâfir bir babayı ve kardeşi, küfrü imana tercih ediyorlarsa, velî (dost) edinmenin yasaklığı;^[233] anne-baba, evlâdını Allah’a şirk koşmak için zorlarlarsa, onlara itaat edilmemesi, ama, onlarla (şirke zorlayan ebeveynle) dünyada iyi geçinilmesi gerektiği emredilir.^[234] İbrahim’in (a.s.) putperest babasına karşı konuşmasına “babacığım” diye hitap ederek başladığını ve bu “babacığım” ifadelerinin konuşmada sürekli

[229] 4/Nisâ, 36

[230] Müslim, Birr 10

[231] 14/İbrahim, 41

[232] Müslim, Zekât 50; Ebû Dâvud, Zekât 34

[233] 9/Tevbe, 23

[234] 31/Lokman, 35

her cümlede tekrarlandığını^[235] Kur'an, ders alınsın diye belirtir.

17/İsrâ sûresi 23. âyetinde, ana-babaya “of!” demenin yasaklığı vurgulanırken, 46/Ahkaf sûresi, 17’de ana-babasına “of be size!” diyen kâfir evlâttan örnekler verilir. “Of!” ifadesinin, her türlü kaba ve yakışsız söz için örnek olduğu tüm tefsirlerin ortak açıklaması olarak belirir.

Ana Babaya İhsanı Emreden Âyetlerde Dikkat Çeken Hususlar: Bakara sûresi, 83. âyetten anlaşılıyor ki, Allah’a kulluk ve ana babaya iyilik, sadece Muhammed ümmetinin değil; aynı zamanda eski şeriatlerin de ortak yasasıdır. Benî İsrâilden de bu konuda mîsak/söz alınmıştır. İlâhî Kitaplarda Allah’a kulluk emrinden sonra ana babaya iyiliğin vurgulanması, ana baba hakkının önemini gösterir. Ana babaya itaat, yahûdilikteki temel emirleri içeren meşhur “on emir”den biridir. Bunların içerisinde, Allah’a şirk koşmanın yasaklanmasından hemen sonra ikinci olarak emredilmiştir. Çıkış 20/1-17’de on emir sayılırken şöyle denir: “Babana ve anana hürmet et. Tâ ki Allah’ın Rabbin sana vermekte olduğu toprakta ömrün uzun olsun.” Allah’tan sonra insanın üzerinde en çok hakkı olanlar, ana babasıdır. Allah’ı bir bilip sadece O’na ibâdet ve kulluk nasıl önemliyse, ana babaya ihsanla muâmele etmek de öyle önemlidir. Çünkü Allah insanın yaratıcısı, ana baba da yaratmanın sebepleridir. İnsanı besleyen, rızıklandıran Allah; yetiştiren, eğiten, şefkatle koruyup büyüten ana babadır. Bu bakımdan her şeyin başında Allah’ın birliğini tanıyıp sadece O’na ibâdet ve kulluk etmek, sonra da ana babaya iyilik etmek şarttır.

Kur’an’da ve hadislerde Allah’a ibâdetten hemen sonra ana babaya iyilik görevinin zikredilmesinin sebepleri şunlardır: a) İnsanın maddî ve mânevî gelişmesi için en değerli katkı, Allah’ın nimetlerinden sonra ana babanın fedâkârlıklarıdır. Çünkü ana baba, çocuğun hem varlık sahnesine çıkmasının sebebidirler, hem de yetiştirilip terbiye edilmesini, eğitimini sağlayan kişilerdir. b) Çocuğun varlık alanına çıkmasının asıl ve gerçek sebebi Allah, zâhirî ve hukukî sebebi ise ana babadır. c) Allah nimetlerini karşılıksız verdiği gibi; ana baba

[235] 19/Meryem, 42-45

da çocuklarının ihtiyaçlarını hiçbir karşılık beklemeden seve seve yerine getirirler. d) Allah kuluna günahkâr bile olsa nimetler verdiği gibi; ana baba da âsi bile olsa çocuklarına desteklerini sürdürürler. e) Allah, kullarının iyiliklerinden râzı olduğu, karşılığını fazlasıyla verdiği gibi; ana baba da çocuklarının sahip olduğu imkân ve değerleri korumaya ve geliştirmeye çalışırlar.

İsrâ sûresinin 23-24. âyetlerinde Allah'a ibadetle yan yana emredilen ana babaya ihsanın/iyiliğin, hiçbir şarta bağlanmadığı dikkat çekmektedir. Bundan da, ana babanın müslüman veya gayr-i müslim, faziletli veya fâsık/günahkâr olup olmadığına bakılmaksızın onlara itaat etmenin gerekli olduğu sonucuna varılır. Nitekim Mümtehine sûresinin 8 ve 9. âyetleri de bunu desteklemektedir.

İsrâ sûresinin 23. âyetinde, ana babaya karşı saygısızlığın en basit ifadesi olmak üzere, “onlara öf bile demeyin” buyurulmuştur. Tefsir âlimleri, iç sıkıntısını ifade eden bu kelimenin, her türlü kabalık, saygısızlık ve isyankârlığı içerdiğini belirtirler. 24. âyetinde, merhamet duygusundan kaynaklanan bir tevâzu anlayışıyla ebeveynin himaye altına alınması istenmiş ve “de ki: Rabbim! Onlar bana küçükken nasıl şefkat ve merhamet gösterdilerse Sen de onlara merhamet et” buyurulmuştur. Burada ana babaya saygının en temel sebebi olarak merhametten söz edilmesi ve böylece ebeveyn ile çocuklar arasındaki duygusal bağın öneminin vurgulanmış olması hayli anlamlıdır. Çünkü merhamet duygusu, çocuklarla ana baba arasında bulunan maddî ve mânevî ilginin temelidir. Allah'ın nimet ve ikramları da O'nun merhametine bağlı olduğu için, Allah'tan ana babaya merhamet dilemek, diğer bütün ilâhî lütufları dilemek anlamına gelir.

Lokman sûresinin 14. âyetinin sonunda ana babaya iyilik etmenin, Allah huzurunda sorumlu olacağını belirtmek için “Dönüş banadır!” buyuruluyor. Yani dünyada Allah'a ve ebeveynine karşı yanlış davrananların, Allah huzurunda hesaba çekilecekleri hatırlatılıyor. Aynı şekilde 15. âyetin sonunda da benzer ifade tekrar ediliyor ve dünyada yapılan her şeyin kendilerine âhirette haber verileceği belirtiliyor. Böylece insan, âhiret hesap ve sorumluluğunu düşünerek Allah'a ve ana babasına karşı davranışlarına dikkat etmesi için

uyarılıyor.

Ana Babaya İtaatin Sınırı: Allah’a şirk konusunda ailelerin bir zorlaması oluyorsa, duygusal bağlardan dolayı, tevhidin çiğnenmesine Kur’an kesinlikle müsaade etmez. Bu yüzden olmalı ki, ana babaya ihsanı emreden âyetlerin çoğunda, ilk emir olarak, Allah’a ibâdet/kulluk hatırlatılır.^[236] Ana babaya itaat, Allah’a rağmen değildir; İtaat konusunda herhangi bir kimse Allah’a tercih edilirse, kişi şirk bataklığına dalmış olur. Ya Allah’a ya başkasına itaat etme seçeneklerinden biri karşısında tercih, imanla küfür arasında bir tercihtir. *“Biz, insana, ana-babasına iyi davranmasını tavsiye ettik. Eğer onlar, seni, hakkında bilgin olmayan şeyi (körü körüne) Bana şirk/ortak koşman için zorlarlarsa, onlara itaat etme. Dönüşünüz ancak Banadır. O zaman size yapmış olduklarınızı haber vereceğim.”*^[237] *“Biz insana, ana-babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir... Eğer onlar seni, hakkında bilgin olmayan bir şeyi (körü körüne) Bana şirk/ortak koşman için zorlarlarsa, onlara itaat etme. Onlarla dünyada iyi geçin. Bana yönelenlerin yoluna uy. Sonunda dönüşünüz ancak Banadır. O zaman size, yapmış olduklarınızı haber veririm.”*^[238]

Bu âyetlerde ana babaya ihsanla/iyilikle davranma emredilmekle birlikte, şirk koşma, İslâm’dan uzaklaşma gibi Allah’a açık isyan konusunda onlara itaat edilmemesi istenir. Ama putperest ve müşrik ana babayla, dünyevî ilişkiler konusunda yine iyi geçinilmesi emredilir.

Allah’ın Hakkı, Her Hakkın Üzerindedir: *“(Kâfir olarak ölüp) Cehennem ehli oldukları onlara açıkça belli olduktan sonra, akraba dahi olsalar (Allah’a) şirk koşanlar için af dilemek ne peygambere yaraşır ne de mü’minlere. (Çünkü Allah müşrikleri bağışlamaz.) İbrahim’in, babası için af dilemesi, sadece ona verdiği sözden dolayı idi. Yoksa onun Allah’ın düşmanı olduğu kendisine belli olunca, (af dilemekten vazgeçip) ondan uzaklaştı. Şüphesiz ki İbrahim çok*

[236] 2/Bakara, 83; 4/Nisâ, 36; 6/En’âm, 151; 17/İsrâ, 23; 2/Bakara, 177; 4/Nisâ, 1

[237] 29/Ankebût, 8

[238] 31/Lokman, 14-15

yumuşak huylu ve pek sabırlı idi.'^[239]

Sa'd bin Ebî Vakkas, 17 yaşında bir gençken müslüman olmuştur. İslâm'a girdiği ilk günlerde annesiyle yaşadığı bir mâcerâyı şöyle anlatır: "Ben anneme karşı çok saygılı bir kimseydim. Müslüman olduğum zaman annem bu saygımdan istifade ile beni İslâm'dan döndürmek istedi ve: 'Ey Sa'd! Bu yaşamaya başladığın yeni din de ne? Ya bu dinini terk edeceksin, yahut açlık grevi yapacağım, ölene dek yiyip içmeyi bırakacağım!' dedi. Ben kendisine: 'Anneciğim sakın böyle bir şey yapma. Zira ben kesinlikle dinimi bırakmam!' dedim. Yine de o yemeyi içmeyi bıraktı, ölüm orucuna başladı. Bu hal bir gün bir gece devam etti (diğer bir rivâyette üç gün sürdü). Sa'd'ın bütün ısrarına rağmen annesi, ağzına bir şey koymadığından yıpranmağa başlamış, gittikçe erimiş, bitkin düşmüştü. Kendisine: 'Anne, Allah'a yemin olsun ki, senin yüz tane canın olsa, her gün birer birer çıkmaya başlasa, ben bu dinimi terk etmem!' dedim. Benim bu azmimi, kesin kararımı görünce, protestosunu bırakarak yiyip içmeye başladı. Bu olay üzerine şu âyet indi: *"Eğer onlar seni, hakkında bilgin olmayan bir şeyi (körü körüne) Bana şirk/ortak koşman için zorlarlarsa, onlara itaat etme. Onlarla dünyada iyi geçin. Bana yönelenlerin yoluna uy. Sonunda dönüşünüz ancak Banadır. O zaman size, yapmış olduklarınızı haber veririm.*"^[240] Sa'd bu âyetin kendisiyle ilgili olarak nâzil olduğunu söylerdi.^[241] Tabii ki, nüzul sebebi bu hâdise olsa da, âyetin hükmü geneldir, her müslümanı kapsar.

İslâm, tevhid gibi temel ilkeler söz konusu olduğunda, hiçbir ilişki biçimini, bu ilkelerin çiğnenmesi konusunda mâzeret olarak kabul etmez. *"Ey iman edenler! Eğer küfrü imana tercih ediyorsa, babalarınızı ve kardeşlerinizi velî/dost edinmeyin. Sizden kim onları dost edinirse, işte onlar zâlimlerin kendileridir. De ki: 'Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, hısım akrabanız, kazandığınız mallar, kesada uğramasından korktuğunuz ticaret, hoşlandığınız meskenler (evler, konaklar, köşkler) size Allah'tan, Rasûlünden*

[239] 9/Tevbe, 113-114

[240] 31/Lokman, 15

[241] İbrahim Canan, Kütüb-i Sitte Muht. Terc. ve Şerhi, 12/477; S. Buhâri, Tecrid-i Sarih Terc. 12/

ve Allah yolunda cihad etmekten daha sevgili ise, artık Allah emrini getirinceye kadar bekleyin. Allah fâsıklar topluluğunu hidâyete erdirmez.”^[242]

“Allah’a ve âhiret gününe iman eden bir toplumun, babaları, oğulları, kardeşleri yahut akrabaları da olsa, Allah’a ve Rasûlüne düşman olanlarla dostluk ettiğini görmezsin...”^[243]

Tevhide rağmen, hiçbir şahsın ve kurumun değeri yoktur. Dostluk ve düşmanlıkta ölçü, Allah ve Rasûlüdür; İslâm’dır. Ashâb-ı Kirâm, Allah ve Rasûlüne dostluğun, onların düşmanlarına düşmanlığın en güzel örneklerini vermişlerdi. Meselâ Ebû Ubeyde bin Cerrah, Uhud savaşında babası Cerrah’ı öldürmüş, Hz. Ebû Bekir de oğlu Abdurrahman’a karşı çıkmak istemiş, Hz. Peygamber izin vermemiş, Mus’ab bin Umeyr, Uhud’da kardeşi Ubeyd bin Umeyr’i öldürmüştü. Aynı şekilde Hz. Ömer bin Hattab, Bedir’de dayısı Âs bin Hişam’ı, Hz. Ali, Hz. Hamza ve Ebû Ubeyde, amcazâdeleri, Utbe, Şeybe ve Velid bin Utbe’yi öldürmüşlerdi.

Babaya Karşı İbrahimî Tavrı: Hz. İbrâhim’in bir istisnâ ile tüm davranışları ve bu arada babasına karşı tavrı, bütün müslümanlar için emredilen bir tavidir. “Sonra sana hanîf olan İbrâhim’in dinine tâbi olmanı vahyettik.”^[244] Kur’an, örnek alınması gereken şahsiyet olarak Hz. Muhammed (s.a.s.)^[245] dışında, isim olarak sadece Hz. İbrâhim (a.s.) ve onunla beraber olanlardan bahseder: “İbrahim’de ve onunla beraber olanlarda, sizin için gerçekten güzel bir örnek vardır. Onlar kavimlerine demişlerdi ki, ‘Biz sizden ve sizin Allah’tan başka taptıklarınızdan uzağız. Sizi tanımıyoruz. Siz bir tek Allah’a inanuncaya kadar, sizinle bizim aramızda sürekli bir düşmanlık ve öfke belirmiştir.’ Yalnız, İbrahim’in babasına, ‘Andolsun ki senin için mağfiret dileyeceğim. Fakat Allah’tan sana gelecek herhangi bir şeyi önle-

[242] 9/Tevbe, 23-24

[243] 58/Haşr, 22

[244] 16/Nahl, 123

[245] 33/Ahzâb, 21

meye gücüm yetmez' demesi hâriç, 'Rabbimiz!' dediler, 'Sana dayandık, Sana yöneldik. Dönüş Sanadır... Andolsun, onlarda sizin için, Allah'ı ve âhiret gününü arzu edenler için güzel bir örnek vardır. Kim yüz çevirirse şüphesiz Allah, zengindir, hamde lâayık olandır.'^[246]

Bu âyetler, Hz. İbrahim'in her konuda ve özellikle kâfirlere karşı sert tavrında örnek alınması gerektiğini vurgularken, bir konuyu örneklik konusunda hâriç tutar. O da, Hz. İbrâhim, iman etmemiş babasına, onun için istiğfar edeceğini, bağışlanma dileyeceğini söylemesi,^[247] imanı için mühlet vermesidir. Kur'an'ın çok yumuşak huylu ve pek sabırlı olarak vassettiği İbrahim (a.s.)'in, babası için af dileme vaadini eleştirir Kur'an. İbrahim (a.s.), müşrik babası için istiğfardan men edilmişti. Çünkü kâfirler için istiğfar câiz değildir. Zaten babasının Allah'ın düşmanı olduğu kendisine belli olunca, bundan vazgeçti ve babasından uzaklaştı.^[248]

"Kitapta İbrahim'i an. Zira o, siddîk/sıdkı bütün bir peygamberdi. Bir zaman o, babasına dedi ki: Babacığım! Duymayan, görmeyen ve sana hiçbir fayda sağlamayan bir şeye niçin taparsın? Babacığım! Hakikaten bana, sana gelmeyen bir ilim geldi. Öyleyse bana uy ki, seni düz yola çıkarayım. Babacığım! Şeytana kulluk etme! Çünkü şeytan, çok merhametli olan Allah'a âsi oldu. Babacığım! Allah tarafından sana azap dokunup da şeytanın yakını olmandan korkuyorum. (Babası:) 'Ey İbrahim! dedi, 'sen benim tanrılarımın yüz mü çeviriyorsun? Eğer vazgeçmezsen, andolsun seni taşlarım! Uzun bir zaman benden uzak dur.' İbrahim: 'Selâm sana, dedi. Rabbimden senin için mağfiret dileyeceğim. Çünkü O, bana çok lütufkârdır. Sizden de, Allah'ın dışında taptığınız şeylerden de uzaklaşıyor ve Rabbime yalvarıyorum. Umulur ki (senin için) Rabbime duâ etmemle bedbaht olmam.' Nihayet onlardan ve Allah'ın dışında taptıkları şeylerden uzaklaşıp bir tarafa çekildiği zaman Biz ona İshak ve Yâkub'u bağış-

[246] 60/Mümtahine, 4, 6

[247] 19/Meryem, 47

[248] 9/Tevbe, 114

ladık ve her birini peygamber yaptık.”^[249]

Evlât-baba ilişkilerinde (müşrik babanın mağfireti için duâ hâriç) örnek gösterilen Hz. İbrâhim’le ilgili bu âyetlerde iki şey dikkatimizi çekmektedir. Birincisi, Hz. İbrâhim’in babası ile konuşur ve ona İslâm’ı tebliğ ederken üslûbun yumuşaklığı. Öyle ki, her cümlenin başında “*babacığım!*” kelimeleri tekrar edilir. Kelimeler, özenle seçilir ve kırıcı ya da kaba kabul edilecek en küçük bir hitap görülmez. Babasının taşa tutma tehdidine karşı bile; selâmla, duâ vaadi ile tatlılıkla cevap verir. İkincisi, babasına yumuşak hitabı, mesajın içeriğini değiştirmemektedir. Hz. İbrahim’in çok yumuşak huylu olması,^[250] babasına karşı da olsa, dâvânın net bir şekilde tebliğinden tâviz vermesini gerektirmemiştir. Üslûbun yumuşaklığı ve sözün güzel söylenmesi, mesajı aktarırken muhâtabın nefsinin galeyana getirmemek, kaba ve yanlış üslûpla mesajın güzelliğini gölgelememek içindir. Dolayısıyla tevhidî doğruları saklamak, ya da bulandırmak, dâvâdan veya dâvânın içeriğini gerektiği netlikte tebliğden tâviz vererek anlatmak, ne İbrâhimî bir tavidir, ne de güzel üslûptur.

İbrahim’le (a.s.) babası arasındaki diyalog örneği, oğlunu kendi bâtil dinine girmeye çağıran putperest bir müşrikle bir müslüman evlât arasındaki konuşma tarzıdır. Açık bir şirk içinde olmayan, hele müslüman bir anne babayla ilişkilerin nasıl olması gerektiğini kolaylıkla değerlendirebiliriz. Müslüman bir anne babayla, müslüman bir evlâdın ilişkisi, istenilen güzellikte değilse, suçun büyüğünün evlâda ait olduğunu; kültürü sınırlı anne babanın mâzur görülebilecek çok yönleri bulunabileceğini söyleyebiliriz. İstisnaların da elbette olabileceğini düşünebiliriz. Aile ilişkilerinde herkesi bağlayıcı, genel geçer formüller sunmak, pek kolay değildir. Ama ana babaya ihsan, iyilik, “of!” bile demeyen tahammül ve kibarlık evlât için Kur’an’ın emrettiği genel tavırlardır. Bunlarla birlikte ailesini en iyi tanıyan, kişinin kendisidir. Nerede, nasıl tavır alınacağını, ailesinin yapısını da göz önüne alarak ailenin ferdi belirleyecektir. İfrat, ihsanla davranmamak; tefrit ise, ana babaya

[249] 19/Meryem, 41-49

[250] 9/Tevbe, 114

-isyanı emretseler bile- mutlak itaat ve gerektiğinde aileye karşılık Allah ve Rasûlünün tercih edilmemesidir. Müslüman genç ise orta yolu, i'tidali/dengeyi bulmak zorundadır. Zor da olsa, bu denge olmadan dünyada huzur, âhirette ödül beklemek yanlıştır.

Bu konudaki âyetlerde dikkat çeken şey, müşrik ana babaya itaatın yasaklanması değil; şirk konusundaki emirlerine itaatın yasaklanmasıdır. Müşrik anne babası insanı Allah'a ortak koşmaya sevk etmek istedikleri takdirde Kur'an bu konuda onlara itaati yasaklarken, müşrik de olsalar dünya işlerinde onlarla iyi geçinmeyi emretmektedir. Yani onların meşrû emirlerine itaat edilmeli, Allah'a isyanı emreden hususlarda itaat edilmemelidir. Ebeveyne itaat gerekir. Ancak, ana babanın emirleri, Allah'ın emirlerine ters düşerse bu konuda onlara itaat gerekmez. Çünkü Yaratana isyan olacak işlerde yaratılmışlara itaat edilmez. *"Allah'a isyan sayılan bir konuda kula itaat edilemez."*^[251] **Yaratana'nın hakkı, ana babanın hakkından elbette üstündür.**

Bazı Genç Müslümanların Üslûp ve Yöntem Yanlılıkları: Geleneksel anlayışı sorgulama sürecine giren müslümanlardan belki de ilk nasiplerini aileleri alır. Kur'an'la tanışan, müşrik-mü'min kavramlarının ne anlama geldiğini öğrenen, ama henüz yeterli birikimi olmadığından Kur'an'a bütüncül yaklaşamayan müslümanlar, aileleriyle girdikleri tevhidî mücadelede çok kırıncı ve tecdricilikten ve ahlâkîlikten uzak bir söylem geliştirebilmektedirler. Kişinin en az çevresiyle ilgilendiği kadar ailesi ile diyaloga girmesi gerekliliği göz ardı edilerek, İbrâhimî tavır alma gerekçesiyle, İbrâhimî üslûp gözetilmediği için bazen ailelerle bütün ilişkiler koparılır. Hatta bazı müslümanlar, aileleriyle aralarındaki problemin büyüklüğü oranında kendilerine İslâmîlikten (daha doğrusu radikallikten) pay biçmektedir.

"Sen, Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğüt ile dâvet edip çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et."^[252] *"Allah'tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın! Şayet sen kaba, katı yürekli olsaydın, hiç*

[251] Buhârî, Ahkâm 4, Cihad 8; Müslim, İmâre 39

[252] 16/Nahl, 125

şüphesiz, etrafından dağılıp giderlerdi.”;^[253] *“İnsanlara güzel söyleyin.”*^[254] Bu âyetler, kim olursa olsun, hangi inanca sahip bulunursa bulunsun; muhâtablarına karşı müslümanların dâvet usûl ve üslûplarını belirler. Bırakın hatalı müslümanlara veya İslâm’a karşı savaşmadığı halde cehaletinden dolayı bazı şirk davranışlarında bulunanlara nasıl güzel üslûp kullanılmasını; en azılı tâğut ve kâfirlerden biri olan Firavun’a tebliğ için gönderilen Hz. Mûsâ ve Hz. Hârun’a, üslûplarının nasıl olması gerektiğini Kur’an şöyle emreder: *“Firavun’a gidin. Çünkü o, tuğyân etti/azdı. Ona yumuşak söz söyleyin. Belki o, aklını başına alır veya korkar.”*^[255]

Muhâtabımız olan her insana, İslâm’ı sunarken, Kur’an’ın emrettiği güzel üslûp özellikleriyle hitap etmek zorunda olduğumuzu unutmamalıyız. Özellikle, bizden yaşlı akrabalarımıza, hele ana babamıza karşı daha hassas, daha tatlı ve yumuşak üslûplu, daha sevgi ve saygı dolu olmalı, bu nezâketimizi muhâtabımızın da anlayacağı şekilde, kelimeleri özenle seçip kullanmalıyız. Hz. İbrâhim’in örnek alınması bunu gerektirir. **Allah’a açıkça düşman olan bilinçli müşrikler hariç; ana babalar, hatta yakın akrabalar, insanın doğal müttefikleridir, yardımcıları ve dostlarıdır.** Kur’an, *“Kötülüğü en güzel bir tavırla önle. O zaman (görürsün ki) seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, seninle sanki yakın bir dost olur.”*^[256] buyurur. Bazı genç müslümanlar ise, âyetteki ifadenin tam tersini uygulayıp, aralarında dostluk bulunan kimseleri düşman etmek için kötülüğü güzel olmayan bir tavırla önlemeye çalışıyorlar. Tabii, böylece olaya nefisler karışıyor, iş inada biniyor, hayra giden yol, -iyi niyetle de söylenmiş olsa- yanlış üslûptan dolayı tıkanmış oluyor.

Eğer ailelerimizin hayra doğru değişimleri, dalâlette iseler hidâyetleri isteniyorsa, tedricilik, zamana yayılmış uzun ve samimi diyalog ve de en önemlisi, psikolojik gerginlik oluşturmaktan şiddetle kaçınan tatlı ve saygı dolu üslûp esas alınmalıdır. **Fikirlerin uygun**

[253] 3/Âl-i İmran, 159

[254] 2/Bakara, 83

[255] 20/Tâhâ, 43-44

[256] 41/Fussilet, 34

ve güzel olmayan şekilde ve kırıcı ifade tarzıyla sunulması, çoğu zaman, kaş yaparken göz çıkarma ile sonuçlanmaktadır. Çoğu ana baba, yaşlarını ve tecrübelerini fazla önemsediklerinden, kendi çocuklarının didaktik, vaaza veya derse benzeyen hitapla kendilerine direkt yolla hatalarını söylemelerini hoş karşılamaz, hatta nefis meselesi yapar, tersler. **Bu gibi psikolojik çatışmaları aşmadan tebliğ ve dâvet, fayda yerine çoğu zaman zararlı sonuçlanır.** Muhâtabın, ıslah yerine daha büyük ifsadına sebep olunarak, vebalden kurtulayım derken daha büyük günah yüklenilmiş olur.

Kur'an, bir babayla oğul arasındaki ilişkiler konusunda din/dâvâ farkı ile Hz. Nuh'un oğlunu "kendi ehlinde saymaması" gerektiğini ifade eder.^[257] Ama bir oğul olan Hz. İbrahim'in putperest babasıyla ilişkileri, daha farklı gündeme gelir. Yani, hidâyeti beklenmeyen kâfir bir evlât, gerektiğinde babası tarafından evlâhtıktan reddedilip, ehlinde sayılmaması istenirken; müslüman bir oğulun müşrik ve putperest bir babaya karşı münâsebeti çok yumuşak ve nâzik olmalıdır. Tabii, bunların yanında örnek baba-oğul ilişkileri verilir. İbrahim-İsmail gibi. İsmail'le (a.s.) babası arasındaki ilişkiler uzunca ve birkaç değişik durumla ilgili anlatılır. Kur'an, anne babaya ve evlâda görevlerini hatırlatır.

Kur'an, müslüman bir kocayla karısı arasında olabilecek anlaşmazlıklar konusunda ise, müslüman kocaya itaati tavsiye eder.^[258] Geçimsiz ve itaatsiz bir kadına karşı nasıl davranılması gerektiği belirtilir. Eğer araları bu tedbirlerle de düzelmezse, hakem tayin edilmesini tavsiye eder.^[259] Hemen bu âyetin devamında toplum ve ailenin huzuru için iyi ilişkilerde bulunulması gerekli olanlar sayılır. Allah'a kulluktan sonra ana-babaya iyi davranılması emredilir.^[260] Bu âyetin zımnen ifade ettiği insan ilişkilerinin olumsuzluğu konusunda genel tavrın ne olması gerektiğini, genel anlaşmazlıklar konusunda yine aynı sûrenin 59. âyeti açıklık getirir. Bu âyet, iki müslüman ara-

[257] 11/Hûd, 44, 45

[258] 4/Nisâ, 34

[259] 4/Nisâ, 35

[260] 4/Nisâ, 36

sındaki anlaşmazlıkların halli için Kur'an ve sünnetin hakemliğine müracaat, imanın şartı olarak ifade edilir.

Kur'ân-ı Kerim'de "anne-babaya iyi davranmak", hem de dört âyetle "sadece Allah'a ibâdet etme", ya da "O'na şirk koşturma"nın emredilmesiyle birlikte zikredilmektedir:

"Allah'a ibâdet edin ve O'na hiçbir şeyi şirk/ortak koşturmayın. Ana-babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara... iyi davranın....";^[261] *"De ki: 'Gelin Rabbinizin size neleri haram kıldığını okuyayım: O'na hiçbir şeyi şirk/ortak koşturmayın, ana-babaya iyilik edin...';"*^[262] *"Rabbin, sadece kendisine kulluk/ibâdet etmenizi, ana-babanıza da ihsân etmenizi/iyi davranmanızı kesin bir şekilde emretti...";*^[263] *"Vaktiyle Biz, İsrâiloğullarından; 'yalnızca Allah'a kulluk/ibâdet edeceksiniz, ana-babaya, yakın akrabaya, yetimlere, yoksullara ihsân/iyilik edeceksiniz' diye mîsak/söz almıştık...."*^[264]

Bu anlatım özelliği, ana babaya ihsanın, Kur'an tarafından ahlâkî bir görev olmaktan çıkarılıp imanî/tevhidî bir vecîbe gibi algılandığını düşündürür. Zaten tevhid peygamberi Hz. İbrâhim'in babasıyla ilişkileri de detaylarıyla vurgulanır. **Aslında tevhidin hayata, aileye, davranışlara ve tabii ki ahlâka yansımaması düşünülemez.** Dolayısıyla "tevhid ahlâkı", "lâ ilâhe illâllah ahlâkı" diye adlandırabiliriz; Kur'an'ın emrettiği, Rasûlün uyguladığı ve tavsiye ettiği ahlâkı. Ve ahlâkı imandan ayıramayız. İnanç, amel, muâmelât, siyaset, ahlâk arasında bazılarının zannettiği gibi kesin ayrımlar yoktur; kolay anlaşılabilir diye ayrı başlıklar altında incelenebilir; yoksa hepsi bir bütündür. O bütüne İslâm demektediriz.

Ahlâkı tevhidten bağımsız ve olmazsa olabilir zannettiği için kimi radikal gençler, çevrelerinde örnek gösterilememekte, hatta bazen en yakın çevrelerinde, ailelerinde bile itici buluna-

[261] 4/Nisâ, 36

[262] 6/En'âm, 151

[263] 17/İsrâ, 23-24

[264] 2/Bakara, 83

bilmekteler. Hâlbuki İslâm'ı yaşamaya ve hele tebliğe çabalayan bir gencin, toplum içinde ahlâkî zaafarla değerlendirilmesinin vebâli, diğer insanların vebâlinden daha büyüktür. Onlar, davranışlarıyla güzel örnek oluşturmamaları ve göze batan ciddî ahlâkî zaaflarından dolayı; temsil ettikleri tevhid dâvâsına ve savundukları Kur'anî hakikatlere -iyi niyetle ve farkında olmadan da olsa- düşman kazanmanın suçuyla yargılanabilecekleri endişesi taşınmalıdır. Tevhid ahlâkı bunu gerektirir. İşte bu endişeyi taşıyan bir muvahhid genç, tüm insanlarla, tabii önce ailesi ve yakınlarıyla hastalıklı bir ilişki veya ilişkisizlik içinde olamayacak; *"en yüce ahlâk üzere olan"*^[265] Rasûlullah'ı örnek alacak, çevresine ihsan ve ıslahı çiçek çiçek yayacak, toplumun diğer fertlerince örnek gösterilecektir.

Ana babaya ihsan, dünyada huzur ve güzelliklerin kaynağı, âhîrette cennetin sebebi olacaktır. Aksi ise, huzursuzluk ve azâb...

e- Ana Babanın Görevleri (Çocuğun Ana Baba Üzerinde Hakları)

1- Güzel isim: Doğumunun ilk gününde veya en geç yedinci güne kadar çocuğa güzel bir isim verilir.^[266] *"Siz, kıyamet gününde kendi isimleriniz ve babalarınızın isimleriyle çağrılacaksınız; öyleyse güzel isimler seçin."*^[267] Örnek insanlarla bağı koparılamayan nice insanımız, çocuğuna isim koyarken örnek almasını arzuladığı başta peygamberler olmak üzere sahâbe ve kâmil insanların isimlerini, peygamberlerin ve sahâbe hanımlarının isimlerini asırlardır çocuklarına koymayı görev bilmişlerdir.

2- İyi terbiye: Hadis-i şerifte güzel isim ve iyi terbiye, çocuğun babası üzerindeki hakları arasında zikredilir.^[268] Çocuğun en mükemmel şekilde yetişmesi, ihtiyaç duyduğu bütün insanî ve ahlâkî

[265] 68/Kalem, 4

[266] Bak. Buhâri, Akika 1, Edeb 108; Müslim, Fezâil 62

[267] Ebû Dâvud, Edeb 70

[268] Bak. İbn Mâce, Edeb 3

faziletleri, sosyal kural ve davranışları, hepsinden önemlisi tevhidî inanç ve İslâmî değerleri öğrenmesi ve yaşaması, ruh ve beden bakımından sağlıklı, bilgili ve faziletli, ayrıca meslek ve hünere sahibi olabilmesi için ana babanın tüm imkânlarını kullanarak gayret sarfetmeleri gerekir.

Çocuğun hem dünya hem de âhiret mutluluğunu hedef alan böyle bir terbiye, Hz. Peygamberimiz tarafından ana babanın çocuğuna bırakacağı *“en güzel miras”* olarak nitelendirilmiştir.^[269]

3- Evlendirme: Ana babaya ait olan neslin korunması görevi, bülûğ çağına gelen evladın bir yuva kurmasına imkân hazırlanmasıyla yerine getirilmiş olur. Evlenme çağına gelmiş olan çocuğun fazla bekletilmeden evlendirilmesi gerekir. Mâzeretsiz olarak bunun ileri yaşlara ertelenmesi neticesinde doğabilecek birtakım kötü sonuçlardan ana baba da sorumlu olur. Peygamberimiz'den rivâyet edilen bir hadiste bu husus vurgulanmaktadır: *“Çocuk bülûğa erince babası onu evlendirsin; aksi halde çocuk günah işleyebilir, onun bu günahı babaya da ait olur.”*^[270]

4- Eşit muâmele: Aralarında herhangi bir ayrım yapmaksızın çocuklarına karşı eşit davranmak, ana babanın başlıca görevlerinden biri ve aynı zamanda çocuğun da tabii hakkıdır. ^[271] Çocukların kız-erkek, büyük-küçük, öz veya üvey olması sonucu değiştirmez. *“Allah'tan korkun ve çocuklarınız arasında adâleti gözetin.”*^[272] Ebeveyn, çocuklarına karşı gösterdiği sevgi, şefkat ve ilgide de adaletli olmaya çalışmalıdır. Anne baba, iradesini aşan duygularda -bir çocuğunu daha çok sevmek gibi- bunu diğer çocuklarına hissettirmemeye çalışmalı ve davranışlarında eşitliği gözetmelidir. Aksi halde, kardeşlerin birbirini kıskanması ve birbiri aleyhinde olumsuz bazı duygu ve düşüncelere kapılması kaçınılmaz olur.

[269] Tirmizi, Birr 33

[270] İbn Kayyim el-Cevziyye, s. 159

[271] Bak. Müsned IV, 269

[272] Buhâri, Hibe 12-13, Şehâdet 9; Müslim, Hibât 13

Bu temel görevlerin yanında ebeveynin diğer görevlerini de şöyle sıralamak mümkündür:

Tahnîk: Yeni doğan bebeğin, henüz ana sütünü tatmadan önce hurma, bal vb. tatlı bir besin ezilerek bununla damağının oğulması.^[273]

Kulağına ezan okuma: Bebeğin sağ kulağına ezan, sol kulağına da kaamet okunur.^[274]

Akika kurbanı: Doğumun yedinci günü yahut daha sonraki günlerde şartlarına göre kurban kesilerek eşe dosta ikram edilir.

Sünnet (hıtân): Doğumunun ilk gününden bülüğ yaşından önceye kadar bir zaman içinde çocuk sünnet ettirilir.

Saçını tıraş edip ağırlığınca sadaka vermek: Doğumunun yedinci günü çocuğun saçını tıraş edilir ve bunun ağırlığınca gümüş ya da altın tutarında para veya mal sadaka olarak verilir.

Bütün bunların yanında unutulmamalıdır ki, çocuğa sevgi, şefkat ve anlayışla muâmele etmek İslâm eğitim sisteminin en belirgin özelliğidir. İslâm eğitimcileri, eğitimin doğumla birlikte, hatta daha önceden (anne veya baba adayını seçerken) başlaması gerektiği hususunda görüş birliği içindedir.

Çocuğu, sağlıklı, ahlâklı ve iyi bir müslüman olarak yetiştirmek, ancak çok erken yaşlardan başlayarak onun eğitimini ciddiye almakla mümkün olur. Çocuğun, kendisine söylenenleri tam olarak anladığı ve kendi düşüncelerini az çok ifâde edebildiği yaşlardan itibaren İslâmî esasların öğretimi yapılmalıdır. Bu konuda ilk öğretilecek şey, tevhid inancıdır. Nitekim Hz. Peygamberimiz'in "Çocuklarınıza önce 'Lâ ilâhe illâllah' cümlesini (anlamıyla birlikte) öğretin." şek-

[273] Müslim, Tahâret 101

[274] Müsned VI, 391; Ebû Dâvud, Edeb 108; Tirmizi, Edâhi 17

linde tavsiyede bulunduğu nakledilir. ^[275] Allah inancı, küçük çocuklara onların anlayabileceği sade ve açık bir dille, ümit ve bağlanma duygularını geliştirecek şekilde anlatılmalıdır. Ayrıca, temyiz yaşına doğru Allah sevgisiyle birlikte uygun bir üslûpla Allah korkusunu da aşılama, bu suretle değer yargılarına ters düşen davranışlar karşısında iyiliklerini ödüllendirecek, kötülüklerini cezalandıracak olan İlâhî otoritenin varlığını vicdanında hissetmesini sağlamak gerekir.

Çocuklarda küçük yaşlardan itibaren imanla birlikte ibâdet şuurunun da geliştirilmesi gerekir. Namazın öğretilmesi ve emredilmesi, aile reisinin de bunda devamlı olması Kur'ân-ı Kerim'de özel olarak açıkça zikredilmiştir.^[276] Peygamber Efendimiz'in, çocuklara yedi yaşında namazın öğretilip kıldırılmaya başlanmasını, on yaşına geldikleri halde kılmıyorlarsa, hafifçe cezalandırılmalarını tavsiye eden hadisleri ^[277] bu konuda başta anne babalar olmak üzere müslüman eğitimcilere ışık tutmaktadır. Küçük çocuklara namazın dışındaki ibâdetler hakkında da bilgi kazandırılması, bunlardan uygun olanlarının zaman zaman tatbik ettirilmesi, onların gelecekteki müslümanca hayatları için büyük önem taşır. Bu konularda unutulmamalıdır ki, İslâm eğitimi, tadrîcîlik, sevgi ve ikna gibi pedagojik metotları esas alır. Korkutucu, ürkütücü, emredici tutumlar, çocuk için hem anlaşılmazdır, hem de yıpratıcıdır. Çocuğun sevgiye, iyi örneklerle, açıklayıcı doğru bilgilere ihtiyacı vardır. Bunların yerli yerinde uygulanması ölçüsünde onun müslümanca eğitimi ve öğretimi de başarıya ulaşacaktır.

[275] İbn Mahled, s. 142; İbn Kayyim, s. 158

[276] 20/Tâhâ, 132

[277] Ebû Dâvud, Salât 25; Tirmizi, Mevâkit 182

ANA-BABANIN EN BÜYÜK, EN KUTSAL GÖREVİ: ÇOCUKLAR, ÇOCUKLAR, ÇOCUKLAR!

İslâm'ın aile anlayışında, normal şartlarda kadının başlıca görev ve meşguliyet alanı evidir. Bu durum, prensip olarak çocukların ihmal edilmesini büyük ölçüde önlemektedir. Çocuklara sevgi ve yetiştirme yönünden daha fazla vakit ayırması gereken anne olmakla birlikte, babanın sorumluluğu da, anneden daha az değildir. Baba, çocuklarının ve onların müslümanca yetişmesinin; işinden ve dünyevî meşguliyetlerinden çok daha önemli olduğunu davranışlarıyla ispatlamalıdır.

Hız. Peygamber, torunlarını sevdiği bir sırada, bir Ârâbi/bedevînin, on çocuğu olduğunu, fakat bunlardan hiçbirisini sevip öpmediğini belirtmesi üzerine, Rasûlullah'ın *"Allah senin kalbinden merhame-ti çekip almışsa ben ne yapabilirim?!"*^[278] buyurması, İslâm'ın çocuk sevgisine verdiği önemin örneklerinden biridir.

Çocukların, dinî (dinin içine giren ilmî, ahlâkî) ve meslekî bakımından eğitilip öğretilmesi, ebeveynin en önemli ve en zor görevidir.

ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ KONUSUNDA ANA-BABA NELER YAPABİLİR?

Ne yapılmalı sorusuna verilecek cevabın şekli, öncelikle bizim nerede durduğumuz ile alâkalıdır. Nihâî tercihimizi Allah'tan, âhiretten, cennetten, İslâm'dan, Kur'an'dan yana yapıp yapmadığımızla ilgilidir. İmkân ondan sonraki mesele. Zaten Allah, nihâî tercihini Kendinden yana yapanlara, yollarını açacak, onları güçlerinin dışındakinden zaten hesaba çekmeyecek. Ama önce biz bu tercihi yapmış mıyız, ya da böyle bir arayış içerisinde miyiz, onu sorgulamamız lâzım. Yani, Allah'a kulluğu birinci sıraya alıyor muyuz? İşimizi seçerken, eşimizi, aşımızı seçerken, evlâdımızla ilgili tercihimizi yaparken, kendimizle

[278] Müslim, Fezâil 64

ilgili kararlar verirken Allah'ı merkeze alarak mı hareket ediyoruz? Yoksa kulluk görevlerimizle ilgili çoğu alanda mâzeret adıyla bahânelere mi sığınıyoruz?

Okul gibi, askerlik gibi konuları çözmek için devlet gücü lâzımdır. Müslümanlar günümüzde dünyanın hemen hiçbir yerinde siyasî otorite oluşturmadıysa, bunu mâzeret sayıp kesin haram olan, hatta haramın ötesinde şirkle bağlantılı olan hususlara bahane arama lüksüne sahip olamazlar. Siyasî otoriteleri yoksa cemaatleri vardır (olmalıdır). Mekke'de camii yoktu, okul yoktu; ama Erkam'ın evi vardı. Ümmetin evleri vardı. Yani camii, okul fonksiyonunu icra edecek, insanlara vahyi öğretebilecek, çocuklarını bu noktada korumalarını sağlayacak, imkânların elverdiği en uygun çözümlere gidilmişti. Yine Hz. Musa, Firavun gibi azgın bir zorbanın her uygulamasıyla tanrılık tasladığı bir yerde risâlet görevine muhâtap olmuştu. Hz. Musa'yla ve O'na iman edenlerle ilgili bir âyet-i kerime var; meâli şöyle: *"Mûsâ'ya ve kardeşine, 'kavminiz için Mısır'da evler hazırlayın ve evlerinizi namaz kılınacak yerler yapın. Namazı dosdoğru kılın. Mü'minleri müjdele' diye vahyettik."*^[279] Zaferle müjdelenecek mü'minlerin yapmaları gereken zafere yönelik faaliyetler gündeme gelir. Nedir o? Evleri mescid edinmek. Mescid tâbirini bugünkü vâkıdan yola çıkarak sadece namaz kılınıp dağılın yerler değil; otuz civarında işlevi bulunan, siyasal, sosyal, ailevî ve eğitimle ilgili her türlü düzenlemeyi içeren bir muazzam kurum olarak düşündüğümüzde, evlerin mescid, yani mektep, okul ve insanların ihtiyaçlarına cevap verecek kurumlar haline getirilmesi emri ile karşı karşıyayız. Dolayısıyla hantal yapıların modası da geçti. Müslümanlar ne kaybettilerse araçlardan, metotlardan kaybettiler. Çok yönlü mobil hizmet alanları oluşturmalıdır. Çok yönlü kullanılabilir ve değişik planlara müsâit faaliyet için cemaatlara, dernek ve vakıflara çok iş düşüyor.

Öncelikle vurgulamalıyız ki, İslâm'ın hâkim değil mahkûm olduğu ülkelerdeki okullarda çocukların şirkten uzak yetişme özgürlüğünün olmadığı, kimsenin üzerinde durmadığı fecî bir durumdur. Öncelikle öğrenci ve öğretmen olarak şirk tornasından geçmeme hak-

[279] 10/Yûnus, 87

kı için mücâdele gerekiyor. Resmî âyinlerde şirk unsuru olan hususlar varsa bu törenler, bazı derslerde kabulü ve dillendirmesi şirk olan durumlar varsa onlar, müslüman halkın başörtüsü sorunundan çok fazla önemsenmesi gereken en ciddi problemlerdir. Varsa yoksa sadece başörtüsü yasağı gündemde. ABD gibi, Avusturya ve diğer Avrupa ülkeleri gibi, başörtüsünün suç olmadığı memleketlerde yaşasaydık, bizim okullardan istediğimiz olmayacak mıydı? Yani sadece üniversitelerde ve sadece başörtüsünden başka. Başörtüsüne bile müsaade etmeyen bir zihniyetin, başın içine koyduğu zihniyetin ne olup olmadığı, ciddi mânâda maddeler halinde net olarak dosta düşmana ilan edilebilmiş bile değildir ki, ona göre eylem planı hazırlansın.

Okullarda Darwin teorisinin ve benzeri özgül ağırlığı fazla olmayan birkaç meselenin, bir de ahlâkî problemlerin dışında karşı çıkılması gereken meseleleri yok gibi davranıyor müslümanlar. Yani kim neye niçin karşı çıkıyor, kim neyi niçin istiyor; belli değil. Karşı çıkılan şeyler olmazsa olmaz şeyler midir, olmazsa güzel olur cinsinden midir, bu da net değil.

Eğitim, başlı başına kitaplık, hatta kütüphanelik bir konu. Hele Kitapsız eğitimin problemleri, açtığı yaraların tedavisi... Eğitim, Rab kavramını gündeme getirir. İnsanların mutlak eğiticisi, terbiye edip yetiştiricisi Allah'tır. O'nu temel almayan eğitim, eğitim değil öğütüm olur, eritim olur. Pansuman tedaviler yerine; radikal değişim ve çözümler olmadan eğitimden hayır beklemek, okyanusu yürüyerek geçmeyi düşünmek demek. Câhilî eğitim kurumlarında bilginin temel kaynağı olarak vahy kabul edilmeyip sadece akıl ve duyu organları kabul edilir. Laik devlet yönetime, laik eğitim de bilime Allah'ı karıştırmaz. Oralara başka ilâhlar(!) yön verir. Hâlbuki Kur'an'a göre yönetmek ve eğitmek/terbiye sadece tek Rab olan (terbiye eden, eğitip yönlendiren) Allah'a ve izin verdiklerine aittir, bunların ilkelerini tesbit yalnız O'nun hakkıdır. Vahyi, eğitime müdâhale ettirmemek, hem eski Arap câhiliyyesinde, hem de günümüzdeki şirke dayalı düzenlerin güdümündeki modern câhiliyyede ortak şirk kaynağıdır.

Dünyanın oluşumu ve insanın ortaya çıkışı gibi konularda ortaya atılan teorilerden tutun, hiçbir konu Allah'a dayandırılmaz. Besme-

le ile başlamak bile yasaktır derse, Es-selâm'la sınıfa girmek gibi. Başörtüsü yasağı da gâyet doğaldır bu zihniyette. Ama, besmele ile başlama, başörtüsüne göz yumma câhiliyyenin veremeyeceği tâvizler değildir. Ve bana göre câhiliyyenin o zaman tehlikesi daha büyük olur. İçinde haktan bazı basit hususlar taşıyan bâtil daha tehlikeli olacaktır, hakka hiç yer vermeyen bâtildan. Günümüz bilimleri ve eğitim anlayışları, yaratmayı ve eğitip terbiye etmeyi (rabliğı) Allah'a hiç dayandırmadığından; yoktan var edici, yarattıklarını yönetici bir ilâh ve eğitici bir rab olarak başka tanrılara inanıp kul olmaya hazır müşrik tip yetiştirmek için çabalar. Kur'an'ın ilkelerine hiç yer vermeyen, O'nun emir ve yasaklarını, hükümlerini bilimsel bulmayan anlayışta neyi eleştirecek, nasıl düzelteceksiniz? Yaratma konusunda Arap müşrikleri kadar bile Allah'ı kabul etmeyen şirk zihniyeti, bize göre kendisine küçük bir Kitap (suhuf, vahy) verilmiş bir peygamber olan ilk insanı, okuyup-yazması olmayan, hatta konuşamayan, çiğ et yiyen mağara insanı olarak tanıtır. Şirk zihniyeti, ilk insanların yaşayışını, karanlık çağ safsatası ile başlatır. Çağ tasnifleri ve tarihe bakış, tevhidî inanıştan tümüyle farklıdır. Hz. Âdem'den beri devam eden tevhidî hayat ve hak-bâtil mücâdelesi unutturulmak istenir. Peygamberler değil, krallardır vahyi kabul etmeyen tarihin öne çıkarttığı. Hak-bâtil mücâdelesi değil; savaşlar, antlaşmalar ve uyduruk uygarlıklardır üzerinde durulan. Müşriklerin hâkim olduğu devlet düzenleri, ileri medeniyetler olarak tanıtılır, câhiliyye hayatı ideal toplum modelleri olarak sunulur. Câhiliye eğitiminden geçmiş ve İslâm'ı hakkıyla öğrenememiş her ırktan insanın asr-ı saâdeti; Roma, Atina ve Isparta uygarlığı, Mısır veya Bâbil medeniyetidir. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin adından da anlaşılacağı gibi, Din, sadece kültür ve ahlâktan ibârettir, ahlâkın da uygulanması değil, sadece bilgisi önemlidir bu zihniyete göre.

Çocuk, anne ve babaya emânet olarak teslim edilmiş bir fitnedir/sınavdır. Ana ve baba, kendisi veya vekilleri eliyle çocuğun ya İslâm fitratını koruyacak, ya da şirke bulaştıracak. İkincisi olursa, âhirette de kendisini bu şekilde yetiştiren büyüklerine evlât şöyle diyecek: *"Yüzleri ateşte evrilip çevrildiği gün, 'Eyvah bize! Keşke Allah'a itaat etseydik, Peygamber'e itaat etseydik!'" derler. 'Ey Rabbimiz! Biz reislerimize/beylere ve büyüklerimize itaat edip uyduk da onlar bizi*

yoldan saptırdılar’ derler. ‘Rabbimiz, onlara iki kat azap ver ve onları büyük bir lânetle lânetleyip rahmetinden kov.’ [280]

Çağımız, bilgi çağı değil, bilgi kirliliği çağıdır. Modern yaşam biçiminde insanların beyni çöp kutusuna döndü. Vahiyle bağları koparılan insana eğitim kurumları, medya, teknoloji, çevre bırakın âhireti, dünya için bile gereksiz, hatta zararlı şeyleri bilgi ve kültür adına (insan istemese bile) dayatarak depoluyor. İnsanlar, vahye dayalı gerçek ilimden koparılıp lûgat ve itikadî anlamlarıyla cehâlete itilirken, diğer yandan bilgi kirliliğinin kurbanı oluyorlar.

Kurumlardan ve çevreden öğrenilenlerin hepsi de yanlış ve zararlı değil elbette. Ama vahiyle, dünyada ve âhirette insanı kurtaracak “ilim”le karşılaştırılınca küçük bilgi kırıntıları şeklinde kalmaktadır bunlar. Bırakın zararlısını, “faydasız ilimden” bile Allah’a sığınmaktadır tek önderimiz.^[281] Bilgi kırıntılarının “ilim” haline gelmesi için vahiyle sağlamasının yapılması, hazmedilip özümsemesi, posasının çıkarılması, pratikte faydalı hale gelip uygulanması gerekmektedir. Yine illet ve gâyesinin belirlenmesi, Allah rızâsına hizmet etmesi, bütün içindeki yerinin uygunluğu ve insanlığın hayrına/salâhına hizmet etmesi lâzımdır. Kur’an’a göre âlim kuru bilgi sahibi, hele kitap yüklü merkep değil;^[282] Allah’tan huşû duyup titreyen muttaki kim-sedir.^[283] O yüzden takvâdan uzak bilgi ilim sayılmaz, hele vahiyyeden kopuk ve kişiyi Allah’tan uzaklaştıran şeyin adı kesinlikle “ilim” olamaz. Eğitim, insana yön vermek, onu yönlendirmektir. Terbiye (eğitim) insanı inşâ etmek demek olduğundan mutlak terbiyeci/eğitimci ancak Allah’tır. O’ndan kopuk bir eğitimci farkında olmasa bile rablik iddiasındadır. Osmanlı dedelerinin yaptıklarının tam tersi bir uygulama ile karşı karşıyadır bugün bu topraklarda yaşayan nesiller; tersine bir devşirme söz konusudur.

Evler, sadece çocukların değil; anne ve babanın da okuludur.

[280] 33/Ahzâb, 66-68

[281] Tirmizî, Deavât 68, hadis no: 3711

[282] 62/Cum’a, 5

[283] 35/Fâtır, 28

Ama ana ve babaları yetiştirecek ehil ve emin yerlere büyük ihtiyaç var. Müslüman cemaat ve teşkilâtlara düşen önemli bir görev, çocuklardan önce ana ve babaları yetiştirmek olmalıdır. Evlilik ve ana baba okulları açmalı, geliştirmelidirler. Eğer baba evinde ve evlilik öncesinde anne adayı, kendini yeterince yetiştirmediyse, evlilikten sonra sorumluluk hanımın kendisiyle birlikte kocaya âittir. Zarûri olan hususları ya bizzat kocası öğretecek, ya da öğrenmesine imkân ve fırsatlar oluşturacaktır.

Eğitim, hevâî isteklere (vahyin tesbit ettiği şekilde) istikamet ve sınır tâyin edebilecek irâde eğitimi, tevhidî bilinci, ibadete devamı ve ahlâkî özellikleri ihmal etmeyecek şekilde, daha doğrusu bunların temel alındığı bir ölçüde değerlendirilmelidir. Bunların, vahyi merkeze almadan yerine getirilemeyeceği gibi, ümmet planında ve ideal tarzda yerine getirilmesi ve eğitim problemlerinin kesin çözümü için İslâmî bir otoriteye ihtiyaç vardır. Bununla birlikte cemaatler ve riskleri göze alabilen müslümanlar, kendi çocuklarıyla ilgili radikal (câhiliyye ile uzlaşmayan) tavırlar alabilmeli; lokal, kısmî ve yüzeysel de olsa çözümler üretmek için işbirliğine gidebilmelidir. Yakın yaşlarda çocukları olan beş on ebeveyn birleşerek ev ortamını okula dönüştürecek çalışmalar yapabilmelidir. Ama riskleri göze alamayan mü'minleri bırakın tekfir etmeyi, onları kıracak tavırlardan bile kaçınmalı, halleriyle örnek ve alternatif olmaya çalışmalıdır.

Unutmayalım, bu din, sadece kahramanların dini değildir. Herkesten kahramanlık beklenemez. Kaldı ki, günümüzdeki kahramanlar, bu özelliklerini hayatın tüm alanlarına da taşıyamadıklarını itiraf etmelidir. Unutulmamalı ki eğitim, hayatın sadece bir parçasıdır; tümü değil.

Radikal çözümlere ve resmî olarak riskli tavırlara hazır değilse ebeveyn, yine yapabileceği hayli tedbirler vardır. En azından cumartesi ve pazar günleri, hiç değilse bir günün yarısı, çocukların İslâmî eğitimine ayrılabilirdi. Mahallenin çocukları her hafta ayrı bir öğrencinin evinde velîlerin tâyin edeceği şuurlu bir veya birkaç öğretmenin eğitim ve terbiyesine teslim edilir.

Bir mahallede beş on velî bir araya gelip imkânlarını birleştirerek çocukları için alternatif çözümler üretebilir. Üretmiyorlarsa, samimi ve gayretli olmadıklarındandır, diğer gerekçeler bahaneden öte bir değer taşımaz. Bireyler olarak bu işlerin üstesinden gelinmiyorsa, cemaatleşerek, eğitimin sancısını duyan insanlar birleşerek bu hayatî meseleye kısmî de olsa çözümler getirebilir. Zâten Allah, kimseye gücünün yettiğinden fazlasını yüklemediğinden, ancak devlet otoritesiyle çözülebilecek ideal ve kesin çözümler de acele olarak beklenmemelidir.

“Müslümanım” diyenlerin genelini bağlayacak şekilde yine de çok şeyler yapılabilir.

BUGÜNKÜ ORTAMDA YAPILABİLECEK ŞEYLER

1- Evler okul olmalıdır. Çocuğun eğitiminden dinimize göre direkt olarak ebeveyn sorumlu olduğundan esas muallim ve mürebbi (öğretmen ve eğitici) anne ve baba olmalı, evler de esas okul haline gelmelidir. Kişilik/karakter eğitimi esas olarak ancak evde ve aile ortamında verilip inşâ edilebileceği gibi; müslümanlık da, ahlâk, sevgi ve samimiyet gibi erdemler de çocuğa mükemmel olarak ancak evde kazandırılabilir. “Koca”, aynı zamanda “hoca” olmalı; evin reisi, liderliğini evde imamlık, muallimlik ve muhtesiblik yaparak da yerine getirmelidir. Çocuğunu canından fazla seven anne, onun cehennemde yanmasına rızâ göstermediğini davranış ve fedâkârlığıyla ispat etmelidir. Çocuğunu cehenneme götüren inanç, düşünce ve eylemlerden koruyacak şekilde onu eğitmenin yollarını bulabilmelidir.

İnançlar, değerler, gelenekler ve iyi alışkanlıklar, daha çok aile içinde kazanılır. Çünkü çocuğun şahsiyetini kazandığı devre, aile içinde geçer. Çağdaş tüm pedagoglar, “altı yaşa kadar çocuğun karakteri nasılsa, ondan sonraki yaşantısında fazla ekleme yapılmadan aynı izler devam eder” görüşünde birleşirler. Bu sebeple, ilk yıllarda-

ki eğitim ve terbiye, hayâtî ve hayat boyu önem taşır.

Evlerde müfredâtı önceden tesbit edilmiş, planlı programlı dersler yapılabilir, kitap okuma saatleri düzenlenebilir. Bu derslerde, çocukların yaş ve seviyelerine göre, öncelikle inanç ve ahlâk eğitimleri, rûhî/psikolojik eğitimleri, zihnî eğitimleri, beden ve sağlık eğitimleri ve giderek cinsî eğitimleri, insan ilişkileri ve iktisâdî eğitimleri verilebilir. Hiç değilse, bu konularda ehil ve güvenilir kişilerin eserleri tâkip edilebilir. Çocuğa fazla bilgi yüklemekten çok, onu kişilikli bir müslüman olarak yetiştirip sevgiye dayalı eğitmek daha önemlidir. Kur'an öğrensın, hâfızlık yapsın diye dinden, Kur'an'dan nefret ettirmek yerine; dinini öncelikle sevsın, Allah, Kur'an ve peygamber sevgisi alsın, âhîret bilincine ve köklü bir imana sahip olsun denmelidir. Temizlik ve âdâb-ı muâşeret, terbiye ve nezâket de ihmal edilmemelidir.

Âile eğitiminde ebeveynin, ağabey ve ablanın tâkip edecekleri belli başlı metotlar olarak şunlar sayılabilir: Örnek olma, uygun örnekler seçip gösterme, güzel çevre seçimi, çevreyi uygun hale getirme ve uygun çevrelerle ilişki kurma, olaylar üzerinde, durumlar ve eşyalarla ilgili ortak gözlem yapma ve yaptırma, çocukları etkin ve özgün düşündürme, pratik zekâ çalışmaları, yaparak ve yaşayarak uygulamalı öğrenme yöntemleri, gerektiğinde ölçü ve sınırları iyi tesbit edilmiş ödüllendirme ve cezalandırma, öğüt verme.

2- Münkerden nehy görevi yapılmalı, çocuk evde karantinaya alınıp, günlük ve haftalık arındırmalardan geçirilmelidir. Okulun, iletişim araçlarının, medyanın, sokağın/çevrenin münkerlerinden çocuklar evde arındırılmalı, gönül ve zihinlerine bulaşmış tortuların atılması sağlanmalıdır. Çocuk eve geldiğinde, yanlış bilgilerden, câhilî kültürden, kötü ahlâktan, çirkin alışkanlıklardan temizlenmelidir; çamurda oynayan çocuğun eve girer girmez temizliği yapıp mikropardan arındırıldığı gibi. Küfür ve şirk başta olmak üzere kötülüklerden, Allah'a isyan sayılacak davranışlardan, yalan ve hayâsızlık gibi her çeşit kötü alışkanlıklardan ve tiryakiliklerin her türünden koruma faâliyetleri yapılmalı, çocukları doğru ve faydalı kaynaklarla temasa geçirmelidir. Okuduğu kitapları, gazeteleri, ko-

nuştuğu arkadaşlarını, terbiye ve eğitim verenleri, seyrettiği filmleri, oynadığı oyunları... kontrol etmeli; gerektiğinde ambargo koymalıdır. Bütün bunları kendi yerine ve daha güzel yapacak Allah korkusunu, ihsan bilincini, tevhid şuurunu gönlüne yerleştirmelidir. Anne ve babalar gecesini gündüzüne katıp, “çocuğumu nasıl müslümanca yetiştirebilirim?” diye planlar, programlar yapmalıdır.

3- Emr-i bi'l-ma'rûf yapılmalı, hakkı tavsiye etmeli ve tevhidî eğitim ve şuur verilmeye çalışılmalıdır. Bütün bunlar mutlaka sevdirilerek yapılmalı; eğer dinden nefret ettirecekse usûl/metod mutlaka değiştirilmeli, dini sevdirmek ve dinî bilgi konusunda mutlaka birinden tâviz verilmesi gerektiğinde sevgiden/sevdirmekten kesinlikle taviz verilmemelidir. Çocuklara özgüven ve güzel ahlâk kazandırılmalıdır.

4- Helâl haram ayırım ve bilincini aşılarken, haram lokmadan uzak şekilde temiz gıdalarla beslemenin eğitimle çok yakın ilişkisi unutulmamalıdır. İsrâfin her çeşidine ve özellikle zaman savurganlığına meyletmeyecek bilinç verilmelidir.

Çocuklarının gıda ihtiyaçlarını karşılamayan ya da tamamen hastalık taşıyan mikroplu pis gıdalarla onları besleyen anne ve babanın suçluluğu kabul edilir de, midelerinden çok daha önemli olan kafa ve gönüllerini aç bırakan veya ondan daha kötüsü, hastalıklı düşünce ve inançlarla doldurulmasına sebep olan ebeveyn suçlu sayılmaz mı? Ebeveynin çocuklarının midesini doldurup kafa ve kalbini ihmali, kapitalistçe bir zulümdür elbet.

Ama şunu da unutmayalım: Nasıl midelerini mikropsuz, zehirsiz gıdalarla, dengeli beslenme kurallarıyla doldurmak zorundaysak; kafalarına ve gönüllerine giden gıdaların da mikroplardan arınmış, çocukları zehirlemeyecek ve dengeli beslenmeyi sağlayacak temel gıdalardan seçmemiz gerekmektedir. Abur cuburla midenin doldurulması gibi, abur cuburların okunması veya seyredilmesi de insanı hasta eder. Bazı ana ve babalar, çocuğuna okul ders kitapları dışında kitap almayı, oyuncak kadar bile önemli görmemekte; çocuğunun tevhidî iman ve ibâdet bilincine sahip olmasını, güzel duygularının

güçlendirilip doğru yönlere kanalizisini lüks saymaktadır. Kendi çocukluğunda kitapla büyümediği için, çocuklarının kitap ihtiyacını umursamamaktadır. Hâlbuki öyle acâyip bir düzen ve ortamda çocuklarımız hayata atılıyor ki, bu devirde okumayanların, canına okuyorlar. Tabii, neyi nasıl okuyacağını bilemeyenler de intihar etmiş oluyor.

5- İslâm'ı sevdirmeli, çok küçük yaştan itibaren Allah sevgisi, Peygamber sevgisi vermeli; her sevgiden önce ve en büyük sevgi olarak. İlâhî emirleri, ibâdetleri niçin yapması gerektiğini anlatmalı, her konuda şuurlandırmaya çalışmalı, okuduğu Kur'an'ın ne olduğunu, ne emirler içerdiğini, anlamını, namaza niçin ihtiyacı bulunduğunu... öğretilip sevdirmeli. Bir yandan cihad sevgisi ve hazırlığı, diğer yandan sanat sevgisi kamçılanmalıdır. Balık avlayıp vermek yerine, balık tutmayı öğretmeli, Allah sevgisi ve belirli yaştan sonra da Allah korkusu ve takvâ bilinci verilmeye çalışılmalıdır. Sorumluluk ve görev şuuru aşılanmalıdır. Kız çocuklara küçük yaşlardan itibaren tesettür ve hayâ bilinci, kız ve erkek çocuklara ibâdet ve özellikle namaz şuuru kazandırılmalı ve bu konuda çok titiz olunmalı.

Günümüzde okullarda öğretilenlerin de, öğretilmesi gereken doğrular olup olmadığı müslümanca değerlendirilmeli, evde yanlışlar tashih edilmeli, küfür ve şirk mikropları bünyede büyüüp yerleşmeden temizlenmelidir. Her akşam, okul, TV, sokak gibi çocuğu etkileyen tüm etkenler ana baba tarafından gözden geçirilmeli, özellikle şirk unsurları en hassas ölçüyle tespit edilip izâle edilmeli, yerine tev-hîdî özellikler geçirilmelidir.

Görüldüğü gibi esas iş, ana ve babaya düşmektedir. Bunun yanında elbette çözüme katkı cinsinden cemaat ve kurumların da büyük sorumlulukları vardır. Demek ki, “çocuğumun eğitimi konusunda ben fazla bir şey yapamam, gücüm ve imkânım yok!” diyemez anne ve baba. Çok şeyler yapılabilir ve yapılmalıdır.

Yeter ki samimi olsun ve gönülden istesin...

ÇOCUK EĞİTİMİNDE DİKKAT EDİLECEK ÖZELLİKLER

Çocuk eğitiminde şu dört şeye özellikle dikkat edilmelidir:

1- Büyükler, çocukları, önemsiz ve anlamaz küçük yerine koymayıp; aksine kendileri empatik davranarak onların seviyesine inmeli, onların eğitimi sırasında çocuk olduklarını daima göz önünde tutmalıdır. Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.s.) “Çocuğu olan, onunla çocuklaşsın.” buyurmuştur.

2- Çocuklara daima uygun bir dille doğru, tutarlı ve yararlı bilgiler verilmelidir. Bu görev, ebeveynin belli başlı dinî ve kültürel konularda bilgili olmalarını gerektirir. Çocuklara, her şeyden önce Allah'ı ve Rasûlünü sevdirep güncel itikadî sapmalardan koruyabilecek tevhidî bir imanî gönüllerine severek nakşedebilmek şarttır. Sonra, şu başlıklar altındaki temel bilgiler verilmelidir:

a- İtikad ve ibâdete dair müslüman için zorunlu bilgiler,

b- Ahlâk ve muâşeret kuralları, edep ve terbiyeyle ilgili hususlar,

c- Kur'an bilgisi; Kur'an' ı okuyabilmesi, sevebilmesi, anlamıyla ilgilenmesi için gerekli bilgiler,

d- Çocuğun gelecekte geçimini sağlayabilmesi için mümkün ve uygun olan bilgiler. Anne-baba, bunları ya bizzat vermeli yahut kendi aslî görevi olan çocuğunu eğitip öğretmek konusunda, kendine bir vekil tutmalı, ehil ve emin kimselere bu ilimleri verdirmelidir.

3- Ebeveyn, çocuklarına her yönüyle örnek olabilecek bir hayatı yaşamaya çalışmalıdır. Aksi halde, sözleriyle telkin etmiş olduklarını davranışlarıyla yalanlamış olurlar. Çocuk da daha çok gördüklerinden, örneklerden etkileneceğinden eğitim başarısız olacak, çocukta da karakter bozuklukları ortaya çıkacaktır.

4- Çocuklara karşı hoşgörüyü, onları şımartacak, serkeşleştirecek bir noktaya kadar götürmek, doğru olmadığı gibi; çocuğun şahsiyetini kazanmasına engel olacak, onu âsîleştirecek veya arsızlaştıracak şekilde katı bir disiplin uygulamak da uygun değildir. Ebeveyn, bu konularda daha çok terğib ve terhib (imrendirip özendirme ile sakındırıp caydırma) yöntemlerini kullanmalıdır.

Her şeyin kolayını, basitini seçen günümüz insanı, görev bilincini yitirmiş, sadece hak ve özgürlüklerinin peşinde sonu gelmeyen koşu içinde yıpranıyor. Müslüman olmanın gereğini düşünmeyen kişi, cennetin ucuz, hatta bedava geleceğini umuyor. Hiçbir bedel ödemediği Allah'ın rızasına tâlip oluyor. Birinin eteğine yapışarak cenneti garantiye almak, çocuğunu başkalarına emânet ederek kolay yoldan yetişmesini beklemek bunun göstergesi. Kendisiyle birlikte ateşten koruması gereken evlâdını başkalarına havâle ederek sorumluluktan kurtulacağını düşünüyor. Canavarın eline teslim edilen kuzu türünden, çocuğunu kimlerin eline bıraktığını bile düşünmüyor.

“Dünyaya gelen her insan, (İslâm) fitrat(ı) üzere doğar; sonra anne ve babası onu yahûdî, hristiyan, mecûsî (farklı bir rivâyete göre veya müşrik) yapar.”^[284] Fitrat, Allah'ın, mahlûkatını, kendisini bilip tanıyacak ve idrâk edecek bir hal, bir kabiliyet üzere yaratmasıdır. “İslâm”, yahut en azından “İslâm’a yatkınlık” anlamı taşır. Fitrat, ruh temizliği, Hakkı benimseme yatkınlığı, olumlu yetenek ve meyiller olarak da tanımlanır. Fitrat hadisindeki “...sonra ebeveyni onu yahûdî, hristiyan... yapar” ifâdesi, çocuklardaki temiz yaratılışın ve iman yatkınlığının çocuk devresinde çeşitli etkilere göre değişmeye elverişli olduğunu, dolayısıyla eğitimin önemini göstermektedir. Hadiste ki bu ifâde, çocuğun İslâm fitratı üzerinde sağlıklı bir yapı sürdürmesinin, ya da fitratı bozulup çeşitli bâtil dinlerle hastalıklı, ârizâlî bir hayatın sebebi olarak sadece anne ve babayı gösteriyor. Çevre şartları denilen şey, aslında ana-babanın oluşturduğu, bilinçli veya bilinçsiz tercih ettiği ortamlardır. Çocuğu yönlendiren okul ve medya da yine ebeveyn tarafından seçilip rızâ gösterilmektedir.

[284] Buhârî, Cenâiz 79, 80, 93; Müslim, Kader 22-25, İman 264

İnsanlığın şirk ve isyan bataklığından doğru yola çekilmesi, vicdanın fitrî saflığına dönüşü, takva ile en güzel olana uyulması, İlahî prensip ve İslâmî rehberliğe ulaştırmak için İslâmî eğitim şarttır.

Cenâb-ı Hak, mazlum kurbanların fecî durumunu ve onların esas sorumlusu olan kendi ana-babalarına yapacakları bedduâları haber veriyor: *“O gün yüzleri ateş içinde kaynayıp çevrilirken: ‘Vah bize! Keşke Allah’a itaat etseydik, Peygamber’e itaat etseydik!’ diyecekler. Yine şöyle diyecekler: ‘Ey Rabbimiz! Doğrusu biz, efendilerimize, beylerimize ve büyüklerimize (ana-babamıza ve diğer büyüklerimize) itaat ettik de onlar bizi dalâlete (yanlış ve sapık yola) götürdüler. Ey Rabbimiz! Onlara (bize verdiğin) azâbın iki katını ver. Ve onları büyük bir lânet ile lânetle (rahmetinden uzaklaştır).”*^[285]

Çocuklarının gıda ihtiyaçlarını karşılamayan ya da tamamen hastalık taşıyan mikroplu pis gıdalarla onları besleyen anne-babanın suçluluğu kabul edilir de, midelerinden çok daha önemli olan kafa ve gönüllerini aç bırakan veya ondan daha kötüsü, hastalıklı düşünce ve inançlarla doldurulmasına sebep olan ebeveyn suçlu sayılmaz mı?

Hadis-i şerifte güzel isim ve iyi terbiye, çocuğun babası üzerindeki hakları arasında zikredilir.^[286] Çocuğun en mükemmel şekilde yetişmesi, ihtiyaç duyduğu bütün insanî ve ahlâkî faziletleri, sosyal kural ve davranışları, hepsinden önemlisi tevhidî inanç ve İslâmî değerleri öğrenmesi ve yaşaması, ruh ve beden bakımından sağlıklı, bilgili ve faziletli, ayrıca meslek ve hüner sahibi olabilmesi için ana-babanın tüm imkânlarını kullanarak gayret sarfetmeleri gerekir. Çocuğun hem dünya hem de âhiret mutluluğunu hedef alan böyle bir terbiye, Hz. Peygamberimiz tarafından ana-babanın çocuğuna bırakacağı “en güzel miras” olarak nitelendirilmiştir.^[287]

İslâm’ın aile anlayışında, normal şartlarda kadının başlıca görev ve meşguliyet alanı evidir. Bu durum, prensip olarak çocukların

[285] 33/Ahzâb, 66-68

[286] Bak. İbn Mâce, Edeb 3

[287] Tirmizi, Birr 33

ihmal edilmesini büyük ölçüde önlemektedir. Çocuklara sevgi ve yetiştirme yönünden daha fazla vakit ayırması gereken anne olmakla birlikte, babanın sorumluluğu da, anneden daha az değildir. Baba, çocuklarının ve onların müslümanca yetişmesinin; işinden ve dünyevî meşguliyetlerinden çok daha önemli olduğunu davranışlarıyla ispatlamalıdır.

Okuduğu kitapları, gazeteleri, konuştuğu arkadaşlarını, terbiye ve eğitim verenleri, seyrettiği filmleri, oynadığı oyunları... kontrol etmeli; gerektiğinde ambargo koymalıdır. Bütün bunları kendi yerine ve daha güzel yapacak Allah korkusunu, ihsan bilincini, tevhid şuurunu gönlüne yerleştirmelidir. Gecelerini gündüzüne katıp, “çocuğumu nasıl müslümanca yetiştirebilirim?” diye planlar, programlar yapmalıdır.

Çocuk, çocukluk yapıp elini ateşe atsa, sobayı ellemeye kalksa elbette engeller anne-baba; ille de yanmak istese, kendi haline bırakmaz, müsaade etmez, gerekirse, yanmasın diye, şefkatle tokatlar onu. Çünkü o, neyi yapınca, nasıl davranınca yatacağını bilemez.

Biraz büyüyünce, yine çocukluğun daniskasını yaparken, cehennem ateşine elini uzatıp çevresinin teşviki ve kendi arzusuyla kendini ebedî alevlerin içine atarken ana-baba seyirci kalamaz. Hele hele bu yanma olayına yardımcı olması, hiçbir şeyle izah edilemez. Evlâdını seven ana-baba, çocuğunun cehenneme doğru yuvarlanmasına göz yummaz.

Teslim etmez kâfirlerin ve küfrün eline en kıymetli varlığını. Sahip çıkar İlâhî emânete, birinci işi o olur, her şeyden önce gelir onları müslümanca yetiştirmek. Çok küçük yaştan itibaren Allah sevgisi, Peygamber sevgisi verir; her sevgiden önce ve en büyük sevgi olarak. İlâhî emirleri, ibâdetleri niçin yapması gerektiğini anlatır, her konuda şuurlandırmaya çalışır, okuduğu Kur'an'ın ne olduğunu, ne emirler içerdiğini, anlamını, namaza niçin ihtiyacı bulunduğunu... öğretir ve sevdirebilir ona. Her konuda çeşit çeşit güzel kitaplar yazılıyor, nice konular araştırılarak hazır lokma haline getirilip kitap, dergi, CD diye sunuluyor. Evlât terbiyesi, çocuk eğitimi konusunda da onlarca kitap

var; sorumlu ebeveyn alıp okur, nasıl terbiyeyi emrediyor İslâm, öğrenir, tatbik etmeye çalışır.

Yüce Peygamberimiz “Hiç bir baba, çocuğuna güzel terbiyeden daha üstün bir şey bağışlayamaz, bırakamaz” diyor. Eğitim konusunda en önemli görev anne ve babalara düşmektedir. Çünkü çocuklarından direkt sorumlu tutulacaklar onlardır. Çocuklar, ebeveynlere emânet edilen varlıklardır. Fıtratlarını bozduurmamak, onları cehennem ateşinden korumak, yarınlara müslümanca hazırlamak, tüm şeytânî tuzaklara ve mânevî hastalıklara karşı, koruyucu aşılar yapmak önce ebeveynin görev alanı ve sorumluluğundadır. Câhiliyye döneminde küçük yaşlarda kızlarını diri diri toprağa gömen insanlardan daha fecisini mi yapıyor ebeveynler dersiniz? Onlar, çocuklarının sadece dünya hayatlarını mahvediyorlardı; Çağdaş ana-baba ise âhîretini. Onlar sadece kız çocuklarını öldürüyorlardı; şimdiki ebeveyn, kız-erkek hepsini. Onlar o çağdaki âdetlere göre kuma gömüyorlardı; şimdiki ise daha çağdaşça, televizyona, sokaklara, okullara, kitaplara veya kitapsızlıklara, çağdaş tanrı taslaklarına kurban ediyor çocuklarını.

Çocuklarımızı sevmek ve onların geleceğini düşünmek, dünyadaki vazifelerimizin en güzelidir. Çocuklar, büyüklerin yaşama sevincidir, umutlarıdır, gelecekleridir. Unutmayalım ki sevgi bedel ister, fedâkârlık ister. Anne ve babaya emânet edilen varlıkların her yönden yetişmesi emânet edilenlerin sorumluluğundadır. Öğretmenleri, kitapları, çevreyi seçmek, kendi görevinde onlardan yardım beklemek, asli görevi bir süre için vekillere devretmektir. Unutmamalıyız ki, hiç bir kişi ve kurum, anne babanın yerini tutamaz. Herkes istiyor ki, “filan hoca, filan kuruluş benim çocuğumu eğitsin, yetiştirsin, ben de maddî masrafları karşılayayım. Emâneti başkasına devrederek zahmetsizce sorumluluğumdan kurtulayım. Ben işimle gücümle uğraşırken başkalarının yetiştireceği çocuğumdan dünyada ve âhîrette faydalanaayım.” Ana-babalık, çocuğun dünyevî, maddî ihtiyaçlarının karşılanması olarak görülmektedir. Eğitim ve yetiştirmede de dünyevi ölçüler ön plandadır. Çocuğun karnının doyurulması yeterlidir. Kafasını ve kalbini başkaları doldurabilir. Hatta neyle doldurulduğunu araştırmak; uğraşmayı, direkt ilgiyi istediğinden o

da yapılmaz. Bu kadar iş-güç arasında çocukla nasıl uğraşsın? Bu mantık, ucuzcu mantıktır, materyalist mantıktır. Sorumluluk bilinci değil; sorumsuzluk ve görev kaçkınlığı sırtıtmaktadır bu anlayışta.

Okullardan şikâyetçiyiz. Okulların câhilî eğitim verdiğinin, ders kitaplarının eksik ve yanlışlıklarının farkındayız. Ama yeterli alternatifler üretmiyoruz, imkânsızlıktan değil, isteksizlikten. Çünkü imanı olanın imkânı da vardır. Müslüman, çevre şartlarını aşamayan, zamanın çocuğu, şartların mahkûmu değildir, olamaz. Samimi ise, mutlaka alternatifler bulacak, kendisi gibi düşünen insanlarla bu konuda da yardımlaşacaktır.

Hız. Âişe'ler, Ümmü Seleme'ler, Fâtıma ve Zeyneb'ler nerede, hangi okulda yetişti? Onların önce babaları, sonra kocaları hocaları idi. Eski âlimlerin biyografilerini öğrendiğimizde, hemen hepsinin ilk hocalarının babaları olduğunu görüyoruz.

Çocukla en fazla meşgul olacak olan anne olduğundan, ilk ve en önemli terbiyeci, eğitimci annedir. Çocuğa doğru yolu gösteren, Rabbini tanıtacak, dinini sevdirecek olan önce anne, sonra babadır. Bu büyük görevleri yerine getirecek olanların, önce kendilerini iyi yetiştirmiş olmaları gerekmektedir. Kendini ıslah edemeyen başkasını ıslah edemez. Kendisi doğru olmayanın gölgesi de doğru olmaz. Yüzme bilmeyen, başkasını boğulmaktan kurtaramaz. Kendi eteği tutuşmuş bir itfaiyeci, başkasını yangından çekip çıkaramaz. Eğitim, çok yönlü ehliyet ve uzmanlık isteyen girift bir konu olduğundan, İslâm'ı ve naklî ilimleri ana hatlarıyla bilmek bile yetmemekte, içinde yaşanılan toplumu da çok iyi tanımak, sevgi ve müsâmahayı, sabrı ve tedricîliği, eğitim metotlarını, insan ve çocuk psikolojisini, pedagojiyi, yani çocuk eğitim ve terbiyesini temel düzeyde de olsa bilen ve uygulayabilen bir seviye gerektirmektedir. Evler, sadece çocukların değil; anne ve babanın da okuludur. Ama ana-babaları yetiştiren ehil ve emin yerlere büyük ihtiyaç vardır. Müslüman cemaat ve teşkilâtlara düşen önemli bir görev, çocuklardan önce ana-babaları yetiştirmek olmalıdır. Evlilik ve ana-baba okulları açmalı, geliştirmelidirler. Eğer baba evinde ve evlilik öncesinde anne adayı, kendini yeterince yetiştirmediyse, evlilikten sonra sorumluluk kocaya âittir. Zarûri olan

hususları ya bizzat kocası öğretecek, ya da öğrenmesine imkân ve fırsatlar oluşturacaktır.

İnsanları Allah'ın dininden uzaklaştırıp kendi sapık anlayışlarını topluma dayatan câhiliyyenin hâkimiyetinde, onların yönlendirilmesine açık kurumlar ve hantal yapılanmalar yerine; ciddi, özgür ve özgün alternatifler oluşturmak gerekmektedir.

KADININ EN SAYGIN, EN MÜBAREK KONUMU; ANNELİK

Dinimiz ve fitratımız anneye çok büyük bir yer vermiştir. Normal olarak erkeğin, kadına göre bazı konularda önceliği olduğu halde, annenin babadan daha öncelikli ve daha faziletli olduğunun sırrı buradadır. Kadın, erkeği faziletçe geçmek istiyorsa, anne olmalıdır. Yalnız, unutulmamalıdır ki, anne olmak, sadece çocuk dünyaya getirmekle olmaz. Çocuğuna sahip çıkmakla, onu güzelce yetiştirmekle annelik tamamlanmış olur. Babanın hakkı, dinimizde “bir” iken; annenin hakkı “üç”tür. Cennet, babaların değil; annelerin ayakları altına serilmiştir.

Annelikle ilgili olarak, günümüzde giderek artan çalışan kadının, ne kadar annelik yapabildiği ve yapabileceği sorusu da önemlidir. Anne işte, çocuk kreşte. Hiçbir mamanın anne sütünün yerini tutamadığı gibi, hiçbir bakıcı da annenin yerini asla tutamaz. Hiçbir çocuk okulu, adına anaokulu da dense, ananın evdeki okulunun benzeri olamaz. Kendi evlâdını anne ve babası kadar kimse sevemeyeceği, dünya ve âhiret geleceğini düşünemeyeceği için de, anne ve baba gibi hoca ve öğretmen de bulunamaz. Öyleyse, haydi evlerimizi kurs, mektep, okul ve mescid yapmaya!

MÜSLÜMAN HANIMLARIN TESETTÜRÜ

Tesettür konusunda çeşitli âyetlerde hükümler vardır.^[288] Müslüman hanımın başörtüsüyle birlikte dış kıyafetinin temel özellikleri şunlardır: Müslüman bir kadının yabancı erkeklere ve müslüman olmayan bayanlara karşı yüzü, bileklere kadar elleri dışında vücudunun tamamını avrettir, örtmeleri gerekir. Hanımların, ev dışında veya yabancı erkeklerin yanında normal ev içi elbisesinin üstüne bir dış elbise daha giymeleri gerekir. Âyetle şöyle buyrulur: *“Ey Peygamber! Eşlerine, kızlarına ve mü'minlerin kadınlarına dış elbiselerinden üstlerine giymelerini söyle. Bu onların tanınıp, kendilerine sarkıntılık edilmemesi için daha uygundur. Allah çok bağışlayan ve çok merhamet edendir.”*^[289]

Örtünün sık dokunmuş ve altını göstermeyen kalınlıkta olması gerekir. Cildin rengini gösterecek derecede ince olan elbise ile avret yeri örtülmüş sayılmaz. Elbise şeffaf ve çok ince olmamasına rağmen uzuvları belli edecek şekilde darsa ve organların şeklini ortaya koyarsa yine tesettür gerçekleşmemiş olur. Giyilen kıyafetin, örtünen başörtüsünün, erkeklerin dikkatini çekecek şekillerde olmaması, cinsel câzibeyi ortaya çıkarmaması gerekmektedir. (O yüzden şekil ve renk olarak sade, daha çok koyu -siyah- renkte giysi ve örtü, yirminci asra kadar bütün dünya müslümanlarının riâyet ettiği ölçü kabul edilmiştir.)

Kim ne yorum yaparsa yapsın; başörtüsü Kur'an'ın emridir: *“Mü'min hanımlara söyle: Gözlerini korusunlar, nâmus ve iffetlerini*

[288] Tesettür (Örtü ve Örtünmek) Konusunda Âyet-i Kerimeler:

- a- Maddî Örtü ve Takvâ Örtüsü: 7/A'râf, 26, 32; 16/Nahl, 5, 81.
- b- Kadınların Örtünmesi: 24/Nûr, 31, 60; 33/Ahzâb, 59.
- c- Kadınlarda Örtünme Şekli: 24/Nûr, 31; 33/Ahzâb, 59.
- d- Sûs Yerlerini Göstermenin Haram Olmadığı Kimseler (Nâmahrem Olmayan Kimseler: 24/Nûr, 31.
- e- Baş Örtüsü: 24/Nûr, 31.
- f- Örtünen Erkek ve Kadınların Mükâfâtı: 33/Ahzâb, 35.
- g- Namazda Güzel Elbiseler Giymek: 7/A'râf, 31.
- h- Süslenmek: 7/A'râf, 32; 16/Nahl, 14.
- i- Kadınların Süslenmesi: 43/Zuhuf, 18.
- j- Cennet Süsü: 18/Kehf, 31; 22/Hacc, 23; 76/İnsan, 15-16, 21

[289] 33/Ahzâb, 59

muḥâfaza etsinler. Görünen kısmı müstesnâ olmak üzere, ziynetlerini (süslerini ve süs taktıkları organlarını) teşhir etmesinler. Başörtülerini, yakalarının üzerine (kadar) örtünler...’^[290] Başörtüsü teferruat değildir. Allah’ın Kur’an’da emrettiği bir farz teferruat, ayrıntı kabul edilemez. Bu mantık(sızlık)la, eğer başı örtmek teferruat ise, meselâ göğsü örtmek de teferruatır; çünkü o da aynı şekilde farzdır. Başörtüsü, çarpık yorumlarla önemsiz ve hizmet(!) için tâviz verilecek basitlikte görülemez, olmazsa da olur denilecek bir husus kabul edilemez.

Müslüman hanım, Ahzâb sûresi 59. âyete göre sadece vücudunu ve başını örtmekle emrolunmamış, aynı zamanda yabancı erkeklerden eziyet görmeyecek ölçüde ve iffetli olduklarını gösterecek biçimde cilbab (çekici olmayan ve baştan ayağa örten geniş ve kalın bir dış giysi) ile örtüneceklerdir. Bu özellik, başörtüsünün şeklini de, başörtüsü dışında dış giyimin nasıl olması gerektiğini ve bunun hikmetlerini de içermektedir. Vücudu örttüğü halde dış giysinin (cilbabın) içindeki bol elbise, -cilbabsız olarak- nasıl dışarıda tesettür için yeterli görülüyorsa, aynı şekilde elbise desenlerinden daha çekici, allı güllü, bol süslü eşarplar ve kadını câzip gösteren kıyafetlerin de tesettürdeki temel espri ve hikmeti taşımayacağı bilinmelidir.

Bilindiği gibi, Nur sûresi 31. âyeti, kadınlara -istisnâ edilen şahıslar dışında- hiçbir erkeğe ziynetlerini göstermemelerini emretmekte. Ziynet, kadını güzel gösteren saç, makyaj, parfüm, takı, mücevherât ve elbise gibi şeyleri içine almaktadır.

Güzel kokudan (parfümden) kaçınmak şarttır: “*Bir kadın, güzel koku sürerek bir topluluktan geçer, onlar da ‘onun kokusu şöyle şöyleydi’ diye konuşurlar. Böyle (koku sürünmesi ve) söylenmesi çirkindir.*”^[291] Konuşurken ciddî olma mecbûriyeti vardır: “*...Eğer (Allah’tan) korkuyorsanız, (yabancı erkeklere karşı) çekici bir edâ ile konuşmayın; sonra kalbinde hastalık bulunan kimse ümide kapı-*

[290] 24/Nûr, 31

[291] Ebû Dâvud, hadis no: 351

lır...’’[292] Müslüman hanımın davranışı, yürüyüşü ağırbaşlı olmalı, dişiliğini, cinselliğini öne çıkarmamalıdır: “... Gizlemekte oldukları ziynetleri anlaşılsın diye, ayaklarını yere vurmasınlar (dikkatleri üzerlerine çekecek şekilde yürümesinler).’’[293]

Tesettürdeki gâye ve hikmet, ulemânın ittifakı ve ümmetin icmâi ile, kadının yabancı erkeklerle karşı cinsî câzibesini gizlemektir. O yüzden, kadının bileğindeki altın bileziğin gözükmemesine izin vermemen din, kadını daha süslü gösteren bir eşyanın, bir aksesuar veya başörtüsü ya da giysinin kullanımına da izin vermez. Nûr Sûresi, 31. âyet, kadının yabancı erkeklerle ziynetlerini/süslerini (ve ziynet yerlerini) göstermesini yasaklar. Hâlbuki şimdiki başörtülerin ve dış giysilerin büyük oranda ziynet/süs unsuru olması, aranacak ilk vasıf sayılabiliyor, ziyneti örtmesi gereken şeyin kendisi tümüyle ziynet özelliğine uyuyorsa bu nasıl tesettür olabilir? Tuz yiyeceği kokmaktan korur; tuz kokarsa o yiyeceğin hali ne olur?

Başörtüsü, mü’min hanımlara sadece üniversitede farz olmamakta, bülûğa erdiği andan itibaren farz olmaktadır. Ayrıca üniversite gibi resmî kurumlarda ve erkeklerle kızların karma eğitim yaptıkları ya da içli dışlı oldukları yerde sadece başörtüsü değildir farz olan; onu tamamlayan diğer giysiler ve cinsî özellik ve câzibelerin tümünden arınmış, fitne ortamına hiç yer vermeyecek davranışlar da şarttır.

Müslüman bayan, erkeklerin de bulunduğu sosyal hareketlere katılır veya yabancı erkeklerle meşrû ölçüler içinde konuşurken, her şeyden önce dişiliğiyle değil; kişiliğiyle bulunmalıdır. Bir kadın için, sosyal hayatta tesettür her şey değil; bir şeydir. Onsuz olmaz ama, onunla da her şey tamamlanmış değildir. Kahkaha gibi aşırı ve sesli gülme, yabancı erkeklerle şakalaşma, gereksiz samimi tavırlar, kadınsı işveler, yapmacık edâ ve sesin güzelleştirilmesi için doğal olmayan çabalar vb. iffetli müslüman bir hanıma yakışmayacak ve müslümanlarca yadırganacak ya da farklı gözle değerlendirilecek her türlü tavırdan kaçınılması gerekir. Müslüman hanımın bu ölçülere

[292] 33/Ahzâb, 32

[293] 24/Nûr, 31

riâyet etmeden sosyal hayatta yer alması ya da erkeklerle konuşması, hem kendine, hem dâvâsına, hem tesettürlü hanımlara, hem İslâm'a ve hem de müslüman kadınların toplumda müslümanca yer etmesi için gereken ortamın ve örfün oluşması önündeki zincirlerin kırılma çabalarına çok büyük zararlar verecektir.

Bugün çarşıda, pazarda, tezgâhta, masa ve kasa başında, başörtülü bayanların "örtülü çıplak" diye tanımlanabilecek başörtülü yozlaşmanın görüntülerini de şöyle özetleyelim: Çarşaf ya da bol ve uzun pardösü benzeri bir dış giysinin tamamlamadığı bir kıyâfet. Dış giysi cinsinden bir şey olmaksızın sadece başörtü, altına etek veya pantolon, üstüne bluz, elbise cinsinden bir şey giyerek çarşı pazarda dolaşma veya işyerlerinde ya da okullarda bu kıyafetle yabancı erkeklerle (iş arkadaşlarına, sınıf arkadaşlarına, müşterilere...) gözükmek.

Yasak savma cinsinden bile kabul edilemeyecek tarzda, çok ince veya çok kısa ya da çok dar pardösümsü bir dış giysi.

Başörtünün altından sırttan çirkinlik: Yüzde makyaj, dudaklarda ruj, yanaklarda allık, gözlerde boya ve hatta başörtüsünün rengine uygun özel lens, kaşlarda inceltme ve vücutta ağır parfüm kokusu gibi acâyiplikler.

Ev hanımı veya ev kızı olmadıkları imajını her haliyle yansıtmaya çalışarak entel takılan genç bayanların önemli bir kesiminin çarşıda, okulda, işte... başörtülü mankenlere benzeme gayreti. Üstü kapalı altı havalı, uygunsuz etek üstü türban, altta dar kot pantolon üstte başörtüsü, bacakları açık ama başı kapalı tipler; Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu dedirtecek şekilde, altı kaval üstü şişhane görüntüsü...

Süslü kubbesi olan bir câminin alt katının tapınak olarak kullanıma açılması gibi bir şey. Başında sarık, ayağında mayo olan imam kıyâfeti ne ise onun gibi. Ne var bunda demeyin, sarıklı imamın giydiği mayonun HaŞeMa yani, Hakiki Şeriat Mayosu değil; Batılıların giydiği cinsten iki parmaklık mayo olduğunu düşünün. Sakallı ve başında sarığı olan genç bir imamın sosyete plajında bakınarak

gezinmesi ne ise, aynı ve belki daha ağır değil midir, çarşı ve pazarda (hâl diliyle “şışt, baksana bana!” diye konuşan giysi içinde) kendine baktırarak gezinen başörtülü kız.

İkişer kelimelik kısa tanımlarla özetlersek: “Başörtülü açıklık”; “örtülü çıplaklık”; “tesettürsüz örtü.” Şunlar da üçer kelimelik: “Cilâ-lı baş devri”; “cennetle cehennem koalisyonu”; “sulandırılmış İslâm’ın görüntüsü”; “zakkum aşılınmış çiçek”; “zehir karıştırılmış bal.”

Peygamberimiz (s.a.s.)’in “giyinik olduğu halde çıplak gibi görünen kadınları, Cehennem ehlinde” saymasının^[294] sebebi üzerinde düşünülüyor mu dersiniz? Hz. Peygamber, bunların Cennete giremeyeceği gibi, Cennetin kokusunu dahi alamayacağını belirtmiştir. Kimdir bu örtülü çıplaklar? Bunlar şeriatın koyduğu ölçülere uymayan, yani ince, dar ve uzuvları gösteren elbiseler giyen ya da vücudunda örtmesi gereken yerleri örtmeyen kadınlardır. Kadınların bu şekilde giyinmesi, küçük günahlardan olsaydı, Hz. Peygamber, onları Cehennem ehlinde saymaz, Cennetin kokusunu dahi alamayacaklarını söylemezdi. Farzedelim ki, sözkonusu şekilde giyinmek, küçük günahlardandır. Bu durumda küçük günahlarda ısrar etmenin, günahı büyüteceğini bilmiyorlar mı? Bilinmelidir ki, “sürekli yapılan hiçbir günah, küçük; tevbe edilen hiçbir günah da büyük değildir.”

Tesettür, kadının kimliğini öne çıkaran bir onurdur. Müslüman hanımın, toplumda dişiliğiyle değil, kişiliğiyle yer edinmesini sağlayan, kadının sömürülmesine ve eziyet edilmesine karşı, koruyucu bir kalkandır. Kadının teniyle, derisiyle değil; insanî özellikleriyle topluma katılma arzusudur. Bir bilinçtir, bir cihaddır, bir ibâdettir tesettür. İzzetine, iffetine, şeref ve namusuna düşkün müslüman kızlarımızın bu erdemi bazı iki ayaklı şeytanların gözüne batıyor. Hanımların dişiliğiyle değil; kişiliğiyle toplumda yer alma isteklerine karşı kırmızı başörtüsü görmüş boğa gibi saldırarak yer arıyorlar. İslâmî örtünme iman âlâmetidir. Ruhumuz gibi vücudumuz üzerinde de Allah’ın hâkimiyetini kabul edişin belgesi olan bir ibâdettir. Örtünme, çağımızın zulüm egemenliğine karşı kadınının cihadı, örtü de gerçek özgür-

[294] Müslim, Libâs 125, hadis no: 2128

l k bayrağıdır. Materyalist modern insan; imajı, vitrini, kaportayı, yani madde cinsinden ve göz boyayacak şeyleri  z n yerine koydu. Bunun kadın açısından durumu da  u: Fark edilip be enilmek isteyen bir kadın; teniyle, çekici kıy fetiyle, di ili iyle bunu gerçekleştiren, toplumda bu özelliklerle yer edinecektir.

 nsan  erdemlerle, hizmet ve hayırlı çalışmalarla kendini ispatlamak, ancak kulluk  uuruyla, ölüm kimliğiyle ve gerçekten h r kadınlar için söz konusu olabilir. Kadın edilgenlikten, sömürüden, met la maktan, nesnele mekten, kendi nefesine köle olmaktan veya kendi nefesine köle olanlara kölelikten kurtulmak ve erkek egemen dünyada hak ettiği saygın yeri almak istiyorsa, bunun yolunun kesinlikle tesettürden, hicaptan, Allah korkusuna dayalı bir ya ayı tan, ölümü bir aileden geçtiğini unutmamalıdır. Kadının huzur ve mutluluğuna giden yol,  ar ı ve pazardan geçmemektedir. Sokakta bulunanlar veya bulunduğu sanılanlar, yine bir sokakta kaybedilecek şeylerdir. O olmadan tesettürün de olmayacağı, ama sadece kendisiyle için bitmedi i bir başlangıç olan ba  t c  başörtüsü, di ili in örtülmesi olarak görüleceği yerde, di ili i  ne çıkarmanın çarpık bir aracı haline d( n)  m   e, artık tesettürün bir c z  bile olmayan bu bez parçasını başına koyan örtülü  ıplak, Allah'ın değil; hevâsının/ hevesinin, ins ve cin  eytanlarının kulu olmuştur.

Sa duyu sahibi her insanın kabul edeceği gibi, ölüm'ın istediği gibi  rt nmemek ve bunun sonucunda karşı tarafı tahrik etmek bir eziyettir. Bayanlara yönelik cinsel tâciz elbette bir eziyettir, zulümdür; ama buna sebep olan cinsel tahrik de erkeklere yönelik bir eziyet ve zulümdür. Ölüm'ın istediği gibi tesettüre, hayâ ve edebe, takvâ giysisine  zen göstermeden toplum içine çıkan bayanlar, özellikle nâmuslu müslüman erkeklere yönelik bir eziyet yapmakta, onların vebalini almakta, günahlarına vesile olmaktadır. Gereği gibi tesettür ve edep içinde olmayan bayanlar, kendilerini ister istemez gören erkeklerin haklarını gasp etmektedirler; en doğal hakları olan namuslu olma, Allah'a kulluk yapma, haram i lemeden yaşama hakkını  i nemektedirler. O yüzden tesettüre ve hay ya tam dikkat etmeyen bayan, kendisine g z kt   tüm erkekleri taciz ederek kul hakkı suçu işlemektedir.

Örtü bir kalkan oluyor. Karşı tarafı tahrik edecek unsurları perdeliyor. Karşı tarafa karşı caydırıcı bir özellik taşıyor. Ve örtülü bir kadın böylece çok yönlü bir eziyetten de kurtuluyor. Tâciz gibi eziyetlerden, çirkin bakış ve düşüncelerden, teklif ve sataşmalardan korunmak isteyen bir bayanın şöyle düşünmesi gerekir: “Başkasının bana cinsel tâcizde bulunmasını istemiyorsam, bana ait güzellikleri allayıp pullayarak teşhir etmemeliyim. Tahrik ederek başkalarının bana cinsî tâciz yapmasına sebep olacak duygularını kabartmamalıyım.” Halk da, bu konuda biraz kabaca şöyle şey eder: “Şey, şeyini şey yapmazsa, şey de şey yapmaz.”

Örtünmeden amaç korumak ve korunmaktır. Görüntü ile harekete geçen söz dinlemez erkek duygularına karşı yine erkeği koruyoruz. Tabii dolayısıyla erkeğin tahrik olup saldırmasına karşı kadın kendini de koruyor. Örtü, erkeğe İlâhî sınırları hatırlatma ve onun günaha girmesine engel olma fonksiyonunu yerine getirir. Erkeğin içindeki söz dinlemez duygular, örtü karşısında sessiz kalıp tahrik olmadan yuvalarına dönerler. Örtü erkeği kötü düşünceden korurken, kadını da kötü düşüncenin fiile dönüşmesinden korur. Yani örtü, kadını ve erkeği günahlardan, şeytanî dürtülerden, fitnelerden, dolayısıyla cehennemden korur.

Günümüzde cilbâb, yani pardösü benzeri dış elbise önemsenmez hale geldiği gibi, “başörtüsü zulumu” farklı bir tepkiyi aşırılaştırdı; tesettür denince sadece başörtüsü akla gelmeye başladı. Bazı genç bayanlar da sadece başörtüsüyle yetinmeye başladı. Giderek artan bir ucûbe olarak boneli, başörtülü, fakat makyajlı; başörtülü, ama eteği dizlerine kadar yırtmaçlı; başörtülü fakat üstünde sadece tişörtlü-etekli kıyafetler boy göstermeye başladı. İslâm kadınının sadece tesettürü bile yeterli görmesi mümkün değilken, yani aynı zamanda takvâ elbisesi olan iffet, hayâ, saygın kişilik özelliklerini kuşanmak; tavır, yürüyüş, konuşma, gülme, aşırı serbest hareket vb. davranışlarda fitne unsuru olabilecek tüm hususlardan sakınmak mecbûriyetinde olduğu halde, sadece giysi olarak tesettür konusu bile uygulamada büyük çapta dejenereye uğramaya başladı. Kala kala sadece bir başörtüsü kaldı; o da zora gelince, sözelimi üniversite uğruna, öğretmenlik vb. amaçlar için çıkarılabilecek; pazarlık ve tâviz konusu

olabilecek; türbanla, şapkaıyla, perukla... değiştirilebilecek bir ucuzluğa düştü. “Artık televizyonlarda ve halka açık salonlarda tesettür defileleri yapılıyor” deyin, gerisini onlar anlar” diyecek Bekri Mustafa’lara kaldı iş. Biraz alaylı, biraz da gerçeğin düşmanları tarafından müslümanların yüzüne tokat gibi vurulması kabilinden, boyalı basın buna “çeyrek tesettür” adını taktı. “Tesettür ya vardır, ya yoktur; bunun yarımı, çeyreği, ekmekarası olur mu?” demeyin, uygulamaya bakarsanız oluyormuş...

Başörtüsü, bir aksesuar gibi değerlendiriliyor bazı kızlarımızın gözünde. Kadınsı çekiciliği yabancılar karşısında en aza indirmesi gereken tesettür, bir moda olarak düşünülüyor artık. “Tesettür(!) defilesi” denilen ucubeler, bir taraftan talebe/isteğe cevap verirken, daha çok da arzı körüklüyor. Dışarıya çıkarken erkek bakışlarını üzerine çekmemeye gayret etmesi gereken müslüman bayan, -kocasının karşısında belki bu kadar süslenip kıyâfetine özen göstermezken- en az yarım saat ayna karşısında kendine çeki düzen vermeye çabılıyor, başörtüsünün rengine uygun olmayan pardösü ve ayakkabıyı giysiden saymıyor... Akşam olunca da evinde, Filistin’li kızların dramını, Irak’taki kadınlara yapılan zulmü gözünden yaşlar akıtarak seyrediyor.

Bütün bunlar, câhil bırakılmış ve okullar başta olmak üzere düzen ve onun tüm kurumlarıyla, gayr-ı İslâmî çevre şartlarıyla yozlaştırılıp bilinçsizleştirilen, çok kimliklileştirilen/kimliksizleştirilen, Batının ve bâtılın değersiz değerlerine özendirilmeye çalışılan toplum kurbanı şuursuz müslüman kızlarımıza kızmamıza ve suçu sadece onlara yüklememize sebep olmamalı. Zaten onlar da erkeklerin aynası, elmanın diğer yarısı. Müslüman erkeklerdeki dünyevîleşme, takvâyı hatta haram-helâl sınırlarını geri planlara atmayı dışarıdan hemen tespit etmek mümkün olmuyor; eğer kadındaki tesettür gibi dıştan hemen belli olan bir ölçüt olsaydı veya varsa, hemen bu diğer yarımda da benzer dejenerasyon aynı oranda sergilenecektir. Zaten bu bayanların da çoğu, bu çeşit şuursuz müslümanların eşleri, kızları, kardeşleri değil mi?

Bunlara kızmaktan, hatta acıtmaktan da önce, kadın ve erkek he-

pimize bu yozlaşmanın sebeplerini doğru teşhis edip çareler üretmek için gece gündüz çalışmamız, fedâkârlıklarda bulunmamız, güzel örnek olmamız, fesat ortamını salâh ortamına çevirmek ve insanları ıslah için hilâfet görevimizi yerine getirme gayretiyle ha bire koşturmamız gerekiyor.

Eğer başörtülüler, gerçekten Allah rızâsı için ve O'nun emri olduğundan dolayı başörtüsü örtüyorlarsa, Peygamber ihtarları; moda-
dan, yabancı erkekler tarafından beğenilme arzusundan ve hevâya uymaktan, şeytanı ve şeytanlaşanları râzı etme çabasından daha etkili olacaktır. O yüzden insanımıza, özellikle başörtülü tesettürlülere şu hadis-i şerifleri hatırlatalım:

“Cehennemliklerden kendilerini dünyada henüz görmediğim iki grup vardır: Biri, sığır kuyrukları gibi kırbaçlarla (coplarla) insanları döven bir topluluk. Diğeri, giyinmiş oldukları halde çıplak görünen (örtülü çıplak) ve öteki kadınları kendileri gibi giyinmeye zorlayan ve başları deve hörgücüne benzeyen kadınlardır. İşte bu kadınlar cennete giremedikleri gibi, şu kadar uzak mesâfeden hissedilen kokusunu bile alamazlar.”^[295]

“Ümmetimin son zamanlarında açık ve çıplak kadınlar bulunacaktır. Başlarındaki saçlarının kıvrımları develerin hörgücü gibi olacaktır. Siz onları lânetleyin. Çünkü onlar mel'un kadınlardır.”^[296]

“Rasûlullah (s.a.s.), hafif bir elbise giyip tamamen vücut hatlarını örtmeyen kadınlara *“Onlar adı örtülü ama gerçekten çıplaktırlar”* buyurmuştur.^[297]

“Kadın, örtülmesi gereken avrettir. Dışarı çıktığı zaman şeytan ona gözünü diker.”^[298]

[295] Müslim, Cennet 52, 53, h. no: 2857, Libâs 125, hadis no: 2128

[296] Taberânî, Mu'cemu's-Sağır

[297] Süyûtî, Tenvîru'l-Havâlif, c. 3, s. 103

[298] Tirmizî, Radâ 18

Âişe (r.a.)’den rivâyete göre, bir gün Ebû Bekir (r.a.)’in kızı Esmâ (ki, Peygamberimiz’in baldızıdır) ince bir elbise ile Allah Rasûlü’nün huzuruna girmişti. Rasûlullah (s.a.s.) ondan yüzünü çevirdi ve şöyle buyurdu: *“Ey Esmâ! Şüphesiz kadın ergenlik çağına ulaşınca, onun şu ve şu yerlerinden başkasının görünmesi uygun değildir.”* Hz. Peygamber bunu söylerken yüzüne ve avuçlarına işaret etmişti.”^[299] Yüce Peygamberimiz, zevceleri Ümmü Seleme ve Meymûne vâlide-lerimize oturuyorlarken ashâb-ı kirâmdan görme özürlü Abdullah ibn Ümm-i Mektûm çıkagelince Peygamberimiz eşlerine: *“Bu zâtın korunun, ona karşı örtünün”* buyurdu. Ümmü Seleme annemiz de: *“Yâ Rasûlallah! Bu zât a’mâ değil midir? O bizi görmez, tanımaz ki (ondan sakıyalım)!”* deyiverdi. Bu söz üzerine Peygamberimiz mü’min kadınlara ölçü olan şu cevabı verdi: *“Evet (o a’mâdır, görmüyor), ama siz de mi körsünüz? Siz de mi onu görmüyorsunuz? (Gözle-rinizi koruyun ve tesettüre uyun).”*^[300]

“Allah, peruk takana ve taktıran kadına lânet etsin!”^[301]

“Rasûlullah (s.a.s.) kadın gibi giyinen erkeğe, erkek gibi giyinen kadına lânet etti.”^[302]

“Allah’ın en çok sevdiği yerler mescidlerdir. Allah’ın en fazla nefret ettiği yerler de çarşı ve pazarlardır.”^[303]

“Gözler de zinâ eder; onların zinâsı (bakılması haram olan kim-selere şehvetle) bakmaktır.”^[304]

Cerîr (r.a.) şöyle dedi: *Rasûlullah (s.a.s.)’a ansızın görmenin hük-münü sordum. “Hemen gözünü başka tarafa çevir!”* buyurdu.^[305]

[299] Ebû Davûd, Libâs 31, 34, h. no: 4104

[300] Ebû Dâvud, Libas 37, hadis no: 4112; İbn Kesir, Tefsîr, 3/283

[301] Buhârî, Libâs 86, Tıbb 36; Müslim, Libâs 119, hadis no: 2124; Nesâî, Ziyet 25

[302] Ebû Dâvud, Libâs 28; Ahmed bin Hanbel, II/325

[303] Müslim, Mesâcid 288, hadis no: 671

[304] Buhârî, İsti’zân 12; Müslim, Kader 20

[305] Müslim, Âdâb 4; Ebû Dâvud, Nikâh 43; Tirmizî, Edeb 28

“Erkek, erkeğin avret yerine, kadın da kadının avret yerine bakamaz...” [306]

“Hiçbiriniz, yanında mahremi bulunmayan bir kadınla baş başa kalmasın.” [307]

“Kim dünyada şöhrret için elbise giyerse Allah ona kıyâmet gününde zillet elbisesi giydirir. Sonra da onu cehennemden alevli ateşlerinde yakar.”[308] Şöhret elbisesinden maksat, başkalarına câzip görünmek ve fors satmak için giyilen elbisedir.[309] İbnü'l Esir ise şöhrret elbisesinden maksat insanların arasında göz alıcı elbiseler giyerek büyüklük taslamak, kibirli tavra bürünmektir diye belirtir.

“Kim (dünyada, dikkatleri üzerine çeken) şöhrret elbisesi giyerse, Allah, alçaltacağı gün alçaltıncaya kadar, o kimseden yüz çevirir (rahmet nazarıyla bakmaz).”[310]

“Cennette bir kadının nasîfi, dünyadan ve bir o kadar daha şey-den daha hayırlıdır.” Dedim ki: ‘Yâ Rasûlallah, nasif nedir?’ *“Başörtüsüdür”* buyurdular.[311]

Ve bir âyet-i kerime: *“Ey Âdemoğulları! Size çirkin yerlerinizi örtecek giysi, süslenecek elbise indirdik. Takvâ elbisesi (takvâ ile kuşanıp donanmak) ise daha hayırlıdır. İşte bunlar, Allah’ın âyetlerindendir. Belki düşünüp öğüt alırlar (diye onları indirdi).”* [312] Daha hayırlı olan “takvâ elbisesi” nedir? Takvâ (din örtüsü) ile kişi, kendini korumaya, dinî hayatına zarar verecek şeylerden sakınmaya çalışır. O örtü ile korunur, o örtü ile temiz fitratını savunur, o örtü ile edep

[306] Müslim, Hayz 74; Tirmizî, Edeb 38; İbn Mâce, Tahâret 137

[307] Buhârî, Nikâh 11, Cihâd 140; Müslim, Hacc 424; Tirmizî, Radâ’ 1; Fiten 7

[308] Ebû Dâvud, Libas 5, h. No: 4029, 4030

[309] Şevkânî, Neylû'l-Evtâr, c. 2, s. 94

[310] Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi, İ. Canan, c. 17, s. 465

[311] Ahmed bin Hanbel, II/483

[312] 7/A'râf, 26

dışı işlerden kendini muhâfaza eder. O örtü onun için zırh gibidir, sağlam bir kale gibidir, çevresinde onu tehlikelerden saklayan nöbetçiler gibidir. İşte takvâ elbisesi budur. İnsanın rûhunu giydiren ve doyuran elbise. İnsanın mânevî dünyasını kollayan, yüzünü kızartacak bütün yanlış hareketlerden koruyan bir mânevî giysi, bir örtünüş ve davranış biçimi. Mü'minin onuruna, kişiliğine, inancı, ahlâkı ve namusuna zarar verecek davranışlardan onu koruyan bir giysidir takvâ elbisesi. Takvâ elbisesi, sırf Allah rızâsı için ve emredildiği gibi, şuurla sevgi dolu teslimiyetle örtünmektir. Takvâ elbisesi, takvâ hissi veya takvâ duygusu ile giyim, yani hayâ duygusu ve Allah'a karşı sorumluluk bilinci ile giyilen ve Allah'ın izniyle maddî-mânevî ayıptan, çirkinlikten, zarar ve tehlikeden koruyacak olan bu elbise daha güzeldir, sırf faydadır. Takvâ duygusu olmayanlar ne kadar kalın giyseler de çıplaklıktan kurtulamazlar. Asıl hayır takvâ elbisesidir ki, örtülmesi gereken yerlerin örtünmesini sağlar, kişiyi maddî ve mânevî hayâsızlıklardan korur.

Vahye dayalı gerçek ilimden uzaklaştırılmış, tefekkür nedir bilmez hale getirilmiş, Kur'an'ı okuyup anlamayı ve ona göre yaşamayı tek çıkar yol olarak düşünemeyen, imanı çalınarak ibâdet zevkinden mahrum bırakılmış, kısacası çağdaştırılmış insanın şu veya bu oranda cinselliğinin ya da cinsî isteğinin istismârına yönelik kapitalist tuzaklara kapılmaması imkânsız gibi bir şeydir. Bunlara ahlâkî nasihatlerin pek bir fayda vereceği düşünülmemelidir. İman olmadan ahlâkın da olmayacağını, gerçek ahlâkın Kur'an'ı yaşamak olduğunu bu çevre ve düzen kurbanlarına anlatmak, inandırmak, benimsetmekten başka çıkar yol gözüküyor. Tevhidi anlamda gerçek bir iman olmadan insanın ahlâklı, nâmuslu ve şerefli olması mümkün değildir. Çünkü izzet; ancak Allah'ın, Rasûlünün ve mü'minlerindir.^[313]

Bazı bayanların aşırı serbest hareketler içinde, müslüman bir hanıma yakışmayacak basit tavır ve başörtülerine uymayacak çirkinlikte kıyafetle toplum içine çıktıkları giderek çokça görülen bir şahsiyet problemidir. Bu davranışların hem kendilerini küçülttikleri,

[313] 63/Münâfıkun, 8

hem örtülü bayanlar hakkında yanlış ve kasıtlı yargıda bulunanlara koz verdikleri ve hem de dini yanlış tanıttıkları yönüyle fitneye sebep olan bu çeyrek tesettürlü bayanlar, her geçen gün daha da artmaktadır. Ama bunu toplumdaki tüm müslüman bayanlara şâmil kılmak veya böyle davrananlar yüzünden diğerlerini de toplumdan tümüyle uzaklaştırmak doğru olmasa gerektir.

Başörtüsünün tek başına ele alınıp öyle anlatılması ve anlaşılması, onun yozlaştırılmasına sebep olabilmektedir. Başörtüsü dinin emirlerinden bir emirdir. Birçok dinî görevin yerine getirilmesiyle başörtüsü İslâmî bir anlam kazanır. Dinin emirlerini yerine getirmeyen ya da diğer giysi ve davranışları başörtüsünün ruhuyla bağdaşmayan insanının başında ise o sadece bir bez parçasıdır. Bir ev düşünün onun üzerinde bulunduğu arâzinin toprağı gevşekse, yağın yağmur, esen rüzgâr onun toprağını oradan alıp götürüyorsa; bu durum, ev içinde oturanlara güven vermeyecektir. İşte aynen bunun gibi, iman da sağlam bir zemindir. Ameller ise bu zemin üzerinde yükselen binadır; başörtüsü ise bu binanın çatısı, tesettür/örtü ise onun dış cephesidir. Temeldeki çürüklük binanın her yerine yansıyacaktır. Sağlam bir iman olmadan, başta duran başörtüsü ne kadar sıkı bağlanırsa bağlansın, temsil ettiği değerler; nefis, şeytan veya onların dıştaki temsilcilerinden gelen en ufak bir rüzgârda uçup gidecek veya başörtülü ama çıplak denilecek tip oluşacaktır.

İçinde, olması gerektiği şekilde iman esaslarını taşıyanlar için başörtüsü, “başı gitmeden başından gitmeyecek” kadar değer ifade ederken, içinde olması gereken imanî değerleri olmayan veya zayıf olanlar için ise, o hizmet için, üniversite için tâviz verilebilecek bir teferruattır, olmasa da olur; ya da haram bakışları uzaklaştırmak yerine çekiciliği artıracak şekilde istismar edilebilecek bir oyuncak haline gelir.

Örtü Allah’a itaatin simgesidir. “Ben, vücudumda geçici bir süre duracak olan bir kiracıyım, emânetçiyim” diye düşünmeli insan. Vücuduma ait hangi organ olursa olsun o bana O’nun tarafından bir hediyedir. Hem de öyle değerlidir ki, hiç bir hakkım yokken bana verilmiş. Bunun bana bir lütuf olarak verilmesi karşısında ikram sahibine

karşı kayıtsız kalamam. Bu, saygısızlık olur” diye düşünmeli insan.

“Bu kadar lütuftan sonra... Evet, benim üzerimde hâkimiyeti ve merhameti bu denli açık olan Zâta karşı yapmam gereken görev O’nun emir ve yasaklarına uymak olmalı. Zira O beni benden iyi tanıyor. Bana neyin faydalı, neyin zararlı olacağını benden iyi biliyor. Benim için her yaptığı şeyde bana yönelik faydaları o işlerin arkasına takan Zat, tesettürde de benim bilemediğim ve göremediğim faydaları onun arkasına takmıştır” demeli ve itaat etmeli.

İnsan şöyle düşünmeli; “Ben, bana ayda sözgelimi 500-1000 dolar verene günümden şu kadarını, şartlarını onun belirlediği işleri yapmak için veriyorum, hatta aldığım ücret yüksekse bunu seve seve yapıyorum. Rabbim bana yığın yığın nimetler veriyor. Bir gözümü milyarlarca dolara değişmiyorum, hayatıma değerler biçmiyorum. Bana bu kadar nimetleri hiç liyâkatim olmadığı halde veren Zâta karşı, değil günümün, ömrümün bütün zaman dilimlerini, şartlarını Onun belirlediği kulluk için seve seve veririm. Bana bin dolar maaş veren işverenimin bana emretme hakkı, benim de emredileni yapma görevim varsa ve ben bunu aldığım ücretin doğal bir sonucu olarak yapıyorsam ve işimi yapmaz veya aksatırsam bütün sonuçlarına katlanıyorsam; şunu da iyi bilmem lâzım: Bana her şeyi veren Allah da bana emrediyor. Bin doları veren, hayatımın bir bölümünü şekillendirme hakkına sahipse, Allah (c.c.) verdiği şeylerle hayatımın tamamını istediği biçimde şekillendirme hakkına öncelikle sahiptir.”

Modernizm, günümüzde faşist bir din halini almıştır. Global dünya dini olarak dayatılan bu emperyalist dünya görüşü, insanı tek tip haline getirip sürüleştirmekte, onu her yönüyle köleleştirmektedir. Batılılaşan bayan, niye giysisini, giysisiyle dikkat çekmek istediği vücudunu teşhir etme ihtiyacı duymaktadır?

Modernizm şeklinde ortaya çıkan çağdaş Batı yaşama biçimi ve ideolojisi olan materyalizm, insanın rûhunu, mânevî dinamiklerini hiçe saymakta, kişiyi sadece sahip olduğu giysiden, arabadan, paradan, maldan ibâret kabul etmektedir. Bayanları da etten, deriden ibâret, giysiden, kozmetik ürünlerden, süslenmeden ibâret görmektedir.

Batılı(laşmış) insan da kendine biçilen rolden memnundur. Zinâya yaklaşma ve yaklaştırma olacakmış, toplum ifsâd edilecekmiş, erkekler tahrik edilip günahlara dâvetiye çıkarılacakmış, böylece kendisinin yolunu tuttuğu Cehenneme nice erkekleri de sürüklüyor olacakmış, çağdaş bayanın umurunda değildir. Nasıl olsa, memlekette demokrasi var; canı ne isterse onu giyer, vücut onun değil mi, istediği gibi yapar...

İslâm düşmanlarının bile bu konunun önemini bilerek devrimler ve baskıcı uygulamalarla kendi giysilerini dayattıkları bir dünyada, kendi kimliğimizi giysilerle de korumalı ve göstermeliyiz.

Ne mutlu, tesettürünü bayraklaştırıp cihadını ilân eden, hicap bilincine sahip, takvâ elbisesini hiç üzerinden çıkarmayan iffet ve hayâ timsali hanımlara! Kılık-kıyafet ve yaşayış prensiplerini İslâmî ölçülere göre tanzim edip nâmusunu muhâfaza eden edepli gençlere!

KADIN-ERKEK İLİŞKİLERİ VE ÂİLEDE GEÇİM

Geçimsizlik: Bütün iyi niyet ve gayretlere rağmen huzur bulunamaz, geçim sağlanamazsa ve suç kadında ise önce kocanın te'dib hakkı vardır: “... *Serkeşlik etmelerinden endişelendiğiniz kadınlara öğüt verin, yataklarında onları yalnız bırakın, nihâyet dövin. Size itaat ediyorlarsa aleyhlerine yol aramayın...*”^[314] Koca te'dib hakkını sırayla öğüt, küsme ve hafifçe dövme şeklinde kullanacaktır. Dövme, son çaredir ve bazı kadınlar için başka çare bulunmadığı göz önüne alınarak izin verilmiş, fakat sınırlama yapılmıştır:

a- Peygamberimiz hayatı boyunca hiçbir zaman kadına el kaldırmamış, “(kadınlarınızı) dövenleriniz hayırlılarınız değil-

[314] 4/Nisâ, 34

dir.”;[315] *“Akşam belki de birleşeceği karısını insan nasıl döver?”* buyurmuştur.[316]

b- Yüze, tehlikeli yerlere vurmayı ve iz bırakacak kadar vurmayı men etmiştir. Şu halde buna ancak mecâzen ve psikolojik tesiri bakımından “dövme” denebilir.

Âile bağıını koparmamak için son çare olarak gösterilmiş yine de acı bir ilaçtır. Bu tedbirler de problemi çözmezse hakemlere başvurulur: *“Karı-kocanın aralarının açılmasından korkarsanız, erkeğin âilesinden bir hakem ve kadının âilesinden bir hakem gönderin; bunlar düzeltmek isterlerse, Allah onların aralarını buldurur...”*[317]

Kusur erkekte olduğu takdirde kadının da hakeme ve hâkime başvurma hakkı vardır. Hakemlerin doğrudan veya hâkim vâsıtasıyla ayırma salâhiyetleri de vardır. Ayrıca kadın bir bedel üzerinde anlaşarak ayrılmayı talep edebilir.

HADİS-İ ŞERİFLERLE EŞLERİN GEÇİMİ

“Kadın dört hasleti için nikâhlanır: Malı için, nesebi (soyu) için, güzelliği için, dini için. Sen dindarı seç de huzur bul.”[318]

“Bir mü'min erkek, bir mü'min kadına buğzetmesin. Çünkü onun bir huyunu beğenmezse başka bir huyunu beğenir.”[319]

[315] İbn Mâce, Nikâh 51; Ebû Dâvud; Nesâî; Ahmed bin Hanbel

[316] Ahmed bin Hanbel, 4/17; Buhârî, Nikâh 93

[317] 4/Nisâ, 35

[318] Buhârî, Nikâh 15; Müslim, Radâ 53, hadis no: 1466; Ebû Dâvud, Nikâh 2, hadis no: 2047; Nesâî, Nikâh 13

[319] Müslim, Radâ' 61, hadis no: 1469; Müsned II, 329

“Sizin hayırlınız, kadınlarına hayırlı olan (iyi davranan)dır.”^[320]

“Mü'minlerin iman bakımından en kâmil/olgun olanı; ahlâkı güzel olan ve âilesine nâzik davranandır.”^[321]

“Kadınlara ancak kerîm olanlar ikrâm ederler (değerli olanlar değer verirler); onlara kötülük edenler ise leîm (kötü) kişilerdir.”^[322]

“Kadınlarınıza karşı hayırlı olmayı birbirinize tavsiye edin.”^[323]

“Kadınlara hayırhah olun, onlara karşı hayır tavsiye ediyorum... Onlara hayırlı şekilde davranın.”^[324]

“Kadınlara karşı hayır tavsiye ediyorum. Çünkü onlar sizin yanınızda avândır/esirler gibidir. Onlara iyi davranmaktan başka bir hakkınız yok, yeter ki onlar açık bir fâhişe/çirkinlik işlemesinler. Eğer işlerlerse yatakta yalnız bırakın ve şiddetli olmayacak şekilde dövün. Size itaat ederlerse haklarında aşırı gitmeye bahane aramayın. Bilesiniz ki, kadınlarınız üzerinde hakkınız var, kadınlarınızın da sizin üzerinizde hakkı var. Onlar üzerindeki hakkınız, yatağınızı istemediklerinize çiğnetmemeleridir. İstemediklerinizi evlerinize almamalarıdır. Bilesiniz ki, onların sizin üzerinizdeki hakları, onlara giyecek ve yiyeceklerinde iyi davranmanızdır.”^[325]

“Kadınlar, erkeklerin kız kardeşleridir.”^[326]

“...Erkek, âilede yöneticidir ve yönetiminden sorumludur. Kadın da kocasının evinde yöneticidir ve elinin altındakilerden sorumlu-

[320] Müslim, Birr 149

[321] Nesâî, İşretu'n-Nisâ, 229; Tirmizî, İman hadis no: 2612

[322] İbn Mâce, Edeb 3; Ebû Dâvud, Edeb 6, Rikak 22, İ'tisâm 3; Müslim, Akdiye 11

[323] Müslim, Radâ 62; Tirmizî, Radâ 11

[324] Buhârî, Nikâh 79, Enbiyâ 1, Edeb 31, 85, Rikak 23; Müslim, Radâ 65, hadis no: 1468; Tirmizî, Talâk 12

[325] Tirmizî, Tefsîr Tevbe, hadis no: 3087

[326] Câmiu's-Sağîr, hadis no: 2329

dur.”^[327]

“Sizin dünyanızdan bana üç şey sevdirdi: Güzel koku, kadın ve gözümün bebeği/nûru kılınan namaz.”^[328]

“Dünya bir metâ’dır/geçimdir. Dünya metânın en hayırlısı sâliha bir kadındır.”^[329]

“En güzel dünya nimeti, insanın sahip olabileceği nimetlerin en hayırlısı: Zikreden dil, şükreden kalp ve insanın iman doğrultusunda (müslümanca) yaşamasına yardımcı olan kadındır.”^[330]

“Mümin, Allah korkusundan ve O’na itaatten sonra, iyi bir kadından yararlandığı kadar hiçbir şeyden yararlanmamıştır. Çünkü ona emretse sözünü dinler, yüzüne baksa kendisini sevindirir, üzerine yemin etse, yeminini doğru çıkarır, başka tarafa gitse, kendisinin bulunmadığı sırada nâmusunu ve malını korur.”^[331]

“Kadını olmayan erkek miskindir/fakirdir!” Yanındakiler: “Çokça malı olsa da mı?” dediler. Rasûlullah: “Evet, çokça malı olsa da!” buyurdu. Sözlerine devamla: “Kocası olmayan kadın da miskînedir, miskînedir/fakirdir” buyurdular. Yanındakiler: “Çokça malı olsa da mı?” dediler. Peygamberimiz: “Evet kadının çok malı olsa da!” buyurdu.^[332]

“Kadın, beş vakit namazını kılar, bir aylık orucunu tutar, nâmusunu korur ve kocasına itaat ederse ona: ‘Hangi kapıdan dilerse oradan cennete gir’ denilir.”^[333]

[327] Buhârî, Cum’a 11; Müslim, İmâret 20

[328] Müslim, Talâk 31, 34; Nesâî, İşretü’n-Nisâ 1

[329] Müslim, Radâ 64, hadis no: 1467; Nesâî, Nikâh 15

[330] Tirmizî, Birr 13

[331] İbn Mâce, Nikâh, 5

[332] Kütüb-i Sitte, 15/515

[333] Ahmed bin Hanbel, I/191

Hız. Peygamber, Vedâ Hutbesinde şöyle buyurmuştur: “*Kadınlar hakkında Allah’tan korkunuz. Çünkü siz onları Allah’ın emâneti diye aldınız. Allah’ın sözü uyarınca ırzlarını kendinize helâl kıldınız. Onların, sizin yataklarınıza bir adamı almamaları ve iffetlerini korumaları, sizin onlar üzerindeki haklarınızındandır. Eğer böyle bir şey yaparlarsa hafifçe onları dövdünüz. Sizin de onların geçimlerini ve giyimlerini sağlamanız, onların sizin üzerinizdeki haklarındandır.*”^[334]

“*Nikâh benim sünnetimdir. Kim benim sünnetimi uygulamazsa benden değildir. Evleniniz, çoğalınız; ben diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla iftihar ederim...*”^[335]

“*Sizden birinizin evliliğinde sadaka sevabı vardır.*”^[336]

“*Sizden biri, hangi düşünceyle hanımını köle döver gibi dövmeye tevessül eder? Akşam olunca aynı yatakta beraber yatmayacaklar mı?*”^[337]

“*Allah’a isyanı emreden kişiye itaat olunmaz.*”^[338]

“*Dul kadın kendisiyle istişâre edilmeden evlendirilmemeli, bâkire kız da izni alınmadan nikâhlanmamalıdır.*”^[339]

“*Bâkire kızla, (evlendirilmezden önce) babası müşâvere etmelidir.*”^[340]

“*Rasûlullah (s.a.s.), kızın arzusu hilâfına, babası tarafından ger-*

[334] Müslim, Hac 147, 194; Tirmizî, Fiten 2, Tefsir 2; Ebû Dâvud, Menâsik 56; İbn Mâce, Menâsik 84

[335] İbn Mâce, Nikâh 1

[336] Müslim, Zekât 52; Ebû Dâvud, Tatavvû’ 12, Edeb, 160; Ahmed bin Hanbel, V/167, 168

[337] Buhârî, Tefsir Şems 1, Enbiyâ 17, Nikâh 93, Edeb 43; Müslim, Cennet 49, hadis no: 2855; İbn Mâce, Nikâh 512; Tirmizî, Tefsir 3340

[338] Buhârî, Ahkâm 4; Müslim, Cihad 40

[339] Buhârî, İkrâh 3; Müslim, Nikâh 64

[340] Ebû Dâvud, Nikâh 24, 25

çekleştirilen bazı nikâhları, şikâyet üzerine, iptal etmiştir.”^[341]

“Üç kişi vardır, cennete girmeyecektir: Anne babasının hukukuna riâyet etmeyen kimse; içki düşkünü olan kimse; verdiğini başa kakan kimse.”^[342]

“Cennet annelerin ayakları altındadır.”^[343]

“Allah size, annelerinize itaatsizliği... haram kıldı.”^[344]

Bir adam gelerek: ‘Ey Allah’ın Rasûlü, iyi davranış ve hoş sohbetle bulunmama en çok kim hak sahibidir? Güzel geçinmeme, güzel bakmama en lâîk olan kimdir?’ diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.s.) *“Annen!”* diye cevap verdi. Adam: ‘Sonra kim?’ dedi. Rasûlullah (s.a.s.): *“Annen!”* diye cevap verdi. Adam tekrar: ‘Sonra kim?’ dedi. Rasûlullah yine: *“Annen!”* diye cevap verdi. Adam tekrar sordu: ‘Sonra kim?’ Rasûlullah bu dördüncüyü: *“Baban!”* diye cevapladı.^[345]

“Allah’a yemin ederim ki, eğer annene yumuşak ve güzel söz söylersen, ona yemek yedirirsen, büyük günahlardan sakındıkça, muhakkak cennete girersin.”^[346]

“Kim kız çocuklarla sınanır (kime kız çocuğu verilir) de onlara güzel bakarsa onlar, onun için ateşe karşı koruyucu perde olurlar.”^[347]

“Kim iki kıza bakıp ergenlik çağına kadar, onları yetiştirirse, Kıyâmet gününde o, benimle şöyle olur.” (Peygamber, böyle deyip

[341] Buhârî, İkrâh 4

[342] Nesâî, Zekât 69

[343] Ahmed bin Hanbel, Nesâî, İbn Mâce; Keşfu'l-Hafâ, hadis no: 1078

[344] Buhârî, Edeb 4

[345] Buhârî, Edeb 2; Müslim, Birr 1

[346] Buhârî, Edebu'l-Müfred Terc. 1/12

[347] Feyzu'l-Kadîr, II/97

parmaklarını birbirine geçirmiştir.)^[348]

“Kimin üç kızı, yahut üç kızkardeşi veya iki kızı, ya da iki kızkardeşi olur da onlara güzel bakar, onlar hakkında Allah’tan korkar (onlara haksızlık etmez)se, onun için cennet vardır.”^[349]

“Sakin bir erkek, yanında mahremi olmadıkça yabancı bir kadında yalnız kalsın!”^[350]

Cerîr (r.a.) anlatıyor: “Rasûlullah (s.a.s.)’a ânî bakıştan sordum. Bana: *“Bakışını hemen çevir!”* buyurdu.”^[351]

Büreyde (r.a.) anlatıyor: “Rasûlullah (s.a.s.) Ali (r.a.)’ye buyurdular ki: *“Ey Ali, bakışına bakış ekleme. Zira ilk bakış sanadır, ama ikinci bakış aleyhinedir.”*^[352]

Hiz. Âişe (r.a.) anlatıyor: “Ebû Süfyan’ın karısı Hind, (bir gün gelerek) “Ey Allah’ın Rasûlü dedi. Ebû Süfyan cimri bir adamdır. Bana ve çocuğuma yetecek miktarda (nafaka) vermiyor. Durumu idare için, onun bilmez tarafından, almam gerekiyor. (Ne yapayım?)” Rasûlullah (s.a.s.): *“Örfe göre sana ve çocuğuna kifâyet edecek miktarda al!”* buyurdular.”^[353]

Ebû Saîd (r.a.) anlatıyor: “Kadınlar Rasûlullah (s.a.s.)’a dediler ki: “Ey Allah’ın Rasûlü! Sizden (istifâde husûsunda) erkekler bize gâlip çıktı (yeterince sizi dinleyemiyoruz). Bize müstakil bir gün ayırsanız!” Rasûlullah (s.a.s.) bunun üzerine onlara bir gün verdi. O günde onlara vaaz u nasihat etti, bazı emirlerde bulundu. Onlara söyledikleri arasında şu da vardı: *“Sizden kim, kendinden önce üç*

[348] Feyzu’l-Kadîr, III/496

[349] Tirmizî, Tefsîr Sûre 9

[350] Buhârî, Nikâh 111; Cezâu’s-Sayd 26, Cihâd 140, 181; Müslim, Hacc 424, hadis no: 1341

[351] Müslim, Âdâb 45, hadis no: 2159; Ebû Dâvud, Nikâh 44; Tirmizî, Edeb 29

[352] Tirmizî, Edeb 28; Ebû Dâvud Nikâh 44

[353] Buhârî, Büyü’ 95, Mezâlim 1, Nafakat 5, 9, 14, Eymân 3, Ahkâm 14, 180; Müslim, Akdiye 7, hadis no: 1714; Ebû Dâvud, Büyü’ 81, hadis no: 3532; Nesâî, Kudât 30

çocuğunu gönderirse, onlar mutlaka kendisine ateşe karşı bir perde olur!” Bir kadın sormuştu: “Ey Allah’ın Rasûlü! Ya iki çocuğu ölmüşse?” “İki de olsa!” buyurdu.”^[354]

Hakîm İbn Mu’âviye babasından naklediyor: “Ey Allah’ın Resûlü! dedim, bizden her biri üzerinde, zevcesinin hakkı nedir?” Şöyle buyurdu: “*Kendin yiyince ona da yedirmen, giydiğin zaman ona da giydirmen, yüzüne vurmaman, takbîh etmemen, evin içi hâriç onu terk etmemen.*”^[355]

ÂİLEDE SAĞLIKLI İLETİŞİM

Sağlıklı âile, iki tam insanın kurduğu sağlıklı ilişki üzerinde yükselir. Kendi kişiliğini bütünüyle gerçekleştirememiş yarım insanlar, sağlıklı bir âile oluşturmazlar. Eksik kişiliklerin yetiştirdikleri çocuklar da eksik ve yarım kişilikli olacaktır. Çünkü ana-baba âilenin mimarıdır. Onların kişilikleri, şahsiyetleri, zaafı ve meziyetleri ister istemez âileyi etkiler.

Bu anlamda kâmil insanlar Allah karşısındaki acizyetlerinin en fazla farkına varan insanlardır. Böyle bir insan, kendi kusurlarını itiraf etmeyi, onları yok saymamayı, özeleştiriyi bir “tevbe” gibi görmeyi bilir. Dolayısıyla kusursuz dost, kusursuz eş, kusursuz evlât aramaz ve insanların hatalarını gördüğünde sanki kendisi tümünden hatasızmış gibi mahkûm etme ve süpürme yoluna gitmez. Eşine, âilesine, çocuklarına bir kumarbaz mantığıyla, yani “ya hep ya hiç” anlayışıyla yaklaşmaz. Doğal olarak, insanî birlikteliklerinin sonucunun kumarın sonucu gibi ütmek ve ütülme gibi kesin ve keskin olmadığını bilir.

Âileyi bir sistem üzerine kurun. Nizamsız ve intizamsız hiçbir sosyal yapı sağlıklı olmaz. Özellikle en büyük nizama âşık olanların nizamsız ve intizamsız olmaları düşünülemez.

[354] Buhârî, İlim 36, Cenâiz 6, İ’tisâm 9; Müslim, Birr 152, hadis no: 2633

[355] Ebû Dâvud, Nikâh 42, h. no: 2142, 2143, 2144

Bir âile sisteminin temel ihtiyaçları şunlardır:

1. Varlığın tanınması,
2. Değer duygusu,
3. Emniyet duygusu,
4. Sorumluluk duygusu,
5. Paylaşma ve dayanışma duygusu,
6. Mücadele duygusu,
7. Mutluluk duygusu,
8. Ahlâkî davranış ve adâlet duygusu,
9. Saf ve temiz bir iman.

Varlığın Tanınması: Bir âilede var olan her bireyin varlığı bağımsız bir şahsiyet olarak tanınmalıdır. Bunun zıddı fark edilmezlik ve aldırılmazlıktır. Bir âile fark etmediği, varlığına aldırmadığı bir bireyini ölüme mahkûm ediyor demektir. Çünkü kimi zaman fark edilmemek ölümden de beterdir. Âilede varlığı fark edilmeyen bireyler, sürekli sorun çıkararak, hatta âilenin baş belâlısı olarak varlıklarını zorla fark ettirme yoluna gidebilirler ya da ömür boyu silik, kimlik-siz, kişiliksiz ve pısrık bir tip olarak toplumda “yok gib” hükmünde olurlar.

Değer Duygusu: Her insan bir dünyâdır ve kendi başına bir değeri vardır. Âile içerisinde her birey “benim değerim yok” derse, o fert âile dışında kendisine ilk değer veren kişiye tüm varlığını teslim edecek ve âile, bir ferdini, hem de vahim yaralar açan bir biçimde yitirecektir. Evden kaçmalar, ilk gördüğünde delicesine vurulmalar, ayağı dışarıda olmalar, çoğu zaman âilede ihmal edilen bir duygunun eksikliğinden kaynaklanır.

Emniyet/Güven Duygusu: Âile fertleri âile içerisinde kendilerini güvende hissetmelidir. Eğer âile bireyleri âile içerisinde güvende oldukları kanaatine sahip olmazlarsa, kendilerini güvende hissedecekleri daha başkalarını tercih ederler ve bu da âilenin parçalanmasını getirir. Güven duygusunun inançla çok yakın bir irtibatı vardır. İnanç insana hem güven verir, hem de başkalarının ona güven duygusunu sağlar.

Sorumluluk Duygusu: Âilede sorumluluk duygusunu öğreten başöğretmen babadır. Baba, öncelikle kocalık duygusunu yerine getirerek eşine örnek olmak durumundadır. Ana-baba arasındaki karı-koca sorumluluğu temeline dayalı ilişki, çocuklara da sirâyet edecek, birbirlerine karşı sorumluluk duygusu taşıyan eşler, çocuklarına karşı ana-babalık sorumluluğunu yerine getirmekte zorlanmayacaklardır. Âilenin her ferdi iyi bilmelidir ki, her hak bir sorumluluk getirir. Sorumluluğunu yerine getirmeyenin hakkını kullanmaya kalkması söz konusu olamaz. “Hakkım var” sözü “sorumluluğum var” sözüyle yan yana telaffuz edilmelidir. Âilede çocukların da kendi yaşlarına göre sorumluluğu vardır ve sorumluluk terbiyesi daha çocuk doğar doğmaz başlar.

Paylaşma ve Dayanışma Duygusu: Âile içerisinde paylaşma ve dayanışma duygusu varsa, âile bireylerinin hayat içerisinde karıştırdıkları tüm zorlukları, âileyle birlikte aşacaklarına olan inançları pekişir. Bu da âileyi birbirine kenetler ve daha çok fedâkârlık yaparak zor zamanlar için yatırım yapmalarını sağlar. Paylaşan bir âilede yetişen birey, başkalarıyla da paylaşmasını bilir ve daha da önemlisi kendi kuracağı yuvaya paylaşma ve dayanışma duygusunu kolayca taşır. Bu duygudan mahrum âilelerde yetişen bireyler hayatta bencil, yalnız, cimri, sorumsuz ve içe dönük olurlar.

Mücâdele Duygusu: Akıllı bir âile yönetimi, mahrûmiyeti nîmete dönüştürmeyi bilir. Evet, mahrûmiyet nimettir. Çünkü o âilede bulunan bireyler -özellikle de çocuklar- hayatın acı, keder ve sıkıntılarına karşı mücâdele etmeyi bu sâyede öğrenirler. İyi bir ana-baba, çocuğuna hiç sıkıntı tattırmayan ana-baba değildir; aksine çocuğuna hayatta karşılaşabileceği zorluklara karşı direnmeyi, yani sabrı ve mücâdeleyi öğretendir. En ufak sıkıntıda çocuklarının yardımına koşan ana-baba, sürekli başkalarından medet uman, kendi imkânlarını hiç kullanmayan; beceri ve kabiliyetine güvenmeyen marazî bir tip yetiştirmiş olurlar.

Mutluluk Duygusu: Âile mutluluk ocağı olmalıdır. Eşler birbirlerine verdikleri değer, sevgi ve saygıyla mutluluğun ağacını dikmeli, çocuklar da bu mutluluğun meyveleri olmalıdır.

Çocukların varlıkları, sağlıkları, başarıları, bu meyvenin çekirdeğinin tekrar fidana dönüşmesi anlamına gelir. Şu iyi bilinmeli ki mutlu olmayan eşler, mutlu çocuklar yetiştiremezler. Fakat her şeyden önce saâdetin kaynağının Allah olduğu bilinmeli ve o kaynağa ulaşan kanallar sürekli açık tutulmalıdır. Böyle bir âile fosilin elmasa dönüşmesine benzer bir biçimde, acılarını ve sıkıntılarını dahi mutluluğa dönüştürmenin bir yolunu mutlaka bulacaktır.

Ahlâkî Davranış ve Adâlet Duygusu: Ahlâkî davranış kurallarını çiğneyen bir âilenin, değil mutlu bir âile olması, varlığını sürdürmesi dahi mümkün değildir. Ahlâkî davranışın kaynağı insanlık tarihi boyunca din olmuştur. Çünkü yalnızca din, bir vicdan oluşturur; ideolojilerin vicdan oluşturduğu görülmemiştir. İslâm'ı en geniş anlamıyla insanlığın değişmez değerler bütününe verilen ad olarak tanımlarsak, ahlâkî davranışı o a su değerlerin kendisi olarak algılamamız gerekecektir. Ahlâkî davranış imandan ayrı düşünülemez.

Saf ve Temiz Bir İman: Allah demek anlam demektir. Allah'sız bir hayat anlamsız bir hayattır. Hayatına bir anlam katamayan bireyin, âile oluşturmak gibi sorumluluk gerektiren bir yükün altına girmesi, dahası bu yükü sonuna kadar götürmesi çok zordur. Allah'a iman, tevhid inancının birinci basamağıdır. Tevhid inancı, var olan hiçbir şeyin Allah'tan bağımsız olmadığına inanmaktır.

Bu inanca göre her şeyin bir yeri, görevi, sorumluluğu ve hikmeti vardır. İnsan kendi kendisine “ben kimim, nereden gelip nereye gidiyorum, niçim varım, ne olacağım?” gibi temel varlık sorularını sorabilen tek yaratıktır. Bir fare için peynir sadece peynirdir; ancak bir insan için peynir hiçbir zaman sadece peynir değildir, olmamalıdır. İnsanı fareden ayıran, insanın o peynirin oraya “niçin, nasıl” konulmuş olduğu, “amaç ve nedeni” gibi soruları sorabilmesidir. İşte, âilede bu imanın yerleşebilmesi âilenin temeli olan ana-babanın böylesine bir inancı âilede hâkim kılmaları ile mümkündür.

SAĞLIKSIZ KURALLAR SAĞLIKSIZ ÂİLEYİ DOĞURUR

Sağlıksız âilede kurallar, açık-seçik ve âile bireylerinin özellikleri, talepleri, yaratılışları ve ihtiyaçları gözönünde bulundurularak konulmaz. Sağlıksız âilenin kuralları komünist ve faşist gibi despotik devletlerin gizli anayasalarına benzer; telaffuz edilmez, lâkin zorakî uygulanır, uygulanmadığı zaman âile bireyleri başlarına neyin geleceğini bilirler.

Bu tip âilelerin birinci kuralı, her şeyin göz altında olmasıdır. Âile reisi Gestapo Şefi edâsı içerisinde âlienin tüm bireylerinin aldığı tüm nefesleri sayar ve onların üzerinde “her an gözleniyoruz” izlenimi bırakırlar. Tabii ki âilenin tüm bireylerini olabilecek her türlü tehlikeden ve ileriki zaman ve farklı boyutlarda karşılaşabilecekleri tüm tehlikelere karşı korumak, kollamak ve gözetlemek âile reisinin en tabii hakkı ve görevidir. Böyle bir âilede ev kışla, âile reisi bir komutan, âile bir müfreze, âilenin bireyleri de birer emir eridirler.

Her şey komutla yapılır (haydi sofraya! Yat yatağına! gibi). Her şeyin “kullanma tâlimâtı” vardır, denetim ve teftişlerde kusuru görülen karavana cezâsından beter cezâlara çarptırılabilir. Âileyi oluşturan bireylerin irâdelerini kullanmalarına disiplin suçu gözüyle bakılır, onların düşüncelerini dile getirmeleri hayra alâmet sayılmaz. Âile bireylerinin görüşlerine başvurulduğu görülmez.

Bu tür âile bireyi, öğrenim, askerlik, iş vb. gerekçelerle âileyi terk ettiğinde ele-avuca sığmaz, zapt edilmez biri olup çıkar ve âiledeki tüm yasakların acısını çıkarırcasına büyük bir doyumsuzlukla, yapmaması gereken şeyleri yapmaya, girmemesi gereken kimliklere girmeye, almaması gereken şekilleri almaya başlar. O artık boşanmış bir zembekettir; nerede duracağı belli olmaz. Dengesiz denetim ters tepmiş ve bu kez ortaya asla denetlenemeyen biri çıkmıştır.

Sağlıksız âilede herkes birbirine güvenirmiş gibi yapar, lâkin

bu göstermelik ve yüzeysel bir güvendir. Bunun altını kazıdığınızda derin bir güvensizliğin hâkim olduğunu dehşetle görürsünüz. Eşler biraz değiştiğinde, birbirlerinin ardından “hımmm!” yaparak, kinâyeli kinâyeli güvenmediklerini îmâ ederler. Bunu bazen birbirlerinin gıyâbında açıkça dile getirirler, lâkin yüz yüze gelince aksiymiş gibi davranırlar. Böyle bir âilede yetişen çocuk güvene dayalı bir ilişki görmediği için kendisi de gelecek hayatında güvene dayalı ilişki kurmakta zorlanır. Kendisinin elinden tutmak isteyenlerin ise, mutlaka bir art niyetlerinin olduğunu düşünür, öyle ya kendisi âilesinde böyle bir ilişkiye hiç şahit olmamıştır.

EŞLER ARASI İLETİŞİM VE İLİŞKİ

Sağlıklı bir âile için karı-koca ilişkisini sağlıklı bir zemine oturtmak gerekir. Sağlıklı bir âilenin temeli karı-koca arasındaki sağlıklı ilişkiyle mümkündür. Çocukların gelişmesi için gerekli olan sağlıklı sosyal yapı, ancak böyle bir âilede ortaya çıkar.

Sağlıklı bir ilişki içine giren tarafların ilk uyması gereken kural, karşılıklı birbirlerini değerli görmek ve kabullenmek, bununla birlikte iletişim ve etkileşim kanallarını sonuna kadar açık bulundurmaktır.

Bir: Uzun vâdeli ve kalıcı mutlulukları, kısa vâdeli ve geçici mutluluklara fedâ etmeyin.

İki: Âileyi oluşturan bireyler olarak, kendi tavır, davranış ve düşüncelerinizden kendinizi sorumlu tutun.

Üç: Âile içerisinde doğru bildiklerinizi doğru bir üslûpla ve doğru zamanı kollayarak söyleyin.

Dört: Âiledeki mânevî atmosferi zenginleştirmeyi bencilce istek ve arzulardan önde tutun. Bunun verdiği iç huzuru ve dinginliği çok geçmeden tüm âile fertlerinin fark ettiğini hayretle göreceksiniz.

Eşler arası ilişki, aşağıdaki 10 madde ile değerlendirilir ve eksiklik varsa giderilir:

1. İnsan-insan ilişkisi,
2. Din kardeşliği ilişkisi,
3. Sevgili ilişkisi,
4. Bedenî-cinsî ilişki,
5. Akrabâ ilişkisi,
6. Dost ilişkisi,
7. Arkadaş ilişkisi,
8. Sırdaş ilişkisi,
9. Yoldaş ilişkisi,
10. Kader birliği ilişkisi.

İnsan-İnsan İlişkisi: Bu ilişki türü, her insan için olduğu gibi eşler arasında da en temel ilişki türüdür. Evli çiftler her şeyden önce insandırlar. Şu temel espri hiç unutulmamalıdır. Evlilik kurumu, insanı insanlığa yabancılaştıran bir kurum değildir. Yabancılarla karşı gösterilen asgarî insanî tavır ve davranışı en başta eşler birbirine karşı göstermekle yükümlüdür.

Din Kardeşliği İlişkisi: Evlilik din kardeşliğini iptal eden bir kurum değildir. Nikâh akdinin meşrû kıldığı alanlar dışında müslümanın müslümana yapması yasak olan şeyler iki din kardeşi olan eşler için de geçerlidir. Zulme engel olmak, iyiliği emretmek, alay etmemek, küçük görmemek, sevgi ve şefkat göstermek, iyilikle muamele etmek gibi.

Sevgili İlişkisi: Sevgi evlilik binâsının çimentosudur. Bu ilişkinin kurulamadığı evlilikler zorakî birlikteliklerdir. Âile kuran eşler, âdetâ bir müddet sonra birbirlerinin yüreğine yük olmaya “birbirimize mecbûruz” tavrı takınmaya başlarlar. Âile kurumuna savaş açan zevkperestlerin eline koz veren bu tür evlilikler, ahlâksızlığın avukatlarına “evlilik aşkı öldürüyor” yalanını söyletmektedir.

Bedenî-Cinsî İlişki: Başka hiçbir ilişkiyi karı-koca ilişkisi kadar zenginleştiremeyecek olan ilişki türüdür. Bir evlilikteki sağlık-

lı cinsel hayat, eşler arası mutluluğun ödülüdür. Sağlıklı cinselliğin yaşanmadığı âilelerde çatışma ve huzursuzluklar kaçınılmazdır. Bu maddenin ihmalinden dolayı ortaya çıkan huzursuzluklar hep başka gerçekler altında servise sunulur ve gerçek ya gizlenir ya da çoğu zaman farkedilmez. Yanlış bir din ve çarpık bir ahlâk anlayışı verilerek râhip ve râhibeleştirilen kimi erkek ve kadınlar, evlendikten sonra en doğal ve meşrû bir münâsebet türü olan bu ilişkiyi, kendi doğallığı içinde gerçekleştirmekte hayli zorlandıkları görülmüştür.

Akrabâ İlişkisi: Bu, kan ve nesep yakınlığı ilişkisidir. Evliliğin ortak meyvesi olan çocuklar bu ilişki türünün imzasıdır. Eşler birbirleri için çocuklarının ana-babasıdır. Toprak tohumla birleşip sarmaş-dolaş olarak çocuk biciminde meyveye durmuştur. İki ayrı varlık, âdetâ çocukta tevhid olmuştur.

Dost İlişkisi: Evliliği kanatlandıran ve zenginleştiren bir ilişki türüdür. Herkes karı-koca olur, fakat her karı-koca birbirinin dostu olamaz. Bunu becerebilen eşler, evliliği taçlandırmanın yolunu bulmuşlar demektir. Eşler arasında bu tarz ilişkinin kurulması, evliliğin standartlarının üzerinde oluşunun bir işâretidir. Hz. Hatice ile Hz. Peygamber (s.a.s.) arasındaki ilişkide işte bu zenginliği görüyoruz.

Arkadaş İlişkisi: Eşler birbirleri için arkadaşlık açısından üç halde değerlendirilebilir:

1. Birbirleri için ya “hastalık” gibidirler; ki bu durumda birbirleriyle arkadaşlıkları zorakîdir. “Başa geldi bir kere” mantığıyla sürüklenen evlilikler buna örnektir.

2. Ya “ilâç” gibidirler; bu arkadaşlık türünde eşler birbirine lâzım oldukça sığınır, arkadaşlık yaparlar.

3. Ya da “gıda” gibi arkadaşlık ilişkisi; bu ilişki türü arkadaşlık ilişkilerinin en gelişmişidir ve birbirlerini sürekli desteklerler. Gıda gibi arkadaşlık kuran eşler birbirlerinin yüreğine yük olmaz, yakıt olurlar.

Sırdaş İlişkisi: Bu ilişki insanı yalnızlıktan kurtarıp ona sırrını paylaşacak birini bulmuş olmanın iç huzurunu kazandırır. Her karı-koca birbirinin sırdaşı olmamakla, sırlarını açacak âile dışı bireyler aramaktadır. Bu da kimi zaman âile sırlarının ağızlarda sakız olmasına ve âilenin dağılmasına neden olmaktadır. Sırlarını birbiriyle paylaşamayan eşler daha başka neleri paylaşabilirler ki?

Yoldaş İlişkisi: Bu, dâvâ arkadaşlığı ilişkisidir ki, aynı amaç uğruna mücadele vermek, aynı gâyeye koşmak demektir. Bu, eşler arasında duygu, düşünce ve eylem birliğinin gerçekleştiğinin göstergesidir. Bu sâyede âile gâyesiz değil; gâyeli bir âile olur ve o âilede yetişen çocuklar da, ideal sahibi çocuklar olurlar.

Kader Birliği İlişkisi: Aynı âkıbeti istemeleri, aynı istikbale yelken açmaları anlamına gelir. Kader birliği ilişkisi, dünya hayatıyla sınırlı olmayıp daha ötesine uzanan bir birlikteliği hedefler.

SAĞLIKLI İLETİŞİM

Bilinçli ve sağlıklı iletişim anlamlı hayata, anlamlı hayat da sâkin ve doyuma ulaşmış ruh halinin gelişmesine yol açar. Bunun için de özgür ortam şarttır. Özgür ortam içerisinde yapılan iletişim toplumsal sorunların çözümüne olduğu kadar, kişiler arası, özellikle âile içi sorunların çözümüne de katkıda bulunur.

Âilede sağlıklı iletişimin temel şartı üçtür:

1. Muhâtaba Saygı: Bu, insan-insan ilişkisinin olmazsa olmaz şartıdır. Saygı duymadığınız, varlığını kabullenmediğiniz, önem ve değer vermediğiniz hiç kimseye sağlıklı ve başarılı bir ilişki kuramazsınız. Nedense eşler, kimi kritik zamanlarda, birbirlerine insanlıkta eş ve dinde kardeş olduklarını unuturlar ve dışarıdan, tanımadıkları birine karşı gösterdikleri asgarî saygıyı birbirlerine karşı göstermekte cimri davranırlar.

2. Doğal Davranış: Bu, yapmacık ve sentetik davranışlardan uzak durmaktan, muhâtabınıza samimi ve dürüst davranmaktan geçer. Samimiyetsiz ve yapmacık davrananların ilişkisi, gerçek bir ilişki değil, sentetik bir ilişki olacaktır. Sentetik ilişkilerse sağlıksız ve her iki tarafı da aldatan çürük ilişkilerdir. Böylesine çürük insanî bir ilişki üzerine, değil bir âile, sıradan bir dostluk bile binâ edilemez.

3. Empati: Empatinin anlamı, kendimizi karşımızdakinin yerine koymaktır. Olaylara ve eşyaya bir de onun durduğu yerden bakmayı denemek, muhâtabımızı anlamanın en kestirme ve kesin yoludur. Mümkündür ki onun penceresinden farklı görüldüğü için öyle davranmakta ya da öyle algılamaktadır. Eşler birbirlerini suçlayıp, yargılayıp, mahkûm edip, infâz etmeden önce mutlaka anlaşmazlık konusu olan şeye bir de karşı pencereden bakmayı denemeli ve kendisini muhâtabının yerine koyabilmelidir.

Âilede sağlıklı bir iletişim için kesinlikle şu dört soruya doğru cevap vermeniz gerekir:

1. Ne söyleyeceksiniz?
2. Ne zaman söyleyeceksiniz?
3. Nerede söyleyeceksiniz?
4. Nasıl söyleyeceksiniz?

Bir doğrunun sadece doğru olması yetmez, o doğrunun doğru bir zamanda, doğru bir yerde, doğru bir kişiye ve doğru bir üslûpla söylenmesi gerekir. Eğer bunlardan biri yanlış olursa, söylediğiniz doğrunun doğru olması etkili olmasına yetmediği gibi, sizin muhâtabınızla ilişki kurmanıza da yetmeyecektir.

KADINLARLA; ÖZELLİKLE EV VE ÇOCUKLAR KONUSUNDA İSTİŞÂRENİN ÖNEMİ

“Kadınlarla istişâre edin, fakat onların sözüne uymayın” diye sahih bir hadis var mı? Bu konuda esas nedir? Kadınlarla istişârenin hükmü nedir?”

Hemen kaydedelim ki, kadınlara istişâreyi mutlak bir ifade ile reddetmek, hem Kur'an ve hem de sünnette gelmiş bulunan muhkem naslara aykırıdır. Açıklayalım.

1- Kur'an'a Göre: Kur'an-ı Kerim'de, kadınlara istişâreyi ne sarihaten ne de zımnen men eden bir âyet vardır. Aksine bazı meselelerde kadınlara istişâre emredildiği gibi, muhtelif istişâre örnekleri de vardır.

a- Çocuğun süt emme müddeti Kur'an-ı Kerim tarafından iki yıl olarak tesbit edildikten sonra, aynı âyetin devamında, anne ile baba, aralarında istişâre ederek, daha önce de sütten kesebilecekleri belirtilir: *“Ana-baba aralarında istişâre ederek ve anlaşarak (daha önce) sütten kesmek isterlerse ikisine de sorumluluk yoktur.”*^[356]

b- Boşanan kadın ve erkekle ilgili olarak gelen bir âyette, yine çocuğun emzirilmesi meselesinde bu işi bizzat annenin varılacak mutabakatla, ücretle yapabileceği belirtilir: *“Çocuğu sizin için emzirirlerse, onlara ücretlerini ödeyin, aranızda uygun bir şekilde anlaşın, eğer güçlükle karşılaşırsanız, çocuğu başka bir kadın emzirebilir.”*^[357]

c- Kadınlara istişâre bahsini münakaşa eden âlimler tarafından da delil olarak zikredilen, daha ikna edici bir diğer Kur'anî delil Hz. Mûsâ'nın çoban olarak tutulması için Hz. Şuayb Peygamber'e, kızı tarafından yapılan teklifi içeren âyettir: *“İki kadından biri: ‘Babacığım! Onu ücretli olarak tut; ücretle tuttuklarının en iyisi bu güçlü ve güvenilir adamdır’ dedi.”*^[358] Hz. Şuayb, kızı tarafından yapılan bu

[356] 2/Bakara, 233

[357] 65/Talâk, 6

[358] 28/Kasas, 26

teklifi kabul eder ve Hz. Mûsâ çoban olarak tutulur.

d- Kur’ân-ı Kerim’de verilen çeşitli istişâre örneklerinden biri Sebe Melikesi (Belkıs) ile alâkalı, Belkıs, Hz. Süleyman’dan tehdidkâr bir mektup alır. Bunun üzerine, askerî komutanlarının da hazır bulunduğu bir mecliste müzakere açar ve fikirlerini sorar: *“Ey ileri gelenler! Ben Süleyman’dan mühim bir mektup aldım. Bismillâhir-rahmânirrahîm diye başlıyor ve “Sakın bana âsi olmayın, teslim olarak bana gelin” diyor. Ey ileri gelenler! Vermem gereken emir husûsunda bana fikrinizi söyleyin. Siz benim yanımda hazır bulunmadıkça bir iş hakkında kesin bir hüküm vermedim.”*^[359]

İstişâre adabı yönünden mühim bir örnek olan bu sahnenin devamını kaydetmede fayda var. Meclisteki komutanlar şu cevabı verirler: *“Biz güçlü kimseler ve zorlu savaş adamlarıyız, (siyasetten fazla anlamayız) emir senindir, sen emretmene bak!”* Hanım lider kararını verir: *“Doğrusu hükümdarlar bir şehre girdikleri vakit orasını tahrib edip bozarlar, şerefli ahalisini de zelil kırlarlar. (Süleyman’ın askerlerinin de) yapacakları budur. Ben onlara bir hediye göndereyim de, elçilerin ne ile döneceklerine bakayım.”*^[360]

2- Sünnete Göre: Hz. Peygamber’in (s.a.s.) sünnetinde de durum Kur’andakine yakındır. Zira Rasûlullah da bir kısım meselelerde kadınlarla istişâreyi mükerrer hadislerinde emretmiştir. Ayrıca birçok kereler kadınlara da başvurup, görüşlerini aldığı ve onlarla amel ettiği de Ashab tarafından rivâyet edilmiştir. Ama ne var ki, kadınlarla istişâreyi yasaklayan bazı zayıf rivâyetler de vârid olmuştur. Nitekim konuya girerken kaydettiğimiz soruda zikredilen muhtevâ, böyle bir rivâyetin tercümesidir. *“Kadınlarla istişâre edin, fakat onlara muhalefet edin.”* (Aslında, bu rivâyete ciddî hadis kitaplarında rastlanmaz.)

Münâvî tarafından “muteber bir aslının olmadığı” belirtilen bu rivâyeti^[361] genişçe tahlile tabi tutan Sehâvî, el-Makaasidu’l-Hase-

[359] 27/Neml, 30-32

[360] 27/Neml 33-35

[361] Münâvî, Feyzu’l-Kadir 4/263

ne'de şu bilgileri kaydeder: “Ben bu sözün Hz. Peygamber’e nisbet edildiğine hiçbir yerde rastlamadım. el-Askerî, Hz. Ömer’e nisbet edilen, bu söze yakın şu rivâyeti kaydeder: “Kadınlara muhâlefet edin. Zira onlara muhâlefette bereket vardır.” İbn Lâl, içinde çok zayıf râvîden başka inkıtânın (yani kopukluğun) da yer aldığı bir senedle -ki aynı senedle hadisi ed-Deylemî de rivâyet etmiştir- şu rivâyeti kaydeder: “Enes’in rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Sizden hiç kimse istişâresiz bir iş yapmasın. Şâyet kendisine fikir verecek birisini bulamazsa, bir kadınla istişâre etsin, ama ona muhâlefet etsin. Zira kadına muhâlefette bereket vardır.”^[362]

Bu konuda kitaplarda rastlanan ve Hz. Peygamber’e (s.a.s.) nisbet edilen diğer bir rivâyet de Hz. Aîşe ve Zeyd İbnu Sabit’ten gelmektedir: “Kadınlara itaat pişmanlıktır.” Ne var ki, âlimler bunun da “sahih” değil, “zayıf” (ve bazısı da mevzû) olduğunu belirtirler.^[363]

Ancak, aynı mânâyı ifade eden, zayıf da olsa başka rivâyetler de gösterilebilir.^[364] Suyûti, el-Leâli’de -II/174-: “Kadınlara itaat ettiği zaman erkekler helâk olmuştur” rivâyetini de kaydeder. Suyûti bu rivâyeti, Taberânî ve Hâkim’in tahrir ettiğini, Hâkim’in hadise “sahih” hükmünü verdiğini belirttikten sonra şahsî kanaatini belirtmez ve bahsi “Allahu a’lem -doğruyu Allah bilir- sözüyle kapar.).

Burada hatıra şöyle bir soru gelebilir: “Hadis ilminin umumi prensiplerinden birine göre, zayıf hadisle de amel edilebildikten başka, bir mevzûda birkaç tane zayıf hadis var ise, bunlar birbirlerini kuvvetlendirir ve ayrıca “sahih bir asl”a dayandıklarını gösterir. Şu halde, bu meselede aynı prensip müteber olamaz mı?”

Cevap: Evvelâ, zayıf hadisle amel edilebilir, bu doğrudur. Ancak, zayıf bir hadisle amel edebilmek için, zayıf hadisin âyete veya sahih hadise muhâlefet etmemesi, bir başka ifade ile, o mevzûda zayıf hadisten başka “nass”ın bulunması lâzımdır. Yukarıda görüldüğü

[362] Sahâvî, el-Makaasidu'l-Hasene, s. 248-249

[363] Keşfu'l-Hafâ, II/3; Geniş bilgi için, bak. Münâvî, a.g.e., 4/262-63

[364] Üsdü'l-Ğâbe 2/205; 6/275

üzere, “Kadınla istiṣâre etmeyin” ifadesi değil sahih hadislere, bizzat Kur’ân’a aykırıdır.

İkinci olarak; Bu mevzûdaki zayıfların birbirini destekleyip kuvvetlenmeleri ve bir “sahih asl”a delâlet etmeleri meselesine gelince, sözkonusu rivâyetlerin ifade ettiği manayı “mutlak” değil “mukayyed” olarak alırsak cevap müsbet olabilir. “Kadınlarla istiṣâre edin ve fakat muhalefet edin” veya “kadınlara itaat pişmanlıktır”, “kadınların re’yi ile amel kalbi ifsad eder” gibi rivâyetler söylendiği şekilde yani mutlak olarak alınınca, “hiçbir meselede, hiçbir sûrette, hiçbir kadınla istiṣâre etmeyin” mânâsı çıkar. Hâlbuki en azından bazı meselelerde istiṣârenin bizzat Kur’ân-ı Kerim’de emredildiğini gördük. Sünnette gelen deliller ise daha çoktur.

Sünnette Nazarî Beyan: Hz. Peygamber (s.a.s.)’in hayatında kadınlarla istiṣâre örnekleri eksik değildir. Burada da, örneklere geçmeden önce, istiṣâreyi mutlak bir tarzda nehyeden ifadeleri cerh ve reddedici mahiyette olan bazı rivâyetleri kaydedeceğiz. Bunlar bazı meselelerde “kadınlarla istiṣâre etmeyi” emretmektedir:

“Kendilerini ilgilendiren hususlarda kadınlarla istiṣâre edin.”^[365]

“Kızları husûsunda kadınlarla istiṣâre edin.”^[366]

“Bâkire kızla, (evlendirmeden önce) babası müṣâvere etmelidir.”^[367]

“Dul kadın kendisiyle istiṣâre edilmeden evlendirilmemeli, bâkire kız da izni alınmadan nikâhlanmamalı.”^[368]

Görüldüğü üzere, özellikle evlenme gibi şahsî bir meselede fikrinin alınması ve ona uyulması, tekrarlar, ısrarla talep edilmektedir. Hz. Peygamber (s.a.s.) kızın arzusu hilâfına, babası tarafından ger-

[365] Üsdü’l-Ğâbe, 4/15

[366] Ebû Dâvud, Nikâh 24

[367] Ebû Dâvud, Nikâh 24, 25

[368] Buhârî, İkrâh 3; Müslim, Nikâh 64

çekleştirilen bir kısım nikâhları, şikâyet üzerine, iptal etmiştir.^[369] Rasûlullah'ın bu çeşit tatbikatını esas alan cumhur, kızın rızası hilâfına yapılan nikâh akitlerinin bâtil olacağına hükmetmiştir.^[370]

Bir erkek şüphesiz, kadını veya kızı ile sadece evlenme meselesinde “istişâre etmek”le kayıtlı ve me'mur değildir. Bu hususu te'yid eden bir rivâyette “Hz. Peygamber (s.a.s.) kadınlarla da istişâre eder, onların beyan ettikleri görüşleriyle amel ederdi” denmektedir. ^[371] Bunun aksini ifade eden, yani kadınlarla istişâre edip de beyan edile-nin aksini yaptığını tespit eden rivâyete rastlamadık. Tirmizî'de “kızıl rûzgâr”la alâkalı hadiste geçen “kişi annesine bakmaz, kadınına itaat eder” cümlesinde kılınan husus, kadınla yapılan istişâre değil, annenin ihmal ve istiskal edilmesidir. Nitekim aynı hadiste, “... baba-sına bakmaz, arkadaşına râğbet gösterir” denmektedir.^[372]

Sünnette Fiilî Örnekler: Kadınla istişâre husûsunda nazari beyanlardan başka, fiilî örnekler de mevcuttur:

1- İlk örnek olarak, nübüvvetin başlangıcına ait bir vak'ayı zik-redebiliriz. Rasûlullah (s.a.s.) henüz peygamberliği husûsunda bilgi ve yakın sahibi değilken, o safhaya hazırlayıcı mahiyette geçirmekte olduğu İlahî terbiye icabı, sık sık birkısım harika durumlara mazhar oluyor ve bunlardan ciddi şekilde korkuyordu. İlk vahiyden sonra, gördüklerini ve hissettiği korkuyu muhterem zevceleri Hatice-i Tâhire validemize açtılar. Vâlidemiz (r.a.), Rasûlullah'ı (s.a.s.) şöyle te-selli etti: “*Korkma, Allah seni asla mahcup etmez. Zira sen akraba hukukunu gözetir, muhtaçlara yardım, fakirlere iyilik, misafirlere de ikram edersin...*” ^[373]

2- Değişik bir örnek “ifk (iftira)” hâdisesiyle alâkalıdır Âyet-i kerime ile iç yüzü ortaya konan ve kitaplarımızda teferruatıyla açık-

[369] Buhârî, İkrâh 4

[370] İbn Hacer, Fethu'l-Bârî 15/351; Azimâbâdî, Avnu'l-Mabud 6/119

[371] İbn Kuteybe, Uyûnu'l-Ahbâr 1/27

[372] Tirmizî, Fiten 38

[373] Buhârî, Bed'ü'l-Vahy 1

lanan ifk yani Hz. Âişe vâlidemize (r.a.) münâfıklarca yapılan iftira hâdisesi üzerine Rasûlullah (s.a.s.) zevce-i tâhireleri hakkında geniş bir tahkikat açmıştı. Bu tahkikat sırasında, sadece Hz. Ali gibi ileri gelenlerin değil, Berire -ki Hz. Âişe'nin câriyesi idi- gibi câriye bir kadının da fikrine mürâcaat etmişti.^[374]

3- Üçüncü örnek, diğerlerinden hem daha meşhur, hem de mühim bir istişâre hâdisesidir. Kadınla istişâre meselesini ele alan alimler, istişârenin câiz olduğunu söylerken, delil olarak bunu kaydeder. Rasûlullah (s.a.s.)'ın Hudeybiye Barışı sırasında zevcesi Ümmü Seleme'nin tavsiyelerine uymasıyla ilgili vak'a. Kısaca özetleyelim:

Hicretin altıncı yılında, Müslümanlar, başlarında Rasûlullah (s.a.s.) olduğu halde, umre yapmak kastıyla Mekke'ye müteveccihen yola çıkarlar. Ancak Mekke'li müşrikler, ziyarete müsaade etmezler. Fakat Müslümanlarla aralarında Hudeybiye sulh anlaşması yapılır. Anlaşma tamamlandıktan sonra, Hz. Peygamber yanındakilere: “Kalkın, kurbanlarınızı kesin, ihramdan çıkın, başlarınızı tıraş edin” emrini verir. Ne var ki Ka'be'yi tavaf için gelmiş bulunan Ashâb, barış anlaşmasının muhtevasından memnun olmadığı için tavaf yapmadan umre ile ilgili tıraş olmak, kurban kesmek gibi diğer menâsiki de yapmaktan imtina ederler.

Rasûlullah emri üç kere tekrarlar. Ashâb yine de şaşkın şaşkın bakınmakla mukabelede bulunurlar. Rasûlullah son derece öfkeli halde, çadırına, zevce-i pâkleri Ümmü Seleme vâlidemizin (r. anhâ) yanına girerler. Aralarında şu konuşma geçer: “Neyin var ya Rasûlallah?” “Hayret, ey Ümmü Seleme! Ben insanlara ısrarla ‘Kurbanlarınızı kesin, tıraş olun, ihramdan çıkın!’ diye emrettim, hiç kimse bu çağrıma cevap vermedi. Emrimi işittikleri halde sadece yüzüme bakıyorlar.”

“Yâ Rasûlallah, sen kalk, kurbanlığına git ve kes. Onlar mutlaka sana uyacaklar ve kurbanlarını keseceklerdir.”

[374] Buhârî, Şehâdât 16

Bu tavsiye üzerine Rasûlullah (s.a.s.) gider ve kurbanlık deve-sini keser. Aynen Ümmü Seleme validemizin (r. anhâ) dediği gibi, Rasûlullah'ı gören ashâb-ı güzîn de teker teker kalkıp kurbanlarını keserler.^[375]

Îmâmu'l-Harameyn, bu hâdiseyi yorumlarken: “Beyan ettiği fi- kirde isabet etmiş Ümmü Seleme'den başka kadın bilinmiyor” demiş ise de, kendisi yukarıda zikri geçen Hz. Şuayb'ın kızı örnek gösteri- lerek tenkid edilmiştir.^[376]

Ashab'tan Örnek: Kadınlı istişâre meselesindeki ıtlakı kaldı- rıp, tereddüdü izale edecek birkaç örneği de Ashab'tan kaydedelim:

1- Birincisi, umumiyetle bilinen bir vak'adır. Hz. Ömer, bir cuma hutbesi sırasında, evlenmelerde kadınlara verilecek olan mehir için, bir tahdid getirerek, mübalağaya kaçılmasını önlemek istediği zaman, cemaatte bulunan bir kadın âyet okuyarak: “*Ey Ömer, Allah “Bir eşi yerine başka bir eşi almak isterseniz, birincisine bir yük altın vermiş olsanız bile, ondan bir şey almayın...”*”^[377] diyerek sınırlamazken, *sen nasıl sınır koyarsın?*” diye müdâhale eder. Bunun üzerine Hz. Ömer (r.a.): “Bir kadın isabet, bir erkek hata etti, bir emîr (lider) cedelleşti ve cedeli kaybetti” diyerek kendi iddiasından rücû edip kadının gö- rüşüne uyar.^[378]

2- Şu kaydedeceğimiz misal mevzûmuz açısından daha dikkat çekicidir. Bir gece teftişinde, Hz. Ömer (r.a.), kocası cihada gitmiş olan bir kadının “bekârlıktan” yakındığını işitince, kızı Hafsa vâlide- mize (ve kadınlardan tecrübeli olanlara)^[379] mürâcaat ederek: “Kızım (söyle bakayım), bir kadın kocasından ne kadar müddet ayrı kalmaya tahammül edebilir?” diye sorar ve aldığı cevaba dayanarak askerlik

[375] Vâkidî II/613

[376] Keşfu'l-Hafâ 2, 3

[377] 4/Nisâ, 20

[378] Bak. Bâkillânî, et-Temhîd s. 199

[379] Said İbn Mansur, Sünen II/186; Bâkillânî, a.g.e. s. 198; İbrahim Canan, Hz. Peygamber'in Sünnetinde Terbiye, s. 526-527

müddetini altı ay olarak tahdid eder/sınırlar.^[380]

3- el-İsâbe’de İbnu Hacer’in kaydettiği bir rivâyet, istişâreye son derece ehemmiyet veren Hz. Ömer (r.a.)’in, zaman zaman, akıl ve faziletçe üstün, okuma yazma bilen bir kadın olan Şifa Bintu Abdillâh’a da mürâcaat ettiğini ve hatta onun görüşünü başkalarının görüşüne tercih edip, uyduğunu belirtir.^[381]

4- Hâlid İbn Velid de, bazı meselelerde, kızkardeşi Fâtıma Bintu’l-Velid ile istişâre etmiştir.^[382]

5- En mühim örneklerden biri, Abdurrahman İbnu Avf’ın Hz. Ömer’den (r.a.) sonra halife tesbitindeki tutumudur. Hz. Osman’ı belirlerken üç gün herkesten fikrini sormuş bu meyanda kadınların da görüşünü almayı ihmal etmemiştir. İslâm’da kadınların rey hakkı meselesine en iknâ edici örnektir.^[383]

Meseleyi rivâyetler açısından özetlemek gerekirse, kadınla istişâreyi kesinlikle yasaklayan muhkem bir nass mevcut değildir. Üstelik cevazına delalet eden rivâyetler çoktur. Kur’anî örneklerden başka, bizzat Hz. Peygamber (aleyissalâtu vesselâm)’in ve bir kısım meşhur sahabilerin hayatlarında, kadınla istişârenin fiilî örnekleri vardır. Aleyhte gelen zayıf hadislerin sahih bir asla delalet edebilme ihtimaline karşı da “Yasağı mutlak değil, mukayyed olarak anlamak gerekmektedir” deriz.

Bu Konuda Temel Prensip: Kadınla istişâre meselesini, istişâre adabı üzerine, alimlerin sünnete dayanarak tesbit ettiği umumi prensipler muvacehesinde ele almak en doğru yoldur. Bu cümleden olarak, müşâvirin “liyâkat”ı üzerinde ısrarla, ittifakla durulmuştur. Öyle ise istişâre etme ihtiyacı duyulan mesele kadının ihtisas, bilgi

[380] İsâbe 4, 341

[381] Üsdü’l-Ğâbe, 7/233

[382] İbn Kesir, el-Bâisu’l-Hasis, Beyrut, 1951, s. 183

[383] Said İbn Mansur, Sünen II/186; Bâkillânî, a.g.e. s. 198; İbrahim Canan, Hz. Peygamber’in Sünnetinde Terbiye, s. 526-527

ve tecrübesiyle alâkalı değilse elbette ona mürâcaat fayda değil, zarar getirebilir. Nitekim Münâvî, “Kadınlara itaat pişmanlıktır” rivâyetini -zayıf olduğuna dikkat çekmekle beraber- “erkeklere ait işlerde” diye kayıtlar.^[384]

Liyâkat açısından erkek, kadından farklı değildir. Bilgi, görgü, ihtisas, tecrübe ve alâka gibi mürâcaatı meşrû ve gerekli kılan bir vasfı taşımadıkça, sırf “erkek olduğu için” erkeğe mürâcaat hiçbir alim tarafından tavsiye edilmemiştir. Yukarıda kaydedilen misallerde, Hz. Şuayb’ın kızının, o meselede bilgi ve dirâyet sahibi olduğunu gösteren rivâyetleri müfessirler kaydederler.^[385]

Şu halde liyâkatlı olan herkes, kadın veya erkek, istişâreye layıktır. Olmayan da değildir, ölçü cinsiyet değil liyâkattir.

Şurası da bir gerçek ki, kadınlar, fitrî durumları icabı, çoğunlukla, erkeklere nazaran daha hissî, daha acelecidirler. Bu sebeple, onlarla istişâre mevzûunda ihtiyatlı hareket etmek gerekir.

Nitekim, beşerin tarihî tecrübesi, kadınların nüfuz ve hâkimiyet kurduğu sarayların, çeşitli entrikalarla kaynayarak “devletleri ve saltanatları fesada götürdüğünü” tesbit etmiştir.^[386] Öyleyse, kadınlarla istişâreyi yasaklayan rivâyet, bu beşerî tecrübenin, hadis formuna dökmüş, öfkeli ve mübâlağalı bir ifadesi olabilir, mutlak bir hakikat değil.^[387]

[384] Feyzu'l-Kadir 4, 262

[385] İbn Kesir 5/273

[386] Feyzu'l-Kadir, 4/263

[387] İbrahim Canan, Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi, Akçağ Yayınları, c. 16, s. 158-1

YOZLAŞAN GELENEKSEL TAVIR; KADINI AŞAĞILAYAN UYDURMA HADİSLER VEYA KUR'AN VE SÜNNET BÜTÜNLÜĞÜNDE DEĞERLENDİRİLMESİ GEREKEN RİVÂYETLER

Bilindiği gibi İslâm dininin ana kaynağı Kur'ân-ı Kerim'dir. İkinci sırada ise Hz. Muhammed (s.a.s.)'in sözleri, uygulamaları, açıklamaları ve takrirleri gelir. Kur'ân-ı Kerim, bizzat Hz. Peygamber'in sağlığında yazıya geçirildiği halde Hz. Peygamber (s.a.s.)'in hadisleri/sözleri, sonraları yazılmıştır. İşte bu yüzdendir ki, birçok söz Hz. Peygamber'e isnad edilebilmiştir. Bu itibarla Peygamberimizin hadislerinden yararlanırken çok dikkatli olmak gerekir. Şurasını hiçbir zaman hatırdan çıkarmamak gerekir ki, Hz. Muhammed (s.a.s.)'in sözleri asla Kur'ân-ı Kerim'e ters düşmez. Çünkü Peygamberimizin görevi, Kur'an'a ters düşmek değil; aksine onu açıklayıp ona uygun hareket etmektir. Bu itibarla Kur'an'a ters düşen bir rivâyetle karşılaştığımızda onun uydurma olduğu husûsunda en ufak bir kuşkimuz dahi olmamalıdır. Yine iyice bilinmelidir ki çeşitli mezhep ve fırkalar tarafından kendi görüşlerini desteklemek üzere birçok hadis uydurulmuştur.

İslâm'a düşmanların İslâm'ı içten yıkmak için hadis uydurmalarının ve dinî, sosyal ve kişisel çıkar temini için bunu yapanların yanında, cehâlet ve bağınazlığın yönlendirdiği şekilde kendi anlayışlarına göre İslâm'a hizmet etmek için de hadis uydurulmuştur. Kadınlara ilişkin uydurulan sözlerin de çoğunlukla "kadınları toplumun fitnesinden, toplumu da kadınların fitnesinden koruyup gözetme" gibi amaçlara mâtuf oluşları muhtemeldir. Ancak, sebebi ne olursa olsun, hadis uydurmayı normal karşılayan kimselerin kapasitesi ve mantığınca maslahat sayılan ifâdeler, kadınları eksik ve kusurlu, fesâda ve fitneye yol açacak ve erkekleri yoldan çıkarmak için şeytana yardımcı olan ikinci sınıf insan cinsi saydıran; bu yönleriyle de İslâm'ın evrensel ve ebedî mesajını bulandıran, İslâm'a yapılan saldırılarda yoğunlukla kullanılan, din düşmanlarının eline fırsat veren ve dine iftira eden dayanaklar olmuşlardır.

Nice konularda olduğu gibi, kadın konusunda da Kur'an'la uyuş-

mayan birçok hadis uydurulmuş, Kur'an'a ters görüşler din adına ortaya atılmış ve kadını aşağılayıcı uygulamalar din adına ortaya konulmuştur. Kur'an'ın büyük bir devrimle kadın haklarını yerleştirmesi ve asr-ı saâdetteki kadınların hemen her konuda erkeklerle aynı haklara sahip olması gibi prensipler zamanla yozlaştırıldığı ve aslî çizgisinden saptırıldığı halde, evet bütün bunlarla birlikte, Ortaçağdaki Batıda ve tüm dünya ülkelerindeki uygulamalarla karşılaştırıldığında kadınlara en az haksızlık müslüman toplumlarda ortaya çıkmıştır. Buna rağmen, kadını aşağılayıcı mâhiyette olan sözleri, âlemlere rahmet olarak gönderilmiş ve kadın haklarını topluma yerleştirmede büyük gayretler sarfetmiş Hz. Peygamber'in söylemiş olması asla mümkün değildir.

Bazı dinî eserlerde yer alan, halk arasında da sahih hadismişi gibi kabul edilen rivâyetlerin en meşhur olanlarını gözler önüne sermenin (bazı küçük sakıncalarına rağmen), faydasının daha büyük olduğu kanaatiyle bunlardan yola çıkarak kadın hakkında değerlendirme yapılmasını diye belirtelim. Bunlardan bir kısmı, mevzû/uydurma, bir kısmı zayıf, bir kısmı da anlamı ve üslûbu yönüyle şüphe uyandıran, eğer sahih iseler Kur'an bütünlüğü içinde te'vil edilmesi veya mecâzî olarak yorumlanması gereken sözlerdir:

“Şâyet ben, bir insanın başka bir insana secde etmesini emrederdim, kadına, kocasına secde etmesini emrederdim.”

“Eğer kocanın tepesinden ayağına kadar bütün bedeni irinler içinde kalıp hanımı o irinleri diliyle silerse, yine de ona karşı teşekkür etmek vazifesini edâ etmiş sayılmaz.”

“Uğursuzluk üç şeydedir: At, kadın ve evde.”

“Erkeğe, hanımını ne sebeple dövdüğü sorulmaz.”

“Kadınlara itaat, pişmanlıktır.”

“Kadınlara danışın, fakat onların dediklerinin tersini yapın.”

“Kadınları Allah Teâlâ geride bıraktığı gibi siz de geride bırakın.”

“Benden sonra erkeklere kadınlardan daha zararlı fitne fesat olarak hiçbir şey bırakmadım”

“Kadınların akılları şehvetlerindedir.”

“Kadınları göze çarpan mevkîlere oturtmayın, yazıyı da öğretmeyin. Dikiş öğretin ve Sûre-i Nûr’u da iyi öğretin.”

“Havvâ olmasaydı, hiçbir kadın kocasına ihânet etmezdi. İsrâiloğulları da olmasaydı (bekleyen) et bozulmazdı.”

“Cennet sâkinlerinin en azı kadınlardır.”

“Kadınların cehennemde çoğunluğu teşkil ettiğini gördüm Akıllı ve dini eksik olanlar arasında akıl sahibi erkeklere galebe çalan kadınlardan başkasını görmedim.”

“Kadın üzerinde en fazla hakkı olan kişi kocasıdır; erkek üzerinde en fazla hakkı olan kimse ise annesidir.”

“Hangi kadın, kocası kendisinden râzı olarak vefat ederse, cennete girer.”

“Ey kadınlar! Eğer kocalarınızın size olan haklarını bilseydiniz, ayaklarının tozunu yüzlerinize silerdiniz.”

“...Kadınların dinleri ve akılları eksiktir.”

“Şüphesiz kadın, karşınıza bir şeytan sûretinde gelir ve bir şeytan sûretinde gider.”

“Kadın avrettir, dışarı çıktımı şeytan ona istişrâf eder/muttalî olur.”

“Kadınlar arasında sâliha kadın, yüz tane karga arasında alaca bir karga gibidir.”

“Doksan dokuz kadından biri cennette, diğerleri ise cehennemdedir.”

“Kadınlara danışmayın, onlara muhâlefet edin. Kadınlara muhâlefet edin, zira kadınlara muhâlefet berekettir.”

“Kadınları önünüze geçirmeyin, onların üç adım önünden yürüyün.”

“Kadınları yüksek yerde oturtmayın.”

“Kadınlar için kabir daha hayırlıdır.”

“Kadınların hayırlı işi, yün eğirmektir.”

“Kadın, kocasından izinsiz evden çıkarsa, her şey onu lânetler.”

“Kadınları aç ve çıplak bırakın.”

“...Kadın bir ege kemiğinden yaratılmıştır. Ege kemiğinin en eğri yeri yukarı kısmıdır. Onu doğrultmaya kalkarsan kırarsın. Kendi haline bırakırsan eğri halde kalır...”

“Kadınlar (muhâlefette ve istediklerini yapmada erkeklerden) baskındırlar.”

“(Namaz kılanın önünden geçen) kadın, köpek ve eşek (ve domuz), namazı keser.”

“...Cehennem ehlinin çoğunluğunun kadınlar olduğunu gördüm. ‘Neden ey Allah’ın Rasûlü?’ diye sordular. (Cevâben:) “küfürlerinden dolayı” buyurdu. ‘Allah’ı mı inkâr ediyorlar?’ (diye tekrar) sordular. “Kocalarına karşı nankörlük ederler; iyiliğe karşı nankörlük ederler. İçlerinden birine dünya durdukça iyilik etsen, sonra, senden

bir şey görse, (hemen) 'senden asla hiçbir hayır görmedim ki!' der."

Amr bin el-Âs'dan diyor ki: "Biz Rasûlullah (s.a.s.) ile birlikte bir dağ yolunda bulunurken, ansızın şöyle dedi: "Bakın! Bir şey görüyor musunuz?" Biz dedik ki: 'Kargaları görüyoruz. İçlerinde, gagası ve ayakları kızıl renkli, alaca bir karga var.' Rasûlullah şöyle buyurdu: "*Kadınlardan cennete girebilecek olanlar, ancak şu (siyah) kargalar içindeki alaca karga gibi olanlardır.*"

Genellikle bu tür rivâyetler ilim sahipleri ve araştırmacılar tarafından eleştirilmiş veya Kur'an'a uygun şekilde te'vil edilip yorumlanmış ise de; bu eleştiri ve yorumlar, kadını horlayan geniş kitlelere ulaşamamıştır. Örneğin İbn Hazm, "*İnsanın insana secde etmesi câiz olsaydı, kadınların kocalarına secde etmelerini emrederdim*" mealindeki hadisi, râvîsi Şerik bin Abdillâh, müdellistir, münker hadisleri zayıf râvîlerden alır, onların adını gizleyerek güvenilir râvîlere nisbet eder" diyerek cerhetmiştir. İbn Hazm, Hz. Âişe'den nakledilen, "Kadın üzerinde en fazla hakkı olan kişinin kocası, erkek üzerinde en fazla hakkı olan kimsenin ise annesi olduğu"na dâir hadis rivâyetini reddederken de şöyle der: Ebû Utbe (hadisi rivâyet eden şahıs), meçhuldür, onun kim olduğu bilinmiyor. Üstelik Kur'an ve sahih hadis, böyle bir hükmü geçersiz kılmaktadır."^[388]

Bu rivâyetlerden yola çıkılarak kadının küfre yakın nankörlüğüyle birlikte, âile reisi erkeğin kutsallığı(!) ile ilgili Kur'an ve Sünnet çizgisinden nasıl uzaklaşıp yozlaştığı konusunda yüzlerce örnekten birini, ibret olsun diye verelim. "...Onlardan (kadınlardan) birine dünya durdukça iyilik etsen, sonra senden bir şey görse (hemen) 'senden asla hiçbir iyilik görmedim ki!'" der." Bu rivâyette tarif edilen "katıksız nankörlük" durumunu izah sadedinde İbn Hacer'in haber ile ilgili yorumları, Buhârî'nin İman bölümü içinde -sözkonusu rivâyete dayanarak- bir alt başlığın adını: "Kocaya Karşı Nankörlük ve Küfür Olmaksızın Küfür" şeklinde belirleyerek verir. İbn Hacer'in Kadı Ebû Bekir b. El-Arabî'den naklettiği görüşler, bu rivâyetin içi-

[388] Bak. İbn Hazm'ın Kütüb-i Sitte'ye Bakışı, Selman Başaran, İslâmî Araştırmalar, c. 2, sayı 19-20, s. 6

ne yerleştirildiği bağlamı ortaya koyması açısından oldukça ilginç ve önemlidir. Buhârî'nin meşhur şerhi Fethu'l-Bârî'den iktibas edelim:

“Kadı Ebû Bekir bin el-Arabî, bu (bab başlığının) şerhi sadesinde, şunları söylemiştir: ‘Musannıfın bundan murâdı, itaatin iman olarak isimlendirildiği gibi, meâsinin (günahların) de küfür olarak isimlendirilebileceğini beyan etmektir. Fakat kadına küfrün atfedildiği yerlerde kastedilen, kişiyi dinden çıkaran küfür değildir. Birçok günah çeşidi arasında, kocaya karşı nankörlüğün özel olarak seçilmesi (Rasûlullah'ın şu sözüne atfen), hoş bir inceliktir.

Hadis şöyledir: ‘Eğer birinin birine secde etmesini emredek olsaydım, kadının kocasına secde etmesini emrederdim.’ Buna göre, kocanın hakkı, Allah'ın hakkı ile eş düzeyde mütâlaa edilmiştir. Kocanın karısı üzerindeki hakkı bu dereceye ulaşmışken, kadın kocasına karşı nankörlük ederse, bu onun, Allah'ın hakkını küçük gördüğüne dâir bir delil olur. Bu sebeple ona küfür ıtlak edilir; ancak bu dinden çıkarmayan bir küfürdür.”^[389]

“Uğursuzluk evde, kadında ve kısraktadır” şeklindeki Ebû Hüreyre'nin rivâyet ettiği meşhur hadis rivâyetine ise, Hz. Âişe, duyduğu zaman itiraz ederek şunları söylemiştir: “Kur'an'ı Ebu'l-Kasım'a indirenin hakkı için, bu hadisi aktaran yalan söylemiş. Rasûl (s.a.s.) ancak şunu dedi: “Câhiliyye ehli şöyle derlerdi: ‘Uğursuzluk; binek kadın ve evdedir.”

Bu bağlamda bir hadis rivâyetinin eleştirisine, Mısır'lı mütefekkir Muhammed Gazzâli, şöyle yer veriyor: Buhârî'nin isnâdıyla rivâyet ettiği hadisin metni şöyle: “Havvâ olmasaydı hiçbir kadın kocasına ihânet etmezdi. İsrâiloğulları da olmasaydı (bekleyen) et bozulmazdı.” Muhammed Gazzâli, bu rivâyete ilişkin olarak şunları söylüyor: “Âdem'e ihânet eden Havvâ, nasıl ve kiminle ihânet etmiştir? Bu söz, tamâmen Hıristiyan akîdesine benziyor. Kâ'bu'l-Ahbar'ın söylediği bu sözü, Kur'an reddetmiştir. Bilakis Kur'an, Âdem'i cennetten çıkaranın Havvâ değil; şeytan olduğunu belirtmiştir. Hav-

[389] Fethu'l-Bârî, 1/105; Umdetu'l-Kari, 1/203

vâ'nın Âdem'e ihâneti kesinlikle İslâmî bir anlayış değildir. Ahd-i Atîk'ten kalma bir sözdür. Etin bozulup bozulmaması ise, tamâmen tabiî bir kanundur. Bekletilen et bozulur. Bu rivâyetin akla ve mantığa ters düştüğü âşikârdır. Kabulü mümkün değildir.^[390]

Uydurma veya Peygamber (s.a.s.)'in konuşmalarından yanlış aktarılan hadislerin yanında; mantık ve anlam itibarıyla çirkin ve zorlayıcı, Kur'an ahkâmına ve sahih sünnete aykırı da olsa halk içinde dinî bir hassâsiyetle ve teslimiyetle kabul görerek yaptırım gücüne sahip olan kıssalar da, kadına uğursuzluk ve aşağılama atfeden anlayışları besleyip desteklemiştir. Bu kıssalarda genellikle kadının zihinsel yetersizliği ve akılsızlığı, irâdesizliği ve güvenilmezliği, nankörlüğü ve kadirbilmezliği, cinsel açıdan zaaf içinde ve dirençsiz oluşu, gösteriş düşkünlüğü yüzünden denetlenmesinin gerekliliği, okuyup yazmasının sakıncaları gibi konuların; zaman zaman edebe aykırısı, müstehcenliğe varan bir üslûpla işlendiği görülmektedir. Bu tür kıssa ve menkıbelerin müslümanlar nezdinde yüzyıllardır müteber olan âlimlerin/yazarların kitaplarında kayıtsız yer edişleri ise ayrı bir problem teşkil etmektedir.^[391]

Geleneksel bakış açısında müslümanların, kadını bu derece aşağılayan ve Kur'an'a tamamen ters söylemleri Rasûlullah (s.a.s.)'in ağzına nasıl yakıştırdıklarını doğrusu anlamak mümkün değildir. Kadını ikinci sınıf varlık gören, erkeği dünyada ve âhirette üstün sayan, bunun sebebini de savaş gücünün olmasında, Cuma namazına iştirâk edebilmesinde, sakallı ve sarıklı olmasında bulan bir düşünce ile; üstünlüğü takvâda gören Kur'anî bir anlayış elbette bağdaşamaz. Geleneksel değerlendirmeler, maalesef bize, üstünlüğün takvâda olduğunu vurgulayan İslâm değerleri yerine, kadını hor gören, ikinci sınıf varlık sayan câhiliyye düşüncelerini hatırlatmaktadır.

Bu bakış neticesinde, kadının erkeğe kayıtsız şartsız itaati, onun her alanda kendisinden üstün olduğunu bilmesi, iki adım gerisinden yürümesi, fitne çıkarmamak için mescidlere gitmemesi, namazını

[390] Bak. Sünnet Üzerine Bir Kitap ve Bir Açıkoturum, İslâmî Araştırmalar, c. 5, sayı 2, s. 100-118

[391] Cihan Aktaş, Kadının Toplumsallaşması ve Fitne, İis. Araş. c. 10, sayı 4, s. 245

evinin en ücrâ köşesi olan yatak odasında kılması, sesini erkeklere hiçbir şekilde duyurmaması, buna rağmen cehennemın çoğunluğunu kendi cinsinin oluşturacağına inanması, kemikleşmiş gelenek içinde kadına “takvâ” başlığı altında sunulmuş, toplumdan soyutlanıp evine kapanabildiği ve bunları uygulayabildiği ölçüde takvâde ileri gideceği düşüncesi yerleştirilmiştir. Bugün de, bu düşüncelerin hâkim olduğu kitle çoğunluktadır. Kadınların kendilerine biçilen bu konumu kabul edip benimsemeleri, bu anlayışın “din” adı altında sunulmuş olması ve kadınların ilmî birikimlerinin az olmasından kaynaklanmıştır. Çünkü Kur’an’da bu şekilde bir cinsin toplumda pasifize edilmesi söz konusu olmadığı gibi Rasûlullah (s.a.s.) döneminde de bu şekilde yaşanmamıştır. Hz. Peygamberle istişâre eden, savaşırlara katılan, şehid olan, mescidleri kullanıp Cuma ve vakit namazlarını ikame eden, ilim öğrenen ve öğreten, vahyî sorumluluklarını gerçekleştirmek için çaba sarfeden son derece aktif kadınların olduğunu biliyoruz. Hz. Âişe’nin bir ordu komutanı olarak savaşırla katılması, muhâlefet lideri olması da önemli bir veridir. Savaştaki tarafı konusunda eleştiri almış olsa da kadın olmasından dolayı herhangi bir tenkit ve itirazla karşılaşmamıştır. Bu da bize ilk dönemlerde kadının toplumda sahip olduğu aktif rolü ve kadına bakış açısının bugünkünden ne kadar farklı olduğunu göstermektedir.

Daha sonraki dönemlerde başlayan yozlaşma ve câhilî düşüncelerin İslâm adı altında canlanması konusunda, sorumluluk sadece müslümanlara âittir. Çünkü İslâm, insan olma, sorumluluğu yerine getirme noktasında ayırım gözetmemiş, getirdiği prensiplerle kadın ve erkeğin fitrî yönlerine uygun bir şekilde hayatı tanzim etmelerini istemiştir. İslâm, kadın ve erkeğin birbirini tamamlar mâhiyetteki yönlerini hiçbir zaman birinin üstünlüğü ve avantajı, diğerrinin eksikliği, noksanlığı olarak görmemiş ve böyle görülmesini eleştirmiştir. Kadının hor ve aşağılık görülmesi, erkeğin emrinde ve onun hizmeti için yaratılmış olduğu düşüncesi câhiliyye Arapları tarafında da söylense, bozulma sürecindeki müslümanlar tarafından da söylense “câhilî düşünceler”dir. Ve Kur’an bu sapma hallerinin ıslahı için gelmiştir.

Bugün müslüman kadının düşünmesi gereken, kendisinin yer-

yüzünün imarı için yaratılmış bir halife olduğu, yeryüzünde İslâm'ı hâkim kılma, iyiliği emredip kötülükten sakındırma ve fitneyi kaldırma gibi çok büyük bir “emânet”i yüklendiğidir. Ve herkes Allah huzurunda hesap verirken “yalnız” olacaktır. Kimse cinsiyetini mâzeret göstererek bu sorumluluktan kaçamayacaktır. Müslüman kadının bu asil ve öncelikli görevlerini bir kenara itip ayrıntılarla uğraşmasının zamanı geçmiştir. Çünkü şu anda yeryüzünde büyük bir fitne, şirk ve fesat hâkimdir. Bunun sebebi ise tevhidî bilinci yitirmemiz ve sorumluluklarımızı unutmamızdır. O halde, kadın-erkek hepimize düşen, vahyî doğruları anlamaya ve hayata hâkim kılmaya çalışmak olacaktır.

Bu veriler ışığında kadın konusunda üç temel yaklaşımın varlığından söz edilebilir: Bir: Vahyi tamamen gözardı ederek akıl ve nefislerini ilâh edinenlerin oluşturduğu dünkü ve bugünkü câhilî düşüncede kadın. İki: Vahyin belirlediği modele, tarih içinde şekillenen bazı câhilî etkileri eklemleyen geleneksel yaklaşımda kadın. Üç: Kur'an'ın şekillendirdiği anlayışta kadın. Hepimizin özlediği ve gerçekleştirmek için çaba sarfetmesi gerektiği yaklaşım, elbette üçüncüsüdür. Ve bu yaklaşım, sadece kadın konusunda değil; hayatı anlama ve değiştirmede ihtiyaç duyduğumuz ve her konuda başvuracağımız temel dinamiğimiz olmalıdır.^[392]

KADININ FİTNE VE FESAT UNSURU KABUL EDİLMESİ

Kadının toplumdaki konumunu ve hareket alanının kısıtlama yönünde bir gerekçe olarak fitne, kadın evden çıktığında, başta cinsel günahlar olmak üzere erkek ve kadının günaha düşmeleri ve dinî hayat-

[392] H. Koç, F. Candan, Kur'an Çerçevesinde Kadın, Haksöz, sayı 31, Ekim 93, s.28-29; Yozlaşan geleneksel tavrı Kur'an'ın bakış açısı arasındaki farkın anlaşılmasına yönelik geniş bilgi almak isteyenler şu kitaplara bakabilirler: 1- İslâm Kadın Ansiklopedisi -Tahrîru'l-Mer'e- 1-4, Abdülhalim Ebu Şakka, Denge Y., 2- Kadın Karşıtı Söylemin İslâm Geleneğindeki İzdüşümleri, Hidayet Şefkatli Tuksal, Kitâbiyat Y., 3- Hadis Temelli Kalıp Yargılarda Kadın, Ali Osman Ateş, Beyan Y., 4- Uydurma Hadislerle Kadın Aleyhtarlığı, Mustafa Çelik, Ölçü Y., 4- Hatalı Atasözleriyle Kadın Aleyhtarlığı, Mustafa Çelik, Ölçü Y.

larının bozulması ihtimali olarak tanımlanmaktadır. İçinde yaşanılan zamanın fitne zamanı olduğu, bu yüzden müslüman kadının evinden çok zarûrî durumlar dışında çıkmaması gerektiği görüşü, kadının İslâm'a hizmetini, cihadını, insanî etkinliklerini eviyle sınırlandırır. Ancak, İslâmî ve insanî hakların; tebliğ, cihad, ilim öğrenme ve öğretme, doğruyu bildirip yanlıştan sakındırma gibi hak ve sorumlulukların, sûiistimal edilebileceği gerekçesiyle ve sınırsız bir zaman için kayıtsız şartsız yürürlükten kaldırılmasını veya yasaklanmasını kabullenmek mümkün değildir ve zaten hayatta bu yaklaşımın somut, kalıcı karşılığını bulmak zordur. Kadının din adına, sosyal felâket ve zararlardan korunması adına veya toplumun salâhı için toplum hayatından yalıtılması sûretiyle salt eve ve ev işlerine uygun bir kişiliğe büründürülmesi; giderek onun Kur'an'ın muhâtap aldığı sorumlulu, akleden, düşünen, duyarlılıkları körelmemiş kul olmaktan uzaklaştıracaktır. Bu tür kısıtlamaların, kişide hayata gerçek anlamda ve dolaysız katılım imkânlarını yok edeceği ve psikolojik rahatsızlıklara sebebiyet vereceği de büyük ihtimal dâhilindedir.

Öte yandan, toplumda fesad çıkması muhtemelse, Kur'an buyrukları göz önünde tutularak bu konuda kadın kadar erkeğin de sorumlu tutulması ve hassâsiyet göstermesi beklenmelidir. Fesâda yol açmak elbette her iki kesim için de haramdır. "Kadın şeytanın ağıdır" şeklinde, Hristiyan meczuplarının söylemlerini, İsrâiliyyatı hatırlatan ifâdelerin ne denli İslâmî olduğu, Kur'anî ifâdelere başvurularak anlaşılabilir. Sözgelimi, yeryüzünde gezerek geçmiş kavimlerin bıraktıklarından ibret alması istenenler, yalnızca Allah'ın erkek kulları değillerdir. Ayrıca Kur'an'da kadının varlığı erkek için, erkeğin varlığı da kadın için bir "iyilik ve hayır" unsuru olarak nitelenmektedir.

Fitneye yol açacağı varsayılan kadın bütün ömrünü dört duvar arasında geçirse bile, günah işlemesi ihtimaline karşı ruhbanlığa, inzivâya başvurma eğilimlerini hatırlatan bu önlem, hele ki iletişimin, telekomünikasyonun günümüzde ulaştığı boyutlar düşünüldünce, fitne sorununun çözümü için asla yeterli olmayacaktır (Gerçekte günümüzde televizyon ve video, CD player, insanları eve bağlayan ve kapatan; ancak, seyredilen programların genel niteliğiyle uyutma ve suskunlaştırma araçları haline gelmişlerdir). Hem, insanlık tari-

hi incelendiğinde kadınların ya bütünüyle toplumdan tecrit edildiği veya istismâra ve yozlaşmaya müsâit bir tarzda topluma “katıldığı” durumlarda özellikle cinsel kaynaklı fitnenin daha kolay ve müsâit yayılma zemini bulduğu anlaşılmaktadır. Sultanların haremli, de-rebeylerin şatoları ve ruhbanların manastırları yüzyıllarca, doğunun ve batının bütün entrika yüklü öykülerinde okunabileceği üzere, dört duvar arasında cinsel ahlâkın ille de güvencede olamayacağının ibret verici örnekleri olmuşlardır.

Hem tesettür de zâten kadının fitneye yol açmadan topluma katılmasını sağlayan bir yol, bir üslûp değil midir? Ve tesettür, gözleri sakınma yükümlülüğü, sadece kadınlar için değil; erkekler için de vardır. Yalnız kadınlar değil; erkekler de, toplum içinde veya tek başına, dört duvar arasında ya da sokakta, insanî faaliyetlerini sürdürebilmek, Allah’a ve insanlığa karşı ödevlerini yerine getirebilmek, kendi kendine yeterliliğe sahip olabilmek için dikkatli hareket edebilmelidir. Fitne ihtimaline karşı yaptırımlar, bir insan cinsinin insanlık durumunu ezip geçecek boyutlara uzatılmamalıdır. Zaten Kur’an, insanların nefislerini düzelterek fitneden kaçınmaları için ölçüleri ve yaptırımları belirlemiştir. Kadında İslâmî örtü, cinsel özelliğine bağlı olarak toplum içine gereğince çıkabilisinin ölçüsü olmuştur. Ve zaten örtünün varlığı, kadının toplum içindeki varlığıyla tanımını bulmaktadır. Bir başka ifâdeyle, örtü olgusu zaten özünde toplumsal olanla ilgilidir.

Gerçi İsrâiliyyat kökenli olduğundan kuşku duyulamayacak kimi menkıbelerde ne kadar örtülü olursa olsun, “toplumun selâmeti ve kendisinin de hayrına olacağı üzere” kadının sokağa çıkmaktan kaçındırılması; mümkün olduğunca da en iç odalara kapatılması öğütlenir. Hicap ve iffet gibi erdemler kadın için, varlığını mümkün olduğunca kamufle edişle, unutturuşla eş anlamlı tutulur. Ve öyle olur ki, olağan ifâdeli sesiyle yabancı bir erkeğin duyabileceği ortamda meramını anlatışı bile, fitneye yol açacağı endişesiyle haramdan sayılır. Bu konuda ilginç bir örnek, benzeri bir yaklaşımla, başkalarının yanında erkeğin hanımına adıyla hitap etmesinin günah sayılması, bazı düğün dâvetiyelerine fitneye sebep olmasın diye evlenecek kızın adının yazılmayıdır.

Gerçi çok zaman kimi müslüman kadınlar da, tarihsel ve toplumsal şartların kendilerini mahkûm kıldığı geri planda bu edilgenleştirilmiş kadın kimliğini iffetli ve takvâlı İslâm kadını olma adına harâretle savunmuşlardır. Kuşkusuz bunun en çok görülen nedenlerinden biri, İslâmî duyarlılıktır; dinin emirlerine sorgulamadan teslim olmaya sevkeden iman düşüncesidir. Oysa iman, sosyal görevler unutulup sadece bireysel bir endişe halini aldığı anda yeryüzündeki harekete geçirici ve itici tarihsel mesajı son bulur. Ancak, bu kabul-leri hazırlayan daha önemli bir nedenin kadınlardaki bilgi, bilinç yetersizliği ve öğrenip araştırma imkânlarının kıtlığı olduğu da bir gerçektir.^[393]

79 Devriminin lideri, bu konuyla ilgili şunları söyler: Kadınlar İslâm toplumunda özgürdüler ve topluma katılmaları önlenemez. Önlenmesi gereken şey ahlâkî fesattır; bu hususta da hem erkek, hem kadın aynı muâmeleye tâbi tutulurlar. Fesad, her iki kesime de haramdır ve İslâm nizamında kadın, erkeğin sahip olduğu tahsil hakkı, çalışma hakkı, mülkiyet hakkı gibi tüm haklara sahiptir. Erkek hangi haklara sahipse kadın da onlara sahiptir. Ama kimi işler vardır ki, fesâda sürüklemesi ihtimalinden dolayı erkeğe haramdır. Aynı şekilde kimi işler de vardır ki fesâda sürüklediği için kadınlara haramdır. İslâm erkek ve kadının insanî yapısını muhâfaza etmek ve kadının oyuncak haline gelmemesini sağlamak istemiştir.^[394]

Bütün bunların yanında, kadının dişiliğiyle değil; kişiliğiyle toplumda yer etmesi, erkekleri tahrik edecek veya onların dikkatlerini üzerine çekecek kıyafet, davranış ve tavırlarda bulunmaması gereklidir. Bazı müslüman kadın ve kızların gayri müslim bayanlardan toplum içinde sadece başörtüsüyle ayrıldığı, onun dışında davranış ve hatta giysi yönüyle pek farklı olmadıkları görülen bir vâkiadır.

Şuh kahkahalar, yabancı erkeklerle samimi tavırlar, aşırı serbest

[393] Cihan Aktaş, Kadının Toplumsallaşması ve Fitne, İs. Araş. c. 10, sayı 4, sayfa 244

[394] Âyetullah Humeyni, İran İslâm Cumh. Ank. Kültürevi'nin 1987 Şubat'ında Kadınlar Günü Broşürü

hareketler, müslüman bir hanıma yakışmayacak basitlikler içinde toplum içine çıktıkları giderek çokça görülen bir kimliksizlik ya da çok kimlilik problemidir. Bu davranışların hem kendilerini küçültükleri, hem örtülü bayanlar hakkında yanlış ve kasıtlı yargıda bulunanlara koz verdikleri ve hem de dini yanlış tanıttıkları yönüyle fitneye sebep olan “çeyrek tesettürlü” bayanlar da yok değildir. Ama bunu toplumdaki tüm müslüman bayanlara şâmil kılmak veya böyle davrananlar yüzünden diğerlerini de toplumdan uzaklaştırmak doğru olmasa gerektir.

KADININ MÜSLÜMANCA OKUMASINI CÂİZ GÖRMİYEN ZİHNİYET

İslâm’a yapılan saldırılarda, bu dinin kadınların okumasını uygun bulmadığı iddiâsı sıklıkla kullanılır. Bunun için de Hz. Âişe’ye atfedilen şu hadis rivâyetine sıklıkla başvurulur: “*Kadınları göze çarpan mevkilere oturtmayın, yazıyı da öğretmeyin. Dikiş öğretin ve Sûre-i Nûr’u da iyi öğretin.*”^[395] Kadınlara okuma yazma öğretilmemesi, onların yanlış şeyler okuyup yazabileceği, yazı vâsıtasıyla yabancılarla temas kurabileceği, mektuplaşabileceği gibi gerekçelere dayanmıştır. Oysa, ilim öğrenmenin hem erkeğe hem kadına farz olduğu bilinir/bilinmelidir. Kur’ân-ı Kerim’e göre, bilenlerle bilmeyenler hiçbir zaman bir tutulmazlar. ^[396]Ve Rasûl-i Ekrem, ilim için bir yola giren kimseye Allah’ın cennet yolunu kolaylaştıracağını^[397] belirtmiştir.

Dindarlık adına veya dindarlığı öne sürerek kadınlara ilim yolunu kapatmak isteyenler ise, İslâm’a saldıran yarı aydınlara ve müsteşriklere hizmet etme yolundan, dine iftira atmak ve kadınların cehâletinin vebaline ortak olmaktan öte gidememişlerdir.

Örneğin, müsteşrik Goldziher, yukarıdaki hadis rivâyetini öne

[395] Râmûzu'l-Ehâdis, c. 2, s 480

[396] 39/Zümer, 9

[397] Ebû Dâvud, İlim 1; Tirmizî, İlim 19; İbn Mâce, Mukaddime 17

sürerek İslâm tarihinde kadınlara yazı öğretme işine aralarında ah-lâksızlığa yol açacağı gerekçesiyle kısıtlama getirildiğini, kadınlara yazı öğretilmemesi konusunda resmî düzeyde tâlimatlar yayınlandığını savunmuştur. Her ne kadar Goldziher bu görüş ve tutumların İslâm'ın temel öğretilerine uygun prensipler olamayacağını ve zâten kadınlara yazı öğretilmesine karşı yaygın olan görüşün Şam'ın birçok âlime kadını tarafından çürütüldüğünü kaydetse de; bu konudaki incelemesinde “kadınların işi ip eğirmektir, bunun için ilme gerek yoktur” ve “yazı öğretilen kadın zehirli yılan gibidir” tarzındaki halk arasında yaygınlıkla kullanıldığını belirttiği deyişlere, atasözlerine itibar etmekten geri durmamıştır.

Kadınları fitne ve fesat kaynağı telâkki eden, onlara okuma ve benzeri hakları çok gören yukarıda örneklerini verdiğimiz sözlerin önyargılı bir yazar için nasıl kolay ve uygun malzeme teşkil ettiğinin somut ve ibret verici örneklerinden biri, İlhan Arsel'dir. Şeriat ve Kadın adlı bilimsel olmaktan uzak kitabında yazar, her türlü kitaptan rasgele derlediği deyişlere hiçbir kayıt koymadan dayanarak ve bazen de açıklamakta yetersiz kaldığı hadis ve âyet-i kerimeleri keyfince yorumlamak sûretiyle İslâm'ın temel kaynaklarına ilişkin güvenleri sarsmak gibi bir amaç taşıyor görünmektedir.

Kur'anî ruhla uyuşmayan, çakışmayan tarihsel ve geleneksel bir anlayış; müslüman kadını hurâfelerin belirlediği gibi yeniden câhiliyyenin karanlıklarında tanımlamak istiyordu. Tebaaya hilâfet vesâyeti adına yaklaşan saltanat geleneği, âile içine de erkeğin kadına vesâyeti adına, dayatmacı ve buyurgan bir hiyerarşi anlayışını meşrûlaştırmıştı. Sonuç olarak Hz. Peygamber'in risâletiyle yeniden câhil ve unutkan insanlığa hatırlatılan kadının insani hak ve ödevleri, bir kez daha “istismar ve fitne ihtimali” öne sürülerek sınırlandırılmış; böylece kadının Kur'an'la ilişkisinin yok olmaya gittiği; âile içinde Kur'anî istişare anlayışı yerine tek taraflı vesâyetin hâkimiyet kazandığı, eşlerin birbirine “dost, arkadaş ve yardımcı” olacak yerde “efendi-kul” oldukları bir sürece girilmişti.^[398]

[398] Cihan Aktaş, Kadının Toplumsallaşması ve Fitne, İs. Araş. c. 10, sayı 4. sayfa 246

Yüce Allah, ilk emrini “Oku!” olarak indirirken, kadın-erkek ayrımı yapmamıştır. “Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?”^[399] derken de cinsiyet ayrımı yok. “Allah’tan ancak âlim kulları hakkıyla korkar.”^[400] âyetinde Allah “kulları” kelimesini kullanıyor; bu kelime de kadın ve erkeği içine alıyor. Kur’an âyetlerini tefsir eden, hadis rivâyet eden, hukukî konularda görüşüne mürâcaat edilen kadınlarımızın sayısı az değildir. Halife Hz. Ömer’in halka konuşurken yaptığı hukukî bir hatayı düzelten kadın sahâbeyi hemen hepimiz biliriz. “İlim, her müslüman erkek ve kadına farzdır.” hükmüne dayanarak İslâmî bir devlette zarûrât-ı dîniyye dediğimiz ilimlerin beşikten mezara kadar her ferde öğretilmesini zorunlu kılmıştır. Günümüzde hiçbir devlet on sekiz yaşına kadar öğretimden kaçmayı başarmış birine bu yaştan sonra okumayı ve eğitimi zorlayamaz. Ama İslâm devleti, her imkânını kullanarak ölüm ânına kadar dinin gerekli bilgilerini insana ulaştırmak mecbûriyetindedir.

Tabii, kadının ve genç kızın okuma ve tahsil hakkını savunurken, bugünkü İslâm dışı zulüm düzeni içinde tesettürüne bile müsaa-de edilmeden ve daha önemlisi vahyi reddeden bir eğitim sisteminde câhilî eğitim almasından bahsetmiyoruz. Biz, Müslüman bir bayanın müslümanca eğitim hakkında bahsediyoruz.

TOPLUMSAL HAYATTA MÜSLÜMAN KADIN

Toplumsallaşma, insanın içinde yaşadığı topluma bir şeyler katabilmesi, sunabilmesi; ya da kendisini geliştirmek için topluma açılabilmesi yönünde sürekli gelişen bir harekettir. İnsan, içinde yaşadığı toplumun kendisinden beklediği ilkeleri ve değer yargılarını benimseyebilir ve kendi inandığı değer yargılarını topluma anlatmayı ve benimsetmeyi dileyebilir. Hatta, kimi zaman bu durum, müslümanların doğruyu bildirip yanlıştan sakındırma ve tebliğ ödevlerinde ol-

[399] 39/Zümer, 9

[400] 35/Fâtır, 28

duğu gibi “dileme”yi aşarak bir “görev” haline geline gelir. Bu durumda toplumsallaşma, bireyin inanç ve önerilerini içinde yaşadığı toplumun anlayabileceğı uygun dille ifâde edebilme süreci de demektir. Sözelimi bir müslümanın içinde yaşadığı topluma İslâm dinini anlatmayı dileyişi, o toplumun ayırt edici özelliklerini iyi bilmesine ihtiyaç duyar. Gayri İslâmî veya İslâmî, İslâm’ın bilindiğı veya bilinmediğı toplumlarda nasıl davranmak, nelere dikkat etmek gerekiyor; müslüman bireyin “toplumsallaşması” sorunu, bu soruların cevabına da ihtiyaç duyar.

Diyebiliriz ki toplumsal bir kişilik her durumda, zamanının çoğunu toplumun, toplumsal faâliyetlerin içinde geçiren bir kişilik demek değildir. Yine, zamanının çoğunu evinde veya kapalı bir mekânda geçirmesi, her zaman bireyin toplumsallaşmadığı ve toplum dışı kaldığı, “anti-sosyal” olduğı anlamına gelmez. Toplumsallaşma övgüsü etrafında yanlış tanımlar ve rol beklentileri, toplumları ve bireyleri mustarip eden problemlerin belli başlı nedenlerinden biri sayılabilir.

Örneğın, modernleşme hedefi yolundaki yaşadığımız ülkede “kadınların toplumsallaşması”, onların zamanlarının çoğunu ev dışında bir işte veya bir dernekte/vakıfta ya da popüler gazetelerin “cemiyet haberleri”ne, magazin sayfalarına konu olan salon faâliyetlerinde geçirmesi şeklinde anlaşılmıştır. Ev kadınlığının aksaklık, anneliğın değersiz bir yatırım sayıldığı bir düzenekte kadınlar “sosyal olmak”, “sosyal kişilik kazanmak” adına, nereye ve niçin gitmek üzere olursa olsun, anneliğı çağrıştıran ev ortamından uzaklaşma çabasına düşmüşlerdir. Oysa, geçmiş çağlarda “toplumun hayrına” denilerek bütünüyle evlerine kapatılıp toplum hayatından soyutlanmaları gibi; “modern çağ” diye adlandırılan zamanımızda da “toplumun hayrına” denilip bütünüyle evlerinden kopmaları da, onları fitratlarına yabancılaştırarak veya fitratlarıyla savaşmaya sevk ederek mutsuz kılmıştır.

İslâmî öğretilerde kadının toplumsal kişiliğini geliştirip koruma hakları teminat altına alınmıştır. Kur’ân-ı Kerim, hiçbir cinsel ayırım kaydı koymadan, toplumsallaşma sürecinin insan fitratına yerleştiril-

diğini ve yaratılışında zâten var olduğunu bildirir. “*Ey insanlar, Biz sizi bir erkek ve bir diğiden yarattık ve birbirinizi tanımanız, birbirinizle tanışmanız için sizi şûbelere ve kabîlelere ayırdık. Allah katında en üstün olanınız, takvâca en üstün olanınızdır.*”^[401] Bu âyet-i kerimede, insanların birbirleriyle canlı ilişkilerini teşvik eden bir işleyiş öğütlenmektedir. Renk, dil ve fiziksel özelliklerin farklılığı, bir aşağılama vesilesi değil; zenginlik vesilesidir. Farklılıklar, insanların birbirlerini tanımalarını teşvik eder; kendinde olanla diğerlerine katkıda bulunmaya sevkeder. Böylece fiziksel farklılıklar ve tanışma eylemi, toplumsal hayatı olumlu anlamda motive edebilir. Doğruyu emredip yanlıştan sakındırma ödevi, insanın kendisinden olduğu kadar toplumdan da sorumlulukları somutlaştırırken; kadın olsun erkek olsun bütün insanlara (mü'minlere), bulundukları şartların elverdiğince İslâm'a hizmet etmelerinin gereği duyurulur. Dini sevdirmek, güzelleştirmek ve kolaylaştırmak, tebliğci mü'minlerin dikkat etmesi gereken ilkelerdir. Mü'minlerin birbirlerini sevmesi ise, iman'la bağlantılıdır: “*İman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de gerçek anlamıyla iman etmiş olamazsınız.*”^[402]

Kadının toplumsal konumu insanlık tarihi boyunca üç belirgin durum ortaya koymuştur: Bazı dönem ve değerlendirmeler açısından kadın, sadece ev içinde ve ev-çocuk-eş üçgeninde gerekli bir varlıktır. Kimi dönemlerde ise, toplum içinde insanî yetenekleriyle değil de cinsel özelliği itibarıyla ön plana çıkarılan, annelik özelliği göz ardı edilerek salt cinselliğiyle, (cinselliğini sunabilişiyle) kabul gören bir varlık sayılmıştır. Üçüncü durumda, toplumsallaşmayı talep eden kadın cinsel kimliğine (fıtratına) yabancılaşmadığı ve cinselliği istismar edilemeyen bir kişilik konumu kazanmaktadır. Bu üç toplumsal konumdan ikisi kadını değersizleştiren ve mutsuz eden sonuçlar vermişken; “orta yol”un tutulduğu son konum, ona saygın bir insanî hüviyet/kişilik kazandırmıştır.

Öte yandan, ilk yaklaşımda kadın neredeyse, ev ortamlarını tamamlayan bir eşya telâkki edilmiştir. Bu durumda kadının insanî

[401] 49/Hucurât, 13

[402] Müslim

yetenekleri körelmekte, irâdesi yok sayılmakta; bunlarla birlikte sorumlulu bir kul olarak Allah yolunda ârifâne çalışmalar yapabilme yolları bile tıkanmaktadır. Bu konumda kadın kendi adına ve başkaları adına fikir yürütebilecek; âilenin problemleri için istişâre edilecek biri de değildir. Sürekli evin içinde bulunduğu ve çevresi sınırlı olduğundan, kendisine dışarıdan herhangi bir etkinin erişemediği hesap edildiğinden; evin erkeği için, âile için değerli ve saygın telâkki olunur.

Ancak, ona atfedilen bu saygınlık ve değer, bilincinin dışında gelişen bir şeydir. Bu anlamda kadın elmas ve pırlanta gibi mücevher cinsinden bir eşya mesâbesindedir. Kendi başına hareket edebilme ve katılım gücüne sahip değildir. Toplumla ve dünyayla ilişkilerinde (toplumsallaşma durumunda) önce babası, sonra kocası aracılığıyla gelen bir dolaylılıkla çevrilmiştir. Diyebiliriz ki, ataerkil (eril) nite-likli uzun tarihî dönemler boyunca ve çok yakın zamanlara kadar kadının varoluş durumu, aşağı yukarı böyle bir çerçevede şekillenmiştir.

Kimi tarihî dönemlerde ise kadının “topluma katılım” veya “özgür olmak” adına fitrî özelliklerini gözdardı ederek anne ve eş sorumluluklarından uzaklaştığı görülür. Nedenleri ve sonuçlarıyla günümüzde de izlendiği üzere bu durumda kadın genellikle, bireysel ve toplumsal kişiliğine kavuşma adına, tıpkı eski yüzyılların köle pazarlarında (agoralarda) veya sarayların harem-lerinde izlendiği gibi; podyumlarda, vitrinlerde ve reklam panolarında salt cinsel bir imajla öne çıkarılarak, cinselliğiyle “pazara sürülerek” kişilik-sizleştirilmiştir. Bu, insan haklarından ve kadın haklarından oldukça çok söz edilen bir dönemde ve moda, sanat, cinsel özgürlük gibi süslü kılıflarla gerçekleştirilen bir kişilik-sizleştirme sürecidir.

Avrupa’da kadın hakları hareketlerini de içine alan insan hakları alanındaki girişimlerin, İslâmî öğretinin hayata geçirilen ilkelerinden örnek ve ilham aldığı söylenebilir. Bununla birlikte, neredeyse yirminci yüzyılın ikinci yarısına kadar, müslümanların tarihinde yalnızca İslâm’ın ilk yayılış döneminde kadınlar siyasî, askerî ve kültürel açılardan toplumlarında etkin roller üstlenebilmişlerdir. Sonra

bu roller giderek zayıflamaya başlamış; kadının sokağa çıkmasının fitneyi dâvet, toplumu ifsad edeceği; kadınların “şeytanın ağı” oldukları şeklindeki kanaatin yayılmasıyla da giderek anılmaz olmuştur. Bu kötü kanaat, öylesine dinden bilinmiştir ki, günümüzde de müslümanlar arasında kadının toplum içindeki rolü, İslâmî harekete katılımı etrafındaki tartışma ve yaklaşımlar, Asr-ı Saâdetten günümüze çeşitlenerek gelen “kadın ve fitne” arasında irtibat kuran iddiâ ve kabullerden bağımsız olamamaktadır.^[403]

Buhârî ve Müslim’in Sahih’lerinde erkeğin bulunduğu ortamlarda kadının sosyal hayata katılımını onaylayan üç yüzden fazla hadis vardır. Bu sahih hadis-i şeriflerden açıkça anlaşıldığına göre Peygamberimizin devrinde;

Müslüman kadın, Rasûlullah’ın mescidinde cemaate katılır, yat-sı ve sabah namazı kılardı.

Müslüman kadın, Cuma namazına gider ve Rasûlullah’ın dilinden Kaf sûresini ezberlerdi.

Müslüman kadın, küsuf namazına katılır, uzun süre Rasûlullah ile beraber olurdu.

Müslüman kadın, Ramazanın son on gününde Rasûlullah’ın mescidinde itikâfa girerdi.

Müslüman kadın, mescidde itikâfta bulunan kocasını ziyâret ederdi.

Müslüman kadın, Rasûlullah’ın müezzini tarafından duyurulan çağrıya icâbet edip mescidde yapılan genel toplantıya katılırdı.

Müslüman kadın, erkekler mescidde kadınlardan daha fazla olduğundan, kadınlar için özel eğitim yapılmasını istemiştir.

[403] C. Aktaş, a.g.m. s. 242-243

Müslüman kadın, bizzat Rasûlullah'a giderek özel ve genel konularda O'na soru sorardı.

Müslüman kadın, erkeklere iyiliği emreder, onları kötülüklerden sakındırırdı.

Müslüman kadın, Rasûlullah'la beraber ziyâfetlere katılır ve onlara da yemek ikram edilirdi.

Müslüman kadın, kocasıyla beraber gelen misâfirin sofrasına oturup akşam yemeği yerdı.

Müslüman kadın, düğün yemeğinde erkek misâfirlere hizmet eder ve Rasûlullah'a güzel içecekler ikram ederdi.

Müslüman kadın, evini ilk muhâcir müslümanlara açmıştır.

Müslüman kadın, Rasûlullah'la beraber savaşımlara katılır, su dağıtır, yaralıları tedâvi eder, ölü ve yaralıları Medine'ye taşırdı.

Müslüman kadın, meselâ Ümmü Haram, ilk deniz savaşlarında şehid olması için Rasûlullah'ın duâ etmesini ister, Rasûlullah da onun için duâ ederdi.

Müslüman kadın, Rasûlullah'la beraber bayram namazını kılar, Rasûlullah bayram hutbesinden sonra özellikle kadınlara öğüt verirdi.

Rasûlullah, müslüman kadına, -genç olsun, küçük olsun, örtülü olduktan sonra farketmez- bayram namazına gelmelerini emreder; iyiliğe, müslümanlara duâ etmeye çağırırdı.

Rasûlullah, müslüman kadına, -isterse hayızlı olsun- bayram günü namazgâha gelmelerini, cemaatle beraber duâ etmelerini emretmiştir.

Kadınların sosyal hayata katılımıyla ilgili Kur'an, sünnet ve asr-ı saâdetteki uygulamalardan yola çıkarak İslâm'ın ilkelerini şu maddeler halinde özetleyebiliriz:

a- Evde, perde arkasında durmak, yalnızca Rasûlullah'ın hanımlarına mahsustu. "...*Peygamber'in hanımlarından bir şey istediğiniz zaman perde arkasından isteyin...*"^[404] Diğer sahâbe hanımları bu konuda mü'minlerin annelerine uyma gereği duymamışlardır.

b- Asr-ı saâdetteki kadınlar, sosyal hayata iştirak eder, özel ve genel birçok konularda erkeklerle karşılıklı münâsebetler kurarlardı. Amaç, aktif yeni hayatın ihtiyaçlarına cevap vermek ve kadın-erkek müslümanların işlerini kolaylaştırmaktır.

c- İslâm, kadına bu katılımı sağlarken, yüce ahlâk kurallarından başka bir şeyle sınırlandırmamıştır. Zaten bu kurallar da her durumda korunmuş ve ortadan kaldırılması mümkün olmayan kurallardır.

d- Risâlet çağında müslüman kadın, ihtiyaca ve hayat şartlarına göre toplumsal faâliyetlere, siyaset ve meslekî çalışmalara katılmıştır. Toplumsal faâliyet alanında; müslüman kadın pek çok hizmet vermiştir; kültür ve eğitim, birr/iyilik ve toplumsal hizmet vb. konularında kadın erkekten geri kalmamıştır. Müslüman kadın, siyâsî işleyişe, statûkonun ve toplumun bâtil inancına karşı çıkabiliyordu. Bu uğurda zorluklarla ve işkenceyle karşılaşınca inancı uğruna hicret edebiliyordu. Ayrıca müslüman kadın, bazı siyâsî istişârelere katılabiliyor, kimi zaman da siyâsî muhâlefete iştirak edebiliyordu. Meslekî alanda ise; hemşirelik, temizlik ve ev işleri gibi sahalarda çalışıyordu. Bu çalışmaları iki şeyi gerçekleştirmesine yardımcı oluyordu:

1) Fakirlik ve güçsüzlük durumunda kendisine ve âilesine temiz bir hayat sunmak,

2) Kazandığını tasadduk edip Allah yolunda harcayarak kendisine yüce bir konum ve fazîlet kazandırmak.

[404] 33/Ahzâb, 53

e- Aktif siyâsî, sosyal ve meslekî sahalardaki katılım, çağımızda yeni sosyal oluşumları zorunlu kılıyorsa, şeriatın ilke ve kuralları bu oluşumları daha ciddi değerlendirmektedir. Her çağda bu ihtiyaçlara din cevap vermektedir.

f- Toplumsal hayata katılımın en önemli sonucu kadının anlayışının gelişmesi ve en üstün olgunluk düzeyine ulaşarak pek çok faydalı işler yapmasına imkân tanınmasıdır.^[405]

MÜSLÜMAN KADININ TOPLUMSAL HAYATA KATILMA ÂDÂBI

Kadının toplumsal hayata katılmasının ve bunun gereği olarak erkeklerle görüşmesinin İslâmî âdâbını, Kur'an ve Sünnet belirlemiştir. Din, âdâbın, terbiyenin zirvesidir. O edepi, ahlâkı ve nâmusu korur, iyi ve faydalı hayatın akışını durdurmaz, münkerden uzaklaştırır, iyi ve güzele yöneltir, kötü eğilimleri terbiye eder, kadın ve erkeği eşit olarak huzura kavuşturur. Böylece farklı cinse karşı küçük düşürücü, saygınlığı giderici, aşırı duygusal davranıcı hareketler olmaz. Gerek elbise, gerek konuşma, gerekse bazı zorluklara sebep olan hareketler konusunda olsun müslüman hanımın, erkeğe oranla bağları daha fazladır. Kadın bunlara, erkeklerle görüşmeyi zorunlu kılan meşrû ihtiyaçlarını ve hayatî maslahatlarını gerçekleştirmek için tahammül eder. Bu tür ihtiyaç ve maslahatlar artarak görüşme de artabilir, ihtiyaç ve maslahatlar azalarak görüşme de azalabilir. Şâriin/Kanun koyucunun çizdiği edepi sunmadan önce o âdâbı gerçekleştirmeye yardım eden bazı temel faktörleri başlıklar halinde hatırlatalım:

a- Terbiye ve yönlendirmeye önem verme,

b- İffetini korumak için erken evlenme,

[405] Abdülhalim Ebu Şakka, Tahrîru'l-Mer'e, Kadın ve Aile Ansiklopedisi, c. 1, s. 30, 50

c- İyi kontrol etmekle birlikte, küçük yaşta belirli ölçüde topluma katılma ve görüşmeyi kolaylaştırma.

A- Kadın ve Erkek Arasındaki Müşterek Edepler

1) **Görüşme ortamının ciddî olması:** “*Güzel (kuşkudan uzak bir biçimde) söz söyleyin.*”^[406] Âyet, konuşma konusunun, münkeri içermemesi, iyilik sınırları içerisinde olması gerektiğini işaret ediyor. Kadın ve erkekler arasındaki ciddiyet; güzel söz söylemedir. Oyun ve eğlence havası, gereksiz şakalar, cıvık kahkahalar, aşırı serbest tavırlar, kadınsı işve ve cilveler ise, münkerdir ve nâmahrem olan kadın-erkeğin karşılıklı görüşme ve ilişkilerinde yasaktır. Töhmüt altında bulunulacak, eğlence yerleri ve gayr-i İslâmî ortamlar veya gayr-i ciddî konu ve yaklaşımlar içinde olmamalı. Başka insanların gördüğünde ahlâkî olarak yadırgayacağı veya ahlâksız bazı şeylerden şüpheleneceği durumlardan uzak olunmalıdır.

2) **Gözü çevirme:** “*Mü'min erkeklere söyle: Bakışlarını çevirsinler, gözlerini (harama) dikmesinler, nâmuslarını korusunlar. Bu, onlar için daha temizdir. Bu, kendileri için daha temiz bir davranıştır. Şüphesiz Allah, onların her yaptıklarından haberdardır. Mü'min kadınlara da söyle: Gözlerini (harama bakmaktan) korusunlar, bazı bakışlarını çevirsinler, nâmuslarını korusunlar...*”^[407] Gözü çevirmenin anlamı; fitne korkusu yüzünden uzun uzadıya bakmaya engel olma, demektir. Âyette geçen “min -den-” edâtı, “teb'îz” içindir; her bakış değil, bakışların bazıları yasaktır; fitneden korkulduğu zaman kadına bakmanın haram olduğu hususunda ihtilâf yoktur. Fitne durumunda gözü ondan çevirmek gerekir. Âyet, mutlak anlamda, yani şehvet duygusundan uzak olarak gözü çevirmenin gerektiğini ifade etmez. Kadının el ve yüzüne kötü niyet ve şüphe olmaksızın bakmak câizdir. Şehvetle bakmaya gelince; elbisenin üstünden bile şehvetle düşünmek haramdır, kaldı ki açık yüze bu şekilde bakmak! Bazı âlimler de, âyette bazı bakışların çevrilmesinin emredildiğini, ancak kadının yüzünün bunun dışında olduğunu belirtirler.

[406] 33/Ahzâb, 32

[407] 24/Nûr, 30-31

Allah Teâlâ, bir başka âyette de şöyle buyurur: “Allah, gözle-
rin hâin bakışını ve kalplerin gizlediğini bilir.”^[408] Câbir bin Abdul-
lah’dan: “Rasûlullah (s.a.s.)’a ânî bakıştan sordum. Bana: “*Bakışını
hemen çevir!*” buyurdu.^[409] Büreyde (r.a.) anlatıyor: “Rasûlullah
(s.a.s.) Ali’ye (r.a.) buyurdular ki: “*Ey Ali, bakışına bakış ekleme. Zira
ilk bakış sanadır, ama ikinci bakış aleyhinedir.*”^[410] “*Hiç şüphesiz
Allah, Âdemoğluna yaptığı zinâdan payına düşeni yazmıştır. Gözün
zinâsı bakmaktır, dilin zinâsı konuşmaktır. Nefis arzular ve şehvet
duyar. Tenâsül uzvu da bunu ya doğrular ya da yalanlar.*”^[411] Bu ha-
dis, şehvetle bakmanın haram olduğu hususunda açıktır. Bunun için,
“*nefis arzular ve şehvet duyar*” buyruldu. Bunun anlamı, şehvetsiz
olduğu zaman günah değildir, demektir.

Rasûlullah (s.a.s.) Kurban günü Fadl’ı bineğinin arkasına bindir-
di. Fadl, yakışıklı bir gençti. Rasûlullah, insanların kendisine fetvâ
sormaları için durdu. Hes’am kabilesinden güzel bir hanım gelerek
Rasûlullah’a fetvâ sormaya başladı. Kızın güzelliği Fadl’ın hoşuna
giderek ona bakmaya başladı. Bunun üzerine Peygamber, Fadl’ın çe-
nesine tutarak öbür tarafa çevirdi ve genç kadının yüzüne bakmasına
engel oldu.^[412] Hâfız İbn Hacer diyor ki: “İbn Battal şöyle diyor: “Ha-
diste fitneden korkulduğu zaman yüzü çevirme emri vardır. Bunun
gereğine göre, fitneden emin olunursa yasak değildir. Bunu Rasûlul-
lah’ın Fadl’a yaptığı şey de te’kid ediyor. Fadl, hoşuna giderek genç
kıza iyice baktığında Rasûlullah fitneden korkup onun yüzünü çevir-
miştir. Çünkü erkeklerin tabiatında kadınlara karşı meyil vardır.”^[413]

Âişe (r.a.)’den: “... Bayram günü önden gelen insanlar, savaşıklık
(savaş oyunları cinsinden folklorik oyun) oynuyorlardı. Rasûlullah
(s.a.s.) bana: “*Bakmak ister misin?*” dedi. Ben de: ‘Evet’ dedim. Beni

[408] 40/Mü’min, 19

[409] Müslim, Âdâb 45, hadis no: 2159; Ebû Dâvud, Nikâh 44; Tirmizî, Edeb 29

[410] Tirmizî, Edeb 28; Ebû Dâvud, Nikâh 44

[411] Buhârî, 14/305; Müslim, 8/52

[412] Buhârî, 13/245; Müslim, 4/101

[413] Fethu’l-Bârî, 13/245

arkasına alarak seyrettirdi...”^[414] Dolayısıyla kadının erkeğe -gösteri yapmakta, oyun oynamakta olsa bile- bakması câizdir. Özet olarak; görüşmenin bir neticesi olarak, erkekler kadınları, kadınlar da erkekleri görebilir. Birbirlerine makul ve meşrû ölçüler içinde bakabilirler. Her iki taraf da, gözlerini harama bakmaktan sakındırdıkları ve şehvetten uzak oldukları sürece bunda bir sakınca yoktur. Kur’an’ın ve Sünnetin emretmediği peçe, eğer olması gerekiyorsa, kadınların yüzünde değil; erkeğin gözünde olmalıdır.

3) Genel olarak tokalaşmaktan kaçınma: Allah, kadın ve erkek olarak gözleri harama bakmaktan çevirmemizi emretmiştir.^[415] Çünkü harama bakma insanı şehvete götürür. Tokalaşma ise bakmaktan daha fazla insanı şehvete götürür. İbn Mes’ud (r.a.)’dan: “Rasûlullah (s.a.s.)’a bir adam gelerek bir kadını öptüğünü ya da eliyle dokunduğunu (onu okşadığını) söyledi. Sanki bağışlanması için gereken keffâreti soruyordu. Bunun üzerine şu âyet nâzil oldu: “*Gündüzün iki tarafında (sabah, akşam) ve geceye yakın saatlerde namaz kıl; çünkü hasenât/iyilikler, seyyiâtı/kötülükleri giderir. Bu, ibret alanlara bir öğüttür.*”^[416] Ma’kul bin Yesâr’dan rivâyetle Rasûlullah şöyle buyurdu: “*Sizden birinin başına demirden büyük bir iğnenin batırılması, kendisine helâl olmayan bir kadına dokunmasından daha hayırlıdır.*”^[417] Hz. Âişe (r.a.) “*Andolsun ki Rasûlullah kadınlardan bey’at alırken kesinlikle elini bir kadına dokundurmadı*” diyor.^[418]

Enes bin Mâlik’den: “Rasûlullah (s.a.s.) Ümmü Haram binti Milhan’ın yanına giriyordu. O Rasûlullah’a ikram ediyordu. Ümmü Haram, Ubâde bin Sâmit’in nikâhı altındaydı. Rasûlullah’a yemek yediriyor ve başını temizliyordu.”^[419] Yine Enes bin Mâlik’den: “Medine’li câriyelerden biri, Rasûlullah’ın elinden tutarak istediği yere

[414] Buhârî, 2/95

[415] 24/Nûr, 30, 31

[416] 11/Hûd, 14; Müslim, 8/102

[417] Câmiu’s-Sağîr, hadis no: 4921

[418] Buhârî, 10/261; Müslim, 6/29

[419] Buhârî, 6/350; Müslim, 6/49

onu götürünceye kadar elini bırakmıyordu.”^[420] Ebû Râfi’nin hanımı Selmâ’dan rivâyetle: “Rasûlullah’a hizmet ediyordum. Onun bir yarası olduğu zaman, bana üzerine kına koymamı emredinceye kadar yarası iyi olmazdı.”^[421] Abdullah bin Muhammed bin Abdullah bin Abdullah bin Zeyd, kadınlarından birinin şöyle dediğini rivâyet ediyor: “Rasûlullah yanıma geldiğinde, sol elimle yiyordum. Ben fakir bir kadındım. Rasûlullah elime vurarak lokmamı düşürdü ve bana: “*Sol elinle yeme, Allah sana sağ elini vermiştir*” buyurdu. Böylece sağ elimle yemeğe başladım. Bundan sonra asla sol elimle yemedim.”^[422]

Rasûlullah’ın bey’at esnâsında kadınlarla musâfaha etmemesiyle, bazı zamanlarda herhangi bir kadına dokunması olaylarını birleştirebiliriz. Şöyle ki: Rasûlullah (s.a.s.) birinci durumda, dokunma biçimlerinden biri olan ve özel bir anlam ifade eden tokalaşmaktan kaçınmıştır. Gerek kadın veya erkeklerle karşılaştığında, gerek selâmlaşma, duâ ve yaklaşma için onun mübârek vücuduna dokunma isteği ve İslâm üzere bey’at etme durumlarında Rasûlullah kadınlarla tokalaşmaktan kaçınmıştır. Bu durumlarda Rasûlullah’ın tokalaşmaktan kaçınması, başka durumlardaki dokunma biçimlerinden uzak kaldığı anlamına gelmez. Çünkü diğer durumlarda Rasûlullah (s.a.s.) bir yönden pek nâdir olan fitrî ihtiyaçlarını gidermek için bunu yapıyordu, diğer bir yönden ise o, kadınların fitnesinden emindi. Yani Rasûlullah (s.a.s.) birinci durumda, genel olarak kadınların fitnesinden emin olmadığı gibi tokalaşmak için de ciddi bir gerekçe görmüyordu. İkinci durumda ise, gerekli sebeplerden dolayı bunu uygun görüyordu. Buna şu da eklenebilir: Rasûlullah’ın biat alırken kadınlarla tokalaşmaktan kaçınması, bu meselenin kesin olarak haram olduğu anlamına gelmez. Nitekim, vârid olan deliller bu durumun Rasûlullah’a özel olduğunu ifade ediyor: “*Ben kadınlarla tokalaşmam!*” hadisinde kullanılan zamir, sadece Rasûlullah’a âittir.^[423]

Özet olarak: Rasûlullah (s.a.s.)’ın kadınlarla tokalaşmaktan ka-

[420] Buhârî, 13/102; İbn Mâce

[421] Mecmeu’z-Zevâid 5/95

[422] Mecmeu’z-Zevâid 5/26

[423] Mecmeu’z-Zevâid 8/266

çınması; ümmetine öğretmek ve kanun olarak koymak için sedd-i zerâi bâbında çoğu durumlarda bunu kerih görmesi anlamındadır. “Sedd-i zerâi kesin değil; daha evlâdır” diyen usûlcülerin görüşü de bunu te’kid etmektedir. Biz de çoğu zaman tokalaşma ve dokunmadan kaçındığımızda; fitne ortadan kalkıp uygun bir gerekçe olduğu zaman da buna müsâmağa gösterdiğimizde Rasûlullah’a en güzel şekilde uyanlardan olacağımız kanısındayız. Böyle olduğu takdirde tokalaşma müslümanlar arasında karşılıklı iyi duygu alışverişine ve ilişki kurulmasına vesile olur. Nitekim akrabalar, yakın arkadaşlar arasındaki tâziyelerde, yolculuklarda, misâfirliklerde ve güzel bir işe teşvik etme durumları gibi özel münâsebetlerde yapılan tokalaşmalar bu türdendir. Fakat biz, günümüz toplumunda karşılıklı münâsebetlerde kadın ve erkek arasında tokalaşma yaygın olduğundan, bir açıdan zorluğu kaldırmak, diğer bir açıdan ise haram oluşuna dair kesin bir hükmün bulunmayışını göz önünde bulundurarak hükmü kolaylaştırmak zorunda kalıyoruz. **Buna rağmen, gerekmediği müddetçe kadın erkek birbiriyle tokalaşmaktan kaçınırsa daha ihtiyatlı ve takvâya daha uygun olur.**

4) Kadın ve erkek arasını ayırma ve karışmaktan kaçınma:

Ümmü Seleme (r.a.)’den rivâyette: “Rasûlullah (s.a.s.) namazda selâm verdiği zaman, kadınların kalkıp gitmeleri için bir süre kalkmadan bekliyordu.” İbn Şihab diyor ki: “Rasûlullah’ın beklemesi topluluğun kadınları görmeden ayrılmaları içindir sanıyorum.”^[424] Bu anlamı Rasûlullah’ın “*Şu kapıyı kadınlara bıraksak...*”^[425] sözü de te’yid etmektedir. Yine bir rivâyete göre Rasûlullah (s.a.s.) mescidden çıkınca erkeklerle kadınlar yolda birbirine karıştılar. Bunun üzerine Rasûlullah kadınlara şöyle buyurdu: “*Geç çıksanız yahut o yolun hakkını verseniz, yolun kenarında yürüseniz!*”^[426]

Kadınların yolda karışıklıktan kaçındıkları gibi, kamuya âit yerlerde de karışılıktan kaçınmaları gerekir. Bu mescidlerde olduğu gibi, diğer yerlerde de sadece arka tarafların kadınlara âit olduğu anlamına

[424] Buhârî, 2/467

[425] Câmiu’s-Sağîr, hadis no: 5134

[426] Silsiletü’l-Ehâdisi’s-Sahîha, hadis no: 856

gelmez. Kadınların arka saflarda yer almaları, gerek mescidde olsun, gerekse kocası ve mahremleriyle beraber yabancıların bulunduğu evlerde olsun namaza âit özel bir durumdur. Fakat namazın dışında uyulması gereken âdâp, erkeklerle kadınların arasının ayrılması ve karışıklığın önlenmesidir. Bu oturma yerlerinde yer ayırarak ya da iş yerlerinde karışıklığı önleyerek düzenleme yapılarak sağlanabilir.

(Sözelimi kalabalık bir ortamda kadın-erkek birbirine değmeden yürünemeyecek şekildeki semt pazarlarına alışveriş amaçlı da olsa gitmenin câiz olduğunu söylemek mümkün değildir. Ancak, pazarların تنها saatlerinde ve de çok dikkat ederek ihtiyaç karşılanabilir. Bu yasağın sadece müslüman kadın için değil; elbette müslüman erkek için de geçerli olduğunu belirtmeye bilmem gerek var mıdır? Aynı sakıncayı büyük şehirlerdeki kalabalık dolmuş ve otobüslerde özellikle ayakta yolculuk için de çoğu zamanki uygulamadan yola çıkılarak söylemek mümkündür. Düğün salonlarında, özellikle düğün ve benzeri davetlerde kadın-erkek karışık oturmaının câiz olduğunu iddiâ etmek de pek mümkün değildir.

Ama eğitim gibi ciddî amaçlar için, tesettür ve karşılıklı edeplere riâyet şartıyla, başka uygun alternatif yoksa kadın-erkek aynı salonu paylaşmanın haram olduğunu iddiâ etmek delillendirilmesi zor bir çıkarım olmakla birlikte; mevcut düzen ve çevre şartları açısından insanımızı sosyal açılım ve toplumsal nimetlerden mahrum etmenin vebâlini de gerektirecektir. İdeal olanla reel olanı, takvâ ile ruhsat ve fetvâyı karıştırmamak; en iyi yok diye elde edilebilecek iyiliklerden de uzak olmamak, bir şeyin tümüne sahip olunamıyorsa bir kısmından olsun mahrum olmamak gibi meşrû ve ma'kul yaklaşımları ihmal etmemeliyiz diye düşünüyorum.

5) Halvetten kaçınma (Kapalı bir yerde yabancı bir erkekle yabancı bir kadının töhmet altında bulunacak şekilde yalnız kalmaları): İbn Abbas (r.a.)’dan: “Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: *“Sakin bir erkek, yanında mahremi olmadıkça yabancı bir kadınla yalnız kalmasın!”*^[427]

[427] Buhârî, Nikâh 111; Cezâu’s-Sayd 26, Cihâd 140, 181; Müslim, Hacc 424, hadis no: 1341

Aşağıdakiler, yasak olan halvet kavramının dışında kalır:

a- İnsanların huzurunda olan halvet: Enes bin Mâlik (r.a.)’den: “Ensardan bir kadın Rasûlullah’a geldi ve Rasûlullah onunla başbaşa kalarak: *“Allah’a yemin olsun ki, sizler bana insanların en sevimlilerisiniz”* buyurdu.”^[428] “Yabancı bir kadınla gizli görüşme, fitneden emin olduğu sürece dini zedelemes.”^[429]

b- İki ya da üç erkeğin bir kadınla halvet etmesi: “Bu günden sonra bir erkek, kocası olmayan bir kadının yanına beraberinde bir ya da iki kişi olmadan girmesin.”^[430] İmam Nevevî diyor ki: “Bu hadisin zâhiri, iki ya da üç erkeğin, yabancı bir kadınla halvet edebileceğinin câiz olduğunu gösteriyor. Bu hadis, iyilikleri, mürüvvetleri ya da başka sebeplerden dolayı zinâ üzerine ittifak etmeleri oldukça uzak olan bir cemaate te’vil edilir.”

c- Bir erkeğin kadınlar topluluğuyla halvet etmesi: Yasak olan halvet, bir erkeğin bir kadınla halvet etmesidir. Ancak, erkeklerin veya kadınların birden çok olmasıyla bu yasak kalkar.

6) Kocasının yanında olan kadının yanına girerken kocasından izin almak gereklidir: “Kocasının evde olduğu halde, kocasının izni olmadan evine birisini alması câiz değildir.”^[431] Amr bin Âs, bir ihtiyaçtan dolayı Ali bin Ebî Tâlib’in evine gitti ve Ali’yi evde bulamadı. Ali (r.a.) geldiğinde ona şöyle dedi: “Bir ihtiyacın varsa, hanıma bildirseydin ya!” Amr da: “Kocaların izni olmadan hanımların yanına girmekten men olunduk” dedi.^[432] Bununla birlikte, ihtiyaç duyulduğu zaman, koca evde olmasa da kadınla görüşmek için mutlaka kocasının izni alınmasına gerek yoktur: “Bu günden sonra bir erkek, kocası olmayan bir kadının yanına beraberinde bir ya da iki kişi ol-

[428] Buhârî, 11/246; Müslim, 7/174

[429] Fethu'l-Bârî, 11/246-247

[430] Müslim, 7/8

[431] Müslim, 3/91; Buhârî, 11/206

[432] Silsiletü'l-Ehâdisi's-Sahîha, hadis no: 652

madan girmesin.”^[433]

7) Tekrarlanan uzun görüşmelerden kaçınmak: Bu tür görüşmelerin örnekleri, akrabalar ve arkadaşlar arasındaki karşılıklı ziyaretleşmeler ve bu ziyaretlerin uzun saatler sürmesidir. Yine bu tür görüşmelerin örnekleri, kadın ve erkekleri uzun süre iş icabı aynı yerde tutan günlük meslekî çalışmalar, eğitim amaçlı kurslar, çalışmalar ve derslerdir.

Bu âdâp hakkında nass bulunmasa da, fitneye fırsat verilmemesi için uygulanması gerekir. Çünkü bu tür görüşmeler, hareketteki vakar, konuşmalarda ciddiyetin devamı ve gözü harama bakmaktan çevirme gibi birçok âdâbın gerçekleştirilmesini zorlaştırır. Bu, görüşme esnâsında sürekli kadın ve erkeğin bulundurması gereken ciddiyet ve çekingenlik derecesini çoğu zaman zayıflatır. Bu sedd-i zerâî sebebiyle, bu tür uzun ve sık görüşmelerden kaçınılması gerektiği görüşündeyiz. Ancak, yapılan iş karşılıklı görüşmeyi sürekli zorunlu kılıyorsa, sakıncasıyla birlikte, ihtiyaç duyulduğu sürece ve fitneden korunma gayretiyle birlikte bu yapılabilir. Genellikle akıl ve kalbi meşgul eden ciddî çalışmalar vakarı korumaya yardımcı olur. (Ama, ciddî olmayan konular, samimî ve sıcak davranışlar, şakalar ve eğlenceli konuşmalar da şeytanın araya girmesine ve konunun istismar edilip cevaz sınırlarının aşılmasına sebep olur.)

8) Şüpheli yerlerden kaçınma: Kadınların şüpheli yerlerde erkeklerle bir araya gelmekten kaçınması gerekir. Bilinen misâfirler ve uzak da olsa güvenilir akrabâ ve samimi dostlar gibi güvenilir kişilerle görüşmede bir sakınca yoktur. “*Sana şüpheli geleni, şüphe vereni bırak, şüphe vermeyeni al.*”^[434] Abdurrahman bin Avf şöyle dedi: “Biz kadınlarımızın yanında olmuyoruz ve misâfirlerimiz oluyor. Rasûlullah (s.a.s.): “*Onlara bir zorluk yoktur*” buyurdu.^[435]

9) Açık ve gizli gûnahtan kaçınma: Allah Teâlâ şöyle buyurur:

[433] Müslim, 7/8

[434] Câmiu’s-Sağîr, hadis no: 3372

[435] Fethu’l-Bârî, 10/264

“...Kötülüklerin açığına da gizlisine de yaklaşmayın...”;^[436] “Günahın açığını da gizlisini de bırakın! Çünkü günah işleyenler, yaptıklarının cezasını mutlaka çekeceklerdir.”^[437] Konumuzla ilgili açık olan günah; görüşme âdâbındaki hatalardır. Gizli olan günah ise; haram olan bir şeyi arzulama, ondan yararlanma ve bunu daha da ileri götürmedir.

B- Kadınlara Âit Edepler

1) **Mütevâzi giysi:** Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: “...Görünen kısımları müstesnâ olmak üzere, ziynetlerini teşhir etmesinler. Baş örtülerini, yakalarının üzerine (kadar) örtsünler...”;^[438] “Ey Peygamber! Eşlerine, kızlarına ve mü'minlerin kadınlarına söyle: (Bir ihtiyaç için dışarı çıktıkları zaman) örtülerini üstlerine salsınlar (vücutlarını örtsünler)...”;^[439] “Cehennemliklerden görmediğim iki sınıf vardır. (Biri) yanlarında sığır kuyrukları gibi kamçılar (coplar) bulunup, onlarla insanları döven bir kavim! (Diğeri) Giyinmiş çıplak kadınlar... Bunlar cennete giremeyecek, onun kokusunu da duyamayacaklardır. Hâlbuki onun kokusu şu kadar ve şu kadar uzaktan duyulacaktır.”^[440]

Ümmü Atiyye'den: “Rasûlullah (s.a.s.)'a şöyle sordum: ‘Bizden birisinin (dış) elbisesi olmazsa dışarı çıkmasında bir sakınca var mı?’ Rasûlullah (s.a.s.): “Kocasının elbisesini giyinerek çıksın” buyurdu.”^[441]

Erkeklerin dikkatini çekecek şekilde çok câzip, örtülü olduğu halde vücut hatlarını belli edecek şekilde dar veya ince/şeffaf olan giysiler veya zâhiren tesettüre uygun gözüktüğü halde, iffetli ve olgun bir müslüman hanıma yakışmayacak şekilde “çeyrek tesettür”

[436] 6/En'âm, 151

[437] 6/En'âm, 120

[438] 24/Nûr, 31

[439] 33/Ahzâb, 59

[440] Müslim, Libâs 125, hadis no: 2128

[441] Buhârî, 1/439; Müslim, 3/20

veya tesettür defilesindeki manken görünümlü giysi ve tavırlardan uzak olmak gerekir. Ayrıca, her çeşit makyajdan uzak bir doğallık şarttır.

2) Güzel kokudan (parfümden) kaçınma: “Bir kadın, güzel koku sürerek bir topluluktan geçer, onlar da ‘onun kokusu şöyle şöyleydi’ diye konuşurlar. Böyle (koku sürünmesi ve) söylenmesi çirkin-dir.”^[442]

3) Konuşurken ciddî olma: Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: “... Eğer (Allah’tan) korkuyorsanız, (yabancı erkeklere karşı) çekici bir edâ ile konuşmayın; sonra kalbinde hastalık bulunan kimse ümide kapılır...”^[443]

4) Hareketlerde ağırbaşlı olma: Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: “... Gizlemekte oldukları ziynetleri anlaşılsın diye, ayaklarını yere vurmasınlar (Dikkatleri üzerlerine çekecek şekilde yürümesinler).”^[444] Peygamberimiz (s.a.s.)’den de şöyle rivâyet edilmiştir: “Cehennemliklerden görmediğim iki sınıf vardı. (Biri) yanlarında sığır kuyrukları gibi kamçılar (coplar) bulunup, onlarla insanları döven bir kavim! (Diğeri) Giyinmiş çıplak kadınlar; dikkatleri çekmek için salınarak yürüyen, kırıtan ve başlarını deve hörgüçleri gibi yapan kadınlar! Bunlar cennete giremedikleri gibi, onun kokusunu da duyamayacaklardır. Hâlbuki onun kokusu şu kadar ve şu kadar uzaktan duyulacaktır.”^[445]

(Müslüman bayan, erkeklerin bulunduğu sosyal hareketlere katılır veya yabancı erkeklerle meşrû ölçüler içinde konuşurken, her şeyden önce dişiliğiyle değil; kişiliğiyle bulunmalıdır. Bir kadın için, sosyal hayatta tesettür her şey değil; bir şeydir. Onsuz olmaz, ama onunla da her şey tamamlanmış değildir. Bırakın kahkahayı, aşırı ve sesli gülme, yabancı erkeklerle şakalaşma, gereksiz samimi tavırlar,

[442] Ebû Dâvud, hadis no: 351

[443] 33/Ahzâb, 32

[444] 24/Nûr, 31

[445] Müslim, Libâs 125, hadis no: 2128

kadını işveler, yapmacık edâ ve sesin güzelleştirilmesi için doğal olmayan çabalar vb. iffetli müslüman bir hanıma yakışmayacak ve müslüman insanlarca yadırganacak ya da farklı gözle değerlendirilecek her türlü tavırdan kaçınılması gerekir. Müslüman kadının bu ölçülere riâyet etmeden sosyal hayatta yer alması ya da erkeklerle konuşması, hem kendine, hem dâvâsına, hem tesettürlü hanımlara, hem İslâm'a ve hem de müslüman kadınların toplumda müslümanca yer etmesi için gereken ortamın ve örfün oluşması önündeki zincirlerin kırılma çabalarına çok büyük zararlar verecektir.)

Bazı müşterek görüşme âdâbı kaybolduğunda ne yapılmalıdır? Daha önce ifâde edilen görüşme edeplerine müslüman erkek ve kadının önem vermesi ve bunlara bağlı kalması gerekir. Fakat herhangi bir yerde bu âdabın tamamı ya da bir kısmı kaybolduğu zaman yapılması gereken davranış ne olmalıdır?

Edeplerin kaybolduğu ölçüde bozulma olur; görüşme ve bir araya gelmelerde müslüman erkek ve kadının duyacakları rahatsızlık olur, günahlara kapı açılır, şeytana dâvetiye çıkarılabilir. Bazı edeplerin kaybolması durumunda müslümanın, mevcut maslahatı ve muhtemel bozulmayı kıyaslayarak, hangisi daha ağır basıyorsa ona göre hareket etmesi gerekir. Bu konuda ölçü, nefis ve hevâ, çevre ve özgürlük anlayışı değil; İlâhî sınırlar ve takvâ bilinci, hayırda yardımlaşma olmalıdır.

Görüşme ortamından ve sosyal ilişkilerden kaçınmak, müslümana çeşitli zorluklar getiriyorsa, müslüman erkek ve kadının zorluğu kaldıracak şekilde, zarûret miktarı mevcut durumu kabul etmesi, kesin haram olan sınırlara geçmemek şartıyla kolaylığı ve ruhsatı tercih etmesi gerekir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *“Allah dinden sizin üzerinize bir zorluk kılmadı.”*^[446] Müslüman kadın veya erkeğin bir sosyal ortamda bulunması, hayra götürüyor veya şerden uzaklaştırıyorsa, Allah'a tevekkül ederek orada bulunmaları, bazı yanlışları düzeltmek için çaba göstermeleri gerekir.

[446] 22/Hacc, 78

Bazı müslümanlarda, cehâlet veya zarûretten dolayı bazen görüşme âdâbına aykırı davranma olabilir. Mü'minlerin kardeşleri hakkında dikkatli olmaları, Allah'tan sakınmaları, dillerini kötü sözlerden korumaları ve asılsız iftiradan uzak durmaları gerekir. Bu hususta ifk hâdisesi bir ibrettir. Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyuruyor: *“Çünkü siz bu iftirayı, dilden dile birbirinize aktarıyor, hakkında bilgi sahibi olmadığınız şeyi ağızlarınızda geveleyip duruyorsunuz. Bunun önemsiz olduğunu sanıyorsunuz. Hâlbuki bu, Allah katında çok büyük (bir suç)tur. Onu duyduğunuzda: ‘Bunu konuşup yaymamız bize yakışmaz, hâşâ! Bu, çok büyük bir iftiradır’ demeli değil miydiniz?”*^[447] Rasûlullah da: *“Kişinin her duyduğunu söylemesi, kendisine günah olarak yeter”*^[448] buyurmaktadır.

Asılsız zinâ iftirası, kişinin kendi istek ve arzularına uyarak insanları suçlamasıdır. Bu da bazı müslümanların görüşme âdâbına riâyet etmemelerinden kaynaklanır. Çoğu zaman yapılması gereken, zâhire bakmakla yetinip görüşme âdâbına riâyet etmeyenlere itibar etmemek ve onları şer’î âdâba sarılmaya çağırmaktır.

Allah gizli olanları en iyi bilendir. Aynı zamanda, hata yapmakta olan müslümanları kendilerini düzeltmeleri ve ellerinden geldiği kadar töhmetli yerlerden uzak durmaları konusunda uyarıyoruz.^[449]

HAREMLİK-SELÂMLIK; İHTİYATTAN BİD’ATE

Kadının sosyal hayatta yer almasına İslâm izin verir, hatta sadece izin vermekle kalmaz, kadın-erkek müslümanların görevi kabul ederken haremlik-selâmlığın dinde yeri olmadığı kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Haremlik-selâmlık uygulaması, Emevîlerle birlikte İslâmî

[447] 24/Nûr, 15-16

[448] Câmiu’s-Sağîr, hadis no: 4358

[449] Abdülhalim Ebu Şakka, Tahrîru’l-Mer’ce, Kadın ve Aile Ansiklopedisi, c. 1, s. 327-346

hilâfetten uzaklaşıp krallık ve saray hayatına geçişle birlikte birçok konuda olduğu gibi, komşu ülke Bizans'tan adapte edilerek alınmış bir uygulamadır. Asr-ı Saâdetde kesinlikle böyle bir uygulama yoktur. Hiçbir âyet ve hadis-i şerifle de kadının sosyal hayattan kopması demek olan haremlik-selâmlık emir veya tavsiye edilmemiştir. Tam tersine; kadının sosyal hayatta erkeklerle beraber yer aldığı hususlarla ilgili yüzlerce hadis Buhârî ve Müslim'de yer almaktadır.

Seyyid Kutub, bu uygulamanın İslâm'a Osmanlı Türkleri tarafından sokulduğunu söyler. "Bir kuşku daha var: Bu da İslâm'ın ruhuna tamamen yabancı olduğu halde, sonradan ona bulaştırılmış olan harem meselesidir. Haremlik ve selâmlık kelimeleri Türkçe olup haremî İslâm'a ne zaman girdiğini açıkça gösterir... İslâm'ın tebliğcisi Hz. Muhammed'in gününde kadınlar ibâdethânelere gidiyor, alışveriş için sokaklara çıkıyor, savaşlara katılıyorlardı. Zulüm ve istibdat çağlarında kadın, ticaret malı haline getirildi... Kadınları hareme tıkmaları için erkeklere öğüt veren bir anlayış İslâm'ı temsil edemez. Böyle bir anlayış kadın ve erkeği aynı anda kurban seçmiş açık bir zulümdür... İslâm, harem ve salonda aynı şekilde ihânete uğrayan ruhu kurtaracaktır. Kadın, haremde zorbalık ve zulümle kahra uğratılmıştı, modern salonlarda ise başboşluk ve sefillikle öldürülmektedir."^[450] Seyyid Kutub'un haremlik-selâmlığın Osmanlılar tarafından İslâm'a sokulduğunu iddiâ etmesine rağmen, Emevî döneminden itibaren başta yöneticilerin saraylarında ve köşklerinde olmak üzere bunun uygulandığı, Osmanlı yönetiminde ise daha da yaygınlaşıp kurallaştığı anlaşılmaktadır.

Haremlik-selâmlık konusunun İslâm'a nasıl mal edildiğini anlamak için, doğrudan Hz. Peygamber (s.a.s.)'in hanımlarıyla ilgili olan Hicab âyeti üzerinde kısaca durmak gerekir. Zira, bu âyete dayanılarak haremlik-selâmlık müessesesi oluşturulmuş ve bu kurum tüm ümmete şâmil kılınmıştır. Aslında bu müessese Kur'an'ın ortaya koyduğu bir kurum değildir. Zira Yüce Allah bu iki cinsin birbirlerinden ayrılmasını değil; aksine âdâb-ı muâşeret ve iffet kaidelerine uymak şartıyla, sürekli dayanışma içinde bulunmalarını istemekte-

[450] S. Kutub, İslâm-Kapitalizm Çatışması, s. 127, 129

dir. Zira unutulmamalıdır ki, “mü’min erkeklerle mü’min kadınlar birbirlerinin velîleridir/dostlarıdır. İyiliği emrederler, kötülükten alı-korlar.”^[451] “Velîler/dostlar” demek, birbirini tanıyan, seven ve dola-yısıyla sürekli dayanışma halinde bulunan insanlar demektir. Kurân-ı Kerim, bu iki cinsin böyle bir dayanışma içinde bulunmalarını öngör-mektedir. Ancak, kadını sadece bir cinsellik unsuru olarak gören bir zihniyetin, Kur’ân-ı Kerim’in hedeflerini kavraması beklenemez. İşte fitneye yol açacağı gerekçesiyle kadın sürekli olarak, perde arkasında gizlenmiş ve böylece toplumdan soyutlanmıştır. Kadın-erkek işbirli-ği sözkonusu olmayınca, toplum kendinden beklenen gelişmeyi gös-terememiştir. Kadının toplumdan soyutlanması zorunlu olarak câhil kalması sonucunu da doğurmuştur. Câhil kalan bir annenin çocuğu-nun da yetişmesinde başarılı olamayacağı açıktır.

Haremlik ve selâmlığa delil olarak getirilen âyetin, Hz. Pey-gamber (s.a.s.)’in hanımlarıyla ilgili olduğu açıktır. “Peygamber’in hanımlarından bir şey isteyeceğiniz zaman, hicâb/perde arkasından isteyin. Böyle davranmak, gerek sizin kalpleriniz, gerekse onların kalpleri için daha temiz bir yoldur.”^[452] Böyle bir yola başvurulup onlar hakkında bazı farklı uygulama öngörülmesinin sebebi, davra-nışlarının toplum içinde büyük fitnelere yol açmasına imkân vermek istemeyişidir. Zira Hz. Âişe anamızın başından geçen bir “ifk” hâ-disesinin yol açtığı fitne, Medine’de büyük çalkantılara yol açmış ve hatta bu yüzden bir iç savaş tehlikesi bile yaşanmıştır.

Diğer taraftan bazı kimselerin, Hz. Peygamber’in vefatından sonra onun hanımlarıyla evlenmek istediklerini ifâde ettikleri, bazı-larının, bu düşünceleri sadece gönüllerinden geçirdikleri görülmek-tedir. İşte Yüce Allah, ümmet içinde fitneye yol açacak bu gibi sözle-re ve düşüncelere son vermek amacıyla Hz. Peygamber’in vefatından sonra hanımlarıyla evlenilmesinin yasak olduğunu açıkça ifade etmiş ;^[453] O’nun hanımlarının mü’minlerin anneleri olduğunu belirtmiş-

[451] 9/Tevbe, 71

[452] 33/Ahzâb, 53

[453] 33/Ahzâb, 53-55

tir.^[454] Şu halde, fitnelere imkân verilmemesi bakımından onlara düşen, mecbur kalmadıkça evlerinden çıkmamaları, evlerinde vakarla oturup vakitlerini ibâdetle geçirmeleridir.^[455]

Ancak, doğrudan Hz. Peygamber (s.a.s.)'in hanımlarıyla ilgili bir âyetin bütün topluma mal edilmesi yanlıştır. Zira, Kur'an bu iki cinsin bir arada bulunmasını, ma'rûfu/iyiliği emredip münkerden/kötülükten alıkoymasını emretmektedir.^[456] Diğer taraftan, Kur'an-ı Kerim, hem mü'min erkeklerle hem de mü'min kadınlara, iffetli olmaları gerektiğini îmâ etmek için, başlarını eğmelerini, gözlerine sahip olmalarını emretmektedir. Her nedense, tarih boyunca iffetli davranmak hep kadınlardan beklenen bir davranış olmuştur. Bu ise iki yüzlülüktür başka bir şey değildir. Zira iffet her iki cins için aynı ölçüde gereklidir. ^[457]

İslâm'ın tesettür^[458] ve gözleri sakınma^[459] emrinin hikmeti, kadının toplum hayatında ve yabancı erkeklerle şu veya bu şekildeki ilişkileri içindir. Bir başka deyişle, kadın zarûret dışında erkeklerle beraber olmayacaksa, ona tesettürün emredilmesi ve erkeklerin de gözlerini sakınmaları emri gereksiz olacaktır. Haremlik-selâmlık hayatı yaşayan ve birbirleriyle hiç ilişki ve görüşmeleri olmayan kadın-erkek için bu emirlerin bir anlamı olmaz. Bütün bunlarla birlikte, müslüman bir âile, evlerinde haremlik-selâmlık uygulayabilir, ev sahibi erkek, bunun kendi hanım veya kızları ve misâfir erkekler açısından daha ihtiyatlı olduğu anlayışında olabilir; buna kimsenin bir şey diyeceği olamaz. Ama, bunu İslâm'n emri olarak görüp göstermek istemesi önemli bir yanlış ve dine bir iftiradır, bir bid'attır; hiçbir müslümanın bu hakkı yoktur.

Günümüzde İslâmî hassâsiyetleri olan nice müslüman âile, ka-

[454] 33/Ahzâb, 6

[455] 33/Ahzâb, 32-34

[456] 24/Nûr, 30-31

[457] Salih Akdemir, Tarih Boyunca ve Kur'an-ı Kerim'de Kadın, İslâmî Araştırmalar, c. 10, sayı 4, s. 257

[458] 33/Ahzâb, 59; 24/Nûr, 31

[459] 24/Nûr, 30

dın-erkek misafirlerini ayrı odalarda kabul etmekte, ya da eş veya kızlarını misafir erkeklerin bulunduğu salona almamaktadır. Bunu yapan müslümanlar hiçbir şekilde kınanamaz. Özellikle, kadının gerekli tesettürü ve mahrem erkeklerle görüşmede “dişiliğiyle değil; kişiliğiyle” yer almayı beceremediği ve her iki cinsin hayâ, edep ve takvâ sınırlarına sahip olmada ciddî problemlerin olduğu ve karşı cinslerin müslümanca oturup konuşma örfü oluşturulamadığı yer ve durumlarda haremlik-selâmlık uygulaması, belki daha ihtiyatlı ve takvâya yakın kabul edilebilir.

Ama bu konu, tâviz meselesi gibi ele alınmamalı, özellikle ihtiyaç olduğunda veya uzak da olsa akrabaların kadın-erkek birbirlerini hiç tanımayacakları, ya da ev sahibi bayanların “hoş geldin!” demelerinin bile sakıncalı olduğu anlayışı vermemeleri, meşrû kıyâfet ve tavır içinde insanî ilişkiler gerektiğinde gösterilebilmelidir. Akrabaların birbirleriyle darılmaları, ya da müslümanların yakınlarındaki hatta yaşlı erkeklerden bile hanımlarını kışkandıkları ve onlara kuşkuyla baktıkları imajı vermenin de vebali unutulmamalı, kaş yapayım derken göz çıkartılmamalıdır.

Kadın ile erkek el ele vererek toplumun meselelerini birlikte çözmeye başladıkları an, Kur’ân-ı Kerim’in amaçladığı hedef gerçekleşmiş olacaktır: Mü’min erkekler ile mü’min kadınlar birbirlerinin velîleri/dostlarıdır; iyiliği emreder, kötülükten alıkoşur. Gerçek bir İslâm toplumunun ancak bu şekilde gerçekleştirilebileceği hiçbir zaman unutulmamalıdır.

İSLÂMÎ HAREKETTE KADIN

Kur’an, hayatı yönlendiren, hayatın her alanına müdâhale eden bir hidâyet rehberidir. Bu rehberi hayatının düstûru edinmiş ve yaşadığı çağı Kur’an ile aydınlatmış Rasûlullah (s.a.s.) ise mü’minler için en güzel örnektir. O, vahyi sadece insanlara aktarmakla kalmamış, vahyî ilkeleri hayata nakşetmiştir. Bu yüzden, Kur’an’a sadece bilgi-

lenme ve teorik bazda yaklaşım, Rasûl'ün bütün bir ömür boyunca verdiği mücâdeleyi anlamamaktır. Bu nedenle Kur'ânî bilginin pratik hayattan kopuk olmaması gerekir. Çünkü Kur'an ilk elde kişiyi tevhdî bir bilince ulaştırmayı, tevhdî şuur da imanı eyleme dönüştürmeyi gerektirir.

Teori ve pratiğin ayrılmazlığı gereğince, müslüman kadının Kur'an ve sünnet çizgisinde belirtilen konumunu, hayat alanı içerisinde ne şekilde yerleştireceğini ve bu noktada karşılaşılan problemleri değerlendirmek gerekmektedir. Emânetin, kadın-erkek ayrımı yapılmadan tüm müslümanların sorumluluğu olduğunu biliyoruz. Bu sorumluluğun bilincine varmış müslümanların inançları gereği olarak toplumu dönüştürme hedeflerini nasıl gerçekleştirecekleri, nasıl çözüm bulabilecekleri ve bu konuda karşılaşılabilecekleri engeller, bugün hepimizin cevaplamaya çalıştığı soruların başında gelmelidir.

Yüzyılların verdiği sinmişlikle, toplumun gidişatını yönlendirme konusunda yaşadığımız coğrafyada gerçekleştirilmiş ciddî ve sürekliliği olan bir çaba ve örnek olmadığı için, İslâmî hareket mensupları; kadınıyla, erkeğiyle bu konuyu ciddî bir şekilde gündemlerine almaları gerekmektedir. Biz, her şeyden önce inancımız gereği olan tevhdî yaşam biçimini kendimizde ve çevremizde doğru birliktelikler oluşturarak yaşayabiliriz. Bunun için de toplumumuza egemen sistemi Kur'ânî ilkeler doğrultusunda değerlendirmemiz ve tevhdî mücâdeleyi hep birlikte yüklenmemiz gerekmektedir.

Bu konuda öncelikli görevimiz, tarihsel yanlış birikimlerin şartlanmışlığını terkederek ve Kur'an dışı sistemlerin etkisini aşarak Kur'an bütünlüğünden çıkaracağımız mücâdele metodunu hayata uygulamamızdır. Bu alanda erkeğin öğrenme ve mücâdelesine kadar, kadının da gayret göstermesi, öncelikle fikrî açlığını gidermesi, Kurânî bilgi ve eğitimi alarak güncel sorumluluklarını ifâ etmesi gerekmektedir. Toplumdaki yanlış inanışları değiştirmek, siyasî ve ahlâkî fitneyi kaldırmak, yerine alternatif bir sistem kurup, toplumun her alanına yaygınlaştırmak hedefinin zorunlu gerekleri bunlardır. Bu görevleri yerine getiremeyen kadın, İslâmî harekete katılamayacağı gibi, hareketin gelişimini engelleyici bir rol de alabilmektedir.

Toplumsal yarısını teşkil eden önemli bir kitle için düşünsel gelişimini sağlayacak ortamların hazırlanmaması ve İslâmî mücadelede âtıl bırakılmasının harekete ket vurması doğaldır.

Kadın unsurunun İslâmî harekete engel olması yerine, bizzat İslâmî mücadelenin bu alandaki boşluğunu doldurması elzemdır. Müslüman kadının, özellikle yüzyıllar boyunca ihmal edilmiş olan bu kesimin pasifize oluş nedenlerinin araştırılması, İslâmî mücadeledeki eksiklik ve ihtiyaçlarının tesbit edilmesi gerekir. Bundan sonra da, kadının yeniden aktif hale getirilmesi yolları araştırılmalıdır. Bu yapılırken din iyi tanınmalı, Kur'ânî eğitim alınmalı ve bayanların fikrî seviyesinin yükseltilmesine çalışmalıdır. Müslüman kadın her şeyden önce kendi konumunu belirlerken de kulluk görevi olan toplumu dönüştürme hedefini göz önünde bulundurmalıdır. Toplumsal hayatı yönlendirmede fikrî aydınlanma kadar, sosyal hayatı tâkip edip doğru yorumlamak da önemlidir. Yani kadın da siyasî bir sorumluluğa sahip olmalı, yaşanan olaylarla Kur'an arasında bağlantılar kurarak Kur'ânî mesajı güncelleştirebilmelidir.

Siyasî sorumluluğunun farkına varmış ve bu bilinçle İslâmî görevlerini yerine getiren kadın, müslümanlara âit karar mekanizmalarında ehliyeti oranında yer alabilmelidir. Mücadele sahasında toplumun önemli bir kesimini temsilen istişârî organlara katılmalıdır. Bu yetkinliğe erişmiş müslüman kadının, ehil olduğu bir konuda söz sahibi olmasına ve birtakım görevleri üstlenmesine kadın olduğu için engel konulamaz. Kanaatimizce kadın, yönetim için ehliyetli ise, yani İslâmî sorumluluğunun bilincinde, yeterli Kur'an bilgisine sahip, siyasî konulara ve siyasî tarihe vâkıf ve toplumun yapısını tanıyan, yönetme işini yapabilecek kapasitede ve genel yeterlilikte ise, cinsiyetinden ötürü gerekli yönetim görevlerini almasına engel olmak doğru değildir. Yönetme, temsilcilik gibi görevlerde esas olan ehliyet ve en ehil kim ise görev ona verilir. Kadının böyle bir görevi almasına engel olacak kesin bir nass yoktur. Hz. Peygamber döneminde kadınların biatı, savaflara bizzat katılımı, yine halifeler döneminde bir Peygamber hanımının ordu komutanlığı ve siyasî muhalefet liderliği yapması konu için önemli işarettir. Kaldı ki o döneme çok yakın câhiliyedeki kadının konumunu hatırlarsak verilen haklar ve

kat edilen mesâfe oldukça önemlidir. Bu bağlamda herhangi bir görev için yetkinliğe sahip müslümanın o görevi üstlenmesi gerekir.

Tabii müslüman kadınları bugün öncelikle ilgilendiren sorumluluklarını dar bir çerçeveden çıkarmak ve onu en iyi şekilde yerine getirebilecek bilinç ve yetkinliğe ulaşmaktır. Buna, sorumluluk ve haklarını bilmek, Kur'an'ı iyi tanımak, sosyal ve siyasî olaylarla ilgilenerek kendilerini ve çevrelerini aydınlatmak şeklinde işe başlayabilirler. Yükselen İslâmî mücâdeleye katılmak, katkıda bulunmak ve ona ivme kazandırmak için yapılması gereken öncelikli görevler bunlardır. Ancak, gösterilen gayretlerin istişârî bir denetimle birbiriyle irtibatlı, ölçülü ve her kesimden müslüman kadına ve kıza hitap edebilecek kapsamlılığa ulaşabilmesi de şarttır.

Burada, üzerinde önemle durulması gereken bir nokta da, kadınları bilinçlendirme, birbirleriyle ve diğer müslümanlarla irtibatlı bir şekilde hareket etme sürecinde kadın-erkek ilişkilerinde oluşturmaları gelenek veya kurumlaştıracakları örnekliktir. Gelişen İslâmî hareketlerin karşılaşabilecekleri önemli aksaklıklardan biri de bu alanda görülebilmektedir. İslâmî bilgilenme ve faâliyet gösterme süresince fitrî özellikler göz önünde bulundurulmalı ve kadınlar öncelikle hemcinsleriyle ilgilenmelidir. Zira tebliğ ettiğimiz vahyî mesaj, muhâtabın bütün hayatını kuşatmaktadır. Kişinin yaşantısını, özel sorunlarını, özel alışkanlıklarını kuşatabildiğimiz oranda muhâtabımızı daha iyi tanımış olur ve mesajımızla hayatını kuşatabiliriz. Kişiyi bu yakınlıkta tanımak ise, onun mahremi olmakla yakından ilgilidir. Muhâtablarımızla ilgilenme ve onlara tebliğ etme konusuna ve bu konunun süreklilik gerektirdiğine dikkat edecek olursak, tebliğde yakın ilgi kurma olayı, kadınlar ve erkekler arasında kendiliğinden bir iş bölümünü zorunlu kılmaktadır. Bu, meydana gelebilecek olumsuzlukların önlenmesi açısından dikkat edilmesi gereken önemli bir husustur.

Kadınların her alanda olduğu gibi, faâliyet sahasında da diğer kesimden tamamen ayrı ve arada geçilmez duvarlar tesis edilmesi ifrat çizgisidir. Geleneksel kesimin düştüğü bu yanlış örf düzeltilmeli ve aşılmalıdır. Ancak, geleneksel düşünce eleştirilip aşılmaya

çalışılırken ikinci bir yanılsa düşülmemelidir. Müslüman kadınların kendi aralarında iletişim kurma, çalışma yapma ve faaliyet gösterme imkânları varken ve bu yeterliliğe sahiplerken bu imkânı kullanmayıp erkeklerle birlikte denetimsiz, örneklik teşkil etme açısından bütünlükten kopuk ve sorumsuz ilişkiler kurulması veya çalışmalar yapılması gereksiz ve beraberinde sakıncalar taşıyan bir durumdur. Ancak, sözlerimiz İslâmî mücâdelede kadınlarla erkeklerin irtibat-sızlığı şeklinde de anlaşılmamalıdır. İslâmî hareketin bütünlük içinde ve her alanda sürdürülebilmesi için böyle bir irtibat gerekli ve aynı zamanda zorunludur. Ancak, bu irtibat ölçülülük, saygı, iffet duygularıyla kurulan denetimli ve sınırlı bir ilişkiye dayanmalıdır.

İslâmî mücâdelede gerek bilgi, gerekse tecrübe açısından erkeklerin birikimi daha fazladır. Bu hüküm, olanı mutlaklaştırmayı değil; olanı ifâde etmeye yöneliktir. Ve bu birikimlerden, tecrübelerden faydalanılması zorunludur. Kadınların bu alandaki eksikliğini gidermesi ve uygun bir seviyeye gelmesi için mârufu gözeten irtibatlar oluşturulmalıdır. Ayrıca, kadınların kendi alanlarında gösterdikleri faaliyetlerinin gelişme ve sonuçlarının değerlendirilmesi, hareketin diğer alanlarıyla irtibatlandırılması ve genel politikaların belirlenmesi için, tabii ki istişâreye ve temsil sorumluluğuna ehil kişilerin uygun form ve birimlerde bir araya gelmesi de kaçınılmazdır.^[460]

ÂİLE HAYATIYLA İLGİLİ HARAMLAR

Eşler Arasında İlişkide Haramlar:

a- **Hayız ve lohusalık hallerinde birleşme:** Bazı dinler, eşler arası cinsî münâsebet konusunda ifrâta düşmüş, hayız halinde bile yaklaşmayı mubah kılmış, bazıları ise bu durumda yatak ve odaları ayırmaya kadar gitmişlerdir. İslâm, hayız ve lohusalık hallerinde

[460] H. Koç, F. Candan, Kur'an Çerçevesinde Kadın, Haksöz, sayı 34, Ocak 94, s. 19-20

yalnızca birleşmeyi haram kılmış, bunun dışında bir yasak koymamıştır.^[461] Bu durumlarda birleşmenin tıbbî ve psikolojik sakıncaları bilim adamlarınca ta tesbit edilmiştir.

b- Kadınlara anüslerinden yaklaşma: Dinî irşâdın önem verdiği husus, insanlara birleşmenin şekil ve tekniği üzerine bilgi vermek değil; fitrat ve hedefe aykırı davranışları düzeltmektir. Bu cümleden olarak, şekil ile ilgili bir soru üzerine şu âyet nâzil olmuştur: “*Kadınlarınız sizin tarlanızdır, tarlanıza istediğiniz gibi gelin.*”^[462] Bundan bir âyet önce “*Allah’ın size buyurduğu yoldan yaklaşın*” buyurulmuş, Peygamberimiz de “*kadınlara anüslerinden (arkalarından) yaklaşmayın*” demiştir.^[463] Bu naslara göre şekil/teknik konusunda bir sınırlama yoktur; ancak birleşme yolu tektir, bu da üremeyi mümkün kılacak yoldur.

c- Yatak odasında geçenleri başkalarına anlatma: Karı-koca arasındaki cinsî ilişkinin aralarında bir sır olarak kalması ve yatak odasında geçenlerin dışarıda anlatılmaması istenmiş, bu sırrı ifşâ edenlere “insanların kötüsü” ve “şeytan” denilmiştir.^[464]

d- Çocuk düşürmek ve kürtaj (çocuk aldırma): Evliliğin gâ-yelerinden birisi ve belki en başta geleni, neslin devamı, müslümanların çoğalmasıdır. Bu yüzden gebeliği önlemenin tamamen serbest/mubah olmadığı vurgulanmıştır. Bununla birlikte, meşrû bir sebebe bağlı olarak, çocuk istemeyen çiftin, karşılıklı rızâ ile doğum olmasın diye tedbir alması câizdir. Alınan tedbirlerin en eskisi ve Hz. Peygamber zamanında tatbik edileni azildir. Azil, birleşmenin sonuna doğru erkeğin çekilmesi ve erlik suyunu dışarı akıtmasıdır. Ashâbdan Câbir’in ifâdesiyle Kur’ân-ı Kerim nâzil olurken sahâbe azli tatbik ederlerdi; bunu yasaklayan bir âyet nâzil olmadı.^[465] Rasûlullah’a azlin hükmü sorulduğu zaman bunu men etmedi; ancak, Allah’ın di-

[461] 2/Bakara, 222

[462] 2/Bakara, 223

[463] Tirmizî, Tahâret 102, Radâ 12; Ahmed bin Hanbel, I/86; 6/305

[464] Buhârî, Nikâh 69; Müslim, Talâk 26

[465] Buhârî, Nikâh 96; Müslim, Talâk 26, 27

lediği zaman çocuğu yaratacağını, buna engel olunacağını düşünülmemesini ifâde buyurdu.^[466]

Çocuğu aldırma veya ilkel usullerle düşürmek azle benzemez. Azilde henüz vücuda gelmemiş bir varlığın oluşmasını engelleme söz konusudur. Burada ise, hem bir insan çekirdeğinin imhâsı, hem de ana hayatının tehlikeye düşürülmesi bahis konusudur. Düşürme ile aldırma (kürtaj) arasındaki fark, ananın sağlığı yönünden önemlidir. Her ikisi de câiz olmamakla beraber düşürmede ananın hayatı tehlikeye girdiği için sakıncası daha da büyük olmaktadır. Uzman ve müslüman bir doktorun, anayı kurtarmak için ceninin alınmasına karar vermesi halinde zarûret prensibi işler ve bu takdirde çocuğu almak câiz olur.

e- Çocuğun haklarına riâyetsizlik: Çocuğun nafakası, bakımı, terbiyesi, tahsili, maddî yönleriyle babaya, mânevî yönleriyle ana ve babaya âit bir borçtur. Ana ve babanın çocukları arasında fark gözetmemesi, meşrû bir sebebe dayanmadan, birisine diğerinden fazla ayrıcalık göstermemesi gereklidir. Ana veya babanın sağlığında, hibe yoluyla çocuklarına farklı şeyler vermesi konusunda, Rasûl-i ekrem: “Çocuklarınıza eşit davranın, çocuklarınıza eşit davranın...”^[467]

f- Ebeveynin haklarına riâyetsizlik: Çocuklarınana ve babalarına sevgi ve saygı duymaları, sözlerini dinlemeleri ve muhtaç oldukları zaman onlara bakmaları evlâtlık borçlarıdır. “Biz insana, anne ve babasına karşı iyi davranmasını tavsiye etmişizdir; zira annesi onu, karnında güçlülere göğüs gererek taşımış, onu acı çekerek doğurmuştur. Taşınması ve süten kesilmesi otuz ay sürer.”^[468]; “Rabbin yalnız kendisine tapmanızı ve ana babaya iyilik etmeyi emretmiştir. Eğer ikisinden biri veya her ikisi, senin yanında iken ihtiyarlayacak olursa, onlara karşı ‘öf!’ bile deme, onları azarlama. İkisine de hep tatlı söz söyle.”^[469]

[466] Buhârî, Büyû’ 109; İbn Mâce, Nikâh 30

[467] Ebû Dâvud, Büyû’ 83; Buhârî, Hibe 12-13; Müslim, Hibât 13

[468] 46/Ahkaf, 15

[469] 17/İsrâ, 23

İslâm'da kulun emrine itaat, bu emrin meşrû olmasına bağlıdır. Meselâ ana-baba evlâdını, Allah'a şirk koşturmayla zorlasalar onlara itaat edilmez, fakat bu durumda bile onlara kötü söylemek câiz değildir.^[470] Rasûlullah (s.a.s.) buyuruyor: *“Size büyük günahların en büyük üçünü haber vereyim mi?” ‘Evet yâ Rasûlallah!’ ‘Allah’a şirk koşturmak, ana babaya baş kaldırmak ve (yaslandığı yerden oturumuna gelerek) dikkat edin; yalan söz, yalan şahidlik!’”*^[471]

EVLENME SÜRECİNDE VE AİLE HAYATINDA ÇOKÇA KARŞILAŞILAN YANLIŞLAR

“Allah ve Rasûlü bir işle ilgili hüküm verdiği (bir konuda kural koyduğu) zaman, mü'min bir erkek ve mü'min bir kadına, o işi kendi isteklerine göre seçme (ve keyiflerine göre yapma) hakkı yoktur. Kim Allah ve Rasûlüne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur.”^[472] Müslümanların, bilinçli olarak Allah'a teslim olmaları, İslâm'ı ölçü kabul etmeleri gerektiği halde; “müslümanım” diyenlerin önemli bir bölümü şu veya bu gerekçe ile böyle davranmıyor. Bu konuda şeytanın ve hevâsının/arzularının güzel gösterdiği câhilî örf ve âdetlerin, ya da dünyevî basit çıkarların büyük rolü oluyor. Toplumda çokça görülen evlenme ve aile hayatındaki yanlışları, açıklamaya ihtiyaç duymadan başlıklar halinde sayalım:

1- Evliliğe bakış, müslümanca olmuyor. İslâm'ın evlilikle ilgili değerlendirmeleri ile günümüz insanının evliliğe bakışı arasında büyük farklar oluyor. Bu konuda makas gittikçe açılıyor.

2- Evlenme yaşına gelen gençler, bu konuda ilmin kendilerine farz olduğu hal bilgisi olan nikâh ve talâkla, iman ve elfâz-ı küfürle,

[470] 31/Lokman, 14-15

[471] Buhârî, Edeb 6, Şehâdât 10; Müslim, İman 143, 144

[472] 33/Ahzâb, 36

İslâm aile hukukuyla, ailevî haklar ve görevlerle ilgili doğru bilgiler edinmiyor. Bu konularda bilgisizlik veya yanlış bilgilenme sırtıyor. Evlilik ve mahremiyetleriyle, aile hayatıyla ilgili piyasada çok sayıda kitap bulunduğu halde, evlilik öncesi bunlar okunup değerlendirilmiyor. Kızlar çeyize, erkekler evlilik masraflarına önem verdiği kadar olsun kendilerine farz olan ilme önem vermiyor.

3- Dinimiz evlenme yaşına (ve olgunluğuna gelmiş) kız ve erkekleri evlendirmede acele etmeyi ısrarla tavsiye ettiği halde, bekârlar geç evleniyor, geç evlendiriliyor, hatta bazı gençler evlenmemeyi tercih ediyor.

4- Eş seçiminde İslâm'ın tavsiyelerine uyulmuyor. Eskiden ana-babaların tercihi ile evlenen insanlar, şimdi ise nefislerinin, beğenilerinin, duygularının özelliklerini belirlediği kimseleri tercih ediyor. Eski örf olan görücü usûlünün birçok mahzûru olduğu gibi; çağdaş tarz olan tanışarak, severek, flört yaparak eş seçmenin daha büyük sakıncaları sözkonusudur. Orta yol; görerek, İslâmî ölçüler içinde görüşüp makul şekilde ve aşırıya kaçmadan tanışıp ve mevcut problemleri, gelecekte ortaya çıkabilecek sorunları müslümanca çözüme bağlama gayretleriyle evlenmeye adım atmaktır. Eş seçiminde ilk önemli hususun, adayın muvahhid bir mü'min olması, dindar ve namuslu bir hayat sürmesi gereği göz ardı ediliyor.

5- İslâm'ın kesin şekilde yasakladığı bazı haramlar örf-âdet diye uygulanabiliyor. Başlık parası, süt parası gibi nice çirkin haramlar hâlâ bazı yörelerde farz gibi kabul ediliyor.

6- Özellikle kız tarafından kaynaklandığı şekilde, evlilik zorlaştırılıyor. Dünyürcülere zorluk çıkarılıyor, dünyevî konularda çok ince eleyip sık dokumalar, gereksiz nazlanma ve zorlamalar olabiliyor. Evliliği zorlaştıranlar, kendi çocuklarının ve evlenemeyen gençlerin bu konudaki haramlarına da ortak olduklarını unutmuyorlar.

7- Ayıp anlayışı, haram anlayışını bastırıyor. “Ele-güne karşı, el ne der, ne yapalım yakınları böyle istiyor, ben akrabalarımı ve arkadaşlarımı kıramam, çevre şartları, bizim örfümüz böyle, herkes böy-

le yapıyor, yoksa bizi ayıplayıp kınarlar, ben filanların yüzüne nasıl bakarım” gibi yanlış ve bâtil gerekçelerle dünürçülükten başlayarak düğüne kadar törenlerde ve yer yer evlilik hayatı boyunca haramlar işleniyor, farzlar ihmal ediliyor.

8- Eş seçiminde her iki cins için aranması gereken önemli özellik olan ve evlilik hayatında da sürdürülmesi şart olan namus, sadece hanımlar için aranıyor. Hatta, giderek bayanlarda bile ahlâk ve namus anlayışındaki ölçüler eriyip kayboluyor. Erkeğin evine yeterince bağlı olmaması, gözünü haramdan sakınmaması, karşı cinse belli bir meyli yadırganmıyor, doğal karşılanıyor.

9- Söz ve nişan aşamasından başlanarak, düğün ve eşya alımı konusunda devam eden israf ve gereksiz harcamalar yapılıyor. Kullanılmayacak veya o aileye göre lüks sayılabilecek eşyalar olmazsa olmaz kabul ediliyor, fazla takı isteniyor. Bir günde yapıp bitecek olan nişan ve düğün törenlerinde büyük harcamalar yapılıyor.

10- Nişan, kına ve düğün törenleri haram eğlencelerle, gayrı meşrû tarzda yerine getiriliyor. Kadın-erkek aynı salonda eğlenmeler, karşılıklı danslar, içkiler gibi haramlarla “Allah’ın emri” kabul edilen nikâh ve aile kurma, şeytanın emrine uygun şekilde yerine getiriliyor.

11- Bazı yörelerde örf olarak hâlâ uygulanan, odada belirli zaman için başkasının da bulunması, aile yakınlarına bez göstermeler gibi nice çirkin gerdek âdetleri terk edilmiyor. Evlilik günü sağdıç ve yengelerin yanlış bilgi ve âdetlerle kötü hocalıkları gibi durumlar görülüyor.

12- Aile hayatında kadın köle, hizmetçi, mahkûm gibi görülüyor. Kocasının her isteğini yerine getirip onun hizmetçisi olması da yetmiyor, beraber kalıyorlarsa kocasının tüm akrabalarının da hizmetçisi olması bekleniyor. Hâlbuki nebevî tavsiye doğrultusunda hemen her Müslüman hanımın severek yaptığı ev işleriyle uğraşmaya bile evin hanımının zorlanamayacağını dinimiz belirlediği halde, hanımlara köle muâmelesi yapılıyor.

13- Erkek karısına arkadaşça muâmele etmesi, onu Allah'ın emâneti bilip can yoldaşı görmesi, kendisinin eksiklerini tamamlayan sevgilisi kabul etmesi gerektiği halde, erkek evde gardiyan, komutan, despot ve faşist bir diktatör rolü oynamaya çalışıyor. Erkeklerin çoğu hanımına kaba ve sert davranabiliyor. Bazı erkekler, Kur'an'da belirtilen özel durumlar hâricinde çok çirkin bir davranış olarak algılanması gereken dayağa başvurabiliyor, belki akşama beraber olacağı hanımını hem de basit sebeplerle dövebiliyor.

14- Evlerde İslâm'ın emirleri tatbik edilmiyor. İslâm hakkıyla ve tüm kapsamıyla yaşanmıyor. Problemler İslâm'a göre çözülmek istenmiyor. Evlerde koca aynı zamanda hoca olamıyor, karı-koca evde cemaatle namaz kılma gereği duyup evi mescid haline getirmeye çalışmıyor. Evler, meal ve tefsiriyle birlikte okunması gereken Kur'an başta olmak üzere, kitap okunup karşılıklı değerlendirmeler yapılan yerler haline gelmiyor. Eğitim yuvasına, mektep ve okula benzemiyor. Evler erkekler için biraz otele, lokantaya, kahveye, gazinoya, sinemaya, stadyuma benziyor. Hanımlar için de tembelhane işlevi görüyor.

15- Evliliğin temel hikmeti neslin devamı olduğu halde, bazı evliler çocuk istemiyor. Bazıları (hayatî bir zarûret olmaksızın) kürtaj yaptırıp çocuk aldırarak bebek katili bile olabiliyor. Çoğu aileler iki-üçten fazla çocuk sahibi olmaktan kaçınıyor; Mecbûriyet olmaksızın doğum kontrol yöntemleri kullanıyor.

16- Çocuk terbiyesine önem verilmiyor. Örnek olmak, onları müslümanca terbiye etmek, kişilik sahibi, karakterli, ahlâklî şekilde yetiştirmek için gerekli çabayı anne de baba da göstermiyor. Onların maddi gıdalarına verilen önem zihnî ve kalbî gıdalarına gösterilmiyor.

17- Çocuklar ya aşırı özgür tarzda, ya da aşırı otorite ve baskı altında yetiştiriliyor. Bunun sonucu olarak bûluğ yaşlarını aştıklarında da çocuklar ya kendilerine karıştırtmıyorlar veya baskının getirdiği psikolojik problemlerle karşılaşılıyorlar.

18- Özellikle ev işlerinde ve ortak meyveleri olan çocukları konusunda erkeğin karısıyla gereği kadar istişare edip ona danışması gerektiği halde, kararları erkek tek taraflı olarak kendisi vermeyi tercih ediyor. Kadına da ya istemeden de olsa itaat veya tartışma çıkarıp huzursuzluğa sebep olma gibi seçenekler kalıyor.

19- Hanımlar, istemedikleri halde kaynana ve kayınpederleriyle birlikte yaşamak zorunda bırakılıyor. Onlarla geçinme, onların gelinlerinin her şeyine karışmaları, emretme yetkisini kendilerinde görüp ondan hep hizmet beklemeleri gibi durumlarla karşılaşan kadınlar eziliyor.

20- Karşılıklı olarak iyiliği emir ve kötülükten sakındırma, hakkı ve sabrı tavsiye, ibâdetlere teşvik gibi görevler ihmal ediliyor. Sadece erkeğin değil, hanımın da usûlü dairesinde kocasına iyiliği emir ve kötülükten sakındırma yapmasının hem hakkı ve hem de görevi olduğu değerlendirilmiyor.

21- Hanımlar kocalarına karşı, ya itaatsizlik veya mutlak itaat şeklinde iki aşırılıktan birini tercih ediyorlar. Gayrı meşrû işlerde, ya da kocalarının istemediği iş ve ortamda çalışmak isteyenler veya çalışanlar oluyor.

ERKEĞİN YÖNETİCİLİĞİ VE DÖVME YETKİSİ

“Allah’ın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılması sebebiyle ve erkekler mallarından harcama yaptıkları için erkekler kavvâmdır/ kadınların yöneticisi ve koruyucusudur. Onun için sâliha kadınlar ita-atkârdır, Allah’ın kendilerini korumasına karşılık gizliyi (kimse görmese de nâmuslarını) koruyucudurlar. Baş kaldırmasından (nüşûz) endişe ettiğiniz kadınlara öğüt verin, onları yataklarında yalnız bırakın ve (bunlarla yola gelmezlerse) dövün. Eğer size itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın; çünkü Allah yücedir,

büyükür."^[473] Erkeklerin maddî ve mânevî durumları ile ve özellikle ekonomik rolleri, onların âile reisi -sorumlu yönetici- olmalarını tabii kılmıştır. Âile küçük bir toplumdur; toplum düzenle yaşar. Düzen ise, bir reisi, bir idâreciyi zarûri kılar. İslâm'da devlet başkanından âile reisine kadar her idâreci, İlâhî tâlimata göre hareket etmek, İslâmî kurallara göre ve istişâre ile yönetmek mecbûriyetindedir.

Şu halde onlara itaat, bu tâlimata itaat demektir. İdâre eden veya edilen bu tâlimatın dışına çıkar, meşrû kurallara itaatsizlik ederse yaptırım uygulanır. Burada bahis konusu olan, zevcenin itaatsizliğidir. Çare olarak önce öğüt vermek, sonra yatak boykotu ve daha sonra da dövme tavsiye edilmiştir. Kur'an'ı bize tebliğ eden Hz. Peygamber (s.a.s.) hiçbir zaman kadın dövmediği gibi "kadını eşek döver gibi dövüp de günün sonunda onu koynunuza alıp yatmanız olacak şey midir?" buyurarak ümmetini uyarmıştır. Ayrıca bu yaptırım kullanıldığı takdirde, kadının canını yakmayacak ve vücudunda iz bırakmayacak şekilde misvak, kurşun kalem gibi bir cisimle vurmak şeklinde -ki, acı vermekten çok, psikolojik cezâ unsuru olarak- uygulamak gerektiğini de ifade buyurmuştur. Şu halde bu dövme yaptırımı, ahlâksız bazı kadınlar için en son çare olarak başvurulacak zarûri bir yol olup, kayıtlara ve şartlara bağlıdır. Ayrıca kadının da kocasından şikâyetçi olması halinde hakem ve hâkime başvurma, hakkını arama imkânı vardır.

İslâm hukukunda "âile reisiği" denebilecek "kavvâm olma" yetki ve sorumluluğu kocaya verilmiştir. Az önce meâli verilen Nisâ sûresi 34. âyette geçen "kavvâm" kelimesi, koruma ve yönetme hak ve yetkilerine müştereken sahip olmayı ifâde etmektedir. Âile reisiğinin kocaya verilmesi, toplumun bu en küçük biriminde ortaya çıkabilecek karmaşayı önleme ve huzuru sağlama hedefine yöneliktir. Dolayısıyla burada ontolojik bir üstünlükten ziyâde, fonksiyonel bir yetki farklılığının sözkonusu olduğunu söylemek gerekir. Bu genel kural, yetenek ve harcama yükümlülüğünün yer değiştirdiği münferit örneklerde farklı bir durumun ortaya çıkmasına engel teşkil etmez. Nitekim bazı çağdaş İslâm âlimleri, harcama yükümlülüğünün yer

değiştirebildiği zamanımızda bu kuralın değişmez olmadığı hususu üzerinde durmaktadır.^[474]

Kur’ân-ı Kerim, bilindiği gibi meseleler hakkında genel prensipler vazeder, çoğunlukla ayrıntıya girmez. Ancak, âile ile ilgili düzenlemelere baktığımızda şaşırtıcı bir şekilde ayrıntıya girdiğini ve kesin hükümler koyduğunu görürüz. İnsanlık tarihi boyunca hiçbir toplumda varlığı inkâr olunamamış âile kurumunu İslâm’ın da bu derece önemsemesi ve en ince ayrıntısına kadar hükümler vazetmiş olması, sağlıklı bir toplum oluşturulmasında âilenin öneminin ne derece büyük olduğunu göstermektedir. Toplumun düzenli bir işleyişe sahip olması, onu oluşturan alt birimlerin de düzenli ve sağlıklı bir yapıda olmasına bağlıdır.

Bu noktada toplumun en küçük birimi olan âileye düzenli bir işleyiş kazandırılmalı ve devamı sağlanmalıdır. Her topluluğun işleyişinde farklı sorumluluklar, görevler ve bu görevlerin ifâ edilmesi için verilmiş yetkiler olduğu gibi, âilede de bu durum sözkonusudur. Erkeğin yöneticiliği meselesi de bu bağlamda ele alınmalı, eşler arası ve âile içi hukukta doğru ve geçerli ilkeler yakalanmaya çalışılmalıdır.

Konuyla ilgili tartışmalar, Nisâ Sûresi 34. âyette geçen “kavvâmûne” kelimesi üzerinde yoğunlaşmaktadır. “Yönetici” olarak meallendirilen kavvâmûne kelimesinden yola çıkarak pek çok müfessir, erkeğin dünya işlerinde mutlak bir üstünlük ve mutlak bir yöneticilik vasfına hâiz olduğunu ifâde etmişlerdir. Hatta bazı müfessirler, bu üstünlüğü âhirete de taşımışlardır. Kavvâmûne kelimesini doğru şekliyle anlayabilmek için Kur’an’da geçtiği diğer âyetleri de incelememiz yerinde olacaktır:

“Ey iman edenler, adâleti ayakta tutanlar olun. (Kûnû kavvâmûne bi’l kıst)”,^[475] *“Ey iman edenler, âdil şâhidler olarak Allah için hakkı ayakta tutanlar olun. (Kûnû kavvâmûne lillâhi şühedâe bi’l*

[474] Meselâ, Bak. Fazlur Rahman, Ana Konuları Kur’an, s. 93-94

[475] 4/Nisâ, 135

kıst)’^[476] Âyetlerde görüldüğü gibi kavvâmûne kelimesi, sadece yöneticilik anlamı ifâde etmemektedir. Öncelikle içerdiği anlam; koruyup gözetmek,^[477] işleri güzel idare etmek,^[478] bir şeyi hakkıyla yerine getirip ayakta tutmaktır. Dolayısıyla kelimenin sadece yöneticilik mânâsına hamledilmesi eksik ve yanlış olacaktır.

Erkeklerin kadınlar üzerinde kavvâm olması, yaygın olarak anlaşıldığı gibi ontolojik, fazîlet vb. alanlarda mutlak üstünlüklerden kaynaklanan bir yöneticilik değildir. Âilenin korunup gözetilmesinde, temsil edilmesinde ve işleyişinde sahip oldukları sorumluluğun daha fazla olmasından kaynaklanan bir görev ve yetkidir. Âyette “erkeklerin kendi mallarından harcaması dolayısıyla...” şeklinde bir ifâde bulunması, verilen hükmün illetini anlamak açısından önemlidir. Âyetin evlilik hayatı ve âile düzeni ile ilgili olduğu açıktır. Allah Teâlâ, tüm düzenlemelerde fitrî kabiliyetler ölçüsünde sorumluluk yüklediği ve yetkilendirdiği gibi, burada da erkeği daha fazla sorumlu tutmuştur. Bu sorumlulukta ve âileyi idâre etme ve yönetmede erkek bir önceliğe sahiptir. Yukarıda da ifâde edildiği gibi küçük dahi olsa bir topluluğun düzenli işleminde böyle bir hiyerarşiye ihtiyaç vardır ve bu çok doğaldır.

Ancak, burada yönetme olayının algılanışı da çok önemlidir. Yönetme deyince akla baskı, emir ve cezâ değil; istişâre ile oluşan, insanın düzenli hayat sürmesini sağlayan bir olgu gelmelidir. Hz. Peygamber’in uygulamasında da bunu görebiliyoruz. Peygamber olması, onu çevresindekilerle istişâreden alıkoymamış, bizzat Kur’an’ın teşvikiyle bunu her zaman gerçekleştirmiştir. Ancak bu dönemden günümüze dek süren sultacı yönetimler “yönetme” kavramının baskıcı, totaliter bir anlam kazanmasına sebep olmuştur. Bu etkinin erkek yöneticiliği konusunda zihinlere ve dolayısıyla âileye de yansıdığı söylenebilir. Hâlbuki devlet yönetimi konusunda Hz. Peygamber’in uyguladığı bu istişârî metod, her konuda olduğu gibi âilenin işleyişinde de erkeğin yönetici olması konusunda bize ışık tutacak önemli

[476] 5/Mâide, 8

[477] Râgıp el-İsfahânî

[478] Mu’cemu’l-Veciz

bir veridir. Kısacası, erkek, sahip olduğu özellikler doğrultusunda yüklendiği sorumlulukları, âilenin korunup gözetilmesini, idâresi-ni, istişâre ile gerçekleştirecek, bu konuda kendisine verilen önceliği bir zulüm vesilesi olarak kullanmayacaktır. Çünkü zulümle İslâm'ın bağdaşması mümkün değildir.^[479]

Kadının dövülmesi konusunda, dinimiz, bazı sıkı kayıtlarla buna yer vermiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de bu konuya yer verilmiş olması mevzuya ayrı bir ehemmiyet kazandırmaktadır. Bizce, âyet-i kerîmenin bu meseleye temas etmiş olması kadınları himâyeye mâtuf bir durumdur. Zira başta günümüzün en ileri memleketlerinde bile hâlâ câri olduğu üzere, her devirde, her millette kadınlar dövülmüştür. Kıyâmete kadar da bu realite devam edeceğe benziyor. Sanki insanî münâsebetlerin kadın-erkek bölümünün tabîî bir neticesidir. İnsanlar zarûrî olan münâsebetlerinde her zaman orta yolu koruyamazlar, ifrat-tefrit, rızâ-gazab, sevgi-öfke iç içedir. Bunların sonucu olarak münâkaşalar, ağız kavgaları, yumruklaşmalar, hatta cinâyetler vukua gelir. Bunlar “olmamalıdır” diye bir teşriat olamaz. İslâm bu meselede realiteyi kabul ederek müntesiblerini makul hudutta tutmaya, frenlemeye çalışır. Esasen her meselede “vasat yol”u göstermek İslâm'ın ana ruhunu teşkil eder.

“Serkeşlik etmelerinden endişelendiğiniz kadınlara gelince, evvelâ kendilerine nasihat edin, sonra yataklarında onları yalnız bırakın, yine dinlemezse dövün.”^[480] Dikkat edilirse âyet kadının dövülmesini birçok şarta bağlamaktadır:

Meşrû Sebep: Kur'ân'da bu sebep “nüşuz” kelimesiyle ifade edilir. Türkçe meallerde genellikle hep “serkeşlik” olarak tercüme edilmiştir. Kelime Arapça'da yükseklik, tümseklik, sivrilik gibi mânâlara gelir. Selef âlimleri kadınlara ilgili olarak Kur'ân'da geçen bu tavırdan “kocasına isyanı, koku sürünmemesi, kocasını nefsinden men etmesi, kocasına daha önceki davranışını değiştirmesi, kocasına sevgisizlik izhar etmesi, kocasının tâyin ettiği evde oturmayı kabul

[479] H. Koç, F. Candan, Kur'an Çerçevesinde Kadın, Haksöz, sayı 32, Kasım 93, s. 30

[480] 4/Nisâ, 34

etmeyip bir başka yerde oturması gibi durumları anlatmıştır.

Yani, kocasına karşı olan vecibelerini yerine getirmemesi diye özetleyebiliriz. Vecibe olmayan işlerdeki itaatsizlikten dolayı dövme-ye hakkı yoktur. Ev işlerini yapmaması gibi. Vedâ Hutbesi'nde, kadını dövme-yi meşrû kılan suç “nüşuz” kelimesiyle değil, “fâhiş” kelimesiyle ifade edilmiştir. Biz “çirkinlik” olarak tercüme ettik. Bunu, dilimizde aynı kökten fuhuş kelimesiyle tercüme-yi uygun bulmadık. Çünkü fuhuş, zinâ mânasına gelir. Hâlbuki burada zinânın kastedilmiş olması mümkün değildir. Çünkü zinânın cezâsı recm denen hadd-i zinâ'dır. Bunun dayakla geçiştirilmesi mümkün değildir. Öyle ise, bu hutbede geçen fâhiş kelimesini fuhuşla açıklamak ve böylece Kur'ân'da geçen “nüşuz” kelimesinin vuzûha kavuşturulduğunu söylemek uygun olmaz.

Cezânın Usûl ve Miktarı: Kadın meşrû bir sebeple dövülebilir-se de bu, en son baş vurulacak yoldur. İlk önce, serkeşliği sebebiyle nasihat edip, tatlılıkla ondan vazgeçirme yolu aranacak. Bu müessir olmazsa yatağı ayrılacak. Bu iş, arkasını dönmek ve konuşmamak sûretiyle gerçekleştirilir. Ayrı bir yatakta yatılır da denmiştir. Bu cezâ da müessir olmazsa dayak meşrû hâle gelmektedir. İslâm burada da yenilik getirerek dayağın derecesini belirtmiş “çok acı verici olmaması”nı emretmiştir.

Şu halde, İslâm, her devirde mevcûdiyetini fiilen dünyanın her köşesinde muhâfaza etmiş beşerî bir realite-yi ciddî kayıtlara bağlayarak kadınlar lehine ıslah etmiş, asgarî seviyeye, en az zararlı bir hâle getirmiştir.

Elmalılı Hamdi Efendi, dayakla ilgili yukarıda temas ettiğimiz âyet-i kerîmenin açıklamasını yaparken bir dipnot düşüyor. Buraya aynen kaydını uygun buluyoruz: Burada, kadın dövülür mü, diye bir soru vârid olabilir. Evet, dövülmez, fakat bu ifâdede kadın demek nâşize (serkeş), âsiye (isyankâr) karı demek olmadığı da unutulmamak lâzım gelir. Sırasına göre insanca olmak üzere birkaç tokat, hissî isyan ile sukuta doğru giden hırçın bir kadına kadınlık şeref ü terbiyesini bahşetmek için güzel bir ders olabilir. Şair Ziya Paşa merhum:

“Nush ile yola gelmeyi enmeli tekdir, / Tekdir ile uslanmayanın hakkı kötüdür.” demiştir. Zamanımızda Kur’ân’ın bu “onları dövün” emrini sû-i tefsir ederek dillerine dolamak isteyen Avrupalılar görüyoruz. Fakat ne garip bir tevâfuktur ki, biz bu âyetin tefsîriyle meşgul olduğumuz sırada bir Fransız mahkemesinin, kocası tarafından dövülmüş olan bir Fransız karısına ikame ettiği dâvâyâ karşı “hırçınlık edip kocasını tehevvue getiren bir kadının yediği dayaktan dolayı talâk (boşanma) dâvâsı ikamesine hakkı olmadığına” hükmettiğini gazeteler ilân ediyordu.”^[481]

Erkeklerin maddî ve mânevî durumları ile ve özellikle ekonomik rolleri, onların âile reisi -sorumlu yönetici- olmalarını tabîi kılmıştır. Âile küçük bir toplumdur; toplum düzenle yaşar. Düzen ise, bir reisi, bir idâreciyi zarûri kılar. İslâm’da devlet başkanından âile reisine kadar her idâreci, İlâhî tâlimâta göre hareket etmek, İslâmî kurallara göre ve istişâreye uyarak yönetmek mecbûriyetindedir. Şu halde onlara itaat, bu tâlimâta itaat demektir. İdâre eden veya edilen kimse bu tâlimatın dışına çıkar, meşrû kurallara itaatsizlik ederse yaptırım uygulanır. Burada bahis konusu olan, zevcenin itaatsizliğidir. Çare olarak önce öğüt vermek, sonra yatak boykotu ve daha sonra da dövme tavsiye edilmiştir. Kur’an’ı bize tebliğ eden Hz. Peygamber (s.a.s.) hiçbir zaman kadın dövmediği gibi “kadını eşek döver gibi dövüp de günün sonunda onu koynunuza alıp yatmanız olacak şey midir?” buyurarak ümmetini uyarmıştır. Ayrıca bu yaptırım kullanıldığı takdirde, kadının canını yakmayacak ve vücudunda iz bırakmayacak şekilde misvak, kurşun kalem gibi bir cisimle vurmak -ki, acı vermekten çok, psikolojik cezâ unsuru olarak- uygulamak gerektiğini de ifâde buyurmuştur. Şu halde bu dövme yaptırımı, ahlâksız bazı kadınlar için en son çare olarak başvurulacak zarûrî bir yol olup, kayıtlara ve şartlara bağlıdır. Ayrıca kadının da kocasından şikâyetçi olması halinde hakem ve hâkime başvurma, hakkını arama imkânı vardır.^[482]

Âilede karı koca arasında bir anlaşmazlık çıkması durumunda bunun nasıl halledileceği meselesi önemli bir problem teşkil etmek-

[481] Elmalılı, Hak Dini Kur’an Dili, Eser Y. Cilt 2, s. 1351

[482] İbrahim Canan, Kütüb-i Sitte Terc. ve Şerhi

tedir. Burada kadının âile içindeki konumunu yakından ilgilendiren nokta, böyle durumlarda kocanın karısı üzerinde ne gibi bir yetkisinin bulunduğu hususudur. Koca, âile reisi olduğuna göre, bu yetkinin aşırı kullanımının bir taraftan âile birliğini, diğer taraftan kadının kişiliğini etkileyeceği açıktır. Kur’ân-ı Kerim de, kocasına karşı itaatsizlik ve ahlâksızlık/sadâkatsizlik (nâşize) durumuna düşen kadının önce nasihatle yola getirileceği, ardından yatakların ayrılacağı, bunun da etkili olmaması halinde dövülebileceğinin (darb) belirtilmesi^[483] üzerinde en fazla tartışılan konuların başında gelmektedir. Âyette geçen “darb” kelimesinin yaygın anlamı olan “dövme”den başka bir anlam taşıyıp taşımadığı günümüzde çok tartışılmaktadır. Burada, İlâhî mesaja, doğru mânâ verilmesi açısından âyette sadece darb kelimesinin değil; “nâşize”nin de ne anlamda ve hangi kapsamda kullanıldığının belirlenmesi gerekmektedir.

Genel olarak “itaatsizlik” mânâsına gelen “nüşûz” kelimesi, âilenin huzurunu bozan basit bir davranıştan iffetsiz yaşamaya kadar geniş bir alanı içine almaktadır. Huzuru bozan her davranışın ağırlığına denk bir yaptırımla karşılanması, hem âilenin birliğini koruma noktasından hem de fiil ve yaptırım arasında, gözetilmesi gereken denge açısından önemlidir. Kur’an’ı yorumlamada birinci kaynak olan Hz. Peygamber’in uygulamaları bu konuya da ışık tutacak niteliktedir. Hadis kitapları ve Rasûl-i Ekrem’in hayatından bahseden eserler, Onun eşlerini dövdüğüne dâir herhangi bir olaydan asla söz etmemektedir. Hz. Âişe, Rasûlullah’ın eşlerini ve hizmetçilerini asla ve hiçbir zaman dövmeyi söylemektedir.^[484] Ayrıca Hz. Peygamber, kendisine karşı olumsuz davranışından ötürü Hz. Âişe’nin babası tarafından cezâlandırılmasına da rızâ göstermemiştir. Şu halde basit uyuşmazlık durumunda şiddete başvurulması, önerilen bir yöntem değildir. Rasûl-i Ekrem, Vedâ hutbesinde kadınlara iyi davranılmasını öğütlemekte, bunun yanında “yataklarını herhangi bir kimseye çığnetmemeleri”nin (zinâ etmemelerinin) kocaların eşleri üzerindeki hakkı olduğunu söylemekte, aksi takdirde hafifçe dövülebileceklerin-

[483] 4/Nisâ, 34

[484] İbn Mâce, Nikâh 51

den bahsetmektedir.^[485] Âyette geçen “nüşûz”un hangi davranışları içermesi halinde dövme cezâsının uygulanabileceğini göstermesi bakımından Vedâ hutbesindeki bu ifâde dikkat çekicidir.

Kadını dövme meselesi, bugüne kadar ve günümüzde de İslâm düşmanlarının, özellikle feministlerin kullandığı önemli noktalardan biri olduğu gibi, bazı müslümanların da şartları gözetmeden mutlak biçimde meşrûlaştırdığı bir konu olmuştur. Konuyla ilgili Nisâ sûresi 34. âyette, öncelikle sâlihâ kadınların “görünmeyeni koruyanlar” olarak tanımlanması ve devamında da dövme olayından bahsedilmesi, bir nâmussuzluk olayını çağrıştırmaktadır. Ancak metinde “nüşûz” kelimesinin geçmesi, olayın sadece nâmussuzluk ile sınırlandırılmayacağını göstermektedir. Kelime olarak isyan, başkaldırı, geçimsizlik hali anlamlarına gelen “nüşûz” ile âile içinde sürekli problem çıkarma, dikkafalık, huysuzluk, geçimsizlik gösteren, yani olgun bir kişiliğe ulaşamamış kadınlar anlaşılmaktadır. Bu âyet, sürekli bu fiilleri yapma eğilimini taşıyan kadınların terbiye metodunu göstermektedir. Nüşûz hali gösteren kadınların âile huzurunun yeniden elde edilmesi konusunda âyet bir metot göstermektedir. Bu metotta erkek, kadının işlediği fiile göre tavır takınmalıdır. Anca yine de kadının davranışlarında bir düzelme değil de; aksine bir bozulma görülürse, bu bozulmaya karşılık erkeğin tadrîcen daha sert tedbirler olarak en son dövme olayına başvurması, âilenin kurtarılması açısından son bir çâre olabilir. Âile huzurunu tek taraflı bozan kadın, dövülme gibi onur kırıcı bir olayla karşılaştığında âile saâdetini kurtarma konusunda daha sıhhatli düşünebilir. Bayılıp kendinden geçmiş bir hastayı uyarmak için doktorun hastanın yüzüne tokat atması gibidir bu.

Ancak, şu unutulmamalıdır ki, “dövme” sınırları belli özel bir durum için sözkonusudur. Başka bir deyişle âyet, âile içinde tüm kadın-erkek ilişkileri için genelleştirilemez. Çünkü âile ortamında esas olan eşler arasında sürekli istişâreyle saygı ve sevgi unsurunun temellendirilmesidir. Sözkonusu âyet, dövme olayını, bu saygı ve sevgi unsurunu tek yönlü olarak bozan ve istismar eden, şirret kadınlar için sınırlandırmıştır. O halde, özel şartlar için geçerli olan dövme olayını

[485] Müslim, Hac 47; Ebû Dâvud, Menâsik 56; Tirmizî, Tefsîr 9

“erkek, eşini dövebilir” şeklinde genelleştirmek kişinin kendi zâlimliğini Kur’an’a âlet etmek olacaktır.

Burada şu soru akla gelebilir: Âile huzurunu bozan kişinin kadın değil de; erkek olduğu zamanlarda problem nasıl çözülecektir? Kadın, erkeğin âile içindeki geçimsizliklerine, sorumsuzluklarına katlanmak zorunda mıdır? Elbete ki kadın da eşini düzeltme yönünde bazı girişimlerde bulunup öğüt verebilir. Ancak kadının erkeği dövmesi, kadının yapısı gereği üstlenemeyeceği bir davranış olduğu gibi, çoğunlukla vâkıya da tekabül etmediğinden erkek yüzünden bozulan ve boşanma noktasına yaklaşılacak bir durumda ise, kadının yapacağı âileler arası (kadın ve kocanın yakınlarından veya temsilcilerinden oluşan) hakem heyetine veya meşrû mahkemeye başvurarak problemin çözülmesi yönündeki talebi olacaktır.

Kişiliğini oluşturmamış, şirret, laftan anlamayan, huzursuzluk çıkarıp âilenin işleyişini tek taraflı bozan kadınlar için boşanma öncesi önerilen bu metodu, âilenin saâdeti için çalışan, sorunlara yaklaşımda ölçülü, vakarlı kadınlar için de, onların belki haklı olarak karşı gelmelerine teşmil etmek Kur’an’a aykırıdır. Rasûlullah’tan gelen haberlerde birçok problemlerine rağmen hanımlarının hiçbirini dövmemiş olduğunu görüyoruz. Bu da bizim için önemli bir veridir.

Dövme, hangi suçun veya suçların karşılığı olacaktır? Âyette bu suçla ilgili “nüşûz” kelimesi kullanılıyor. Bazıları bu kelimeye “huzursuzluk, geçimsizlik, dikbaşlılık” anlamı vermiştir. Aslında nüşûz, bu anlamlardan daha büyük bir suçtur. Râgıb el-İsfahanî şöyle der: “Nüşûz; kadının kocasına kin tutması ve ona saygıdan uzaklaşıp başkasına göz koymasıdır.”

Âsım Efendi, el-Kamusu’l-Muhît tercümesinde şu açıklamayı verir: “Nüşûz; hâton, zevcine buğz ve adâvet idüb isyan ile muâmele eylemek mânâsınadır.” Yani “nüşûz; hanımın, kocasına düşmanlık ve kinle isyan etmesidir.”

Bu lügatçilerin açıklamalarına göre nüşûz; düşmanlık, başkasına göz koyma, kin tutma, sadâkatsizlik sonucu kocaya karşı bir isya-

nın başlatılmasıdır. Kısacası, bir iffetsizlik ve sadâkatsizlik sözkonusudur.

Ayrıca, Kur'an'da geçen "fa'dribûhunne" emrindeki "darb" kelimesinin âyetlerde sadece dövme anlamında değil, çok farklı anlamlarda kullanıldığından yola çıkılarak, Zuhruf sûresi 5. âyette olduğu gibi, bu âyette de uzaklaştırmak, uzakta tutmak anlamında olabileceğini iddia edenler de vardır. O takdirde bu âyetteki "fa'dribûhunne" emri "dövün" anlamında değil; "onları bulundukları yerden uzaklaştırın!" mânâsındadır. Yalnız, bu yorum, şâz bir yorumdur, müfessirler ve âlimlerin cumhûru bu yoruma katılmazlar.

Aslında, klasik dönemin bazı âlimleri de dövme yetkisine çok ihtiyatla yaklaşmışlardır. Hz. Peygamber'in, müslümanların en hayırlılarının eşlerine en iyi davrananlar olduğunu ve kendisinin bu konuda örnek teşkil ettiğini söylemesini, eşlerini ancak kötü kimselerin döveceğini ifâde ederek onlara böyle davranılmamasını emretmesini gözönüne alan bazı âlimler, kadının dövülemeyeceğini veya fazîletli davranışın onlara böyle bir cezâyı uygulamamak olduğunu belirtmişlerdir.^[486]

Fakat tatbikatta her zaman Rasûlullah'ın bildirdiği bu esaslara göre davranıldığını söylemek mümkün değildir. Bunların büyük çoğunluğu, kadınlarını dövme yetkisini Kur'an'dan değil; nefis ve hevâlarından, câhilî örf ve âdetten almakta, Rasûlullah'ın ifâdesiyle leîm/kötü koca sıfatını hak etmektedir.

[486] Bak. Abdülkerim Zeydân, el-Mufasssal fî Ahkâmî'l-Mer'e ve'l-Beyti'l-Müslim, Beyrut, 1993, c. 7, s. 316-317

KADIN-ERKEK EŞİTLİĞİ Mİ; YOKSA ADÂLET, UYUM VE BİRBİRİNİ TAMAMLAMA MI?

Gül bayramında güller yarıştırılır ve güllerden bir gül birinci seçilir. Güllerle lâleler yarıştırılmaz. Elmayla armut toplanmaz; iki elma üç armut toplansa beş eder denilmeyip iki elma üç armut eder denilir. Evrende yaratılanların içinde en değerlisi Âdemoğludur, yani kadınla erkektir. Her ikisi de aynı topraktan yaratılmışlar. Toprağın diğer toprağa üstünlük sağlamaya kalkması yanlıştır. Aynı toprak ayrı özelliklerde yaratılmıştır. İkisine de verilen ortak özellikler yanında, kadına verilip erkeğe verilmeyen, erkeğe verilip kadına verilmeyen özellikler de vardır. Herkes kendi özellik ve güzellikleri içinde birincidir, yarış yapmıyoruz; yapacaksak, kadın-erkek hayırda, Allah’a güzel kulluk yapmada yarışmalıyız.

Allah, bir kısmımızı diğerlerine üstün kıldığını, herkesin diğerinden üstün bir tarafı olduğunu, kimsenin başkasındaki üstünlüğü istememesi gerektiğini haber veriyor.^[487] Biz, kendimizdeki özellikleri keşfedip geliştirmeli ve üstünlüğün sadece takvâda olduğu bilinciyle Allah’a yakın olmaya çalışmalıyız. Kadın-erkek olarak da birbirimizin beşer olarak doğal olan eksiklerimizi tamamlamaya, yardımlaşmaya çalışmalı, yeryüzündeki hilâfet görevimizi beraberce yerine getirme gayretinde olmalıyız.

“İnsanlar, tarağın dişleri gibi birbirleriyle eşittir” buyuran Peygamber Efendimiz kadınla erkeğin hukuk karşısında ve insan olarak denk olduklarını vurgulamıştır. Allah huzurunda dereceler alma konusunda ise iki cinse de eşit haklar verilmiş ve Allah’ın emir ve yasaklarına kim fazla riâyet ederse o daha değerli olur denilmiştir. Doğuştan, şu veya bu şekilde yaratılmaktan dolayı üstünlük iddiâsı, şeytanın iddiâsıdır. İslâm, ancak sonradan çalışarak elde edilecek üstünlüğe değer verir. Şeytanî çıkarımlarla ve bâtıl üstünlük savları yerine; ilimde, imanda, ahlâkta, fazîlette, Allah’a hakkıyla itaat ve ibâdetle üstün olma yarışına girmeli, bu konuda da birbirimizi rakip değil; yardımcı görmeliyiz. “*O (Allah) ki, hanginizin daha güzel dav-*

[487] 4/Nisâ, 32

ranacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratmıştır.”^[488]

Kadın-Erkek Farklılığı: Yaratılıştta, Allah’a kul olmada, sorumluluk yüklenmede, yüklendiği sorumlulukları yaşama ve yaşatmada kadın ve erkek arasında bir ayrımın yapılamayacağını biliyoruz. Ancak insanın kadın ya da erkek olarak yaratılması, her birinin kendine has fiziksel ve ruhsal farklılıklarla birbirinden ayrıldığını göstermektedir. Bu durumda zorunlu eşitliğin ötesinde, birbirini tamamlayıcılık özelliğinin ele alınması ve bu anlamda erkek ve kadının birbirine eşit olmadığının vurgulanması gerekmektedir. Bu farklılığın göz ardı edilmesi, hele bunun kadın hakkı ve özgürlüğü adına yapılması, öncelikle kadına zulüm olacaktır. Çünkü eşitlik başka, adâlet başkadır. Kadınla erkek arasında doğal farklılıkları görmezden gelerek yapılan bir eşitleme, kimlik bunalımına neden olmaktadır.

Rabbimiz, insan soyunun devamı için farklı fizyolojik özelliklerle donattığı kadın ve erkeği; birbirlerinde sükûn bulmaları ve aralarında sevgi ve merhamete dayalı ilişkinin temellendirilmesi için âdetla birbiriyle örtüşen bir kimlikle yaratmıştır. “*Kaynaşmanız, sükûnet ve tatmine ermeniz için size kendi (cinsi)nizden eşler yaratıp da aranızda sevgi ve merhamet var etmesi de O’nun (varlığı ve birliğinin) delillerindendir. Doğrusu bunda, iyi düşünen bir kavim için ibretler vardır.*”^[489] Fizyolojik farklılıkların oluşturduğu bu tamamlanmışlık kadına; anneliği, anneliğe hazırlayan biyolojik farklılıkları ve dış görünümünden kaynaklanan çekiciliği tanırken, erkeğe; fizikî güç ve gücün hayata geçirilmesine imkân sağlayan özellikleri tanımıştır. Kadının erkeğe oranla daha çekici olduğu gerçeğini Kur’ân-ı Kerim belirtmiştir: “*Kadınlardan, oğullardan, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüşten, salma atlardan, sağlam hayvanlardan ve ekinlerden gelen zevklere düşkünlük ve bağlılık insanlar için bezenip süslendi. Bunlar, dünya hayatının metâdır. Nihâyet varılacak güzel yer, Allah’ın huzûrudur.*”^[490]

[488] 67/Mülk, 2

[489] 30/Rûm, 21

[490] 3/Âl-i İmrân, 14

Cennet tasvirlerinde kadının cinsel kimliğinin kullanılması,^[491] Âl-i İmrân Sûresi, 14. âyette bahsedilen “züyyine -süslendi-” ifâdesiyle daha iyi anlaşılmalıdır. Bu âyetlerde kadının erkeğe sunulmasının temel nedeni kadındaki bu câzibedir. Zâten bunun farkında olan kadınlar, insanlık tarihi boyunca bu özelliklerini erkeklere karşı kullanmışlardır. Ancak, burada sorun, kadının bu âyetlerde câzibesinin vurgulanmasıyla, onun onuruna bir eksiklik gelip gelmeyeceğidir. Kanaatimizce âyetlerdeki tasvirler, kadının yaratılış itibarıyla câzip kılınmışlığının anlatımıdır.

Cinsellik, hem kadın ve hem de erkek için “...Onlar (Kadınlar) sizin için birer elbise, siz de onlar için birer elbisesiniz...”^[492] âyetinde görüldüğü gibi nikâh akdi ile meşrûlaştırılmıştır. Bu noktada, salt kadın ya da erkeği öncelemekten öte bir birliktelik,^[493] birbirleriyle huzura kavuşma ve aralarında sevgi ve merhametin olduğu bir beraberlik söz konusudur. Ayrıca Kur’an toplumsal ahlâkı da göz önünde bulundurarak kadının câzibesinin istismarını örtünme emri ile engellemiştir. Hıristiyanlıkta görüldüğü gibi cinselliği lânetleme yerine olumlarken, bir taraftan örtünme emredilmiş ve bir taraftan da cinslere irâde eğitimi tavsiye edilmiştir.^[494] Ancak, şu tekrar vurgulanmalı ki; kadın-erkek farklılığını birinin diğerine üstünlüğü olarak almak, üstünlüğü takvâ çizgisinde değerlendiren İslâm’ı değil; madeci görüşün güç anlayışını ön plana çıkarmak olacaktır.^[495]

İslâm, saâdet asrında, kadınlara yüzyıllardır gasbedilen haklarını tam olarak vermiştir. İslâm öncesi kadın aleyhindeki statüyü, yeni düzenlemelerle kadın lehinde değiştirmiştir. Bu düzenlemelerle **İslâm tarafından kadına temel insan hakları tanınmış, yaratılışının farklı oluşundan ileri gelen farklı haklar ve sorumluluklar da akılcı ve gerçekçi bir biçimde düzenlenmiş, böylece erkeklerle kadınlar arasında hak ve görevler itibarıyla bulunması gereken**

[491] 44/Duhân, 53-54; 52/Tûr, 20; 55/Rahmân, 56; 56/Vâkıa, 35, 38

[492] 2/Bakara, 187

[493] 30/Rûm, 21

[494] 24/Nûr, 30-31

[495] H. Koç, F. Candan, a.g.m. s. 26

dengeler âdil bir şekilde ve her iki tarafın yararına olacak şekilde ortaya konmuştur.

Ancak, ayrıntılar itibarıyla söz konusu durum, o döneme ve o dönemde toplumda geçerli olan geleneklere ve görüşlere göredir. O zaman, o bölgede ve o toplum için biçilen hak ve sorumluluklar elbisesi, başka zaman ve mekânlarda ve farklı toplumlardaki kadına bol veya dar gelebilir. Elbisenin kumaşı tarihe karışmış, modeli terkedilmiş olabilir. Bu takdirde Kur'an ve Hadiste açık ve kesin biçimde ifâdesini bulan kadınla ilgili temel ve genel esaslar korunarak kadın-erkek ilişkileri ve aralarındaki haklar ve görevler dengesi gözden geçirilerek yeniden kurulabilir.

Sadece kadının değil; erkeğin de hakları ve sorumlulukları (Kur'an ve Sünnet prensipleri doğrultusunda) yeni baştan ele alınarak çağın gereklerine ve toplumun ihtiyaçlarına uygun hale getirilebilir. Buna şiddetle ihtiyaç vardır. (Kadının tarihî süreç içinde ve genelde hâlâ devam eden çok çeşitli zulümlerine keffâret şeklinde kadının lehine olumlu ayrıcalık yapılarak) erkeğin hak ve görevlerini, âilenin yapısını dikkate alarak kadınların haklarını geliştirmek ve genişletmek kaçınılmazdır.

Müslüman kadının sosyal durumunu belirlemede başvuru kaynak eserler olan fıkıh kitapları bazı konularda kadınlara gerçekten mâkul ve faydalı haklar tanımıştır. Bu takdir edilecek bir husustur. Ancak, bazı yerlerde de kadın haklarını ve özgürlüğünü (fitne endişesi ve sedd-i zerâi gerekçesi ve ataerkil örf-âdet yaklaşımıyla) gereğinden fazla kısıtlamış, onu erkeğin bir uydusu haline getirmiştir. Kadınların, Allah'ın kendilerine bahsettiği yetenek ve nitelikleri sonuna kadar serbestçe geliştirmeleri erkekler kadar onların da haklarıdır. Onların bu haklarına saygı göstermek, bunların gerçekleşeceği sosyal ortamı hazırlamak, bu konuda kadınlara destek olmak, erkeklerin görevleridir. Sosyal imkân ve fırsatlardan yararlanmayı sağlayan ortamın hazırlanması, erkekler kadar hatta onlardan daha çok kadınların görevidir. Kadınlar buna tâlip olmalı, bu uğurda mâkul bir mücâdeleyi/çabayı bile göze almalıdırlar.

Kadının haklarını ve sosyal hayattaki hareket alanını kısıtlayan fıkıh kitaplarından çok; gelenekler, töreler ve Doğu zihniyetidir. İslâm'la ilgisi bulunmayan, çoğu zaman İslâm'a zıt düşen sözkonusu gelenekler, töreler ve zihniyet dinî bir renge, İslâmî bir kıyafete sokularak sunulduğundan; bunlara karşı olan, İslâm'a da karşı çıkmış gibi gösterilebilmektedir. Sözüünü ettiğimiz Doğu zihniyeti ve onu yansıtan kadın aleyhinde oluşmuş gelenekler ve görenekler baskıcıdır, kadına karşı şüphecidir, ona güvenilmemesini ister. Kadını kayıtsız şartsız erkeğin egemenliğine sokar. Onun bir gölgesi ve uydu-su haline getirir. Kadının da, toplumun da doğasına aykırı olduğu gibi, İslâm'ın da reddettiği ve zulüm saydığı bu anlayışı ve ona bağlı uygulamaları kaldırmak veya etkisiz hale getirmek kadın-erkek her mü'minin görevidir.

Hak ve sorumluluklarını bilen, kişilikli, aydın ve bilgili müslüman bir kadın, İslâm toplumunun güvencesidir. Bu nitelikteki kadınların bulunduğu bir toplumun erkekleri de daha kişilikli olur. Yüce Allah: "*Sizi eşler olarak yarattı*"^[496] diyor. Kadınlı-erkekli yaratılmış olmayı büyük bir lütuf ve nimet olarak gösteriyor. Eşlerin ayrı cinsten olmalarını kalp huzurunun, ruh sükûnunun sebebi olarak zikrediyor.^[497] O halde eş sahibi olmak en büyük nimet, eşi mutlu etmek en büyük görevdir. Babasız, kardeşsiz, oğulsuz, kocasız, amcasız, dayısız ve dedesiz bir hayat bir kadın için anlamsız ve çekilmez olduğu gibi; annesiz, bacasız, kızsız, karısız, halasız, teyzesiz ve ninesiz bir hayat da bir erkek için anlamsız ve çekilmezdir.

Mutlak kemâl, Cenâb-ı Hakk'a mahsustur. Kadın da, erkek de noksan ve kusurlu tarafları olan varlıklardır. Kadında bulunan bazı özellikler ve nitelikler erkeklerde, erkeklerde bulunan bazı hususlar da kadınlarda yoktur veya zayıf olarak vardır. Bu durumda, evlilik bağı ile bir araya gelen bir kadınla erkek birinin eksiğini tamamlayarak daha mutlu, daha huzurlu, daha güvenli bir hayat yaşama imkânına sahip olur. "...Kadınlar sizin

[496] 35/Fâtır, 11

[497] 30/Rûm, 21

için birer elbise, siz de onlar için birer elbisesiniz...”^[498] Kadın-erkek birbirinde kusur arayacağı yerde, varolması tabîi olan bu kusurları/eksiklikleri tamamlamanın yolunu ve çarelerini ararlarsa daha mutlu olurlar.

Kur’ân-ı Kerim’de: “*Bunlar Allah’ın koyduğu sınırlardır, onları aşmayın.*”^[499] “*Allah’ın koyduğu hudûdu aşanlar zâlimlerdir.*”^[500] buyuruluyor. Allah’ın koyduğu sınırlar vardır, erkeğe erkeklik tabiatının koyduğu sınırlar vardır, kadına ise kadınlık tabiatının koyduğu sınırlar vardır. Bu sınırlarda durmak, sınırları zorlamamak, sınırları aşmamak mutluluğun temel şartlarından biridir. Kadın kadın olduğu için, erkek de erkek olduğu için memnun, bahtiyar ve mutlu olmalı ve şükretmeli, biri öbürüne özenmemeli, onun gibi yaratılmadığı için kendisini talihsiz veya talihli saymamalı, Allah’ın kendisi için seçtiği cinsiyeti şükür ve iftiharla kabullenmeli, bu konudaki İlâhî takdire râzı olmalıdır.

Bir kadının bir erkeği sırf erkek olduğu için ayıplaması ne kadar saçma ve sakat ise, bir erkeğin de sırf kadın olduğu için bir kadını ayıplaması o kadar saçma ve gülünçtür. Aslında bir kadını kadın olduğu için ayıplamak onu kadın olarak yaratan Allah Teâlâ’yı ayıplamak anlamına gelir ve bunu ancak aklen ve fikren nâkıs, mantıken zayıf kimseler (din ve akıl yönünden eksik) kimseler yapar.

Kadınlar hür ve serbest olmalıdır, diyoruz. Ancak, Allah Teâlâ’nın, Rasûlullah’ın ve kadınlık fitratının koyduğu sınır zorlanmamalı, bu sınır aşılmamalıdır. Bir insanın haddini bilmesi, durması gereken noktada durması özgürlükten beklenen faydaların hâsıl olmasını sağlar. Özgürlük; başıboşluk, keyfîlik, sorumsuzluk değildir. Özgür olmak isteyen İlâhî ve tabîi kurallar çerçevesinde nefesine hâkim olmalı, kendini disipline etmelidir. Haklar ve özgürlükler konusunda anlamı ve içeriği olmayan bir eşitlikten söz edip kadını erkeklerle yarıştıranlar ona en büyük haksızlığı yapmaktadır. Kadın-erkek bir-

[498] 2/Bakara, 187

[499] 2/Bakara, 229

[500] 2/Bakara, 229

biriyle yarışsın, birbiriyle rekabete girsin diye değil; birbirini tamamlasın, birbirine destek olsun diye farklı iki cins olarak yaratılmışlardır (Beşerî ve İslâm dışı bir anlayış olduğu kadar, adâlete ters yanlış bir eşitlik savunusu olan feminizmin yanlışlığının temeli de bu fitrî farklılık ve tamamlayıcılığı inkâr etmesidir.). Kadın ve erkek tabiatını ve fitratı bilmeyenler, onların gereklerini dikkate almayanlar er geç bu tabiatın hışmına uğrarlar.^[501]

Kadın hakları konusunda aşırı davrananlar da olmuştur. Bu ifratçılar, Allah'ın koyduğu kanuna ve kadının durumuyla ilgili İlâhî yasalara karşı çıkmışlar, kadını her konuda erkekle yarıştırmışlardır. Tefritçiler kadını Doğunun çürümüş taklitçiliğine terkederken, ifratçılar da Batı taklitçiliğine mahkûm etmişlerdir. Bu ifratçıların amacı, erkekle kadını her konuda eşit kılmaktır. Onlara göre her konu ve konumda kadın erkekle eşittir. Ama şunu unutuyorlar: Allah'ın fitrat kanunu, bu iki cinse bazı hususlarda farklı özellikler vererek onları birbirinden ayrı ve birbirini tamamlayıcı kılmıştır. Yüce Allah'ın hikmeti gereği, fizikî yapıları farklıdır. Her birinin yeteneğine ve tabiatına uygun bir görevi vardır. Bütün özellikleri, güzellik, fazilet ve zorluklarıyla birlikte annelik görevi kadına aittir. Bu nedenle kadın, genel olarak erkekten daha fazla evde kalır.

Fitrattaki bu ayrılık, kadının eğitimi ve çalışmalarını ihmal etmemizi gerektirmez. Kadın hakları konusunda ifrâta giden modernist yaklaşımdaki bazıları, Yüce Allah'ın, adâleti sağlamak gibi bazı zor şartlarla birlikte erkeklere bir'den fazla kadınla evlenme müsâadesi vermişken, onlar bunu uygun ve câiz göremiyorlar. Kur'an'ın genelde kadınla erkek arasındaki miras paylarındaki âdil taksimine rızâ göstermiyorlar; kızlara da erkek gibi eşit miras takdir ediyorlar.

Yine onlar Allah'ın kanununda haram sayılan şeyleri helâl göstermek için Kur'an ve Sünneti bilmiyorlar veya bilmezlikten geliyorlar. Neticede mevcut bâtil düzeni temize çıkarmaya yelteniyorlar yahut da yöneticilerin helâli haram, haramı helâl kılma gibi sapkınlıklarını görmezlikten geliyorlar. (Zinâyı hoş gören kanuna karşı

[501] Süleyman Uludağ, Sûfî Gözüyle Kadın, (Önsöz) s. 9-11

susarlarken, şeriatla mevcut olan bazı esasları inkâr ediyorlar veya olmadık te'villerle kâfirlerin hoşlanacakları bir din oluşturmaya çalışıyorlar. Meselâ, bayanların başını açmasının haram olmadığını, hele üniversitelerde okumak için rahatlıkla baş açmak gibi teferruat sayılacak konularda mevcut düzenin kurallarına uyulması gerektiğini iddiâ ediyorlar.) Yine, “Allah, peruk takana ve taktıran kadına lânet etsin!”^[502] hadis-i şerifi varken; kadınların peruk takmasına fetvâ veriyorlar. Ayrıca, bu modernistlere göre “kadının ev dışında (pardösü vb. şekilde) dış elbise giyme zorunluluğu yoktur; kol, boyun ve başı açıkta bırakan ve çok uzun olmayan elbiseler giymek câizdir!” Onların bu tutumları, namaz ve benzeri ibâdetleri inkâr etmekten farksızdır.

Bu düşünceye sahip olanların câhilliğini veya hâinliğini ispat eden en önemli belge, Hz. Peygamber’in “*elbise giydiği halde çıplak gibi görünen kadınları, Cehennem ehlerinden*”^[503] saymış olmasıdır. Hz. Peygamber, bunların Cennete giremeyeceği gibi, Cennetin kokusunu dahi alamayacağını belirtmiştir. Bunlar şeriatın koyduğu ölçülere uymayan, yani şeffaf ve uzuvları gösteren elbiseler giyen ya da vücudunda örtmesi gereken yerleri örtmeyen kadınlardır. Kadınların bu şekilde giyinmesi, küçük günahlardan olsaydı, Hz. Peygamber, onları Cehennem ehlerinden saymaz, Cennetin kokusunu dahi alamayacaklarını söylemezdi. Farz edelim ki, söz konusu şekilde giyinmek, küçük günahlardandır. Bu durumda küçük günahlarda ısrar etmenin, günahı büyüteceğini bilmiyorlar mı? Âlimler bunu şöyle ifâde etmişlerdir: “Sürekli yapılan hiçbir günah, küçük; tevbe edilen hiçbir günah da büyük değildir.” (Müslümanlara karşı acımasız ve hor görülmesi, kâfirlere karşı ise zelil ve hoş görülmesi bu televizyon şeyhülislâmlarına göre kamusal alanlarda, üniversite ve diğer eğitim kurumlarında başörtüsü yasağı zulmü diye bir problem yoktur. Düzen ve tâğutların “irticâ” adıyla İslâm’ın sosyal hayata yansıyan her görüntü ve düzenlenmesine düşmanlığına karşı bunlar kör ve dilsiz kesilmişlerdir.) İfratçı modernistler, geleneksel örfe ve Doğu hayranlığına karşı çıkarlarken, Batı hayranı olmuşlardır. Her iki zümre de aynıdır. Yüce

[502] Buhârî, Libâs 86, Tıbb 36; Müslim, Libâs 119, hadis no: 2124; Nesâî, Ziyânet 25

[503] Müslim, Libâs 125, hadis no: 2128

Allah, ne Doğuya ne Batıya uymamızı; ne eskinin, ne de yeninin peşinden gitmemizi istiyor. En doğrusu Hz. Peygamber'in yoluna, hak dine tâbi olmaktır. Bu nedenle ifrat ve tefritten uzak, azgınlığın ve bozgunculuğun bulunmadığı, İslâm'ın gösterdiği sırât-ı müstakîmde, orta yolda yürümek gerekir. *"Tartıyı adâletle yapın, terâzide eksiklik yapmayın."*^[504]

Toplumumuzda kadının konumu, erkekle uyumu, -istisnâlar dışında- insanî alanların hemen tümünde eşit hak ve yetkileri, adâletle ele alınmamış, kadın ya çok yüceltilerek(!) Batı ve bâtil oyunlara âlet edilmiş veya Allah'ın verdiği, erkeğinkiyle benzer hakları elinden alınmıştır. Yani ya ifratla veya tefritle bakılıp değerlendirilmiştir. Kadınlara alaylı ve de yüksekten bakanlara göre de kadın, erkekle insanî konularda eşit olmak bir yana, şeytanın tuzağı, İblis'in oltasıdır. Akıllı ve dini noksan bir yaratıktır. Bu geleneksel yaklaşıma göre de kadınların ehliyeti noksandır. Erkeğin câriyesi konumundadır. Erkek dilerse onunla evlenir; ona bir miktar mal vererek her şeyine sahip olabilir. Dilediğinde keyfî olarak boşar. Boşanma sonucunda kadın ne mal, ne de tazmînat alabilir. Derler ki: "kadınlar ayakkabılara benzer. Erkek dilediğinde bu ayakkabıları giyer, dilediğinde çıkarır." Kadının çapkınlığı fâhişelik kabul edilirken, erkeğin çapkınlığı suç bile sayılmaz, hatta açıkgözlülük olur.

Kadın, evlendiği erkeği sevemese, sabretmekten ve kendisine zehir olan hayata katlanmaktan başka çaresi yoktur. Kurtuluşu, erkeğin boşamasına veya elinde avucunda ne varsa ona vererek boşanmaya râzı olmasına kalmıştır. Aksi halde ona kul olmaktan başka hiçbir çıkar yol yoktur. Kimileri câhiliyye anlayışlarına dönerek kız çocuklarına mirastan hiç pay vermezler. Terekesini alış-veriş yoluyla erkek çocuklarına aktarırlar ve böylece kadınlara mirastan pay kalmamış olur (veya hiçbir gerekçe göstermeden sadece erkek kardeşler kendi aralarında miras taksimi yaparlar. Bazıları, kız çocuklarını evlâtтан bile saymazlar. "Kaç çocuğun var?" sorusunun cevabı olarak, erkek çocuklarının sayısını söyler. Ayrıca sorarsanız, utana sıkıla "sözüm meclisten dışarı, şu kadar da kızım var!" diye cevap verir.)

[504] 55/Rahmân, 9

Müslümanların çoğu, günümüzde hanımlarını evlerine hapsedmiş, ilim öğrenmelerine müsâade etmeyerek topluma faydalı olan hiçbir aktif faâliyete sokmamışlardır. Kimileri sâliha bir kadının evinden ancak iki defa çıkabileceğini belirtmiştir: Babasının evinden kocasının evine, kocasının evinden de kabre... (Tabii, bu tefrît, ifrâtı doğurmuş, böyle kimselerin kızları evlerine zor girer hale gelmiş veya evlerinde bile Allah’a isyan etmenin bin bir yolunu icat etmişlerdir.)

Müslüman kadın, çoğu kez hayat ortağı olarak eşini seçme hakkından bile mahrumdur. Velîsinin dilediği eşi kabul etme veya reddetme hakkı bile yoktur. Kimi babalar, kızlarının rızâsını almadan ve hatta istişâre bile etmeden, görüşünü bile sormaya lüzum görmeden evlendirme hakkını kendilerinde görürler.^[505]

“Kadınlar, erkekleri tamamlayan diğer yarılardır.”^[506] Kadın ve erkeğin bir elmanın iki yarısı gibi kabul edilmesi, kadın-erkek arasındaki adâlet, toplumun büyük kesimi tarafından, bırakın uygulamayı; teoride bile kabul edilmez: “Kadınların saçı uzun, aklı kısadır”, “Kadın yüzünden gülen, ömründe bir kere güler”, “Kadını sırdaş eden tellâl aramaz”, “Kadının sofusu, şeytanın maskarasıdır”, “Kadının yüklediği yük şuraya varmaz” “Karıdan korkmayan yanılır”, “Kızı olan tez kocar”, “Kız yedi yaşından sonra ya erde, ya yerde”, “Kızı kendi arzusuna bırakırsan ya davulcuya varır, ya zurnacıya.” Bunlar, kadın aleyhtarı onlarca atasözünden/atesözünden birkaçı.

Kur’an ve Sünnetteki kadının üstün konumunu bırakıp çevrede yaygın ataerkil söz ve örflerin etkisinde kalmak, adâleti bırakıp zulmü tercih etmek demek olduğundan cenneti ve dünya huzurunu önemsememek demektir. Her konuda Allah’a teslim olan ve güzelliklere sahip çıkıp güzelleşenlere selâm olsun!

[505] Yusuf el-Karadavî, naklen; Tahrîru'l-Mer'e, Kadın ve Âile Ansiklopedisi, c. 1, s. 17-19, 13

[506] Câmiu's-Sağîr, hadis no: 2329

KADIN; KİMLİĞİ VE ÂİLEDEKİ YERİ

Kadın, insan denen varlığın yarısı, bir cinsi, bir elmanın diğer yarısı gibi olan erkeğin eksikliklerinin kendisiyle tamamlandığı kişidir. Kadın denilince, tarih boyunca ve güncel değerlendirmede çoğunlukla mazlum bir tip karşımıza çıkmaktadır. Tarihi süreçte çoğunlukla ezilmiş, hor görülmüş, emeği ve cinsiyeti sömürülmüş, bir hizmetçi ve hatta bir köle statüsünde kabul edilmiştir. Günümüzde de durum pek farklı değildir. Kendisine öncelik ve değer veriliyor gösterilerek kadın, erkeklerin yine kölesi olarak kabul edilmekte, cinsel obje ve reklam aracı olarak yaklaşılmaktadır. Bazı müslümanlar da din adına ayırım ve adaletsizlik yapmakta, geleneksel yaklaşımın Kur'an ve Sünnete ters anlayış ve uygulamalarını örf ve âdet olarak sürdürmekte, kadına zulmetmektedir. Aslında, gerçek İslâm toplumunda kadın sorunu diye bir problemten bahsedilmez. Ancak, ortak insanî problemler söz konusu olabilir. Asr-ı Saâdet, bunun en güzel örneğidir.

Doğmasından utanç duyulan kadını İslâm, horlandığı mevkîden alıp yükselterek insanlık açısından erkekle aynı düzeye getirmiştir. Kur'ân-ı Kerim'in birçok âyetinde erkek ve kadına birlikte hitap edilmektedir. Dünyada kadının ruhunun bulunup bulunmadığının tartışıldığı bir sırada İslâm, kadını erkeğin parçası saymış ve onu erkek gibi teklife ehil (yükümlü), insanlık bakımından tamamen erkekle eşit kılmıştır. ^[507]

Erkeklere farz olan şeyler, kadınlara da farz, erkeklere yasak olanlar kadınlara da yasaktır. Dinin en önemli emirlerinden olan iyiliği emir, kötülükten men'etme görevi, hem erkeklere ve hem de kadınlara verilmiş bir görevdir. ^[508] Ma'rûfu emir ve münkerden nehy, bir öğreticiliktir. Demek ki İslâm, kadına toplumda öğreticilik görevini de vermiştir. Nitekim Peygamber'in (s.a.s.) hanımları, onun hadislerini ve dinî hükümleri kadın-erkek ashâba anlatıp öğreterek öğretmenlik görevini yapmışlardır. İlk müslüman kadınlar da Allah'ın bu emrini yerine getirmişler, dinlerini korumak ve savunmak için

[507] Bak. 16/Nahl, 97; 3/Âl-i İmrân, 195; 33/Ahzâb, 35; 9/Tevbe, 72

[508] 9/Tevbe, 71; 3/Âl-i İmrân, 10, 104

çeşitli güçlüklerle, işkencelere göğüs germişler, yurtlarından çıkarılmışlar, şehid olmuşlardır.

Peygamberimiz, hemen her savaşta hanımlarından birini beraberinde götürürdü. Erkeklerin yanında kadınlar da savaşa katkıda bulunmuş, savaşçılara su taşıma, hastalara bakma, yaralıları nakletme gibi askerî görevler yapmışlardır. Cuma ve bayram namazlarına iştirâk etmişler, kendilerine özgü yerde sıraya girerek erkeklerle birlikte Allah’a ibâdet etmişlerdir.

Hiz. Peygamber’in, erkeklerden ayrı olarak kadınlardan da bey’at alması, kadına verilen özgürlüğü ve erkeklerle eşit siyasî katılım hakkını göstermesi açısından çok önemlidir. Hiz. Peygamber, hanımlarına son derece nâzik davranmış ve kerîm/olgun insanların kadınlara güzel davranacağını; kadınlara katı davrananların kaba ve kötü insanlar olduklarını belirtmiştir.^[509]

Allah, ilk insan Âdem (a.s.)’i topraktan ve o bir nefisten eşini yaratmıştır.^[510] Havvâ’sız Âdem eksiktir; Âdem’siz Havvâ’nın eksik olduğu gibi. Erkek ve kadın birbirlerinin eksiklerini tamamlayan bir elmanın iki yarısı gibidirler. “*Onlar (hanımlar) sizin için bir elbise; siz de onlar için bir elbisesiniz.*”^[511]

Kadın-erkek insan, yeryüzünün halifesidir.^[512] Emâneti insan olarak beraber yüklenmişlerdir.^[513] Hiç kimse, doğuştan ayrıcalıklı değildir. Erkek ve kadın olarak dünyaya gelmek konusunda hiçbir insanın kendi irâdesi söz konusu değildir. Dilediğine kız, dilediğine erkek çocuk veren Allah’tır.^[514] Bir kimseyi akîm/kısır kılan da Allah’ın irâdesidir.^[515] Allah’ın seçimine rızâ göstermekten, şükretmek-

[509] İbn Mâce, Edeb 3; Ebû Dâvud, Edeb 6, Rikak 22, İ’tisâm 3; Müslim, Akdiye 11

[510] 4/Nisâ, 1

[511] 2/Bakara, 187

[512] 2/Bakara, 30

[513] 33/Ahzâb, 72

[514] 42/Şûrâ, 49

[515] 42/Şûrâ, 50

ten başka yapılacak da yoktur. Allah yanında fazilet ve üstünlüğün ölçüsü cinsiyet değil; takvâdır.^[516]

Çoğu insanın ve hatta nice müslümanın düşünce, kültür ve uygulamasında kadın hor görülmemekte, ikinci sınıf varlık sayılmaktadır.

Bu, İslâm'ın yıktığı câhiliyye hayatının kalıntılarından ibâret gayr-i İslâmî bir durumdur. Bu bakış açısı neticesinde, kadının erkeğe kayıtsız şartsız itaati, onun her alanda kendisinden üstün olduğunu bilmesi, fitne çıkarmamak için mescidlere gitmemesi, sesini asla erkeklere duyurmaması, buna rağmen cehennemin çoğunluğunu kendi cinsinin oluşturacağına inanması istenmiş; toplumdan İslâmî kültür ve eğitimden, mescidden soyutlanıp evine kapanabildiği ölçüde takvâda ileri gideceği düşüncesi yerleştirilmiştir.

Kur'an'da bu şekilde bir cinsin toplumda pasifize edilmesi sözkonusu olmadığı gibi, Rasûlullah döneminde de bu şekilde yaşanmamıştır.

Aslında, Peygamberimiz'e ilk inanıp ilk müslüman olan kimse bir kadın olduğu gibi (Hz. Hadice), İslâm yolunda ilk şehid düşen kimse de kadındır (Hz. Sümeyye).

KUR'ÂN-I KERİM'DE KADIN KONUSU

Kur'ân-ı Kerim'de insanlığın tek bir nefisten yaratıldığı^[517] bildirilmiş, bütün insanların Allah'a kulluk için yaratıldığı^[518] genel hükmü ile hemen her konuda kadın-erkek aynı emir ve yasaklarla muhâtap tutulmuş, aynı günah ve sevâba erişecekleri bildirilmiştir.

Kur'an'daki hükümler, kadın-erkek bütün müslümanlara or-

[516] 49/Hucurât, 13

[517] 4/Nisâ, 1

[518] 51/Zâriyât, 56

taktır. Kur'an, kadın ve erkek cinsi için "en-nâs/insanlar" kelimesi kullanır. Kadın-erkek mü'minler için "ellezîne âmenû/iman edenler" ifâdesi dillendirilir. "*Ey iman edenler!*" veya "*Ey nâs -insanlar-!*" diye kadın ve erkeklere ortak hitap edilir. Peygamberimiz, kadını ve erkeğiyle bütün insanlığın peygamberidir.^[519] O'nun getirdiği hidâyet yoluna, sırât-ı müstakîme uyan kadın ve erkeklere cennet vardır: "*... İster erkek, ister kadın olsun, mü'min olarak kim sâlih amel/hayırlı iş yapmışsa onlar cennete girecektir...*"^[520]

Kur'an'da "Nisâ", yani Kadınlar anlamına gelen ve kadınlarla ilgili birçok hükmü içeren bir sûre vardır. Kur'an-ı Kerim'in, yine 19. sûresi, bir kadın olan "Meryem" adını almıştır. "Nisâ" (kadınlar) kelimesi Kur'an-ı Kerim'de 59 yerde geçer. "İmrae" (kadın) kelimesi ise 26 yerde zikredilir. Kur'an-ı Kerim, âile konusuna büyük önem vermiş, bu konuyla ilgili ayrıntılı hükümler vaz etmiştir. Kur'an'da "zevc-zevce" (eş) kavramı, tam 81 yerde kullanılırken, "nikâh" kelimesi de 23 yerde geçer.^[521]

Kur'an-ı Kerim'de gerek yaratılış, gerekse hak ve sorumluluklar yönünden erkeklerle eşit konumda olan bir kadın portresi çizilmekte-

[519] 7/A'râf, 158; 34/Sebe', 28

[520] 40/Mü'min, 40

[521] Kur'an'da Kadın Anlamındaki Kelimelerin Geçtiği Âyetler:

a- "Nisâ" Kelimesinin Geçtiği Âyetler (59 Yerde): 2/Bakara, 49, 187, 222, 223, 226, 231, 232, 235, 236; 3/Âl-i İmrân, 14, 42, 61, 61; 4/Nisâ, 1, 3, 4, 7, 11, 15, 19, 22, 23, 23, 24, 32, 34, 43, 75, 98, 127, 127, 129, 176; 5/Mâide, 6; 7/A'râf, 81, 127, 141; 12/Yûsuf, 30, 50; 14/İbrâhim, 6; 24/Nûr, 31, 31, 60; 27/Neml, 55; 28/Kasas, 4; 33/Ahzâb, 30, 32, 33, 52, 55, 59; 40/Gâfir, 25; 48/Fetih, 25; 49/Hucurât, 11, 11; 58/Mücâdele, 2, 3; 65/Talak, 1, 4.

b- "İmrae" Kelimesinin Geçtiği Âyetler (26 Yerde): 2/Bakara, 282; 3/Âl-i İmrân, 35, 40; 4/Nisâ, 12, 128; 7/A'râf, 83; 11/Hûd, 71, 81; 12/Yûsuf, 21, 30, 51; 15/Hicr, 60; 19/Meryem, 5, 8; 27/Neml, 23, 57; 28/Kasas, 9, 23; 29/Ankebût, 32, 33; 33/Ahzâb, 50; 51/Zâriyât, 29; 66/Tahrîm, 10, 10, 11; 11/Mesed, 4.

c- "Nikâh" Kelimesinin Geçtiği Âyetler (23 Yerde): 2/Bakara, 221, 221, 230, 232, 235, 237; 4/Nisâ, 3, 6, 22, 22, 25, 25, 127; 24/Nûr, 3, 3, 32, 33, 60; 28/Kasas, 27; 33/Ahzâb, 49, 50, 53; 60/Mümtehine, 10.

d- "Zevce-Zevce" Kelimesinin Geçtiği Âyetler (81 Yerde): 2/Bakara, 25; 35, 102, 230, 232, 234, 240, 240; 3/Âl-i İmrân, 15; 4/Nisâ, 1, 12, 20, 20, 57; 6/En'âm, 139, 143; 7/A'râf, 19, 189; 9/Tevbe, 24; 11/Hûd, 40; 13/Ra'd, 3, 23, 38; 15/Hicr, 88; 16/Nahl, 72, 72; 20/Tâhâ, 53, 117, 131; 21/Enbiyâ, 90; 22/Hacc, 5; 23/Mü'minûn, 6, 27; 24/Nûr, 6; 25/Furkan, 74; 26/Şuarâ, 7, 166; 30/Rûm, 21; 31/Lokman, 10; 33/Ahzâb, 4, 6, 28, 37, 37, 37, 50, 50, 52, 53, 59; 35/Fâtır, 11; 36/Yâsin, 36, 56; 37/Sâffât, 22; 38/Sâd, 58; 39/Zümer, 6, 6; 40/Mü'min, 8; 42/Şûrâ, 11, 11, 50; 43/Zuhuf, 12, 70; 44/Duhân, 54; 50/Kaf, 7; 51/Zâriyât, 49; 52/Tûr, 20; 53/Necm, 45; 55/Rahmân, 52; 56/Vâkıa, 7; 58/Mücâdele, 1; 60/Mümtehine, 11, 11; 64/Teğâbûn, 14; 66/Tahrîm, 1, 3, 5; 70/Meâric, 30; 75/Kıyâme, 39; 78/Nebe', 8; 81/Tekvîr, 7.

dir. Kadın, Allah'ın kulu olması bakımından erkekle eşit seviyededir; dinî hak ve sorumlulukları da aynı düzeydedir.^[522]

“*Erkeklerin de kazandıklarından nasipleri, kadınların da kazandıklarından nasipleri var.*”^[523] Bu âyet, erkek gibi kadının da, sadece mânevî kazanımlarını değil; maddî kazanımlarını da vurgulamaktadır. Hukukî ve ticarî işlemleri yapma hususunda kadın, erkeklerle aynı konumda kabul edilmiştir. Kadın ve hakları konusunda Kur'an'da birçok âyet vardır.^[524]

Allah, ilk insan Âdem'i (a.s.) topraktan ve o bir nefisten eşini yaratmıştır.^[525] Havvâ'sız Âdem eksiktir; Âdem'siz Havvâ'nın eksik olduğu gibi. Erkekle kadın birbirlerinin eksiklerini tamamlayan bir elmanın iki yarısı gibidirler. “*Onlar (hanımlar) sizin için bir elbise; siz de onlar için bir elbisesiniz.*”^[526] Elbise, hem ayıplarımızı kapatan, bizi zarar verecek dış etkenlerden koruyan bir sığınak, hem de

[522] 3/Âl-i İmrân, 195; 9/Tevbe, 71

[523] 4/Nisâ, 32

[524] Kadın ve Hakları:

- a- Kadın, Erkek İçin Örtüdür: 2/Bakara, 187.
- b- Kadın, Evlât Yetiştiren Tarladır: 2/Bakara, 223.
- c- Kadın, Erkek Üzerinde Hak Sahibidir: 2/Bakara, 228.
- d- Kadın Sevgisi: 3/Âl-i İmrân, 14.
- e- Kadınların Miras Hakları: 4/Nisâ, 7, 11-12, 19, 33, 127, 176.
- f- Kadınların Mehîr Hakları: 2/Bakara, 229, 237; 4/Nisâ, 4, 20-21, 24-25.
- g- Kadınların Şâhitliği: 2/Bakara, 282.
- h- Kadınlarla İyi Geçinmek: 4/Nisâ, 19, 128.
- i- İyi Kadınlar: 4/Nisâ, 34.
- j- Kadının Kocasına İtaati: 4/Nisâ, 34.
- k- Kadınların Haklarını Allah Korumuştur: 4/Nisâ, 34.
- l- Âhiret İçin Zararlı Kadınlar: 64/Teğâbün, 14.
- m- Kadının Yaratılışı: 4/Nisâ, 1; 7/A'râf, 189; 30/Rûm, 21; 39/Zümer, 6.
- n- Huysuz ve Geçimsiz Kadınlara Karşı İzlenecek Yol: 2/Bakara, 232; 4/Nisâ, 19, 34, 128.
- o- Nâmuslu Kadınlara Hz. Meryem Misal Getirildi: 66/Tahrîm, 12.
- p- Peygamber Hanımlarına Kur'an'ın Tavsiyeleri: 33/Ahzâb, 28-34.
- r- Peygamberimizin Kadınlarla Biati: 60/Mümtehhine, 12.
- s- Annenin Emzirme Süresi: 2/Bakara, 233; 46/Ahkaf, 15.
- t- Anneler Emzirmeye Zorlanamaz: 65/Talak, 6.
- u- Mekke Müşrikleri Kadınlara Değer Vermezdi: 6/En'âm, 139; 16/Nahl, 58-59; 42/Şûrâ, 17; 43/Zuhuruf, 17; 52/Tûr, 39; 53/Necm, 21-22

[525] 4/Nisâ, 1

[526] 2/Bakara, 187

hoşa giden bir süs olduğu gibi, takvâ ile de ilişkilidir.^[527] Demek ki, kocası olmayan kadın çıplak olduğu gibi, karısı olmayan adam da çıplaktır.

‘Ben cinleri ve insanları, ancak Bana ibâdet/kulluk etsinler diye yarattım.’^[528]

“Ey insanlar! Doğrusu Biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi uluslara ve kabîlelere ayırdık. Mu-hakkak ki Allah yanında en değerli ve en üstün olanınız, en takvâli olanınız/O’ndan en çok korkanınızdır. Şüphesiz Allah bilendir, haberi olandır.”^[529]

“Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini ya-ratan ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üreten Rabbinizden sa-kının. Adını kullanarak birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah’tan ve akrabalık haklarına riâyetsizlikten de sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir.”^[530]

“Ben, erkek olsun, kadın olsun -ki hepiniz birbirinizdensiniz-içinizden, amel eden/çalışan hiçbir kimsenin yaptığını boşa çıkar-mayacağım. Onlar ki, hicret ettiler, yurtlarından çıkarıldılar. Benim yolumda eziyete uğradılar, çarpıştılar ve öldürüldüler; andolsun Ben de onların kötülüklerini örteceğim ve onları içinden ırmaklar akan cennetlere koyacağım. Bu mükâfat, Allah tarafındandır. Allah, mükâ-fatın en güzeli kendi yanında olandır.”^[531]

“Erkek olsun, kadın olsun; her kim de mü’min olarak sâlih amel-ler/iyi işler yaparsa, işte onlar cennete girerler ve zerre kadar hak-sızlığa uğratılmazlar.”^[532]

[527] Bak. 7/A'râf, 26

[528] 51/Zâriyât, 56

[529] 49/Hucurât, 13

[530] 4/Nisâ, 1

[531] 3/Âl-i İmrân, 195

[532] 4/Nisâ, 124

“...Onlar (Kadınlar) sizin için birer elbise, siz de onlar için birer elbisesiniz...”^[533]

“Kaynaşmanız (sükûnete ve tatmine ermeniz) için size kendi (cinsi)nizden eşler yaratıp da aranızda sevgi ve merhamet kılması da O’nun (varlığı ve birliğinin) delillerindendir. Doğrusu bunda, iyi düşünen bir kavim için ibretler vardır.”^[534]

“Kadınlarınız sizin için bir tarladır. Tarlanıza nasıl dilerse öyle varın. Kendinizi (temasa) önceden (iyi davranışlarla) hazırlayın. Her davranışınızda Allah’tan korkun. Bilin ki siz O’na mülâkî olacaksınız. Mü’minleri müjdele!”^[535]

“...Erkeklerin kadınlar üzerindeki hakları gibi, kadınların da erkekler üzerinde birtakım iyi davranışa dayalı hakları vardır. Ancak, erkekler için kadınlar üzerinde bir derece (âile reisliği) vardır. Allah azîzdür, hakîmdir.”^[536]

“Kadınlardan, oğullardan, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüşten, salma atlardan, sağmal hayvanlardan ve ekinlerden gelen zevklere düşkünlük ve bağıllık insanlar için bezenip süslendi. Bunlar, dünya hayatının metâıdır. Nihâyet varılacak güzel yer, Allah’ın huzûrudur.”^[537]

“Ana-babanın ve yakınların bıraktıklarından erkeklere bir pay vardır; ana-babanın ve yakınların bıraktıklarından kadınlara da bir pay vardır. Gerek azından, gerek çoğundan belli bir hisse ayrılmıştır.”^[538]

“Allah size, çocuklarınız hakkında, erkeğe, kadının payının iki

[533] 2/Bakara, 187

[534] 30/Rûm, 21

[535] 2/Bakara, 223

[536] 2/Bakara, 228

[537] 3/Âl-i İmrân, 14

[538] 4/Nisâ, 7

misli (miras vermenizi) emreder. (Çocuklar) İki den fazla kadın iseler ölünün bıraktığının üçte ikisi onlarındır. Eğer yalnız, bir kadınsa yarısı onundur. Ölenin çocuğu varsa, ana babasından her birinin altında bir hissesi vardır. Eğer çocuğu yok da ana babası ona vâris olmuş ise anasına üçte bir (düşer). Eğer ölenin kardeşleri varsa, anasına altında bir (düşer. Bütün bu paylar ölenin) yapacağı vasiyetten ve borçtan sonradır. Babalarınız ve oğullarınızdan hangisinin size, fayda bakımından daha yakın olduğunu bilemezsiniz. Bunlar Allah (tarafın) dan konmuş farzlar (paylar)dır. Şüphesiz Allah ilim ve hikmet sahibidir.”^[539] (İslâm’ın miras hukukunda paylar ile mükellefiyetler arasında dengeleme yolu tutulmuş, daha çok harcama yapmak mecbûriyetinde olanlara çok, daha az harcama yapanlara az hisse verilmiştir. İslâm âile hukukuna göre, evlenirken mehir verecek, düğün masrafı yapacak olan erkektir. Evlendikten sonra da gerek muhtaç olan yakın akrabasına ve gerekse eş ve çocuklarına bakacak, onlara yiyecek, giyecek, mesken gibi asgarî ihtiyaçları temin edecek yine erkektir. İşte bu sebeptir ki genellikle mirasta erkeklerin payı, kadınlarınkinin iki misli olmuştur.)

“Ey iman edenler! Kadınlara zorla vâris olmanız size helâl değildir. Apaçık bir edepsizlik yapmadıkça, onlara verdiğinizin bir kısmını ele geçirmeniz için de kadınları sıkıştırmayın. Onlarla iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmazsanız (bilin ki) Allah’ın, hakkınızda çok hayırlı kılacağı bir şeyden de hoşlanmamış olabilirsiniz.”^[540] (İslâm’dan önce Araplar kadına çok kötü muâmele ediyor, bu cümleden olarak kocası ölen kadını, adamın miras bıraktığı mal gibi telâkkî ediyorlar, kadın istemese bile onunla evlenme veya onu başkasıyla evlendirme hakkına sahip olduklarını düşünüyorlar, kadını kullanarak maddî menfaat sağlama yoluna gidiyorlardı. Bu âyet, bütün bu haksızlıklara son vermiş, kadına lâîk olduğu hakları getirmiştir.)

“Allah’ın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılması sebebiyle ve erkekler mallarından harcama yaptıkları için erkekler kavvâmdır/kadınların yöneticisi ve koruyucusudur. Onun için sâliha

[539] 4/Nisâ, 11

[540] 4/Nisâ, 19

kadınlar itaatkârdır, Allah'ın kendilerini korumasına karşılık gizliyi (kimse görmese de nâmuslarını) koruyucudurlar. Baş kaldırmāsından (nüşûz) endişe ettiğiniz kadınlara öğüt verin, onları yataklarında yalnız bırakın ve (bunlarla yola gelmezlerse) dövün. Eğer size itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın; çünkü Allah yücedir, büyüktür."^[541] (Erkeklerin maddî ve mânevî durumları ile ve özellikle ekonomik rolleri, onların âile reisi -sorumlu yönetici- olmalarını tabîî kılmıştır. Aile küçük bir toplumdur; toplum düzenle yaşar. Düzen ise, bir reisi, bir idâreciyi zarûri kılar. İslâm'da devlet başkanından âile reisine kadar her idâreci, İlâhî tâlimata göre hareket etmek, İslâmî kurallara göre ve istişâre ile yönetmek mecbûriyetindedir. Şu halde onlara itaat, bu tâlimata itaat demektir. İdâre eden veya edilen bu tâlimatın dışına çıkar, meşrû kurallara itaatsizlik ederse yaptırım uygulanır. Burada bahis konusu olan, zevcenin itaatsizliğidir. Çare olarak önce öğüt vermek, sonra yatak boykotu ve daha sonra da dövme tavsiye edilmiştir. Kur'an'ı bize tebliğ eden Hz. Peygamber (s.a.s.) hiçbir zaman kadın dövmediği gibi "kadını eşek döver gibi dövüp de günün sonunda onu koynunuza alıp yatmanız olacak şey midir?" buyurarak ümmetini uyarmıştır. Ayrıca bu yaptırım kullanıldığı takdirde, kadının canını yakmayacak ve vücudunda iz bırakmayacak şekilde misvak, kurşun kalem gibi bir cisimle vurmak şeklinde -ki, acı vermekten çok, psikolojik ceza unsuru olarak- uygulamak gerektiğini de ifade buyurmuştur. Şu halde bu dövme yaptırımı, ah-lâksız bazı kadınlar için en son çare olarak başvurulacak zarûrî bir yol olup, kayıtlara ve şartlara bağlıdır. Ayrıca kadının da kocasından şikâyetçi olması halinde hakem ve hâkime başvurma, hakkını arama imkânı vardır.)

"Eğer karı kocanın aralarının açılmasından korkarsanız, erkeğin âilesinden bir hakem ve kadının âilesinden bir hakem gönderin. Bunlar barıştırmak isterlerse Allah aralarını bulur. Şüphesiz Allah her şeyi bilen, her şeyden haberdar olandır."^[542]

"Eğer bir kadın, kocasının geçimsizliğinden, yahut kendisinden

[541] 4/Nisâ, 34

[542] 4/Nisâ, 35

yüz çevirmesinden endişe ederse, aralarında bir sulh yapmalarında, onlara günah yoktur. Sulh (daima) hayırlıdır. Zaten nefislerde kıskançlık hazırdır. Eğer iyi geçinir ve Allah'tan korkarsanız şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır.”^[543]

“Eğer (eşler) birbirinden ayrılırsa Allah, bol nimetinden her birini zenginleştirir (diğerine muhtaç olmaktan kurtarır); Allah'ın lütfu geniş, hikmeti büyüktür.”^[544] (Bütün tedbirlere rağmen evlilik yürümüyorsa, ev cehenneme dönmüşse, yoksulluk ve çâresizliğe düşme korkusu ile bu cehenneme katlanmak gerekmez; Allah nice kapılar açar.)

“Sizi bir tek nefisten yaratan, gönlü ısınsın diye ondan da eşini (Havvâ'yı) yaratan O'dur. Eşini sarıp örtünce (onunla birleşince) hafif bir yük yüklendi (hâmile kaldı). Onu bir müddet taşıdı. Hâmileliği ağırlaşınca, Rableri Allah'a: 'Andolsun bize kusursuz bir çocuk verirken muhakkak şükredenlerden olacağız' diye duâ ettiler.”^[545]

“Mü'min erkekler ve mü'min kadınlar birbirlerinin velîleri/dost ve yardımcılarıdır. İyiliği emreder, kötülükten men' ederler; namazı kılarlar, zekâtı verirler. Allah'a ve Rasûlüne itaat ederler. İşte onlara Allah rahmet edecektir. Allah azîzdür/dâima üstündür, hakîmdir/hüküm ve hikmet sahibidir.”^[546]

“Nâmuslu kadınlara zinâ isnâdında bulunup, sonra (bunu isbat için) dört şâhit getiremeyenlere seksener sopa vurun ve artık onların şahitliğini hiçbir zaman kabul etmeyin. Onlar tamamen günahkârdırlar.”^[547]

“Nâmuslu, kötülüklerden habersiz mü'min kadınlara zinâ isnâdında bulunanlar, dünyâ ve âhirette lânetlenmişlerdir. Dilleri, elle-

[543] 4/Nisâ, 128

[544] 4/Nisâ, 130

[545] 7/A'râf, 189

[546] 9/Tevbe, 71

[547] 24/Nûr, 4

ri ve ayaklarının, yapmış olduklarından dolayı aleyhlerinde şahitlik edeceği bir günde onlar için çok büyük bir azap vardır.”^[548]

“Kötü kadınlar kötü erkeklere, kötü erkekler de kötü kadınlara; temiz kadınlar temiz erkeklere, temiz erkekler de temiz kadınlara yararışır...”^[549]

“Yoksa Allah, yarattıklarından kızları kendisine aldı da oğulları size mi ayırdı?! Rahmân’a isnat edilen kız çocuğuyla, onlardan biri müjdelenin hiddetinden yüzü simsiyah kesilir. Süs içinde yetiştirilip savaş edemeyecek olanı istemiyorlar mı? Onlar, Rahmân’ın kulları olan melekleri de dışı saydılar. Acaba meleklerin yaratılışını mı gördüler? Onların bu şahitlikleri yazılacak ve sorguya çekileceklerdir.”^[550]

“Onlar (müşrikler), kızları Allah’a -ki Allah bundan münezzehtir-, beğenip hoşlandıklarını (erkek çocukları) da kendilerine nisbet ediyorlar.”^[551] (Huzâa ve Kinâne kabîleleri, ‘melekler, Allah’ın kızlarıdır’ diyorlardı. Halbuki kendileri kız çocuklarını diri diri toprağa gömüyorlardı. Nitekim, bundan sonraki âyetler onların kız çocuklarına karşı takındıkları tavrı çok iyi tasvir etmektedir.)

“Onlardan biri kız ile müjdelendiği zaman, öfkelenmiş olarak yüzü kapkara kesilir. Kendisine verilen müjdenin kötülüğünden dolayı kavminden gizlenir. Onu, aşağılık duygusu içinde kalarak yanında tutacak mı, yoksa toprağa mı gömecek? (Bunu düşünüyor durur). Bakın ki, verdikleri hüküm ne kadar kötüdür!”^[552]

“Diri diri toprağa gömülen kızlara, ‘suçunuz neydi, hangi günah sebebiyle öldürüldünüz?’ diye sorulduğunda... her kişi (hayır ve

[548] 24/Nûr, 23-24

[549] 24/Nûr, 26

[550] 43/Zuhruf, 16-19

[551] 16/Nahl, 57

[552] 16/Nahl, 58-59

şerden) neler yapıp getirdiğini anlar.”^[553]

“Ey Peygamber hanımları! Siz, kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz. Eğer ittika ediyor/(Allah’tan) korkuyorsanız, sözü, (yabancı erkeklere karşı) yumuşak söylemeyin ki kalbinde hastalık bulunan kimse kötü ümide kapılmasın. Mar’rûf/güzel ve münâsîp sözler söyleyin. Evlerinizde vakarınızla oturun, ilk câhiliyye (devri kadınları) nın açılıp saçılarak ziynetlerini göstererek yürüyüşü gibi yürümeyin. Namazı kılın, zekâtı verin, Allah ve Rasûlü’ne itaat edin. Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden, ricisi/şek ve şüpheyi (kötü huyları) gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor. Evlerinizde okunan Allah’ın âyetlerini ve hikmeti hatırlayın. Şüphesiz Allah, her şeyin iç yüzünü bilendir ve her şeyden haberi olandır.”^[554]

“(Allah’ın emrine uyan) Müslüman erkekler ve müslüman kadınlar, mü’min erkekler ve mü’min kadınlar, tâata devam eden erkekler ve tâata devam eden kadınlar, (niyet, söz ve hareketlerinde) doğru erkekler ve doğru kadınlar, mütevâzi erkekler ve mütevâzi kadınlar, sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, ırzlarını koruyan erkekler ve (ırzlarını) koruyan kadınlar, (tesbîh, tahmîd, tehlîl, tekbir, Kur’an tilâveti ve ilimle) Allah’ı çok zikreden erkekler ve zikreden kadınlar; (işte) Allah, bunlar için bir mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır.”^[555]

“Allah ve Rasûlü bir işe hüküm verdiği zaman, mü’min bir erkeğe ve mü’min bir kadına o işi kendi isteklerine göre seçme (özgürce farklı eylem yapma) hakkı yoktur. Her kim Allah ve Rasûlüne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur.”^[556]

“Ey Peygamber! Mü’min kadınlar, Allah’a hiçbir şeyi şirk/ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zinâ etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında bir iftirâ uydurup getirmemek,

[553] 81/Tekvîr, 8-9, 14

[554] 33/Ahzâb, 32-34

[555] 33/Ahzâb, 35

[556] 33/Ahzâb, 36

ma'rûfta/iyi iş işlemekte Sana karşı gelmemek husûsunda Sana biat etmeye geldikleri zaman, biatlerini kabul et ve onlar için Allah'tan mağfiret dile. Şüphesiz Allah, çok bağışlayan, çok merhamet edendir."^[557] (Biat şartları arasında sayılan, "elleriyle ayakları arasında bir iftirâ uydurmama" tâbiri, gayri meşrû bir çocuk dünyaya getirip onu kocasına nisbet ederek iftirâ etmeme anlamına gelmektedir. Âyet, Mekke fethi günü nâzil olmuş, Hz. Peygamber, erkeklerden sonra kadınların biatini kabul etmiştir.)

"Ey iman edenler! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olanlar da vardır. Onlardan sakının. Ama affeder, kusurlarını başlarına kakmaz, hoşgörür ve bağışlarsanız, bilin ki, Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir."^[558]

"Allah, inkâr edenlere, Nûh'un karısı ile Lût'un karısını misâl verdi. Bu ikisi, kullarımızdan iki sâlih kişinin nikâhında iken onlara hâinlik ettiler. Kocaları Allah'tan gelen hiçbir şeyi onlardan savamadı. Onlara 'Haydi, ateşe girenlerle beraber siz de girin' denildi. Allah, iman edenlere de Fir'avn'un karısını misâl gösterdi. O, 'Rabbim! Bana katında, cennette bir ev yap; beni Fir'avn'dan ve onun işinde çalışmaktan koru ve beni zâlimler topluluğundan kurtar!' demişti. İrzini korumuş olan, İmran kızı Meryem'i de Allah örnek gösterdi. Biz, ona rûhumuzdan üfledik ve Rabbinin sözlerini ve kitaplarını tasdik etti. O gönülden itaat edenlerdendi."^[559] (Âyetlerde bahsedilenlerden Hz. Nûh'un karısı, kocasına inanmadığı ve Allah'a iman etmediği gibi kavmine kocasının mecnun olduğunu söylerdi. Hz. Lût'un karısı da, kâfirdi ve kocasına gelen erkek misafirleri, gece ateş yakarak, gündüz de duman çıkararak haber verirdi. İkisi de lâîyk oldukları cezâyâ çarptırıldılar. Firavun'un karısı Âsiye, Allah'a ve Hz. Mûsâ'ya iman etmişti. Bundan dolayı kocası Firavun, onu ellerinden ve ayaklarından dört kazığa bağlamış, göğsüne kocaman bir taş koymuş, öylece yakıcı güneşe bırakmıştı. İşkence ânında, zikredilen duâyı yaparken rûhu kabzedilmiştir.)

[557] 60/Mümtehhine, 12

[558] 64/Tegâbün, 14

[559] 66/Tahrîm, 10-12

TESETTÜRLE İLGİLİ ÂYET-İ KERİMELER

“Ey Âdemoğulları! Size çirkin yerlerinizi örtecek giysi, süslenecek elbise indirdik. Takvâ elbisesi ise daha hayırlıdır. İşte bunlar, Allah'ın âyetlerindendir. Belki düşünüp öğüt alırlar (diye onları indirdi). Ey Âdemoğulları! Şeytan, ana-babanızı (Âdem ile Havvâ'yı), çirkin yerlerini kendilerine göstermek için elbiselerini soyarak cennetten çıkardığı gibi sizi de şaşırtıp bir fitneye/belâya düşürmesin. Çünkü o ve kabilesi, sizin onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Şüphesiz Biz şeytanları, iman etmeyenlerin dostları kıldık.”^[560]

“Mü'min erkeklere, gözlerini (harama) dikmemelerini, ırzlarını da korumalarını söyle. Çünkü bu, kendileri için daha temiz bir davranıştır. Şüphesiz Allah, onların yapmakta olduklarından haberdardır. Mü'min kadınlara da söyle: Gözlerini (harama bakmaktan) korusunlar; nâmus ve iffetlerini muhâfaza etsinler. Görünen kısımları hâriç olmak üzere, ziynetlerini teşhir etmesinler. Başörtülerini yakalarının üzerine (kadar) örtünler. Kocaları, babaları, kocalarının babaları, kendi oğulları, kocalarının oğulları, erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, kendi kadınları (mü'min kadınlar), ellerinin altında bulunan (köleleri), erkeklerden, kadına ihtiyacı kalmamış (cinsî güçten düşmüş) hizmetçiler, yahut henüz kadınların gizli kadınlık husûsiyetlerinin farkında olmayan çocuklardan başkasına ziynetlerini göstermesinler. Gizlemekte oldukları ziynetleri anlaşılsın diye ayaklarını yere vurmasınlar (dikkatleri üzerine çekecek tarzda yürümesinler). Ey mü'minler! Hep birden Allah'a tevbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz.”^[561]

“Bir nikâh ümidi beslemeyen, çocuktan kesilmiş yaşlı kadınların, ziynetlerini (yabancı erkeklere) göstermeksizin dış elbiselerini

[560] 7/A'râf, 26-27

[561] 24/Nûr, 31

çıkarmalarında kendilerine bir vebal yoktur. Yine de iffetli olmaları kendileri için daha hayırlıdır. Allah iştendir, bilendir."^[562] (İhtiyar olan kadınların, kadınlık câzibelerini büyük ölçüde kaybetmiş olmalarından ve bir fesâda yol açmaları ihtimali olmadığından; çarşaf, manto, pardösü gibi dış elbiselerini çıkarmalarına ruhsat verilmiştir. Yaşlı bile olsa, mahremi dışındaki yabancı erkeklere güzel görünmek için süslenmek, özellikle de açılıp saçılmak, bütün müslüman hanımlara haramdır. İhtiyar kadınların dışındaki bayanların da yabancı erkeklere karşı üzerlerinde dış elbiseleri bulunmaları gerekmektedir.)

"Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve mü'minlerin kadınlarına (bir ihtiyaç için dışarı çıktıkları zaman) cilbâblarını/örtülerini (dış giysilerini) üstlerine almalarını (vücutlarını örtmelerini) söyle. Onların tanınması ve incitilmemesi için en elverişli olan budur. Allah, çok bağışlayan, çok merhamet edendir."^[563]

HADİS-İ ŞERİFLERDE KADIN

Hiz. Peygamber'in kadınlara yönelik sözleri ve uygulamaları, Kur'an'ın çizdiği; Allah'ın kulu olması bakımından erkekle eşit seviyede; dinî hak ve sorumlulukları da aynı düzeyde olan, hak ve sorumluluklar yönünden erkeklerle eşit konumda olan bir kadın portresine uygundur. Rasûlullah'ın şahsında kadınlar, her zaman meseleleriyle ilgilenen, eşleriyle olan anlaşmazlıklarında ara buluculuk yapan, haklarını koruyan, erkeklere eşlerine iyi davranmalarını öğütleyen ve kendi yaşayışıyla da buna örnek olan bir dost ve hâmi bulmuşlardır.

"Sizin hayırlınız, kadınlarına hayırlı olan (iyi davranan)dır."^[564]

[562] 24/Nûr, 60

[563] 33/Ahzâb, 59

[564] Müslim, Birr 149

“Sizin en hayırlınız, ehline karşı en iyi davrananızdır. Ben âileme en iyi olanınızım.”^[565]

“Kadınlara ancak kerîm olanlar ikrâm ederler (değerli olanlar değer verirler); onlara kötülük edenler ise leîm (kötü) kişilerdir.”^[566]

“Mü'minlerin iman bakımından en kâmil/olgun olanı; ahlâkı güzel olan ve âilesine nâzik davranandır.”^[567]

“Uğursuzluk yoktur. Ancak üç şeyde uğur olabilir: Kadında, atta, evde.”^[568]

“Kadınlar, erkeklerin kız kardeşleridir.”^[569]

“... Erkek, ailede yöneticidir ve yönetiminden sorumludur. Kadının da kocasının evinde yöneticidir ve elinin altındakilerden sorumludur.”^[570]

“En güzel dünya nimeti, insanın sahip olabileceği nimetlerin en hayırlısı: Zikreden dil, şükreden kalp ve insanın iman doğrultusunda (müslümanca) yaşamasına yardımcı olan kadındır.”^[571]

“Dünya bir metâ'dır. Dünya metânının en hayırlısı sâliha kadındır.”^[572]

“Bir mü'min erkek, bir mü'mine kadına buğzetmesin. Çünkü

[565] Kütüb-i Sitte, c. 17, s. 214

[566] İbn Mâce, Edeb 3; Ebû Dâvud, Edeb 6, Rikak 22, İ'tisâm 3; Müslim, Akdiye 11

[567] Nesâî, İşretü'n-Nisâ, 229; Tirmizî, İman hadis no: 2612

[568] Kütüb-i Sitte, c. 17, s. 218

[569] Câmiu's-Sağîr, hadis no: 2329

[570] Buhârî, Cum'a 11; Müslim, İmâret 20

[571] Tirmizî, Birr 13

[572] Müslim, Radâ 64, hadis no: 1467; Nesâî, Nikâh 15

onun bir huyunu beğenmezse başka bir huyunu beğenir.”^[573]

“Kadın, beş vakit namazını kılar, bir aylık orucunu tutar, nâmusunu korur ve kocasına itaat ederse ona: ‘Hangi kapıdan dilerse oradan cennete gir’ denilir.”^[574]

Hiz. Peygamber, Vedâ Hutbesinde şöyle buyurmuştur: “Kadınlar hakkında Allah’tan korkunuz. Çünkü siz onları Allah’ın emâneti diye aldınız. Allah’ın sözü uyarınca ırzlarını kendinize helâl kıldınız. Onların, sizin yataklarınıza bir adamı almamaları ve iffetlerini korumaları, sizin onlar üzerindeki haklarınızındandır. Eğer böyle bir şey yaparlarsa hafifçe onları dövdünüz. Sizin de onların geçimlerini ve giyimlerini sağlamanız, onların sizin üzerinizdeki haklarındandır.”^[575]

“Sizin dünyanızdan bana üç şey sevdirdi: Güzel koku, kadın ve gözbebeğim kılınan namaz.”^[576]

“Bana, (dünyanızdan) koku ve kadın sevdirdi. Gözümün nûru ise namazda kılındı.”^[577]

“Sizden biri, hangi düşünceyle hanımını köle döver gibi dövmeğe tevessül eder? Akşam olunca aynı yatakta beraber yatmayacaklar mı?”^[578]

Ümmü Atiyye (r.a.) anlatıyor: “Ben Rasûlullah (s.a.s.) ile birlikte yedi ayrı gazveye çıktım. Ordugâhlarda ben geride kalır, askerlere yemek yapar, yaralıları tedâvi eder, hastalara bakardım.”^[579]

[573] Müslim, Radâ’ 61, hadis no: 1469

[574] Ahmed bin Hanbel, I/191

[575] Müslim, Hac 147, 194; Tirmizî, Fiten 2, Tefsir 2

[576] Müslim, Talâk 31, 34

[577] Nesâî, İşretu'n-Nisâ 1

[578] Buhârî, Tefsîr Şems 1, Enbiyâ 17, Nikâh 93, Edeb 43; Müslim, Cennet 49, hadis no: 2855; İbn Mâce, Nikâh 512; Tirmizî, Tefsîr 3340

[579] Müslim, Cihâd 142, hadis no: 1812

İbn Abbâs (r.a.) şöyle diyor: “Rasûlullah (s.a.s.) kadınları gazve-ye götürürdü. Onlar yaralıları tedâvi ederlerdi. Kendilerine de ganimetten bir şeyler verilirdi...”^[580]

“Hz. Peygamber, savaşa veya sefere giderken kur’a ile hanımlarından birisini beraberinde götürürdü.”^[581]

“Peygamber zamanında kadınlar da erkeklerle beraber savaşa katılıp geri hizmetlerde çalışırlardı. Uhud Savaşında müslümanlar kayıp verince Peygamber’in zevcesi Âişe ile Ümmü Süleym, paçalarını sıvamış ve sırtlarında kırba kırba su taşıyarak savaşanların ağızlarına dökmüşlerdi.”^[582]

Muavviz kızı Rubeyyi’ şöyle der: “Biz, Peygamber (s.a.s.) ile birlikte savaşa gider, askerlere su verir, yaralıları tedâvi eder, Medine’ye taşırdık.”

“Bâkire kızla, (evlendirilmezden önce) babası müşâvere etmelidir.”^[583]

“Dul kadın kendisiyle istişâre edilmeden evlendirilmemeli, bâkire kız da izni alınmadan nikâhlanmamalıdır.”^[584]

“Rasûlullah (s.a.s.), kızın arzusu hilâfına, babası tarafından gerçekleştirilen bazı nikâhları, şikâyet üzerine, iptal etmiştir.”^[585]

“Üç kişi vardır, cennete girmeyecektir: Anne babasının hukukuna riâyet etmeyen kimse; içki düşkünü olan kimse; verdiği başa kakan kimse.”^[586]

[580] Müslim, Cihad 137, hadis no: 1812; Tirmizî, Siyer 8; Ebû Dâvud, Cihad 152

[581] Buhârî, Cihad 1071

[582] Buhârî, Cihad, 1074, Meğâzî 18; Müslim, Cihad 136

[583] Ebû Dâvud, Nikâh 24, 25

[584] Buhârî, İkrâh 3; Müslim, Nikâh 64

[585] Buhârî, İkrâh 4

[586] Nesâî, Zekât 69

İmam Mâlik’e ulaştığına göre, Hz. Ali (r.a.): “*Karı-kocanın arasının açılmasından endişelenirseniz, erkeğin âilesinden bir hakem ve kadının âilesinden bir hakem gönderin, bunlar düzeltmek isterlerse, Allah onların aralarını buldurur.*”^[587] âyetinde temas edilen iki hakem hakkında “*karı-kocanın ayrılma veya birleşme kararları, bu iki hakemin vereceği hükme kalmıştır*” diye beyanda bulunmuştur.^[588]

“*Kadınların yanına girmekten sakının!*” Ensârdan bir zât: “*Yâ Rasûlallah! Kayına ne buyurursun?*” diye sordu. Rasûlullah (s.a.s.) şu cevabı verdi: “*Kayın ölümdür.*”^[589]

“*Kadınlara hayırhah olun, onlara karşı hayır tavsiye ediyorum... Onlara hayırlı şekilde davranın.*”^[590]

“*Kadınlara karşı hayır tavsiye ediyorum. Çünkü onlar sizin yanınızda avândır/esirler gibidir. Onlara iyi davranmaktan başka bir hakkınız yok, yeter ki onlar açık bir fâhişe/çirkinlik işlemesinler. Eğer işlerlerse yatakta yalnız bırakın ve şiddetli olmayacak şekilde dövün. Size itaat ederlerse haklarında aşırı gitmeye bahane aramayın. Bilesiniz ki, kadınlarınız üzerinde hakkınız var, kadınlarınızın da sizin üzerinizde hakkı var. Onlar üzerindeki hakkınız, yatağınızı istemediklerinize çiğnetmemeleridir. İstemediklerinizi evlerinize almamalarındır. Bilesiniz ki, onların sizin üzerinizdeki hakları, onlara giyecek ve yiyeceklerinde iyi davranmanızdır.*”^[591]

Rasûlullah’a soruldu: “*Ey Allah’ın Rasûlü!, bizden her biri üzerinde, zevcesinin hakkı nedir?*” “*Kendin yiyince ona da yedirmen, giydiğin zaman ona da giydirmen, yüzüne vurmaman, takbîh etmemen, evin içi hâriç onu terk etmemen.*”^[592]

[587] 4/Nisâ, 35

[588] Muvattâ, Talâk 72 -2, 584-

[589] Müslim, Selâm 20, hadis no: 2172

[590] Buhârî, Nikâh 79, Enbiyâ 1, Edeb 31, 85, Rikak 23; Müslim, Radâ 65, hadis no: 1468; Tirmizî, Talâk 12

[591] Tirmizî, Tefsîr Tevbe, 3087

[592] Ebû Dâvud, Nikâh 42, hadis no: 2142-2144; İbn Mâce, Nikâh 3

“Kim kız çocuklarla sınıanır (kime kız çocuğu verilir) de onlara güzel bakarsa onlar, onun için ateşe karşı koruyucu perde olurlar.”^[593]

“Kim iki kıza bakıp ergenlik çağına kadar, onları yetiştirirse, Kıyâmet gününde o, benimle şöyle olur.” (Peygamber, böyle deyip parmaklarını birbirine geçirmiştir.)^[594]

“Kimin üç kızı yahut üç kız kardeşi veya iki kızı, ya da iki kız kardeşi olur da onlara güzel bakar, onlar hakkında Allah’tan korkarsa (onlara haksızlık etmezse), onun için cennet vardır.”^[595]

“Sakin bir erkek, yanında mahremi olmadıkça yabancı bir kadınla yalnız kalmasın!”^[596]

Cerîr (r.a.) anlatıyor: *“Rasûlullah’a (s.a.s.) ânî bakıştan sordum. Bana: “Bakışını hemen çevir!”* buyurdu.”^[597]

Büreyde (r.a.) anlatıyor: *“Rasûlullah (s.a.s.) Ali (r.a.)’ye buyurdular ki: “Ey Ali, bakışına bakış ekleme. Zira ilk bakış sanadır, ama ikinci bakış aleyhinedir.”*^[598]

“Kadın dört hasleti için nikâhlanır: Malı için, nesebi (soyu) için, güzelliği için, dini için. Sen dindarı seç de huzur bul.”^[599]

“Kadını olmayan erkek miskindir/fakirdir!” Yanındakiler: *“Çokça malı olsa da mı?”* dediler. Rasûlullah: *“Evet, çokça malı olsa da!”* buyurdu. Sözlerine devamla: *“Kocası olmayan kadın da mis-*

[593] Feyzu'l-Kadîr, II/97

[594] Feyzu'l-Kadîr, III/496

[595] Tirmizî, Tefsîr Sûre 9

[596] Buhârî, Nikâh 111; Cezâu's-Sayd 26, Cihâd 140, 181; Müslim, Hacc 424, hadis no: 1341

[597] Müslim, Âdâb 45, hadis no: 2159; Ebû Dâvud, Nikâh 44; Tirmizî, Edeb 29

[598] Tirmizî, Edeb 28; Ebû Dâvud nikâh 44

[599] Buhârî, Nikâh 15; Müslim, Radâ 53, hadis no: 1466; Ebû Dâvud, Nikâh 2, hadis no: 2047; Nesâî, Nikâh 13

kînedir, miskînedir/fakirdir” buyurdular. Yanındakiler: “Çokça malı olsa da mı?” dediler. Peygamberimiz: “*Evet kadının çok malı olsa da!*” buyurdu.^[600]

“*Allah’ın kadın kullarını Allah’ın mescidlerinden men etmeyiniz.*”^[601]

“*Birinizin hanımı mescide gitmek için izin talep ederse ona engel olmasın (izin versin).*”^[602]

KADINLARLA İLGİLİ BAZI VECİZELER

“Sâliha bir kadın, dine ne güzel bir yardımcıdır.” (Hadis-i şerif rivâyeti)

“Rızık korkusu sebebiyle evlenmeyen Bizden değildir.” (Hadis-i şerif rivâyeti)

“Din ve emniyetine inandığınız kimseler, size geldiği vakit, onları evlendirin; eğer böyle yapmazsanız yeryüzünde büyük bir fitne ve fesat olur.” (Hadis-i şerif rivâyeti)

“Nikâhta beş fayda vardır: Evlât yetiştirmek, şehveti teskin etmek, ev idâre etmek, yakınları çoğaltmak ve nefis mücâhedesini yapmak.” (Gazâli)

“İnsan ömrünün en önemli olayı, iyi bir eş seçimidir.”

“Akıllıca bir evlilik yapmak istiyorsan, kendi denginle evlen.”

[600] Kütüb-i Sitte, 15/515

[601] Buhârî, Cum’a 13; Müslim, Salât 36; Ebû Dâvud, Salât 13, 52; Tirmizî, Cum’a 64; Dârimî, Salât 57; Muvattâ, Kible 12; Ahmed bin Hanbel, II/16, V/17

[602] Buhârî, Cum’a 12, Ezân 162, 166, Nikâh 116; Müslim, Salât 134; Ebû Dâvud, Salât 53; Tirmizî, Salât 400; Muvattâ, Kible 12

“Nâmuslu adam, erken evlenir.”

“Zorla alınan kadın, tuzlu helvaya benzer.”

“Evlilikte başarı, yalnız aradığı kişiyi bulmakta değil; aynı zamanda aranan kişi olmaktadır.”

“Ne pahasına olursa olsun evlenenin. Karınız iyi çıkarsa mutlu olursunuz; yok fena çıkarsa o zaman da filozof olursunuz.”

“Evlilik, fırtınalı bir denize; bekârlık da bulanık bir bataklığa benzer.”

“İyi bir kadınla evlenmek fırtınada sakin bir liman; kötü bir kadınla evlenmek ise sakin bir limanda fırtınadır.”

“Evlilik, mutluluk uğruna yalnızlıktan kurtulmak demektir.”

“Mutlu evlilik, kısa gibi gelen uzun bir konuşmaya benzer.”

“Evlilik, zamanın gittikçe kuvvetlendireceği tek bağıdır.”

“Bekâr insan, ancak evlendikten sonra gerçek değerini kazanır. Bekârken yarım bir canlıdır, tek kollu bir makasa benzer.”

“Kızın iyi bir evlilik yaparsa bir oğul kazanırsın, yoksa kızını kaybedersin.”

“Kadın evlenince irâdesini, erkek de bencilliğini bırakmalıdır.”

“Ahlâklı insan için aşk, evliliğin bir meyvesidir.”

“Dünyayı erkekler yönetir; ama erkekleri de hanımları yönetir.”

“Sayınız kadınları! Onlar fâni hayatı cennet bahçelerinin gülleriyle süslerler.”

“Sevilen kadın bütün kadınların daima en güzeli değil midir?”

“Her başarılı erkeğin arkasında ona destek ve yardımcı olan mutlaka bir kadın vardır.”

“Kadın, kocasının, delikanlılıkta sevgilisi, olgun çağda arkadaşı, yaşlılıkta da hastabakıcısıdır.”

“Bir erkeği eğitin, bir insanı yetiştirmiş olursunuz. Bir kadını eğitip terbiye edin; bir âileyi, hatta toplumun büyük bölümünü yetiştirmiş olursunuz.”

“Kadın kendi başına ne gül goncasıdır, ne de diken. Koklamasını bilersen gül olur, tutmasını bilmezsen diken.”

“Adamı deli eden her kadına karşılık, deliyi adam eden bir kadın vardır.”

“Kadınlar sadece insan oldukları için o kadar mutludurlar ki... Onları ille şeytanlar ya da melekler haline koymaya ne diye çalışırız sanki.”

“Kadın melektir. Onu şeytan eden erkeklerdir.”

“Kadınlar, erkeklerden daha çok hikmet sahibidirler; daha az bilir, daha çok anlarlar.”

“Kadınlar şefkat kahramanıdır. En korkağı bile kahramanca ruhunu yavrusuna fedâ eder.”

“Kadınların en yanıldıkları nokta, erkeklere benzemek istemeleridir.”

“Allah kadınları, erkekleri evcilleştirmek için yarattı.”

“Kadın öyle bir konudur ki, onu ne kadar incelersen incele, her zaman yepyenidir.” (Tolstoy)

“Elbet sefîl olursa kadın, alçalır beşer.” (T. Fikret)

“Her iyi kadın, erkek için mukaddes bir kalkandır.” (Halide Edip Adıvar)

KADIN HAKKINDA MEŞHURLARIN YANLIŞ VE ÇARPIK SÖZLERİ; SAÇMALARDAN SEÇMELER

(Kadını hor gören ve yanlış yargılarla itham eden görüşlerin sahiplerini de belirtiyorum ki, sadece bazı Doğuluların kadını aşağıladığı zannedilmesin. Nice Batılı ve Batılılaşmış yazar ve bilgin de cinsiyet ayrımcılığını çirkin şekilde vurgulamıştır. İbret olsun diye örnekler geniş tutulmuştur. Aslında Doğululardan ziyâde, Batılıların temel kültürleri ve din anlayışları kadın düşmanlığına ve istismarına uygundur ve Batılıların kahir ekseriyeti, bayanları ya hor görür, ya da değer verir gözükkerek istismar eder.)

“Her parasız kadın, koca peşinde koşan bir mâcerâperesttir.” (G. Bernard Shaw)

“Kadının sözüne, bülbülün sesine pek kulak asma!” (Kalevala -Fin Destanı-)

“Kadın: Kaçınılması imkânsız bir kötülük kaynağı... Vesvese yatağı... Hoşa giden bir belâ... Bir iç tehlike. Gönülleri avlayan güzel eşkıya. Süslü püslü bir musîbet...” (Hristiyan Büyüğü, Aziz Chrysostom)

“Kötü kadınlar bunaltır, iyi kadınlar da sıkar.” (Oscar Wilde)

“Kadınlar, genellikle, ağırbaşlı erkeklere karşı iffetli görünürler, ama çapkınlara karşı değil!” (Fonvizin)

“Kadınları çok sevmiş olmanın cezası, onları daima sevmektir.” (André Maurois)

“Kadın; yılanların en tehlikelisi, zehrinin ilâcı bulunmaz.” (Bhartrihari)

“Kadında hayvan niteliği üstündür. Çünkü kadın, renge ve kokuya düşkündür.” (Celâleddin Rûmî)

“Pek az kadın vardır ki, değeri güzelliğinden ömürlü olsun.” (La Rochefoucauld)

“Aşk ve kadın; bütün öteki fenâlıklar, cinâyetler bunlardan dal budak salarlar.” (Hüseyin Rahmi Gürpınar)

“Kadın erkeklere zevk vermez, keder verir, dert verir.” (Anatole France)

“Kadınlar Cehennem’in kapısıdır.” (Hristiyan Büyüğü, Aziz Hieronymus)

“Kadın kısmı kediye benzer. Sevmek istersen kaçır, yüz vermediğin zaman yaltaklanır.” (Hüseyin Rahmi Gürpınar)

“Dünya, kadınlarla doludur, kadınlar ise hile ve desise ile dolu.” (Gelett Burgess)

“Akıllı bir kadın, iki kere budaladır.” (Erasmus)

“Bir kurşunla vurul da, bir kadına vurulma!” (Faruk Nâfiz Çamlıbel)

“Kadınlar mâbedlerde evliyâ; sokaklarda melek; evlerinde şeytandır.” (George Wilkins)

“Kadın, insanın kalbine, şeytanın girmesini temin etmek için açılan bir kapıdır. Erkeği, yasak ağaca sürükleyen varlıktır. İlâhî kanunu bozan, Allah’ın yeryüzündeki sûreti, çehresi olan erkeği aldatan iğrenç bir mahluktur.” (İlk Hristiyan liderlerinden Tertullian)

“Kadından azgın hayvan, kadından azgın ateş yoktur.” (Aristophanes)

“Kadınlar sade bal değil; zehir tesiri de yaparlar.” (Halide Edip Adıvar)

“Erkekler, bilgiç kadınlardan nefret ederler.” (Tennyson)

“Kadın devamlı erkeğin sessizliğinden; erkek de kadının o ebedi çenesinden şikâyetçidir.” (Raif Necdet Kestelli)

“Kadının huyu, giydiği elbise ile değişir.” (La Bruyère)

“Bir kadınla konuşurken ona gülümse, fakat dinleme.” (Ly-Kin)

“Kadın her yerde kadındır. Bir melekke konuşmaktansa bir erkekle konuşmayı daha çok ister.” (M. W. Holmes)

“Kadınlara görüşmeye mi gidiyorsun? Sakın kamçıyı unutma!” (Nietzsche)

“Kadınların yanına mı gidiyorsun? Sakın kaçmayı unutma.” (Nietzsche) “Kadınların çoğu, uyandırılmadıkları için iffetli kalmışlardır.” (Ovidius)

“Kadınlar, başka kadınlar için giyinirler, başka kadınların kocaları olduğu için evlenirler, başka kadınları kıskandırmak için evlerini süslerler. Başka kadınlar olmasaydı, kadınlar ne iyi olacaktı.” (Paul Corey)

“Bir tek kadın cana yakın olabilir, fakat iki kadının bir araya gelmesi bir fâciadır, çünkü iki kadının, ancak üçüncü bir kadını fedâ etmek pahasına anlaşabileceğine inanıyorum.” (Sacha Guitry)

“Kadın, gerekli olan bir kötülüktür. İstenen bir belâdır. Evin ve âilenin en büyük tehlikesidir. Ahlâksız ve edepsiz bir sevgilidir. Yaldızlı, aldatıcı bir musibettir.” (Hıristiyan Büyüğü, Aziz Sustam)

“İki kadın birbirleriyle sıkı fıkı arkadaş olunca, bu üçüncü bir kadının iki arkadaş kaybettiğini gösterir.” (S. L. Perssey)

“Bir kadının yüreğindeki kötülük, yüzünde okunur.” (Stendhall)

“Kadın, köpek ve dut ağacı, onları ne kadar döversen o kadar kazanırsın.” (Thomas Fuller)

“Kadın, insanın gölgesi gibidir; kovalarsanız kaçır, kaçarsanız kovalar.” (Chamfort)

“Kadın; en kederlisi eğlence düşkünü bir tâife.” (Abdülhak Hâmid Tarhan)

“Kadın olsun da bir sözü cevapsız bıraksın, olacak şey değil; meğer ki dilsizini bul!” (Shakespeare)

“Kadın nedir ki? Doğanın işlediği bir yanlışlık.” (Congreve)

“Kadın, istenildiği sürece melekten farksız, elde edildikten sonra da şeytandan beterdir.” (Decourcelle)

“Kadın, Cehennemin kapısıdır.” (Eflatun)

“Kadının istediği iki şey vardır: Erkeğin gözüne girmek, kadının gözüne çarpmak.” (Franz Werfel)

“Az güzel bir kadın, çirkin erkekten çok daha çirkindir.” (Gautier)

“Kadınları güzel yapan Tanrı, sevimli yapan şeytandır.” (Victor Hugo)

“Kızların çoğu, hiçbir yere gitmemektense yanlış yolda yürümeyi düşünürler.” (Doris Marie)

“Bütün kadınlar, sönmektense, yana yana tükenmeyi tercih

ederler.” (Montherlant)

“Kadınlar kendilerini sevenler için değil; onlara hükmedenler için can verirler.” (Halide Edip Adivar)

“Her dilde, şiirin konusu zevce değil sevgilidir. Kahramanı zevce ve konusu evlilik olan hikâyeden daha tatsız ne olabilir?” (Ahmet Hâşim)

“İnsanın karısı ile geçirdiği iki zevkli gün vardır: Birincisi, karısı ile evlendiği gün; ikincisi, karısının gömüldüğü gün.” (Thomas Ingeland)

“Öyle sanıyorum ki, insanın uygar yapabileceği son şey kadın olacaktır.” (G. Meredith)

“Kadınların bizi mutlu etmek için bir tek usûlleri vardır; hâlbuki bizi mutsuz etmenin bin bir türlü yolunu bilirler.” (Heinrich Heine)

“Kadın zayıftır, gariptir; kendini beğenmişlik onu kör eder, boş arzular onu etkisi altında tutar.” (George Sand)

“Düşünen bir kadın, boyanan bir erkek kadar iğrençtir.” (Lessing)

“Kadın, üzerinde her şeyin döndüğü bir vidadır.” (Tolstoy)

“Yanıdayken bal, uzaklaşınca zehir; kadın öyledir.” (Bhartrihari)

“Kadın, çok defa en çok hoşlandığı şeye dudak büker.” (Shakespeare)

“Hiçbir zaman hem zeki, hem güzel bir kadına rastlamadım.” (Montherlant)

“Sözden hafif ne var? Şimşek. Şimşekten hafif? Rüzgâr. Rüz-

gârdan? Kadın. Kadından? Hiçbir şey!” (Seneca)

“Kadın, o bir kelebeektir ki, her önüne gelen ağaca konar ve sonra uçar.” (Süleyman Nesib)

“Kadının nefes aldığı yerde hava bozulur.” (K. Kisfaludy)

“Kadın, süslü ve büyülu bir hiledir.” (Raif Necdet Kestelli)

“Kadın, erkekten arslan yüreğı içinde, kuzu itaati ister.” (Cenap Şehabettin)

“En tatlı kadın dahi acıdır.” (Nietzsche)

“Kedi, ağzı şapırdayanın, kadın kesesi şıkırdayanın yüzüne bakar ve dizine çıkar.” (Refik Halit Karay)

“Dünyada en iyi kadın, anasından doğmayandır.” (Firdevsî)

“Kadını yedir, giydir, mücevherlerle ve başka güzel şeylerle süsle, fakat ona akıl danışma!” (Pançatantra)

“Kadınlar, erkeklerle eşit olmak için uğraşırlar, bunu sağladılar mı, o andan sonra erkeğı üstün olurlar.” (Cato)

“İşte kadın! Ne olurdu ellerine düşmeden kollarına düşebilseydik.” (A. Birce)

“Kadın; saçı uzun, akılu kısa bir varlıktır.” (Schopenhauer)

“Bir kadının sevgilisine söyledikleri, rüzgârların ve hızla akan suların üzerine yazılmalıdır.” (Catuli)

“Ne gariptir ki kadınların çoğı sevdikleri halde sevmiyor, sevmedikleri halde seviyor görünürler.” (Raif Necdet Kestelli)

“Hâtun kişidir düşmeni her hâb u huzûrun -Kadındır düşmanı,

her uyku ve huzurun-.” (Fâzıl Ahmet Aykaç)

“Kadın erkek birbirini ikmâl eder, diyorlar; hâlbuki çoğunlukla biri diğerini noksanlaştırır.” (Cenap Şehabettin)

“Kadın, her şeyi gören gözü bile aldatır.” (Dostoyevski)

“Kadınlar kadar intikam almaktan zevk duyan canlı yoktur.” (Juvenal)

“Kadınlar güller gibidir, bir defa açıldılar mı, yaprakları hemen dökülmeye başlar.” (Shakespeare)

“Kadın, deniz gibidir, hiç güvenmek olmaz.” (Tevfik Fikret)

“Kadın erkeği kılıcsız zapteder ve ipsiz bağlar.” (Tos)

“Kadınlar istediler mi “sâhiden” hasta olurlar, hattâ kibirleri uğruna ölürlere bile.” (André Maurois)

“Kadınlarda feci olan şey, ne onlarla, ne de onlarsız yaşanabilmesidir.” (Byron)

“Her kadın ağlayıncaya kadar haksızdır, ağlar ağlamaz hak kazanır.” (Haliburton)

“Bana göre; en çok korkulacak şey kadınlardır.” (Said bin Müseyyeb)

“Dünyada en güç şey, kadını memnun edebilmektir.” (Rıfat Necdet Evrim)

“Koca; devamlı kiracı.” (Âlî Bey)

“Kocasının hastalığından en çok üzgün görünen bir kadın bile içinden sevinir. Çünkü kocası daima gözünün önünde ve avucunun içindedir.” (Raif Necdet Kestelli)

“At, at oluncaya kadar sahibi mat olur, derler. Bazı koca da, karısı kadın oluncaya kadar iki kat olur.” (Refik Halit Karay)

“Bir koca, eşinin iyi bir kadın olup olmadığını gösteren evlilik belgesini yüzünde taşır.” (G. Gardony)

“Evindeki şerefsizliği en son koca öğrenir.” (Juvenalis)

AİLE VE GEÇİMLE İLGİLİ KULAKLARA KÜPELER

“İnsan ömrünün din seçmekten sonra en önemli olayı, iyi bir eş seçimidir.”

“Haramlardan sakınan müslümana göre evlilik, aşkın meyvesi değil; aşk, evliliğin meyvesidir.”

“Evlilikte başarı, yalnız aradığı kişiyi bulmakta değil, aynı zamanda aranan kişi olmaktadır.”

“Âileyi, evliliği sürdüren vücut değil, ruhtur.”

“Âile, zamanın gittikçe kuvvetlendireceği tek bağıdır.”

“Bir karı-kocanın tartışıklarını görürseniz, kadını savunun, çünkü kocanın savunulmaya ihtiyacı yoktur; o her zaman haklıdır.”

“Her yanda evi olan adamın, hiçbir yerde evi yoktur.”

“Beşiğindeki ağlatan âile gülmez.”

“Bir âileyi idâre etmek, bir devleti idâre etmekten hiç de kolay değildir.”

“Âile, kralların bile giremediği bir kaledir.”

“Evlilik huzur bulmak içindir, didişmek için değil!”

“Biraz çaba göstererek iyi geçinmek varken, huysuzluk etmek akıl kârı değildir.”

“Sen kocana cârîye ol ki, o da sana köle olsun. Sen ona yer ol ki, o da sana gök olsun.”

“Evlilerin en çok yapmaları gereken şey, iyi niyetle iletişimdir, konuşmaktır.”

“Sevgi ve saygı karşılıklıdır.”

“İyilikle halledilebilecek bir şeyde zora başvurmak yanlıştır, zulümdür.”

“Her insanın sabrının bir sınırı vardır, bunu zorlamamak gerekir.”

“Akıllı insan, evliliğini cennet edecek bir biçimde davranmaya çalışır ve evliliğini cehenneme dönüştürecek davranışlardan uzak durur.”

“Sayılmak istiyorsanız, saymayı öğrenmeniz gerekecektir. Sevmek istiyorsanız sevmeyi öğrenmeniz gerekecektir.”

“Hep karşımdaki değişsin, diye düşünmek yanlıştır. Güzele doğru karşılıklı değişmek lâzımdır.”

“Hanımın ilk görevi güler yüzlü olmaktır.”

“Biz herkese iyilik etmiyor muyuz? Başkalarından önce kendi

âilemize karşı iyi olmamız lâzım.”

“Nasıl ki biz kusursuz olamıyorsak, karşımızdakinin de kusursuz olamayacağını peşinen bilmeli ve kabullenmeliyiz.”

“Dünya cennet değildir, elbette problemler olacaktır.”

“Mutlu olmak için önce sabırlı olmak gerek.”

“Her istediğini söyleyen, istemediğini iştir.”

“Eşler birbirleriyle anlaşabilmek için gayret göstermelidir.”

“Mesele kendimizi samimi olarak tenkit edebilmektir. Karşımızdaki bizi bir konuda suçluyorsa, onun zıddını ispat etmek bize düşer.”

“Evlilikte ana kural, karşılıklı olarak kişi onuruna saygı gösterilmesinin gerekliliğidir.”

“Eşler birbirleriyle didişmek yerine, birlikte gelişmek için uğraşmalıdırlar.”

“Bir babanın çocuklarına yapabileceği en büyük iyilik, onların annesini sevmektir.”

“Huzursuz bir âile, en çok çocukları yıpratır.”

“Saygı, sevgiyi besleyen ve geliştiren, saygısızlık da, sevgiyi öldüren bir etkidir.”

“İnsanı insana sevdiren, tatlı dil, güler yüz ve güzel davranışlardır.”

“Eşini üzen, ezen, hırpalayan insan, onu mutsuz ettiği zaman kendisi mutlu olamaz, bunu unutmamalı.”

“Sinir harbi her iki taraf için de rahatsız edicidir.”

“Saygı ve sevginin olmadığı bir yuva kime, ne verebilir?”

“Yalnız kendini düşünen insandan, mümkün olduğu kadar uzağa kaç.”

“Dozunu aşmayan kıskançlık güzeldir ve sevgi ifâdesidir.”

“Aşırı kıskançlık ve diktatörlük evlilikte mutluluğu engeller.”

“Eşler arasında ortak ilgi ve alâkaların olması, onları birbirlerine yakınlaştırır.”

“İnsanlar konuşa konuşa anlaşılır.”

“Eşler, ‘hatâ karşıdadır’ peşin hükmü yerine; ‘acaba benim hatam nedir?’ diye düşünebilselerdi problemlerin halli çok daha kolay olurdu.”

“Hayatımızın bir yönünü İslâm’a göre, bir yönünü nefsimize göre yaşamak yanlıştır.”

“Âile hayatında her müslüman erkek Rasûlullah’ı, her müslüman kadın da O’nun değerli hanımlarını örnek almalıdır.”

“Huzurlu bir yuvada yaşamak, ancak karşılıklı fedâkârlık ile mümkündür.”

“Evlilik İslâm’a hizmete engel değildir ve olmamalıdır.”

“Evlilik geçici duygular ve imkânlar üzerine değil; iman ve ah-lâk güzelliği üzerine kurulmalıdır.”

“Yüzü güzelden kırk günde bıkılır, ahlâkı güzelden kırk yılda bıkılmaz.”

“Eşinizin ve çocuklarınızın sevgisini kaybetmek istemiyorsanız, onlara asla kötü söz söylemeyin, hakaret etmeyin.”

“Eşinize ve çocuklarınıza iltifat etmek, onları mutlu etmenin bir yoludur.”

“İyilik eden hem dünyada ve hem de âhirette kârlı çıkar.”

“Eşler birbirlerine olan saygılarını kaybetmemeye dikkat etmelidirler. Saygının bittiği âilede pek çok şey bitmiş demektir.”

Allah’a teslim olmuş, sorumluluk ve yetkilerini bilen,
görevlerinden kaçmadığı gibi İslâmî ve insanî haklarını da
savunup mücâdelesini veren, onuruna sahip, tesettür ve
iffetini bayraklaştırmış, İslâmî hareketin gönül dinamiği
kadınlara selâm olsun! Selâm olsun analarımıza, eşlerimize,
kızlarımıza ve bacılarımıza!

